تصوير ابو عبد الرحمن الكردي

بزوێنی شۆڕش

دیوانی ڕاوچی

(مەلا کەلثوم ساردەکۆسانی)

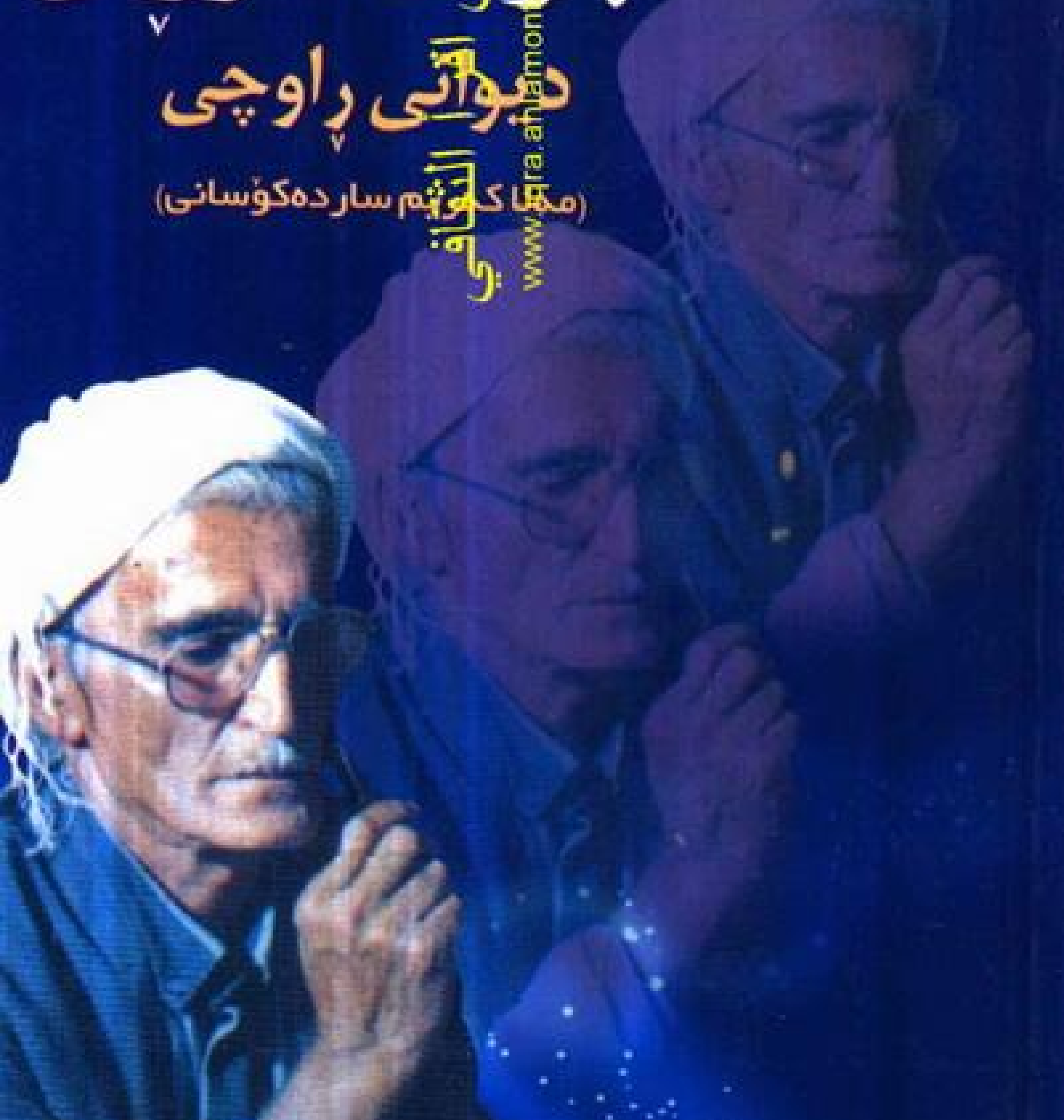

کۆکردنەوەی

کاوەی کوڕی مامۆستا ڕاوچی

بەناوی خۆوای گەورە

نیوەنووزە

بە بسم‌اللە دەدێرم دێڕی داوام   بە بسم‌اللە دەوێژم شێعری ساوام
بە بسم‌اللەیە وێژەم بۆ دەمێژێ   بە بسم‌اللەیە وێژەر چی دەبێژێ
بە بسم‌اللەیە ورتەم دێتە بەرهەم   بە بسم‌اللەیە بەرهەم دێتە بەردەم
بە بسم‌اللەیە زەردەم دێتە لێوان   بە بسم‌اللەیە بێ‌ترسی لە دێوان
بە بسم‌اللە دەنازێ نیوە نووزەم   لەدەس ئەو دایە شادی یا کڕووزەم
نەدا هێزێ بە پێزی وێژەبێژیم   نەپارێزێ لە لاوازی بوێژیم
مەکووکێکی بەبێ هەودا لە گۆڕێم   لە پێچاڵی نەزانیدا دەدۆڕێم
خووا کوردێکی کورتی کوردەواریم   بەبێ زار و زمان و زانیاریم
وشێکی وا بە پیتم باوێ زاری   لە زاراوەم ببارێ حەمدی باری
هەتا لێرەو لەوێ خەڵکی بزانن   کە کوردیش خاوەنی زار و زمانن
بزانن هۆزی بێ‌نازی مەمانان   لە بن کێوی بەبێ خێوی چ زانان؟
خووا ئەی ڕێ‌بەدەستی ڕێزمانان   دە باسی مەش بهاوێ سەر زمانان
زمانی شێعری ڕاوچی وابگێڕی   کە مێژوو بەرهەمی بگرێ لە زێڕی

١٣٧٣/٧/٢

«راوچی»

نێوەرۆك:

بەشی یەکەم: سەبارەت بە ڕاوچی ١١
سەردتایەکی سەرسەری و بەهەڕەمە (ئەحمەدی قازی) ١٢
ڕاوچی شاعیری وەتەن و جوانی (ئاسۆ) ١٩
دڵۆپی ئەسرینی ئازادی لە شەوی بێدادیدا(کاوەی ڕاوچی) ٢٣
ئای کوردستان چەندە جوانی ٤٠
پێشەکی پێشکەشکراو ٤١
لە دێوە بۆ دێ (بیرەوەرییەکانی مامۆستا ڕاوچی بە قەڵەمی خۆی) ٤٦
بەشی دووهەم: شیعر ٩٧
پاڕانەوە ٩٨
پەشیمانی ١٠٠
بزەی شۆڕش ١٠١
دەروێشە کوڵکە ١٠٤
زەنبیل ١٠٥
شین بۆ مامۆستا هەژار ١٠٧
شین بۆ مامۆستا هێمن ١٠٨
شین بۆ ئاوات ١٠٩
شین بۆ مامۆستا حەقیقی ١١٠
شین بۆ کاك برایمی ئەفخەمی بۆکانی ١١١
شین بۆ مامۆستا مەلا عەزیزی تورجانی ١١٣
شین بۆ خوشکە ژیلای حوسەینی ١١٤
ڕۆژی ڕەشی باڵداران ١١٦
«پەسنی خوا» ١٢٠
ڕوخسەتی ڕاو ١٤٩

بووکەسوورەی کۆشکی سوور ١٦٢
ماری شێخ ئۆمەری.. ١٦٥
نەخۆشی بەرەو گۆڕ ١٧٢
وڵاتی خۆم.. ١٧٩
سەفەری خەیاڵی بەرەو گوندەکەی «ڕاوچی».. ١٨٣
فردا بیا ١٩٠
دوورە ئاسۆ ١٩٠
دووبارە بۆ کاك ئاسۆ ١٩١
شێتۆکە.. ١٩١
وەڵامی ئاسۆ بۆ «ڕاوچی».. ١٩٢
«شاری گوڵ».. ١٩٣
پێنجخشتەکی «ڕاوچی» لەسەر غەزەلی «شاری دڵ»ی ئاسۆ ١٩٤
تێمیسکە ١٩٥
وەڵامی نووسراوەی لاوێك.. ١٩٥
بەرۆکی داخراو.. ١٩٦
ئامۆژگاری.. ١٩٧
هێشتا هەر هەم ١٩٩
کورتە یادێك لە نالەی جودایی، شاعیری ناودار، مام هێمن ٢٠٠
گۆچانی پیرۆز.. ٢٠١
مامۆستای ناوەستا ٢٠٢
جێژنە پیرۆزە.. ٢٠٣
وردە تێچێن ٢٠٤
وەڵامی نووسراوەی دۆستێك ٢٠٤
شوانە.. ٢٠٦

ئەسرین ٢٠٨
کەڵەکباری خەم ٢٠٨
من وام ٢٠٩
سەری بێتاج ٢١٠
دووبەیتییەکانی ڕاوچی ٢١١
بەهار و جێهەواری کۆن ٢١٤
من و بولبول ٢١٦
ئەماننامە ٢١٧
یادێ لە کەسنەزان ٢١٩
هاوار لە دەس پیری ٢٢٠
کوڕە شێخ ٢٢١
لالەخەوێك ٢٢٤
چەکی ڕزگاری ٢٢٦
کورتەشین ٢٢٩
خوێندن و ژین ٢٢٩
من و کولە قەڵەمەکەم ٢٣٠
ناترسم ٢٣١
وردەنازاری دیلخانان ٢٣٢
«زاوا و بووك و نووکە نووکی بووکێ» ٢٣٤
بەشی سێهەم: شێعر(لە دوای کۆچی شاعیر کۆ کراوەتەوە) ٢٣٧
خەڕەکی سکاڵا ٢٣٩
دەردی دووری ٢٣٩
دەرمانی خەم ٢٤٠
دیاری شەوی ڕەش ٢٤١

ئامۆژگاری سۆفی ٢٤٢

پردی سوڵتان ٢٤٣

ئاشی ئاغای ٢٤٥

وەڵامی پووچەڵ بۆ کەچەڵ ٢٤٦

ژینی پڕ لە ژانی دنیا ٢٤٧

شینی مەجید خانی ئەمشیر و بەردو گۆڕستان ٢٤٨

فرمێسك و دیاری شینگایی ٢٤٨

مەرگی کچە کوردێك ٢٤٩

دوانی جوانەمەرگێك ٢٤٩

بۆ وێنەکەم (١) ٢٥١

بۆ وێنەکەم (٢) ٢٥١

گۆڕ ٢٥١

خوشکە *سیما* و خوشکە *ڕێزان*[3] ٢٥٢

خوشکە *سنوور*[4] ٢٥٢

خوشکە *سێبەر*[5] ٢٥٢

خوشکە *سروە*[6] ٢٥٢

خوشکە *سوعدا* ٢٥٢

ڕاوچی ئەوین ٢٥٣

راوەشێعر ٢٥٣

ژان و ژیان ٢٥٥

یای زین ٢٥٥

بە بۆنەی کۆچی شاعیری نەمر مامۆستا هێمن ٢٥٦

نیوەژوان ٢٥٧

گوندی ساردەکۆسان و ماڵئاوایی ٢٥٨

گوڵی شادی ٢٥٩
ڕاوی خەج.. ٢٦١
ئاورێ لە یاران ٢٦٢
خوداحافیزی لە هاوڕێیان.. ٢٦٣
شەوارە ٢٦٣
بۆ دەعوت لە کوڕەشێخ و خواردنی نەهار ٢٦٤
هەڵکەوت.. ٢٦٤
وەڵامی نووسراوەی نووسەرێ.. ٢٦٤
چوارینە ٢٦٥
(ڕاوچی و یادێ لە شێعری کۆن بە یادی «هێمن و هێدی») ٢٦٧
بێبەختی.. ٢٦٨
بەشی چواردم: بەڵگەنامەکان ٢٦٩

ماموستا راوچی

چییە ڕاوچی لەسەر کورسی، بەپۆزی لاقی سەر لاقی

خەیاڵی خاوە کردووتە کە پێت وایە شەمی تاقی

کەمێ هۆشت هەبێ لاوی بەرەو بێناوی نەتکێشێ

کە لاوی بۆ کەسێ هەرگیز نەماوە تا سەرێ باقی

تەموتۆڤ تەمەن، هاکا تەناڤ ئۆڤ لێبەستی

لەمەولا قەت سەما ناکا، لەبەر دەمتا کچی ساقی

بەشی یەکەم:

سەبارەت بە ڕاوچی

سەرەتایەکی سەرسەری و بەهەڕەمە

ئەحمەد قازی

وەك لە بیرم مابێ ساڵی ١٣٧١ بۆ یەکەم جار دەگەڵ ناوی «ڕاوچی» ئاشنا بووم، ئەویش لە ڕێگەی نامەیەکەوە کە بەم ناوە و لە ناو کەواندا (مەلاکەریم ساردەکۆسانی) بۆ بەشی «ئێمە و خوێنەر» لە گۆواری سروەدا ناردرابوو.

ئەو سەردەمی کە سروە زۆر بەڕمێن و تاقانە بوو، لە هەر مانگێکدا بە دەیان نامە بۆ ئەم بەشە دەهات کە خوێنەران پرسیاری جۆراوجۆریان لە سەر فەرهەنگ و ئەدەب و مێژوو، یا تەنانەت ڕووداوی سیاسی، دێنا گۆڕێ و ئێمەش دەبوایە لە ژێر مقەستی سانسۆرچی زیت و وریادا هەر چۆنێك بوایە وەڵاممان دابانەوە. بەرپرسی جوابدانەوەی نامەکان من بووم و زۆر جار جوابەکانم لە باری سیاسییەوە گیروگرفتی پێکدێنا و لە لایەن بەرپرسانەوە دەکەوتمە بەر هەڕەشە و لۆمە و لەقەم. بۆ نموونە جارێك خوێنەرێك لە نامەکەیدا پرسیاری کردبوو کە : «چۆنە کوردەکان زۆرتر لە سەر سنووران نیشتەجێ بوون و جێگەی خۆیان بەجێهێشتووە و ڕوویان دە ناوچە سنوورییەکان کردووە؟» من لە جوابی ئەم پرسیارەدا بە کورتی نووسیبووم: «کورد نەچوونەتە سەر سنووران و هەر لە شوێنی خۆیانن، بەڵام سنوورەکان چوونەتە نێو کوردەکان و لە شوێنی پێویست نەماون!» لە سەر ئەم پرسیار و وەڵامە لە تارانەوە دەستووریان دابوو کە ئەم بەشە بڵاو نەکرێتەوە یا بۆ ماوەیەك ڕایبگرن و بەرپرسەکەی بگۆڕن!

نامەکەی "ڕاوچی" نیشانی دەدا کە نووسەر پیاوێکی دنیادیتە و بەئەزموونە و ساردوگەرمی ڕۆژگاری چێشتووە و لە ڕووداوە سیاسی و کۆمەڵایەتییەکانی ساڵانی دەیەکانی ٣٠ و ٤٠دا دەوری هەبووە. دیارە ئەم باسانەی بە شێوەیەکی ڕەمزی و

ناڕاستەوخۆ دركاندبوو و تەنیا كەسێك لێی حاڵی دەبوو كە خۆی ئەم ڕووداوانەی ئەزموونبێ و تێیاندا بەشدار بووبێ.

ئینشای نامەكە لەوپەڕی جوانی و پتەویدا بوو، دیار بوو میرزا یا مەلایەكی كوردیزانی خاوەن چێژ و شاعیر نووسیویەتی و ئەوەی زۆرتر لە هەموو شتێك سەرنجی منی ڕاكێشا ئەو واژە و دەستەواژە و ڕستە ڕێكوپێكانە بوون كە نووسەر دەكاری هێنابوون و تایبەتی مەڵبەندێك بوون كە زبانی شار و بیانی كاری تێ نەكردوون و ڕەسەنایەتی و ڕازاوەیی خۆیان پاراستووە.

پاش ئەو نامەیە كەوتمە پەی سەروشوێن و ناسینی مامۆستا مەلاكەریم و سەرەنجام بۆم دەركەوت كە زەمانێك لە جموجۆڵی شاخەكاندا هاوڕێ و دۆستی كاك مونتەقیمی قازی (برام) و كەسانێكی وەك خوالێخۆشبووان سولەیمانی موعینی و ئەحمەد تەوفیق (عەبدوڵڵا ئیسحاقی) بووە كە وێڕای خەباتی سیاسی، بارودۆخی ژیانی خەڵكی ناوچە و باری ئابووری و ژیاری و جوغرافیایی و شێوەزاری موكریانی ئەو ناوچانەی كە تێیدا هەڵسووڕاوە، بە وردی داوەتە بەر سەرنج و دەگەڵ شاعیران و نووسەران و زانایانی ئایینی پێوەندی بەردەوامی پێكهێناوە و ئاڵوگۆڕی شیعری كردووە و بەم شێوەیە خۆی گەیاندۆتە ڕیزی شاعیرانی سەردەم، و لە زۆرانیشی تێپەڕاندووە.

لەساڵەكانی دواتردا تەشریفی هاتە ناوەندی بڵاوكردنەوەی فەرهەنگ و ئەدەبی كوردی و بە دیداری شاد بووین. كەواوپاتۆڵی كوردی و مێزەری سپی، قەدوقەڵافەتی باریك و ڕێكوپێك و گفتولفتی خۆش و دەكارهێنانی وەستایانەی واژە و پەند و مەتەڵ، كارتێكردنێكی زۆری لە سەر بیسەر و بەردەنگان بەجێدەهێشت. من زانیم ئەم كەسایەتییە زۆری دەباراندایە و لە ڕەهەندی زبان و گەنجینەی واژە و زاراوەی ڕەسەنی كوردیدا دەتوانین زۆر كەڵكی لێ وەربگرین. هەر ئەوەش بوو بە هۆی دۆستایەتی و پێوەندی پتەوی نێوانمان بۆ هەتاهەتا. جاروبار شێعر و پەخشانی بۆ دەناردین و لە نێو ئەوانەدا فەرهەنگی ناوی دەیان گوڵ و گیای كوردستان بوو كە قەرار بوو تەواوی كا و بۆی بڵاو بكەینەوە كە بە داخەوە نەگونجا.

سەرەنجام مامۆستا مەلاكەریمی ساردەكۆسانی (ڕاوچی) ساڵی ١٣٨٠ لە تەمەنی ٧٥ ساڵیدا كۆچی دوایی كرد و بەجێی هێشتین. هەرچەند مردن ڕووداوێكی سروشتییە و لەسەر

کەس ڕاناوەستێ و دەسەر کەسەوە ناچێ، بەڵام من نیگەرانی ئەوە بووم کە دەبێ ئاسەواری ماموستا، کە لە زۆر و کەمەکەشی ئاگادار نەبووم، لە کوێ بن و چییان بە سەر هاتبێ. ئەو دڵەڕاوکێیەم لێ ببوو بە پرسیارێکی گەورە و نەمدەزانی بۆ جوابەکەی ڕوو دەکێ و دەکوێ بکەم.

بەختەوەرانە، دوو ساڵ لەمەوبەر لە ناکاو، کوڕێکی خوێنشیرین و ڕەزاسووک لێم وەژوور کەوت و خۆی ناساند. کاک کاوەی عەزیزنژاد کوڕی ماموستا مەلاکەریم. زیت و وریا، بە دوای زیندووکردنەوەی ئاسەواری ماموستاوە بوو.

کاوەی بەڕێز ئەم ئەرکەی بە تەواوی ڕاپەڕاند و لە نێوەڕاستی مانگی بانەمەڕی ئەمساڵ (١٣٨٩)دا دیوانی شێعرەکانی ماموستای خوالێخۆشبووی لە بەرگێکدا بە ناوی "بزەی شۆڕش" بۆ هێنام کە سەرجەمی شێعرەکانی ئەو نەمرەی تێدا کۆ کردۆتەوە و ئامادەی چاپی کردووە.

کاک کاوە داوای لێ کردم بە مەبەستی هەڵەبڕ کردن و نووسینی سەرەتایەکی کورت بەو دیوانە شێعرەدا بچمەوە و بیروڕای خۆم لە سەر شێعر و سەبك و شێوازی ماموستا ڕاوچی دەربڕم. دیارە کاک کاوە بۆخۆی بە شێوەیەکی تایبەت و بە جوانی پێشەکییەکی تەواوی بۆ دیوانە شیعرەکەی ماموستا ڕاوچی نووسیوە و بە شیعری خۆی ڕازاندوویەتەوە و زۆرترین لایەنەکانی ژیان و ئاکار و ئاسەواری باوکی خستۆتە بەرچاوی خوێنەران و ماموستاش بە نووسینی بیرەوەرییەکانی خۆی، پێداویستی نووسینی سەرەتا و پێشەکی لە لایەن ئێمەوە کەمڕەنگ کردووە. لە بەر ئەوە من لێرەدا بە کورتی باسێك لە سەر ئەم دیوانە شیعرە دێنمە گۆڕێ و تێدەپەڕم.

ئەوەی پێش هەر بۆچوون و دەربڕینی بیروڕایەك پێویستە بە خوێنەری خۆشەویستی ڕابگەیەنم ئەوەیە من لە خوێندنەوەی هەر بابەتێکدا چ پەخشان و چ شێعر و لە هەر جسناتێك (ژانرێك) یەکەم شتی کە زۆر بە گرینگی دەزانم زبانی شاعیر، نووسەر یا هونەرمەندە و پەیام و ناوەرۆکی بابەت دەبەم بۆ پلەی دووهەم. ئەگەر بمەوێ بیروڕای خۆم لە سەر شێعرەکانی ماموستا پۆلێن بکەم دەتوانم بڵێم:

بزەی شۆڕش

دیوانی شێعری مامۆستا ڕاوچی

(مەلاکەریمی ساردەکۆسانی)

کۆکردنەوەی: کاوەی کوڕی مامۆستا ڕاوچی

وەزارەتی رۆشنبیری و لاوان
بەڕێوەبەرایەتی گشتیی رۆژنامەنووسی وچاپ و بڵاوکردنەوە
بەڕێوەبەرایەتی بڵاوکردنەوەی هەولێر

ناوی کتێب: بزەی شۆڕش (دیوانی شیعری مامۆستا ڕاوچی)

کۆکردنەوەی: کاوەی کوڕی مامۆستا ڕاوچی

پێداچوونەوە: ١- ئەحمەدی قازی ٢. ئەمین گەردیگلانی ٣. کاوەی ڕاوچی

پیتچنین: شاسەنەم. جەوشەنی

وێنەی رووبەرگ: مامۆستا ڕاوچی

وێنەی بەرگی ئاخر: گوندی ساردەکۆسان

چاپ: چاپخانەی رۆشنبیری – هەولێر/ ٢٠١٢

لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتییەکان
ژمارەی سپاردنی (٩٢) ساڵی (٢٠١٢)ی پێی دراوە

مافی چاپکردنەوەی پارێزراوە بۆ وەزارەتی رۆشنبیری و لاوان و خاوەنی کتێبەکە
ئەم کتێبەو کتێبەکانی وەزارەتی رۆشنبیری و لاوان لەسەر ئەم سایتە بخوێنەوە
www.kurdchap.com

١. دیوانی ڕاوچی (بزەی شۆڕش) لە باری زبان و زاڵبوونی شاعیر بە سەر زباندا کارێکی نموونە و بێوێنەیە و سەرچاوەیەکی دەوڵەمەندی زبانی کوردییە کە بە سەدان واژە و زاراوە و گوڵواژەی هەمەڕەنگی لە خۆ گرتووە کە تا ئێستا لە لایەن هیچ شاعیر یا نووسەرێکەوە دەکار نەکراون و هەر لێرەوە دەمەوێ تکا لە کاك کاوە بکەم فەرهەنگۆکێك بۆ ئەم واژە و دەستەواژانە بنووسرێ و بکرێتە پاشکۆی دیوانەکە چونکە بە متمانەوە دەڵێم گەلێك لە ئەهلی قەڵەمی ناوچە جۆراوجۆرەکانی کوردستان ئەم واژە و ڕێکەوەندە دەگمەنانەیان نەبیستووە و بە نووسین نەیاندیتووە. بۆ نموونە دەتوانین باسی ناوی دەیان گوڵ و چەشنە ڕووەکی سەیروسەمەرە بکەین کە دە هێندێکد لە شێعرەکاندا هاتوون، بەتایبەتی لەو شوێنانەدا کە شاعیر باسی سروشتی وڵات و نیشتمانەکەی دەکا. ئەوەتا لە چیرۆکە شیعری "ماری شێخ ئۆمەر" لاپەڕەی ١٦١ لە یازدە بەیتی شێعرەکەدا ناوی زیاتر لە شەست چەشنە گوڵ و گیای هێناوە کە لە دۆڵ و دەرە و لاپاڵەکانی چیاکان و دەشتەکانی وڵاتدا دەڕوێن و ناوی زۆرینەی ئەوانمان تا ئێستا نەبیستووە.

٢. جۆراوجۆری بابەت یەکێکی تر لە تایبەتمەندییەکانی ئەم دیوانە شیعرەیە. پاڕانەوە لە بەر خودا و پێغەمبەر، باسی خوڵقاندنی ئەرز و ئاسمان و ئادەمزاد، وەسوەسەی شەیتان، نیشتمانپەروەری و هاندانی لاوان بۆ خەبات و تێکۆشان، شینگێڕی بۆ گەورەپیاوان و هونەرمەندان، باسی سروشت و جوانی وڵات، چیرۆکە شیعر و نەقڵ و نەزیلە، ڕاو و شکار، چوارینە، دژایەتی لەگەڵ خورافە و پڕوپووچ، ئاڵوگۆڕی نامەی هۆنراوە دەگەڵ شاعیران و دەیان بواری دیکەی تازە و بەدیع لەم دیوانەدا کۆ کراونەتەوە.

٣ـ شێوەی بەیان (سەبك) لە لای مامۆستا مەلاکەریم ساردەکۆسانی، شێوازێکی تازە و جیاوازە. ئەم جیاوازی و تازەبوونە خۆی دە شێوەی بەیانی بابەتەکاندا دەبینێتەوە. شاعیر لە هیچ شێعرێکدا تووشی خۆ ڕێکگوشین و تەنگەژەی کەلامی نەبووە و زۆر سادە و ڕەوان بەو زبانە پاراوەی مەڵبەندی ژیانی خۆی، دەنووسێ و دەماندوێنێ. زبان لە دەستیدا کەرەسەیەکی لەبار و ئامرازێکی لە دەستان خۆشە کە بەبێ زەحمەت و مەرارەت بۆ مەبەستە

جوانەکان و بیرە وردەکانی دەکاری دێنێ و دەتوانم بڵێم لەم ڕوانەگەوە کەس هێندە سەرکەوتوو نەبووە.

٤. شەپۆلێك لە هەستی جوانپەرستی و جوانیویستی لە ئاسەواری ڕاوچیدا لە شەپۆلان و خرۆشاندایە. شاعیری دڵتەڕ و هەمیشە عاشق، لە زۆربەی شێعرەکاندیا هەستی خۆی لەم بەستێنەدا بە جوانترین شێوە دەردەبڕێ و باشترە بڵێم بە خۆی ناوەستێ، ئەوەش دەگەڕێتەوە سەر جوانی و ڕازاوەیی مەڵبەندی ژیانی و ئەو کیژ و کابانە لەبار و نازەنینانەی کە لە گوند و مەزرا و هەوار و گەرمێن و کوێستان کردندا وێڕای برا و کەسوکاریان لە کار و تێکۆشان ڕانەوەستاون، بە بارستای گوڵ و دار و دەوەنی کوردستان، جوان و سروشتی خولقاون:

ڕاوچی کە چوویە ڕاوێ، مەچۆ ترۆپك و لێژان — خاوی، دەکەویە داوی، لۆرەی بالۆرەبێژان
بزۆز و چاوچنۆکی، مەڕوانە پەرچ و گێژان — کچان لەوێ لە شیون، ڕووتن شلێر و بێژان
نەکا بشکێنی تۆبە، بە تام و بۆن و چێژان — لە لات وابێ ڕەوایە، چێژەیەك بو بوێژان

مزگێنی بێ لە یارم، سەوزە بوورەو بەیارم
شیرین تەشی دەڕێسێ لە جێهەواری پارم

وێنەیەکی تر

لە شەڕگەی دوو لەشی دەمڕووت و لەشڕووت — لە چاوی گوڵ بچۆڕێ ئەشکی یاقووت
بنۆشێ زەمزەمی لێو و دەمی چووك — کەوی کا دوو مەمی سرك و سڵی بووك
لە پێتەختی سپی سینەی سەمەن بۆ — ڕەوایە بەرهەمی چڵپە و مڵومۆ

٥. بێجگە لەم بوارانەی باسمان کردن، مەلاکەریمی ساردەکۆسانی (ڕاوچی) هەرچەند خۆی مامۆستای ئاینییە و پێشنوێژ و ڕێنومای خەڵکی دەوروبەری خۆیەتی، بەڵام جاروبار لە

بیرۆکەی خەییام نزیك دەبێتەوە و دەچێتە ناو دنیای فەلسەفە و ئامۆژگاری وشکەسۆفی و دژایەتی شێخ و زاهید دەکا. لە باسی ئافرانشی هەستیدا دەکەوێتە شك و گومان و پرسیار دەکا:

(هەستی) بۆ هاتە گۆڕێ؟   لە گۆڕە، بۆ دەدۆڕێ؟
من چیم و بۆچی هاتم؟   هاتم، بۆ شەل و ماتم؟
کە بۆ خۆم، خۆم هێنابا   نۆکەرم دەبوو ، شابا
هاتووم بەرەو کوێ دەچم   مەزن یا ئەستۆ کەچم
پێش هاتنم لە کوێ بووم   لە کام سوێگە بەسوێ بووم
ڕێگەم نییە بپرسم   لە سۆفیلکان دەترسم
دەنا دەمگوت خوایە   بۆ چیتە ئەم سەرایە

ئەوجار ئامۆژگاری وشکەسۆفی دەکا و دەڵێ:

سۆفی چییە ئەو دەست و قول و قاچەڕەشەت
ئەم ڕیش و سمێڵ و چەنەگە و بارە هەشەت
هەستە بیشۆوە بە مەی، دڵ و، پاکەوە بە
مەیگێڕی بەدەس بگرە هەتا ماوە نەشەت

مێحرابی بەجێهێڵە لە مەیخانە تلێ
ئەو وادە کە شێخ داویە پێت، دوورە چەلێ
بەڕماڵ و جبەی بدڕە لەبەر پێی جوانێ
تۆبەت بکە شاباشی دەم و پرچ و ملێ

٦. ڕاوچی کوڕی چیا و شاخ و کەند و لەند و مێشە و مەزرا و لێڕەواری زەنوێر و زیندووی پڕ لە زیندەوارە. جریوەی مەلان و قاسپەی کەوان و باڵۆرەی کیژان و دەنگی شمشاڵ و گۆرانی دڵبزوێن سەمفۆنیای ژیانی ڕاوچی پێکدێنن. دەبێتە ڕاوچی و بە دوای کەروێشك و باڵندە و نێچیری جۆراوجۆردا ڕژد و هەڵەمووت و یاڵ و لاپاڵان دەخولێتەوە و پێمان دەڵێ کە

بۆ گۆشت خواردن ڕاو ناکا و وەك وەرزیش و سەیران و گەشت و ڕاهێنانی قاچوقول و لەش و ئەندام، چاو لە ڕاو و شکار دەکا. لە لایەکی دیکەوە دەیەوێ لەم گەشت و گەڕان و پێوانی شاخ و کێو و دەشت و لاپاڵانەدا، سروشتی کوردستان لە هەموو بارێکەوە بناسێ و زانیارییەکانی لە سەر هەڵکەوتی جوغرافیایی و گیانلەبەر و گیاوگوڵ و ژیانی کوردەواری بنووسێتەوە و فەرهەنگی گەلەکەمانی پێ بڕازێنێتەوە. بڕوانەی خۆی لەم بارەوە چ دەنووسێ:

« ڕاو، ڕاهێنانی دەست و قۆڵ و قاچ و شانوملل و هەنگاوە. وەرزشە، ڕاسانە، پاشەکشێ و چنگەکڕێ و پڕتاوە، ... مەدرەسەیەکی ترسبڕە، ڕاوچی کوڕە خاوەن زیپك و بڕە، لە بڕەگان، لە لوورەی چەقەڵ و گورگ و سەگان، ... لە جندو دێو و مۆتە و ئاڵەی چۆڵگە و هەڵەتان، ناترسێ. ... ڕاوچی گیاناسە، دڕندەناسە، دوور نییە مەدرەسەی ڕاو بیکاتە قارەمان، بیکاتە سەرۆکی ڕاپەڕین و ڕاسانان و .... .

٧. مامۆستا ڕاوچی وەك لە خوێندنەوەی بیرەوەری و شێعرەکانیدا دەردەکەوێ ژیانێکی پڕ لە ڕووداوی سەیروسەمەرەی تێپەڕاندووە و ئەندامێکی دڵسۆز و هەڵسووڕاوی کۆمەڵگای خۆی بووە، ماوەیەك لە ژیانی بە چالاکی سیاسییەوە خەریك بووە، مەلایەتی کردووە، ڕەنج و مەرارەتی زیندانی کێشاوە، لە شار و گوند ژیاوە، فەقیری و نەداری و هەوراز و نشێوی ژیانی زۆر دیوە و ئەهلی قەڵەمێکی هەستیار و ئەهلی کتێب و خوێندنەوە و لێکۆڵینەوە بووە، شاعیرانی کۆن و سەردەمی باش ناسیوە و ئاسەواری خوێندوونەتەوە، لە کۆڕ و کۆبوونەوەی ئەدەبی و فەرهەنگیدا بەشداری کردووە... بە کورتی کوڕی مەیدان و گۆنگەڵان بووە. لە ڕووداوەکان پەندی وەرگرتووە و بەرهەمی ژیان و ئەزموونەکانی دەکاتە دەرس و ئامۆژگاری بۆ بەرەی داهاتوو. باوەکوو دەگەڵ زۆرێك لە شاعیران هاموشۆی بووە و بە هەزاران شێعری کۆن و نوێی خوێندۆتەوە، نەکەوتۆتە ژێر کارتێکردنی شاعیرانی دیکە و سەبك و شێوازی سەربەخۆی خوڵقاندووە.

من لە خوێندنەوەی دیوانی شێعرەکاندیا تەنیا لە دوو قەسیدەی "پردی سوڵتان" و "ئاشی ئاغای"دا برووکە کارتێکردنێکی "بەرەو موکریان"ی مامۆستا هەژارم هەست پێ کردووە،

ئەگینا ڕاوچی وەك شاعیرێکی گەورەی پسپۆڕی زبانزان و خاوەنسەبك و شێوازی تایبەت دەناسم و هیوادارم سەرجەمی ئاسەوارەکانی ئەم بلیمەتە بکەوێتە بەردەست ڕووناکبیران و بە وردی بکەونە بەر سەرنج و لێکۆڵینەوەی خاوەنڕایانی زیت و زانا و کتێبخانەی کوردی بەم بەرهەمانە زۆرتر برازێتەوە.

مەهاباد

١٢ی جۆزەردانی ١٣٨٩

ڕاوچی شاعیری وەتەن و جوانی(ئاسۆ)

یەکەم جار لە ماڵی حاجی مامۆستا مەلا عەبدوڵڵا محەمەدی قەڵەندەر، لەگەڵ مامۆستا برایمی ئەفخەمی سێ بە سێ دانیشتبوون بە خزمەتی ڕاوچی گەیشتم. مێزەری مەلایانەی بەسەرەوە بوو. بە تووتن و پەڕ سیغاری دەکێشا، ژوورەکەی کردبووە دووکەڵ. حاجی مامۆستا یەکجار قسە لەڕوو بوو. . خودا هەر سێکیان عەفوو کات، هیچیان نەماون . دەنگی هەموو کەسی دادە لە سیغار کێشاندا. بەڵام هیچ بەم نەدەکوت. هەر سێ مەجلیسیان هێندە گەرم و گوڕ بوو هەر نەبێتەوە. من بەسەردا کەوتم. مامۆستا ڕاوچی نەیناسیم. مامۆستا ئەفخەمیش منی بە مامۆستا نەناساند. حاجی مامۆستا کوتی: مەلاکەریم! حەمەسەعیدیش شاعیرە! من کە تا ئێستا نەمزانیبوو ئەو شەخسی سوەمە مامۆستایە، ئەوجار جۆرێ دەیدواندم و ئەویش منی پێ سەر ڕووتێکی هەڵە و هەرزە بوو، تەنانەت پێی ناخۆش بوو مەجلیسەکەم لێ تێك داون. لەبەر ئەوە هەمیەتێکی وای نەدامێ. تا باسەکەیان هاتە سەر مامۆستا هەژار. من کە مامۆستا هەژارم پێ گەورەترین شاعیری کوردە، لە حەیفان دژی ڕاوەستام. مامۆستا ڕاوچی فەرمووی: «تەککوو خوڵا غەزەبت لێ گرێ؟ جا بابم هی وا هەیە دەڵێ خودا نییە!» ئاوام ناسی. تا پێی کەوت دوای ماوەیەکی زۆر بە خزمەتی گەیشتمەوە. فەرمووی: ئاسۆ! ئەتۆ منت وەك سەرچنار نەهاتە بەرچاو وا لێم ناپرسی؟» عەرزم کرد: «چۆن مامۆستا؟» فەرمووی: «یەکجار زۆر بە ئاواتەوە بووم جارێ سولەیمانی و سەرچنار ببینم. کاتێ چووم دیتم سەرئاوێکی ئاسایی و چەن کوڕی عەرەقخۆر و یەکێ دەڕشاوە و یەکێ بەلادا کەوتبوو، ئیدی بۆ هەمیشە سەرچنارم لەبەر چاو کەوت» . هەڵبەت مامۆستا ٣٠ ساڵ لەمەوبەر چووبووە سەرچنار، دەنا سەرچنار ئێستا تۆزێکی ماوە ببێتە بەهەشتی سەر عەرز . ئاسۆ تۆش منت وا نەهاتە بەرچاو؟» عەرزم کرد: نەخێر قوربان! هەر پێی نەکەوتووە بە خزمەت بگەم. ئیدی لەو ڕۆژەوە بوومە موریدی ئەو زاتە گەورە بونی هەژاری لێ دەهات. پیری سیاسەت بوو، عاشق بوو، عاشقی نیشتمان و جوانییەکانی، باسەواد و خەتخۆش، بەڵام یاخوا دوژمنەکەشم سیاسەتزەدە و دابڕاوی سیاسی نەبێ. لەپێشدا ئەوەی لەبەر چاوی دەکەوێ ئەدەبیاتە، لە

هەموو شتێ هەڵدەبڕێ. مامۆستا مەلاکەریمێ کە عەلی خانی تیکانتەپە ساڵی ١٣٣٨ لە زیندانی قەسری قەجەر ئاوای پێدا هەڵکوتووە:

« کاک مەلاکەریم ساردەکۆسانی ڕێی سەرکەوتی هۆزیان زۆر باش دەزانی»[1]

هاتبووە بۆکان ببووە ددانسازی تەجربی. قەڵەمی فڕێ دابوو، گازی ددانکێشی گرتبووە دەست. تا خودا کردی و بە نێوی مەلا، مێزەرە سپیە جوانەکەی بەستەوە و چوە سەردراباد و ترکاشە. ئەمجاریش دەروێشان! لەو چەند ساڵەدا تەواو گەڕایەوە سەر شێعر و ئەدەبیات. بەڵام کوێر بم، تازە پیر ببوو. ئەو زەوقە تەڕ و تازەی غوباری پیری و تەنیایی لێڵی کردبوو. جارجار کە ناتەبایی وەزن و قافیە لە شێعریدا دەردەکەوت هی ئەو دابڕانەیە لە ئەدەبیات و دەرەنگ هاتنەوە سەری. جارجار کە بەخۆییم دەسنیشان دەکرد دەیفەرموو: «خۆ دەزانم وایە، بەڵام تازە لەوە چاترم بۆ نایە. وەڕەز بووم لە هەموو شت»

چەند جار نامەمان بە شێعر و نەسری موسەجەع بۆ یەك دەنارد. خودا ماڵی کوڕە چکۆلەکەی (کاوە) ئاوەدان کاتەوە، قۆڵی هیممەتی هەڵماڵی و ئەو گەنجینەی لە شاراوەیی و تەپوتۆز خواردن وەك زۆربەی دیوانی شاعیرانی قەدیمی کورد ڕزگار کرد و قەرارە لە چاپی بدا. هیوادارم زوو لە چاپ بێتە دەر تا خوێنەران بزانن ڕاوچی چەندە عاشقی وەتەن و جوانییە، چەندە کوردی زانێکی بێوێنەیە. زمانی شێعرییەکەی چەند لە هەژاری ڕەحمەتی نزیکە. یادی بە خێر بێت و دەستی کاوە گیانیش خۆش بێت و لەم هەوڵەدا هەر سەرکەوتوو بێت.

بۆکان . هاوینی ١٣٨٤

---

[1] چێشتی مجێور . عەلی خانی بیگ زادەی بابامیری « شێواو» . لەگەڵ قەڵەم . ل ٣٦

پێشەکی مامۆستا حەسەن سەلاح « سۆران »

ڕێزدار کاك کاوه

زۆر سپاس بۆ ئیمەیلەکەت، کە بە تاسەوە نامە سەر هەر دوو چاوان. من هەر تازە گەڕامەوە بۆ ماڵەوە. دیارە بە بنەوەشت و شێلگیری کەڵك لە دیارییە بەنرخەکانت وەردەگرم. هەر وەك وتم مامۆستا « ڕاوچی» یەکێك لەو کەسانە بوو کە قەت نامرێ و دەبوایە گڵکۆی پیرۆزی لە تەنیشت مامۆستا « هێمن » دروست بکرایە و پەیکەری لەکن « مامە ڕیشە »، بەڵام دڵنیام کە لە مەیدانی دڵی هەر کوردێکی دڵسۆزدا، بە بەردی مەرمەڕی چیای سەربەرزی قەندیل، پەیکەری بۆ ساز کراوە و ناوی لە مێژووی وێژەی کورددا، بە دێڕی وا دروشت و زێڕین دەنووسرێ،کە هیچ تۆفانێك ناتوانێ بیسڕێتەوە. بەڵام بە داخەوە مرۆڤە مەزنەکان تا نەمرن ، زیندوو نابنەوە. سپاسیش بۆ تۆ کە وەك ڕۆڵەیەکی بەئەمەك و وێچوو، جێی مامۆستات چۆڵ نەکردووە و لەبیرت نەبردوەتەوە، هەر سەرکەوتوو بی.

برات: ح. س. سۆران[1]

---

[1] مامۆستا سۆران یەکێ لەو کەسایەتییە مەزنانەیە ساڵی ٢٧٠٨ی کوردی وەك کوردێکی نیشتمانپەروەر بۆ وەرگرتنی خەڵاتی نۆبێل ناونووس کراوە. منیش بەو هەواڵە گەشامەوە پیرۆزباییمان لێ کرد و هەروەها هێندێك لە ئاسەواری مامۆستا ڕاوچی و هەوڵە گۆڤارییەکانی خۆم بە دیاری بۆ نارد. بەو هیوایەی سەرکەوتوو بێ و دڵی نیشتمانمان وەحەسێنێ. ئەویش بەو ئیمەیلە وەڵامی دامەوە و گەورەیی خۆی بەجێ هێنا. زۆر سپاسی دەکەم.

دڵۆپی ئەسرینی ئازادی لە شەوی بێدادیدا

کاوەی ڕاوچی

وەکـــــوو چـــــەنگە ژیـــــانی تفـــــت و تـــــاڵم
بـــە چـــنگ و خـــوێن لەگـــەڵ چـــەنگم دەنـــاڵم
ســـــەری نینـــــۆخم میـــــزرابن خـــــوراون
بـــە دەس دوژمـــن و یانـــە دۆســـتی زاڵـــم

خوێنەری بەڕێز! تۆ هێژای و زۆر شارەزای. گوێ بگرە لێم بە دڵ، بە کوڵ، بۆ دڵی کڵۆڵ، بۆ کوڵی شڕۆڵ، بۆ بۆکڕووزی هەناسەم، بۆ دەروونی پڕ لە تاسەم.

باش دەزانی هەر بنیادەمێ هێندی شانازی و ئاوات لە دڵیا ڕیشەیان داکوتاوە و دڵ و دینیان لێ هەستاندووە، لێ بوونە هاواڵ و هاوماڵ و هاوپیاڵەی شەوگاری تەنیایی و ڕۆژانی بەژانی هەڵوەدایی. ورێنەیان لەگەڵ دەکات، دەێدوێنن، دەیگریێنن، چەشنی ئاور دەیسووتێنن. یانە ئەوەی بۆی ئەبنە باڵ دەیبەنە حەوێقی حاسمان. لە خەوی شیرینی دەکەن، چن ئەوانە؟ گوڵن؟ کوڵن؟ سۆزی دڵن؟ دوڕن، ئەوانە مەرجانن، بڵێسەن و گڕن، گزنگی تیشکی ڕۆژانن، گوڵاڵە سوورەی ئەوینن، بەرزن، تەرزن، ودمی دەمی مێشەنگوینن، لەمەش زیاتر لە زەمان و زمانا ناگونجێن، عەقڵن، مەنتقن، زانستن، یەکە یەکە و بەڕێ و جێن. بەڵام زەمانە بێئەمانە، ڕۆت دێتێ هەڵتدەپەسێرێ، شنەی شووبای دێراوی ژینت لێ دەکاتە گەردەڵوولی تابووتی مەرگ و هەڵلووشین. دەراوی کانیاوی ژیانت لێ دەکاتە شەختە و بەستەڵەك. ئە بەو حاڵەش، لەنێو گەڕی شانازیدا کیژی ئاوات دەستت دەگرێ و دڵت دەبات بەرەو شەقامی خەبات. دەڵێ: تا ئاسۆی ڕوون، لە خەم و پەژارە ون بوون، کووچەیەکە، مەودایەکە، یان شەپۆلی گۆرانی و مۆسیقاییێکە، لە ڕاستییا، دڵت نایێ پڕ بە دڵ باسیان لێ بکەی، تێر بە چاوان بیاندوێنی. هی وایە بەقات پێ ناکا، هێندی تر ڕادەمێنن، دەڵێن «ئەسپەك لەسەری داوە»، بەسەری ڕووت و بە دەمی خاوێوە دەڵێ چی. ئاخۆ هەشن، شێت و شیدای ئاسۆی گەشن، لەگەڵت دێن، دەتدوێنن، بە ئیمایی دەتهەژێنن.

لە لایەکی دیکەوە تەمەنی لەمێژینەی مێژوو، نیشانی داوە کۆچی گەورەپیاوان نەمردنە، باڵ گرتنە، لە دونیای قوڕینەوە بەرەو کۆشکی بلوورین و بەختەوەری ئەوینەوە. ئەو کەسانەی بە خوێنی گەشی خۆیان و یان تیشکی بیر و مێشکی لەشی خۆیان نەمامی زانست پاراو دەکەن و ڕچەی ڕزگاری ڕەچاو دەکەن و دێراوی ژین بە ئاوی ئەوین دەدێرن، نامرن و هەتاهەتایە زیندوون و «ڕۆژێ لە ڕۆژان دێنەوە» چەشنی ترووسکەی مانگەشەو یان وەك قاسپەی خاسەکەو، چاوی لێڵی دڵدار و شەوپەڕی نەتەوەی هەژار و ئەویندای گەلەکەیان گەشاوە دەکەن، وێنەی زناو دەژینەوە و تونیایەتی زەین و زەوین دەشکێنن.

یەکەمین شانازی:

- سوپاس بۆ خوای خاوەن بزە و بەزەیی، کەوا بە کوردی لە قەڵەم دام، کردمی بە کوڕی کوردێکی نیشتمانی و خاوەن قەڵەم، وەك مامۆستا «ڕاوچی» ساردەکۆسانی. ڕاوچییەکی بە مەچەکی «تەرت و تەلان و سوێ» مرۆڤێکی خۆڕسکاوی لە سەر لاقی خۆوێستاوی خوواپێداوی نیشتمانی جوان و لەمێژینەم. ئەو بنیادەمەی بە درێژایی ژیان، گوڵی تەمەنی بۆ تمەن بۆژوو نەکرد. هەر لە سەرەتای کرچ و کاڵیدا بە پێی یاسای بنەماڵەی لەسەر دەستی خووالێخۆشبووی بابی مامۆستا «سەییادی[1]» سوێند دەخوات و دەڵێ:

سوێندە خواردوومە لەسەر دەستی تۆ

خەت نەدەم خاڵ و خەت و نەخشی تۆ

- هەتا دوایین ساتەکانی ژیان لەسەر ماف و داوای ڕەوای خۆی و گەلەکەی ڕاوێستا. لە قەراغ ژیانێکی پڕ لە خۆشی و حەسانەوە، دونیای بێگەردی ڕووناکبیری هەڵبژارد. بە شێوازی تایبەت لە حاندی نەیاران و نالەبارانی نیشتماندا هەڵوێستی گرت و خەونی خەواڵووی ڕژد و چاوچنۆکانی لە گوڵە شێعری «هێشتا هەر هەم دا» بەرپەرچ داوەتەوە و دەیکردە هەوێنی ژین وبناغەی ئەوین، هەر وەك خۆی دەڵێ:

---

[1] مەلا موحەمەد حەسەنی عەزیزی ناسراو بە مامۆستا سەییادی (١٣٣٠-١٢٥٠) هەتاوی ژیاوە ، بابی مامۆستا ڕاوچییە، خۆشنووس، قسەخۆش و تەخمیسبێژی ناوچەی موکریان بووە و لەگەڵ مامۆستا «ئاوات» و گەورەپیاوانی ناوچە تەمەنی شاعیری بردۆتە سەر.

دەســـگرە و هـــەنگڵێ جـــوانی بـــەس نـــین
چـــۆن لـــە کـــڵ دێتـــە دەرێ ئـــەو شـــەرتە»[1]

- بە پێچەوانەی گەلی وشکەسۆق و خۆ بەزل زانان، هێدی هێدی لە ئاسکی خەیاڵ دەبێتە میوان. لەو پەڕی سنووری بێ‌سنووری وتارەوە، تاری ژیان و ئیمان دەس دەداتێ و بە نەغمەی غەزەل و گمەی چیرۆک و لەنجەی پەخشان کۆنسێرتی ئەوین دەڕازێنێتەوە و نازناوی «راوچی» هەڵدەبژێرێ و دەڵێ:

«راوچـــی» دەوێ دەبـــێ کـــوڕ بـــێ
هـــەنگێوە بـــێ، گورچـــووبڕ بـــێ
دەنـــا هەســـتی کـــز و چـــرووک
بـــۆی نـــاگیری هـــۆنراوەی بـــووک

- «مامۆستا ڕاوچی» خۆش‌وێژ و دڵتەڕ، گیرۆدەی دولبەری دڵبەری «ئازادی» دەبێت. زەرد و بەرد و ماە و هەڵەمووتان تێپەڕ دەکات. گوڵی گیانی شەهید و جوانەمەرگان بە سیحری شێعری خۆی تەڵقین دەدات، بەڵام مخابن لە دوایین ساتی ژیانیدا دەڵێ: «ئەوەی دەمویست بە چاوان ببینم، نەمدی»[2] تۆ بڵێی چەنێ نیگا و چاوبڕکێنەی.

- مامۆستا ڕاوچی، سیاسەتی لە پێناو خزمەت بۆ مرۆڤدا چاو لێ کردووە و هەر بۆیەش لە بواری دەسەڵاتدا لەو پەڕی ڕێز و قەدرەوە ژیاوە. سەرەتای ژیانی سیاسی لە دامەزرنی کۆمارەوە دەس پێ دەکات و دەڵێ: «نەخشێکی مامناوەندیشم دەگێڕا و جاروبارەش زاڵم و زگزلەکانیشم لە ڕۆژی لاوازی ڕەزاخان دەترساندن»[3]

- ساڵی (٤١-٣٨ی) هەتاوی لەگەڵ ڕووناکبیرانی[4] گەل دەکەوێتە گەمارۆی ساواک و دەخرێتە زیندانەوە و ئاوا دەڵێ:

---

[1] - شێعری پەندی پیران بۆ لاو و ژیران

[2] - داهاتوو، ڕەزبەری ٨٠، ژومارەی٤٢، ل ١١

[3] - گۆڤاری مهاباد، ژ٤، ل٨

[4] - بەشی زۆری ئەو ڕووناکبیرانە بە بیانووی دزی و ڕێگری لە لایەن ساواکەوە گیران و هەڵاوەسران یان لە دوای ماشیندا ڕاپاندەکێشان، هێندێکی تر شاربەدەر دەکران، یان شەهید کراون و یان بی سەر و شوێن دەکران.

کەوتنــە نــاو بەنــدەوە لاوانــی زیــت

قەســری قاجــار و قــزڵقەلعــەی خیــت

دوور لــە تــۆ «ڕاوچــی» بەشــی پــێبڕابــوو

دەس بــە دەســبەندەوە بەنــدی کرابــوو

ســی و هەشــت تــا چــل و یەك بەنــدی بــوو

دەرد و ئـــازار و شـــکەنجەی دیبـــوو[1]

- کۆچ و بەند، نە تەنیا جەستەی بەستەی هەستی خەستی مەستی ڕاوچی ناتەزێنێ و مووی ئیمانی نالەرێنێ، ئاخۆ بۆی دەبێتە تین و تەوژمی ژیان و ئاوا دەڵێ: «باشترە وا بێژم دەسی دەسدرێژان خۆش بێ کە لە ناخۆشیدا کردیانم بە شاعیر و ناڵەیان هاوبتمە ناو سندووقی گەلی کوردەوە»[2]

- کاتێ لە زیندان ڕزگار دەبێت وێڕای پێوەندی لەگەڵ مامۆستا «ئاوات» و گەورە پیاوانی ناوچە، بە ماڵ و منداڵەوە بەرەو گوندی «شێن»ی کوردستانی باشوور وەڕێ دەکەوێ و بۆ ماوەی چەن ساڵ وەك مامۆستایەکی ئایینی و بەرپرسێکی سیاسی لەو گوندە ڕەزاسووکەدا دەمێنێتەوە.

- لە لایەکی دیکەوە بەشی زۆری ئەرکی کۆمەڵ و گۆڕانکارییەکان دەخاتە سەر شانی شانەی قەڵەم و چینی خوێندەوار بەرەو کۆشکی خوێندەواری هان دەدات و دەڵێ:

هەســـــتە بخوێنــــە بــــرا مێـــشتە زووە

زەحمـــەتی تـــۆ بـــۆ بـــەرەی داهـــاتووە

پاشـــی مـــردن پاشـــەڕۆکی کـــردەوەت

بەرهـــەمێکی پایـــەدارە بـــۆ نـــەوەت

- لە ڕاستییا بیر و بڕوای ئایینی، هێزی نیشتمانپەروەری، هۆگری بە سروشت و هەواری لادێ و کتێب و قەڵەم و ... خاڵەکانی دیکەی سەرکەوتنی بابم لە ژیانیدا بوون. ئەگەر

---

[1] - شێعری پردی سوڵتان

[2] - گۆڤاری مەهاباد، ژ٤، ل٨

هەڵوەدایی، دووره وڵاتی، دووره هاڤاڵی، کۆچ و زیندان، نەخۆشی و هەناسە ساردی لێ گەڕابایە، لەگەڵ قەڵەم دەبووە هاوبەش و هاوباوەش، کوڵ و کۆی دڵی کلۆڵی پێ دەڕشت.

- پڕ بەدڵ دەڵێم، مامۆستا بەر لە زەمان هەنگاوی هەڵدێناوە، بە زمانی ڕەسەن و پاراوی کوردی، وشەی تیر و تۆخ، ئەدەبیاتی فۆلکلۆری دەنەخشاند و بسکی پەخشانی دەکردە شۆڕابە و لەو هەوارە خۆشەدا ڕەشماڵی چیرۆکی هەڵدەدا و هەوارگەیەکی پڕ لە بەیت و باو و قسەی نەستەقی دەڕازاندەوە. بە ئیمایێ گوڵەکانی کێوی دەهەنگاوتن و کەوی دەکردن، بە دیاری «خەرمانی گوڵان» پێدەشت و چڕ و لێژی ژیانی کردۆتە جاڕە گوڵ و هەستی نەتەوایەتی گوڵ دەکا و دەڵێ شلێر و شەشپەڕ و زۆربەیان هی گەلی کوردن و ماڤی کەسیان بە سەرەوە نییە و ئاوا دەیان دوێنی : «من ناوی ٤٤٥ گیا و گوڵم هێناوە لە گیاگە کەم پرسیوە. خەڵکی کوێی، دێمی، بەراوی، باڵت چەندە، تامت چۆنە، بۆچی دەبی، کە دێیە دەرێ ، کەی گوڵ دەدەی[1] و... گیایەکەش وڵام دەداتەوە.

- لە بیرەوەرییەکانی وا دەردەکەوێ یەکەم مامۆستای شێعری ڕاوچی، بابی واتە مامۆستا «سەییادی» بووە و دەڵێ: «چونکە باوکم خۆی شاعیرێکی بەزەوق و خۆشبێژ و دەسخەت جوان بووە و لە سەرەتای خوێندنەوە هەوای شێعر و وشەی ڕێك و پێکی ئاوێتەی مێشك و خەیاڵ و ڕۆحم بوو[2]» یان دەڵێ: «شێعر پێم وایە لە شعوورەوە دێ، شعووریش بە نیسبەتی کەسەکانە» ... شێعری مامۆستا هێمن و هەژاری لای بەرزە و دەڵێ: «مامۆستا هەژار و هێمنی نەمر مەسەلەی زۆر جوانیان وتووە. ئەمن بەڕاستی لە خۆشی مامۆستا هەژارەوە دەستم دا قەڵەم و...»[3] لە ڕاستیدا لام وایە ئەوەی مامۆستا نووسیویەتی «بۆ دڵی نووسیوە و ماڤی خۆیەتی لەسەر دڵ کاریگەر بێت.»

- بە چاوخشانێ بەسەر ئاسەواری مامۆستادا بەم مەبەستە گەیشتم زۆر عاشقانە دەس پێدەکەن لە نێو وەرزی عیرفانا چرۆ دەردەکەن. لە ئاکامدا نووسەر دەبێتە قەقنووس و ژیلەمۆ و گرێکی بەتینی نیشتمانی بەژن و باڵای داگیردەکات. هەر وەك لەو شێعرەدا دەڵێ:

---

[1] گۆڤاری سروە، ژ٢٠٤. ل٣٨

[2] - داهاتوو، پووشپەڕی ژ٣٦ ، ل٩

[3] - سروە، ٢٠٤، ل ٣٧ (وتوویژی کاك ئەمین گەردیگلانی و کاك عەبدولخالق یەعقووبی لە گەل مامۆستا ڕاوچی.

خەڵکی تەلان و تەرت و سویم
خونچەی نەدێراوم لە دێم
شەرت و مەرجم تێك ناشکێ
لەتلەت کریم بۆ گوڵ دەدوێم

- سەرەڕای عیشق و عیرفان و نیشتمانپەروەری زۆر تر لە دوو بەشی تەمەنی عومری باسی تەرەکەمەیی و هەڵوەدایی خۆی و گەلەکەی دەکات. لە خودا دەپاڕێتەوە و دەڵێ:

خوا ئەی ڕێبەدەستی ڕێزمانان
دە باسی مەش بهاوێ سەر زمانان
زمانی شێعری ڕاوچی وا بگێڕی
کە مێژوو بەرهەمی بگرێ لە زێڕی

- بە هێزی پێنووس درووشمی پەخشان نوێ دەکاتەوە و چیرۆکی «عاشقانە و ڕیئالیستی» «بووکی گۆڕستانی کۆن» دەکاتە تابلۆیەکی جاویدانی.

- وادیارە مامۆستا نە تەنیا شاعیرێکی نەتەوەیی و سەرکەوتوویە ئاخۆ دەتوانی نووسەرێکی میللیگەرا و هەڵکەوتووش بێت، کەم نووسین و جوان نووسین، هۆیێکی دیکەی سەرکەوتنی دونیای قەڵەمی ئەو بوون. چیرۆکەکانی، پەخشانەکانی، نامیلکە ئەدبییەکانی بەڵگەی ڕاستەقینەی ئەم مەبەستەن.

کاتێ منداڵ بووم:

هەر لە سەرەتای منداڵییەوە نێوی کاوەی بە گوێدا چریکاندم. گەلێك جاران بە ئەم شیعرە بەرزە زۆری دڵخوشی دەدامەوە:

«کاوە کوتکی شکاوە بێچەرمە
خوێنی لاوان کە لە بیر کا، شەرمە»

- دەم بە بزە و قسەخۆش و سەر و ڕووخۆش بوو. نێوی نوێ و پڕ لە حەزی بۆ منداڵەکان دیاری دەکرد. وەك هەژار، هێمن، شۆڕش، کاوە، هیوا، هێرش، ڕازاوە و... کۆی دەکردینەوە

و لە نێو کۆڕ و کۆمەڵگاکانا شێعری پێ دەخوێندینەوە. وێنەی سۆزێکی مەسیحایی کۆرپەی دڵی ئێمەی دەلاواندەوە. بۆ یەکەم جار لە جێژنی ڕووخانی شادا لە ئاوایی ساردەکۆسان ئەم شێعرە ڕەزاسووکەی فێری منداڵانی ئاوایی کرد و بۆ ماوەی حەوتەیێ لەم ناوچەیەدا بوو بە جێژن و شایی. شێعرەکە ئاوا دەستی پێدەکرد:

.... و

ئێمە کوڕی دێهاتین   *عاشق بە بەرد و تاتین*
ناترسین و نارەوین   *فیدای خاک و وڵاتین*

و ....

ـ بەرەو دنیای بێگەردی ئەدەبی کورد سەرنجی ڕادەکێشاین. بەیتی «کاوە و زوحاک»ی بۆ من و هاواڵەکانم دەگێڕاوە. کاتی نوێ بوونەوەی ساڵ بە گڕی بەتینی نەورۆز گوڕ و شینی وە گڕوگاڵ دەخستین. بە ئیشتیا تام و چێژی زمانی کوردیمان کردبوو. وە بیرم دێ ساڵی ٥٩ بوو. جەژنی لەدایک بوونی پێغەمبەر «د» لەگەڵ هاوڕێکانی لە دەراوی گوندی مووسی[١]دا لای دا و نوێژی عەسریان کرد و شێعری منداڵانەی «یا محەمەد»ی بۆ نووسیم کە ئاوا دەستی پێ دەکرد:

و......

یا محەمەد یا محەمەد یامحەمەد
ئاسمان گرتی تەدارەك یامحەمەد
ڕۆژی بوونی تۆ موبارەك یامحەمەد

و......

[١] ـ ئەم گوندە سەر بە ناوچەی گەورکی موکریانە

- ئاخرین جاریش ماوەیێ بەر لە کۆچی، شێعری بەرزی «تێمیسکە»ی پێ لەبەر کردم. شێعری «گۆچانی» بە خەتی نەستەعلیق پێ نووسیمەوە و کردییە دیاری[١]. جاروبارەش بە «مامەکاوە» نێوی دەهێنام. ئەگەر کارەکەمی بە دڵ بایە دەیگوت:ئافەرین «بێچووە قاز» و....

لەگەڵ کێو و شاخ و داخ تێکەڵی کردم. بەژنی بووکی سروشتی بۆ کردمە سەرچاوەی ژیان. ئەو گفت و لفتە شیرنانەم لێ ببوونە مەکۆی ئەویندار ی و ڕچەی ڕزگاری. بۆیە بڕیارم دا کوڕێکی بێئەمەك نەبم.

کۆچی «ڕاوچی»:

باوەڕم نەدەکرد بەجێم بێڵێ. پێم وا نەبوو باب مردن هێند گرانە. دەردە، ژانە، چۆڵەمەی ئەستۆ شکانە، بێهیواییە، ماڵڕووخانە، حاسمانی ژین تێكقرمانە. مامۆستا هەژار وتەنی: «ئەوەی لە دەوری ئاورە کوا دەزانێ چیە ئێشی ناو ئاور».

- بە داخەوە لە بەرەبەیانێکی بەهاریدا گوڵی ئاواتم هەڵوەری و لە لایەن برا گەورەکەمەوە کاك مەحموودم، هەواڵی کۆچی ئەو بەرزە ڕۆحەم پێگەیی. وەك کەوان وێکی هێنام. زرینگەی ئەو سەفەری بێگەڕانەوەیە ئاورینگی لە دڵم کردەوە. قەڵەمی دەست و پێی شکاندم. وەکوو هەتیو بێپەسیو مامەوە. دوایین پشووی جۆزەردان، ماڵئاوایی و دەس لێك بەردان، کزەبایەکی سارد و حەزرفین، خورپەیەکی لەناکاو و دڵتەزێن. هەستم کرد مانگی ئاوات و تاقی لاوەتیم لە ئاوا بوونە.

- بەڵام ڕێز و گەورەیی گەل، سەبارەت بە کۆچی مامۆستا ڕاوچی بۆم بوو بە شەفا و هەل، لەرز و نۆبەتی بۆ بڕیم. سەرەڕای هەموو بیرەوەرییەك هاتمە سەر ئەم بیرۆکەیە، ئەو جۆرەی شایانی بوو و نیشتمان دەیناسی، ئێمە نەماندەناسی. نووسەر جوانی وتووە: «میوە کاتێ دەگا لە دار دەکەوێتە خوارەوە، بەڵام شاعیر کاتێ لە دار دەکەوێتە خوارەوە دەگا» سوپاس بۆ هەموو لایەنێك.

---

[١] - ئەم شێعرە بۆ گۆچانی «مەلا حەسەنی سەعدیزادە»ی گۆڵی وتراوە.

چلۆن ئاسەوارەکەییم کۆ کردەوە؟

دوای ماوەیێ سرپێو و قوڕ و قەپی، وەك بەچکە هەڵۆیێك، سەر لێشێواو و هێلانە لێڕووخاو، شڕ و دڕ لە چڕ و خڕ هاتمە خوارەوە. خۆم خستە ناو دەریای مەندی مەکتەبی مامۆستا «راوچی»یەوە. دەستم بە سەر ئاسەوارەکەی داگرت. دیتم ئەوەی لێی دەگەڕام لەوێدا بوون. لەگەڵیان بوومە هاوگەڕ. دەبوو کۆ کرێنەوە، بیاننووسمەوە، لێر و لەوێ بیاندۆزمەوە. چەشنی گەوهەری یەکدانە، بیانکەمە سوورمە بۆ چاوان. یا نە، ببنە هێزی هەناو و مەشخەڵی ژینی تێکچرژاو.

بە پێی وەسیەتی بابم و ئەرکی بنەماڵەیی و چاوەڕوانی گەل، ئەم ئەرکەم بە ئەستۆ گرت و خۆم پێوە هەڵواسی. ئەویش خۆم و گەدوگیپاڵی شڕ، دڵێکی کویل و پڕ، قەڵەمێکی گێژ و وڕ. ئەو کارە پێویستی بە ڕاوێژکاری هەبوو و باری ئابووری دەویست. زەمانی دەخایاند. بۆ منێکی تاق و تەنیا قورس بوو. وابوو بڕیارم دا کۆیان کەمەوە، ڕێك و پێکیان کەم، لە دوای تایپ هەر بەشێ بدرێ بە کارزانی خۆی، هێدی هێدی هەنگاوم هەڵدێناوە. دەستی یارمەتیم بۆ لای خەڵکی بەئەمەك و خاوەن قەڵەم درێژ کرد. ئەنجومەنی ئەدەبی بۆکان بە یارمەتی مامۆستایان کاك ناسر وەحیدی و ساماڵ و ئەمین و... و ئەنجومەنی ئەدەبی سۆما بە یارمەتی کاك مستەفای ئیلخانیزادە و... کۆڕی ڕێزگرتنی «مامۆستا ڕاوچی»یان دانا. ماڵیان ئاوەدان. منیش بە نۆبەی خۆم بەشداریم کرد و پشووم هاتەوە بەرخۆ و سوپاسیان دەکەم.

بۆ یەکەم جار لە گۆڤاری مەهاباد دا، ئاگاداری کۆکردنەوەی ئاسەواری مامۆستا ڕاوچیم ڕاگەیاند. لە کۆڕ و کۆمەڵگاکانا ئەم کارەم درێژە پێ دا. هێندێ نەوار و نامیلکە و... بە دەس گەیشتەوە. دیارە لە تانە و لۆمەش بێبەش نەبووم. بە هەڵکەوتیش دەسخۆشانەم دەبیست. بەڵام نە زۆریان پێدا دادەکشام و نە هێندەشیان پێ هەڵدەکشام. پێم وابوو «ئەو هەویرە ئاوی زۆر دەوێ» ئەو پەلەیەی لە هێندێك جەماوەری بەپەلە هەبوو لە من نەبوو. هەر وەك ئەو دەردەی لە من بوو لەوان نەبوو. هەستم بە ئەمەش کردبوو نووسراوەکانی بابم، زۆر ڕازی نەبیسراویان تێدا هەن و نوێن، چی وام نەدیوە لە نێو ئەم ئاسارە بەنرخەیا کۆن بێ و یان بە

پێی زەمان، بایەخیان بێتە خوارەوە. لەبەر ئەوەی مامۆستا «ڕاوچی» پێشمەرگەیێکی کۆڵنەدەری ڕێبازی قەڵەم و نیشتمانەکەی بوو.

یەکەمین ئاوات:

بەر لە هەموو شت پێم خۆش بوو لە ونبوون بیانپارێزم. بە ڕێکوپێکی بگەڕێنەوە بۆ نێو دڵی نیشتمان. بەشی دووهەمی دیوانە شێعرەکە لە دوای کۆچی ڕاوچی کۆ کراوەتەوە. وتاری وا هەبوون بە چەن شێوە لە چەن ناوەرۆکدا لە چەن زەمانی جیاوازدا نووسرابوون و بڵاو کرابوونەوە. کە دەبوو لە بارەی مانا و کێشەوە هەڵسەنگێندرێن و هەڵبژێردرێن و دووپات نەبنەوە، لەگەڵ نووسراوەکانی مامۆستا یەکتر بگرنەوە. بۆ وێنە شێعری «سەری بێ‌تاج» لە زۆر جێ بە نێوی «سەبرت هەبێ» و «تاجی بێ‌سەر» هاتووە. یان شێعری «چەکی ڕزگاری» بە نێوی «شێعر چییە» هاتووە. «تێمیسکە» و «بزەی شۆڕش» چەن نوسخەی جیاوازیان هەبووە و لە ئاکامدا ئاخرین دەسنووس و بەرهەمی مامۆستا ڕاوچی نووسراوەتەوە و هاتۆتە سەر ڕوومەتی قاقەز. بۆ ئەم مەبەستە و بۆ پێداچوونەوە لە هەر بەشێکدا لە مامۆستایانی باش کەڵکم وەرگرتووە.

پێم خۆش بوو خزمەت بکەم و کارێکم لەدەس بێت. واتە «ئەگەر گوڵ نیم دڕکیش نەبم» ئەم بەرهەمانە بە زووترین کات لە تایپ بێنە دەرێ و بخرێنە ژێر چاپ و بگەڕێنەوە نێو کتێبخانەی دەوڵەمەندی کوردییەوە. لە ناوەندی کوردیکا برایان کاک محەمەدئەمین شاسەنەم و کاک عەلی جەوشەنی، بۆ کاری پیتچنین و ڕازاندەوە زۆریان یاریدە دام، دەستیان خۆش بێ و ماڵیان ئاوەدان. پێم وایە چم نەکردووە تەنیا ئەرکی بچووکی خۆم جێ هێناوە و ڕێی منەت نییە. ئامانجی منیش خزمەت بە گەلەکەمە. هەر لە سەر ئەم یاسایەش بە شوێن کارەکانی بابم کەوتووم. جیاواز لەوە لە کۆڕ و کۆبوونەوەکانا بەشداریم کرد لەگەڵ گۆڤارەکان و حەوتەنامەکان کارم کردووە و هەروەها چەن هەولێکی میدیای و رادیویی و ... . ئاوێنەی ئەمنیش بیروڕای نیشتمانمە.

دوایین هەواری بەهاری تەمەنی ڕاوچی:

لەو ساڵانەی دواییدا شەپۆلی ژینی شار، غونچەی بەهاری دڵی مامۆستای نازدار ئازار دەدات و بە بیانووی مەلایەتییەوە بەرەو ئاوایییەکانی سەدراباد، ترکاشە و دەروێشان دەڕوا. هەر وەك مامۆستا سوارە دەڵێ:

«بڕۆمە دێ کە مانگەشەو

بزێتە ناو بزەم

چلۆن بژیم لە شارەکەت گوڵم

کە پڕ بە دڵ دژی گزەم ...»[١]

ڕاوچی و ژینی ساکاری لادێ و هاتوچۆی ئەدەبدۆستان و پێوەندی لەگەڵ گۆڤارەکان بەتایبەت گۆڤاری «سروە» و «مەهاباد» کەسانێ وەك کاك ئەحمەدی قازی و گوڵە لە ژین تۆراوەکان وەك کاك «مارف ئاغایی» و کاك «جەعفەری قازی» و... دیلانی قەڵەمی پتەوکردبۆوە لە کۆڕی شینگێڕی مامۆستایان دا هێمن، هەژار، حەقیقی، ئەفخەمی و خوشکە ژیلا و... شین دەگێڕێ و لە کۆنگرەکانی «مامۆستا حەقیقی» لە بۆکان و «مەولەوی تاوەگۆزی» لە سەقز و فەرزانەگانی کورد دا و ... بەشداری دەکات.

ڕاوچی و داوی مەرگ:

مامۆستا ڕاوچی لە مەرگ نەدەترسا، دەیگوت: «منەتی نەبێ، تەنیا لە جێ‌دا نەمخا». هەربە پێی ئەو باوەڕە ماوەیەکیش بەر لە کۆچی بە شێوەی نەوار و سەفەر و نامە و دوعا و سڵاو لەگەڵ ماڵ ئاوایی دەکات و ئاوا دەڵێ:

...و

لێم وەکۆ بن خـــزم و بـــرا　　لە ژین کـــووژایەوە چـــرا

...و

و دیسان دڵخۆشی کوڕ و کاڵی زێدەکەی و... دەداتەوە و دەڵێ:

---

[١] - خەوەبەردینە، سوارە ئیلخانیزادە.

لات وا نەبێ بابت دەمرێ — لە گۆڕا سەنگەرێ دەگرێ
لە مەرگی بابت مەترسێ — دوژمن لە کێلی دەترسێ
کێلی «ڕاوچی»و لێ نەگۆڕێ — داوای بردۆتە بن گۆڕێ
کێلم ڕۆژێ هەڵدەتۆقێ — لە چاوی دوژمن دەچەقێ

راوچی و کۆچی مالاوایی لە ژیانی دونیایی:

مەخابن زۆر مەخابن، مامۆستا ڕاوچی ئەو گولٚ بە دەمەی بە گولاڵەی سووری ئەوین هەلاڵەی عەشقی بۆ ژین هەڵدەبەست، بە شێعر و پەخشان و وتەی جوان، فێنکایی دەخستە نێو کۆڕ و دلان، دوای حەفتا و چەندێك تەمەنی پڕ لە هەوراز و نشێو، بەرەبەیانی ڕۆژی ٣٠ جۆزەردانی ساڵی ٨٠ی هەتاوی، دوای وتوویژ لەگەڵ خووای خاوەن بەیان لە گوندی دەروێشان لە ژینی پڕ لە ژانی دنیا مالاوایی کرد. بە هۆی نەخۆشی دلٚ، دلی گەورەی لە لێدان کەوت. هاودەنگ لە گەڵ سۆز و دەنگی خەڵکی بەسۆزی کوردستان لەشی گەشی لەگەڵ گلٚ بۆ هاوبەش. بە پێی وەسیەتی خۆی لە گۆڕستانی میراوای بۆکان لە پەنای قەبری برای گەورە و دەنگخۆش و بەیتبێژی (حەمە مەلا) بە گلٚ ئەسپێردرا. بە هەستی خەستی مامۆستایەکی هاوبەندی خۆی بە نێوی «مامۆستا محەمەدی قەبەغلووجە»[1] تەلقین و گوڵباران کرا.

مامۆستا ڕاوچی، لە نێو گۆڕ دا هەدا نادات . سەر لە نوێ سەنگەر دەگرێ و مەچەکی ملهوڕ با دەدات. نووکی کێلی دەهاوێتە دلی دوژمنەوە و دڵخۆشیمان دەداتەوە و دەڵێ:

بەرەو گۆڕم کە هاتی بۆم مەناڵە
بڵێ ئەم گۆڕە گۆڕی ڕاوچی زاڵە
ئەوەی بۆ گەل ژیا و ژینی خەلات کرد
مەزەی مێژۆکی دایکی پێ حەلاڵە

[1] یان مەلا محەممەدی ئیمامی کۆندەلان. مامۆستایەکی بە بنەماڵە کورد و مێژوناس و قسەخۆشە. لەگەڵ مامۆستا ڕاوچی لە زیندانا (ساڵەکانی ٤١-٣٨) هاوبەند دەبن. نووسەر و درێژەدەری هۆنراوەی بەرزی «شەماڵ و زریان»ە. ئێستا لە شاری سەقزە دەژی.

ڕاوچی لە ئاوێنەی کتێب و گۆڤارەکاندا:

١. گۆڤاری سروە، ژ ١٨٠

بەڕێوەبەرانی ئەم گۆڤارە دوای سەرەخۆشی و چاپی پەخشانی (پۆڕ و هەڵۆ)ی مامۆستا «ڕاوچی» شێعری «دڵدار»[1] چاپ دەکەن وا ئاوا دەڵێ:

...

ئەی پیری ژیری جوانی خاوەن بیر — زانا و پسپۆڕی بۆ گەلت شێلگیر
گشت کوردەواری بۆ تۆ دەکا شین — بە بێ‌فرمێسك لە چاو خوێن دەگرین
هونەری شیعر وێنەی بیجادە — ساکار خۆمانە زۆر بێ‌ئیفادە

....

٢. حەوتەنامەی داهاتوو، پووشپەڕی ساڵی هەشتای هەتاوی (دیمانەیەك لەگەڵ ڕاوچی) ئاوا دەڵێ:

«کاتێ هەواڵی کۆچی دوایی «ڕاوچی»م دا بە هەواڵێکی ئەدەبیم، بە بزەیەکی ساردەوە وتی: مەلاکەریم نەمردووە. بە سەرسوڕمانەوە وتم: عەمری خوای بەجێ هێناوە و جێی هێشتووین. پێکەنی و وتی: پیاوی گەورە قەت نامرێ. ئەو تەنیا خۆی لێ شاردووینەوە، ئیتر باوەڕم کرد «نامرن ئەوانە وا لە دڵی میللەتا ئەژین»

٣. گۆڤاری موکریان، ژ ٣، پایزی ٨١، حوسەین خودکام:

شریتی ماڵئاوایی ڕاوچی کە لە زۆربەی ماڵەکان میوانە، بە پێوەرەی ئەدەبی، هەڵدەسەنگێنی و دەڵێ: «... شاعیر واتە خوالێخۆشبوو «ڕاوچی» لە شیعردا شێوازی کلاسیکی وەبەر چاو گرتووە، وا دیارە لە باری ناوەرۆکەوە بەرگی ئازادیخوازی و نەتەوایەتی بە بەردا کردوون» و...

٤. ئەمینی گەردیگلانی، مەرگە خەون، . شێعری پردی پرشنگ . ل٥٣)

......و

مامە ڕاوچی ڕەوەز و تەرت و تەلان

ئێستە کەی کاتی لە خەو ڕاچوونە

---

[1]. نەبووبەکری بەنگینی

کە دییان کۆتەڵی بالآت ڕووخا
داڵە کەرخۆر لە وڵات بەربوونە

و....

بێ بژیو ماوە هەڵۆی لێژ و دڕاڵ
سیپە جێژوانی پەپوو و کوندانە
لەرزی قامکی پەلەپیتکەت سڕ بوو
چاوی سیرەت گڵی لێ میوانە

و....

مانگی سڕبوو سەری نا سەر ئەژنۆی
بە خەفەت گردە بڕی «بەردە هەڵۆ»[1]
شاخ سەری نا بە دڵی گوندەوە شەو
کەسەری کۆوە دەکردن کۆ کۆ

و....

٥. ڕەسووڵ چووپانی «شوانە». دیاری شوان. شێعری گوڵواژەی ئەوین. ل٦٤:

و......

تۆ کە سەرقافڵەی ئەویندارانی ئاواتی دڵی
خاوەنی سۆزی بەسۆز و ئەو دەروونەی پڕکوڵی
ڕاوچی دەشتی عەشقی پاکی، مامزی هیوای گەلی
داری بەر، پیریش دەبێ پڕبەرترن پەلك و پەلی

و.....

٦. مامۆستا نووری. شەوێك و خەوێك. بستووی ژیان . ل ١٢١-١٢٥

...و مامۆستا مەلا کەریم عالمێکی ئەدیب و هۆنەر و زانا بوو. هەستی نەتەوەیی هێند زۆر بوو کە مەسڵەحەتی بەڕێوەچوونی دونیایی لە پێناوی ئارمانی نەتەوەیی دەنا و...

[1] ناوی کێوێکی بەرزی موکریانە و لە پشتی گوندی ساردەکۆسانە، مامۆستا «ڕاوچی»ش شیعری بۆ داناوە.

٧. ابراهیم افخمی، تاریخ و ادب موکریان، ج٢، ل ٣٥٩-٣٥٤
سەرەڕای ئەوە ژیاننامە و وێنە و شیعرێکی «فارسی» و یەکی کوردی مامۆستا «ڕاوچی» دەنووسێ و ئاوا دەڵێ:

«.... و در سال ۱۳۳۸ خورشیدی در بیدادگاه حکومت طاغوت به ٥ سال زندان محکوم شد و با پشت سر نهادن محکومیت در زندان این شاعر بااحساس و هنرمند، وقت خود را تلف نکرده‌اند راه صنعت و حرفه را برگزیدند تا بیشتر برای جامعه خود مفید واقع شوند. در برگشت به خانه خویش با دست پُر برمی‌گردد با فراگرفتن حرفه‌های پزشکی خصوصاً دندانپزشکی، هم اکنون در این حرفه به خدمت مردم مشغولند و در ایام فراغت نیز با طبع ظریف و لطیف خود اشعار زیبا و جالب و جذاب می‌سرایند و دیوان اشعارش که هنوز به چاپ نرسیده است مملو از اشعار دل‌نشین با اصطلاحات مأنوس محلی و واژه‌های اصیل کردی می‌باشد و بموازات شاعری هم، نثرنویسی ماهر و نویسنده‌ای پرذوق در ادبیات کردی به شمار می‌آیند.»

٨. خۆشم پڕ بە دڵ لە پۆلە چوارینەیەکدا بە ناوی «بە بێ‌تۆ»دا، یادم لە بابم کردووە کە یەکیان بۆ وێنە دەهێنمەوە[1]:

و.......

کە شووبای بسکی پەخشان دەمژەکێنێ
قەتارەی یادی تۆیە دەمڕفێنێ
لە ژێر تاڤگەی هەواری سەوزی سۆزت
بە بێ تۆ بێ‌کەسییە دەمڕەتێنێ

کە میزرابی بەیان دەدرێ لە تارت
«گوڵ و بولبول»[2] پەشێون بۆ وتارت
بەرەو گڵکۆی هەوارت دێنە داوەت

---

[1] – ئەم چوارینەیە زۆرە و لە ڕێوڕەسمی کۆچی مامۆستا کە کۆڕی «سۆما»ی بۆکان سازی کردبوو، خوێندراوەتەوە.
[2] شیعرێکی مامۆستا ڕاوچییە بۆ شینگێڕی مامۆستا حەقیقی وتراوە.

لــە ســوێیان دەس بەژنۆیــە «بــەهارت»[1]

و ....

٩. کاک عەلی گوڵی (نووسەر) گێڕایەوە و وتی لە وتارێکدا باسم کردووە:

«زۆر جاران مامۆستا ڕاوچی دەیگوت، هیوادارم "کاوە"ی کوڕم لە دوای من وەک "خانی" کوڕی مامۆستا "هەژار" قۆڵی هیممەت هەڵماڵێ و شوێنەوارەکەم کوێر نەکاتەوە و ئاسەوارم بۆ کۆ کاتەوە و بە چاپیان بگەیەنێ».

لە کۆتاییدا بەم شێعرە هەنیسکی خۆشم هەڵدەڕێژم:

دابڕان

دەنگــی زەنگــی خێڵــی مەرگــە، هــەڵکزانی لــێم دەوێ
وا لەسەر بستووی شەمی ژین گڕ سووتانی لێم دەوێ
داخەکەم بۆ نەوگوڵێ، دڕکی خەفەت جەستەی تەزان
وا لــە جێژوانــی خــەبات، گــوڵ هــەڵوەرانی لــێم دەوێ
هەر بژی ئەو سەردەمەی دەم، دەمدەمانی بوو، دەمێك
گوڵ لە عیشقی گوڵوشەی ڕووی بڕك و ژانی لێم دەوێ
چــی بڵــێم بــەم بــسکە خــاوەی وا لــە گێــژاوی خــەیاڵ
چەشـنی چـاوی لێڵـی دڵـدار، چـۆم و کـانی لـێم دەوێ
چی بکەم بۆو جام وشانەی ناو لەپی هەستی حەزم
وەك کوژاوی ناو دڵی شەو، ڕەمزی ژوانی لێم دەوێ
داخەکـەم بۆ خاڵ و نەخشی ڕوومـەتی جامی جـەمی
شەونمی پەلکی گوڵی ڕووی، بای خەزانی لێم دەوێ
ئاخ بۆ ئەم تاجە گوڵەی تاجی سەری بووکی وەتەن
هــەروەکوو چــاوی ســتێران، ڕاخزانــی لــێم دەوێ
دەك بــژی بازی سـەفەر، خـاوەن زەفـەر بـۆ شـاپەڕت

[1] «بەهار و جێهەواری کۆن» شیعرێکی مامۆستا ڕاوچییە.

چەشنی بەژنی ڕووی شەهیدە دوو جیهانی لێم دەوێ
چەقلی چاوی تاج و تەختی بزگوڕی «کاوە»ی دلێر
ئەو غەزالەی باغی زانست، دابڕانی لێم دەوێ

براتان: کاوەی کوڕی ماموستا ڕاوچی

٣٠ جۆزەردانی ٨٥ (پێنجەمین ساڵەهاتی کۆچی ماموستا ڕاوچی)

سەرچاوەکان:

١) سەرجەمی ئاسەوارەکانی ماموستا «ڕاوچی»

٢) ئارشیوی ئەنجومەنی ئەدەبی بۆکان و سۆما

٣) شەوێك و خەوێك، بستووی ژیان، ماموستا محەممەدی نووری

٤) تاريخ فرهنگ و ادب مكريان، ابراهيم افخمی

٥) مەرگە خەون، ئەمین گەردیگلانی

٦) دیاری شوان، ڕەسووڵ چووپانی (شوانە)

٧) گۆڤاری سروە

٨) گۆڤاری مهاباد

٩) حەوتەنامەی سیروان

١٠) حەوتەنامەی داهاتوو

١١) گۆڤاری «موکریان»

١٢) حەوتەنامەی «فردای ما»ی بۆکان

و....

ئای کوردستان چەندە جوانی

ڕاوچی

لە خاکی پاکی کوردستان، کوێت پێ پەڕە و کوێت پێ چوکە لە بەر چاوان، ڕەزاسووکە، نەوەك بووکە، بۆ خۆی بووکە، ئەو بووکە گراوی زۆرن، دۆست یان دوژمن، ڕەش یا بۆرن.
سەدان ساڵە بەرەی دوژمن، بەهێز بێپێز، نیخن، ورگن، لەسەر جوانی ئەو باڵایە، شەڕ و قیرە و هەڵایانە، لێکدانیانە، هەرکەس دەیەوێ ملکی وی بێ، کوردستان بۆ ئەو کەوی بێ، لەو بارەوە لێکدەکوژن، لێکدەنێژن، خوێن دەڕێژن.
چەکدار بێچەك، خاوەن پووڵ و پارە و مەچەك، شاعیر، نووسەری قسە زل، بەمل بێمل، بەو خاکەوە دەڕاوێنن، هۆمەن دێنن، لێیدەنووسن بۆی دەنووسن، جادو و تەلەسمی لێدەکەن، سەدان فێڵی بۆ جێ دەکەن، بە تۆپ و تانك دەیترسێنن. بە سەد حیلە دەیدوێنن، دەیانەوێ بینەوێنن، مێزی پیسی تێوەرێنن، جوانی لە جوانێ داگیر کەن، خۆی پێ ژێر کەن، بەلاّم خۆش بێ کورتەك لەبەر، خێوی سەنگەر، خاوەن دەست و چەك و خەنجەر، مۆڵەتی دوژمنان نادەن، داوێنی ئەو بووکە بادەن، نەتوانراوە تا ئێستا کە، دەستی تێخەن(خەپلە و شاکە) کوردستان هەروا بەرچاوە، بە ڕووسووری هەرواماوە، کوردستان بەکەس ناخورێ، بەشیکوردە و کورد نامرێ.

پێشەکی پێشکەشکراو

ڕاوچی

...یەکێ بوو یەکێ نەبوو، هەڵسووڕێنەری خول و سووڕان هەر خوا بوو، ئەو خولەی هەڕەمەی لاوی من بوو، خول نەبوو هەڵخولان بوو، هەڕەتی گەڕوگەف و پلان و گلان بوو. دەم و دەست و هەناو شل بوو، ئاغا و کوێخا و گزیر نەبێ کۆمەڵ گول بوو. بێدەسەلات، لارەمل بووین، لە ژین، لە دین، لە بەرهەمی ئاو و زەوین، بێماف و بەش چارەڕەش بووین. بۆ ملهوڕان بارەبەر بووین، گۆشتمان، شیرمان، قوڕقوڕۆکەی هەست و بیرمان، کەوڵ و پێست و تووکەسەرمان بۆ بێ شەرمان، مفت و مەعاف و بەلاش بوو بە یاسای ئەودەم، ڕەواش بوو.

نەچار هەبوو نە پەنایێ دەسدەکەوت، بەختی ڕەشوڕووتان خەوت. نان هەر نەبوو، ئەگەر هەبا خەپلەی گاڵ بوو، شیلە گەرچەك، چۆڵەچرای ماڵوحاڵ بوو، زۆربەی کۆمەڵان برسی بوون، بێئاوردوو و بێکورسی بوون. چەکمەمان کاڵە و پێتاو بوو، بێنازیمان، لاوازیمان، تێکرا باو بوو. نانی پان و گەلاگەلا، کەباب و لوقمەی بێبەلا، هەر لە قەلا دەسدەکەوت.

پاشای ئەودەم پەهلەوی بوو، قەمچی دەستی لاوەیی بوو، سرکوسڵ بۆ ئەو، کەوی بوو، بێخوا و دڵڕەق و دڕ بوو، بۆ جووتیار و هەژار زڕ بوو. خولی نۆزدەی زایینی بوو، شەختەی وەرزی ئایینی بوو. ژاندارم و بەگ و گزیر، لە هەژار و لە وەرزێران لە لاو و پیر و جوانمێران، بە تایبەتی لە کوردستان، ببوونە مێر، ببوونە سووروسات هەستێن، بەبێ لەغاو بەبێ دەمبێن. تەڕ و وشکیان لێکدەهالان، دەبوونە ئازاری ماڵان، ئاغا و کوێخا و سوورباش وێڕا، گەڕیان بۆ بێگەڕ دەگێڕا. باو هەر باوی ئاغاوات بوو، ڕۆژی شەپکە و کەڕاوەت بوو، زڕ کوڕی پاشای بەزەڕ بوون، تۆوی تەڵەو داو و شەڕ بوون، بەرهەمی پاڵە و وەرزێران، دەچووە جیبی بە فێڵ فێران. لە ویلا و ئۆپێرای شاران، لەگەڵ جندە و خراپکاران، دەبووە شاباش بۆ بێحەیا و بۆ بێعاران. دەور، دەوری بێکاری بوو، هاوار لەدەس هەژاری بوو ئەگەر کاروکاسپی هەبا، ئی میری بوو، ئەویش هەموو بێگاری بوو، ئیجباری بوو. زەمان زەمانی

پاپاخ بوو، جلکی کوردی جامانە و شاڵ، ڕانکوچۆخەڵەی مەحاڵی، کڵاشی پەڕۆی خۆماڵی، هەموو لە هەمووی قاچاخ بوو، بیٚفەڕ و فیت و وەجاخ بوو، بەتایبەتی میللەتی کورد ئەوەن کورت بوو، لەناو کۆمەڵگایان قرت بوو، بیٚبایەخ بوو، لەچاو هەندەران ئایەخ بوو، زمانی خۆی لیٚ دوژمن بوو، لەلای عەجەمۆکان گن بوو، ناپەسن بوو، دەموکاویژ بە فارسی بیٚ، کاویژکراو، چۆن و چی بیٚ، هەر فارسی با، یا ترکی با، ئەودەم بەس بوو، زۆر ماقووڵ و فریاڕەس بوو، کیٚ بە فارسی بە کاویژ با، مینگن، یان خۆ دەمدریژ با، ناویان لیٚدەنا میرزالە، دەبووە دیلمانج دەبووە گەورەی قالەو بالە.

کوردیبیژ لە خۆی دوژمن بوو، زمانگن بوو، دەبوو تۆزیٚ فارسی فیر بیٚ، بەلکو میر بیٚ، فیر نەبا فرە زەلیل بوو، بەردە و دیل بوو، دۆڵ و سەرچەوت و بنژیل بوو، بیبەش لە هەر قیلوبیل بوو. هینیدیٚ لە قۆرخە دەماغان، ئەوانەی دەلالی ئاغان، چوونە ناو جلکی تەنگەبەر، پاپاخە کۆنیان نا لەسەر، بوونە سووڕباش، بوونە گزیر، بوونە گورزی دەستی ئەمیر، قوت و قۆچاخ و بەگەڕ بوون، تۆوی شەڕ بوون، قیت و قەنجیکی بیٚفەڕ بوون، دەتوت لە ماکەوە کەڕ بوون...

تا بیژی ژیانمان پیٚ لەق بوو، چیمان پیدەکرا، ناهەق بوو، هەقویژ بازاڕی خەوتبوو، ترسینرابوو، کڕ کەوتبوو، بۆ زاڵم باش ڕیکەوتبوو، میر و بەگلەر لە خۆیان بوون، هەر خۆیان بوون، دزیو هیزی هیندە زۆر بوو، لە زۆر زۆرتر، ژینی کریکار و وەرزیڕ، ژین بوو؟ نەخیر، مەرگ لەو ژینە باشتر بوو، چاوی هەژار و دەوڵەمەند، ببونە گۆم، گۆمیکی مەند، لە فرمیسکا ڕاوەستا بوون، ڕوو بە ئاسمان زەق وەستا بوون، ڕوو لە خوا بوون. بەرەو خوا هەر هاوار بوو، تووك و نزا و شین و زار بوو، نالەی ڕووتەلۆك و کزان، بۆ کۆڕی فیلباز و دزان، بوو بە ئاگر، بوو بە گڕ و چەڕەچەمان، سووتا سمیلی عەجەمان، تووکی هەژاران بوو بە گڕ، بوو بە شالاوی گورچووبڕ، شا و شابانووی هەنگاوت، کۆشکی نەیاری بزاوت، زۆردار، نەیار، داروودەستە و بەستەی بیٚعار، سەرلیشیواو لییان قەوما، نە ئەم دەرچوو نە ئەویان ما.

بۆگەنی زوڵم ولاساری، هەرا و هوریای خراپکاری، گەیشتە بارەگای باری. باری بەزەی ڕوحمی باراند، داروودەستەی پاشای تاراند. تاوهەلاتی هەژار هەنگووت، خەم تیشکا، شادی بزوت، گەلانی ئیران وەکوو شیران هیرشیان بردە سەر کۆشکان، کۆشکیان شکان، دژیان

بەزان، داروودەستەی دەس‌درێژان، گلۆڵەیان کەوتە لێژان، بە لێژانەوە نەوەستان، گیران، کوژان، یا ڕەق وەستان، سەرشۆڕ و گێژ، دەستەوەستان مۆژدەی ئازادی ڕاگەیی، دێموکراسی، شادی، شایی لەهەر لاوە دەنگی داوە، شەمی شانازی کەوتە گڕ، شکا دەری زیندانی زڕ، خۆخۆر لە خمخۆرکێ کەوتن، بەخت و بار و بەریان خەوتن.

بۆ ماوەیێ:

بۆ ماوەیێ دەم و قەڵەم ئازاد کرا، کورد و فارس، ترک و عەرەب، وردە کۆمەڵگەی بێ‌مەزەب، بوونە هاودەم بوونە برا. وتیان: ڕەش و سپی، سوور، خورمایی، کورد و ترک، فەلە و جوولەکە و عیسایی، لە قانوونی ئیسلامیدا هەموو بەشن ، هاوباوەشن. ڕایانگەیاند بە نووسراوان، بۆ کۆمەڵی کیژ و لاو و پیرەپیاوان، قەڵەم و زمان ئازادن، لەمپەر نەما، هەناو شادن، بە کام زمان پێ‌ڕۆکە بووی، تووشی شادی ئەوڕۆکە بووی، بەو بنووسە، بێ‌بەرپرسە، هیچ مەترسە.

«کوردیش هەر ئەوندەی بەس بوو»:

بەسبوو بۆ کوردی ڕۆژهەلات، بۆی ئازاد بێ ڕچەی خەبات، زمان بەستراوی چەند ساڵە، لەو حاڵە بێتە ئەو حاڵە، دەبێ شایی گەرمەگەڕ بێ، شادی مەرگی شەڕ و گەڕ بێ، بەو بۆنەوە لە هەر لاوە، کۆڕی بەگوڕ، کۆزی ساوا، قەڵەمیان هاتەوە دەستان، گیانیان خستەوە بەرهەستان، بەستە و مەبەست، تراو و خەست، پەخشانی پڕپڕ لە شاڵاو، چیرۆك، داستانی نەوێژراو، تەنك، ئەستوور، قەڵەو و لاواز، نازا و بێ‌نان، کتێبخانەیان پڕ کردن، ئارەزوویان پێ مڕ کردن، کوردیش لەوان کەمتر نەبوو، بێ‌گوڕ و بێ‌باوتر نەبوو، داماو نەبوو، کوردی لە نووسەری حاڵی، کەوتە نووسینی خۆماڵی، بە زمانی پەتی کوردانە، زانایانە، نووسینگەیان وەباوخستن، شێعری بووکیان، ڕەداوخستن، نوخشەیان ڕۆییە چاپخانان، ناسرا زمانی مەمانان، زانرا کوردیش هەر کورت نییە، لەناو کۆمەڵان قرت نییە، ئەویش خاوەن بیر و هەستە، خۆشوێژە، فرە هەڵبەستە، ئەگەر زمان بەستراو نەبێ، لەناو تەڵە و پێداو نەبێ، لە لاوەیان کزرترن، بیروردترین، خێوی حەماسە خولقێنن، سەرەی شەترەنج و نەردێنن،

هونەرداریژ و بویژن، دلپاك و زمان بەپیزن، خاوەن زییك و هەست و هیزن، لە دۆستان بیقیزوبیزن، لەگەل دژان بەرامالن، شیری شەرگەن، کردە و قالن، بەشابالن.

«ئەو دەم من چۆن بووم»

... سەردەمی بەدەستودەم و پەرداخ بووم، خەلکی تەرت و تەلان و بەرد و کیو و شاخ بووم، هەرەتی لاوەتی، خۆشبەز بووم، خاوەن پلار و داردەس بووم، سواریکی بەداروبار و سەر بووم، ڕاوچی بەچەکی دەشتودەر بووم، میملی حەزیەی دووسەر بووم، ناوم لەسەر زار و زمانان دیار بوو، دەورم پڕ لە هەژار و ڕیبوار بوو، ئەودەم خویندن بە کەمی بوو، ئەگەر هەبا، کەموکورتی عەجەمی بوو، نالیم بی ماموستا و هاوباوەڕ بووم، بیخەبەر لە گەڕ و شەڕ بووم، لە چیا و میشە و لەسەر یالان، لە چەپەك و لە لاپالان، زانا و لیزان، دەس‌دەکەوتن، ڕیدەکەوتن، لە تاغووت و ماغووت دەدوان، شیر و خەنجەریان بۆ دەسووان، لایان وابوو تاغووت زەروون، سەرەتانی سینە و گەروون، کرمی ڕەگوڕیشە بڕن، کوری گەڕۆ و مشتومڕن، بە خوینی گەل تیروپڕن، ڕیشەبڕ نەکرین، خەتەرن، مرۆخۆرن، باسی سەرن.. ئەو دەمیش بە زمانی کوردی، کەموکورتی نووسراو هەبوون، پەڕاو هەبوون، نامیلکەی بەهەستی ئەو دەم، چ زۆر، چ کەم، لە قوژبن و کویرەرییان، دەرهەم، بەرهەم، دەهاتە دەس، دەخویندرانە وە بیمەبەس، کەم کەس هەبوو کوردی خوین بی، هەژاردوین و ڕینوین بی، خەمڕەوین بی، بۆ ڕیگە چاران هەوین بی، من ئەودەمیش بیدەم نەبووم، کوڕی نان و درهەم نەبووم، زالمم ناخۆش دەویستن، هەژارۆکەم دەپەرستن، ویستبووم وەك لاوی دلبەخەم، لاسای هونەرمەندان وەکەم، لەبارەی بیبەز و پیوان، ڕووت و ڕەجال و هەتیوان، شیعر بلیم، بە تاول و هۆبان هەلبلیم، تەرە و ئاواران بدوینم، ڕەنگە ئەو کارەشم جارجار بۆ لەبار درابی، شیعرۆکە و پەخشان و کورتەنەزیلەی بەکەلکیشم، بۆ ڕەداو نرابی، نەخۆشی کۆمەل و کولوکۆی دلی خۆم تییدا نیشان دابی و لەلای هیندی مرۆی تامەزرۆ، بە مەزەی هەلبەست و بەستان، خۆم پیڕاناوە و خویندوومەتەوە. لە قونجر و کەلین و کوناندا شاردومنەوە یان بۆ هەمیشە لە بەینم بردوون. هەر ئەو هۆیە بەندیخانەی«قزلقەلعە» و قەسری«قاجار»یان پیناسیم. بوومە نۆبەرەی دیلخانەی سالی (١٣٤١-١٣٣٨) هەتاوی.

«ئێستاکە چیم گەرەکە»

ئێستاکە هەنگاوی کەمانی تەمەن و دەسبەسراوی داوی پیری و هەناوەکوتەی کۆچی مەرگ و میرم، تەمەن لە حەفتا و پێنج بەرەو سەرەوە ئاواش هەر بە هیوای مانێکی تر و قانێکی تر و جیژوانێکی‌ترم. بە هیوام سەرێك بەرمە نێو سەران، چاوێك بە نووسراوەی خۆمدا بخشێنم، شێعرۆکە و بەیت‌وباوی، باودار و بێباو، ئەوەی کە لە بەر دەمودەسمە، یا ئەو مەتەڵ و نەزیلەی کە لە خزمەت دۆست و کەسمە، هەموو لە هەمووی وەکۆیان کەم. بە دەستێکی بێگۆشت و چەرمن و لەرزۆك، لە دەفتەرێك یا چەند دەفتەر وەیان‌نووسم، بەڵکوو «کاوە»ی کوڕم وەك خێرومەندێکی کورد و بابایەکی بیرورد، بتوانێ بە شێوەی شیاو بە ناوەرۆکی نووسراوەکەدا بچێتەوە، بە چاپی بگەیێنێ و پێشکەش بە ئەدەبی کوردی بکا و خوا و خەڵکیش لە خۆی ڕازی کا و دۆعای ڕاوچییەکی پیر و پەڕوپۆ هەڵوەریویش وەرگرێت. ئەگەر کەڵکی خەڵکی هەبوو ئەوە بە ئەرکی کوردانەی خۆمەوە هەستاوم هەزار شوکرانە، و ئەگەر ناوەرۆك بێکاکڵ و بنئاورە بێ، پڕیشك و ژیلەمۆ هاتە بەرچاو، چاوەڕوانی چاوپۆشین و بەخشینی تێهەڵڕووان و پێڕوانانم. ڕەنگە هەر ئەوەم بۆ ڕەداو کەوتبێ و هەر ئەوندەشم لە جانتادا بۆ پەزمەندە کرابێ. یان کات‌وساتی ئەو گوتن و هەڵبەستنە، جۆرێك بووبێ کە هەموو بەروبوویێك بە پشوویێك نەتوانرابێ باراشی و مێروو بژێر بکرێ و نووسەر یا هۆنەر، هۆنەری ڕۆشن‌وێژی بۆ نەگونجا بێ و پەردەی لەسەر گەنجینەی مەبەست بۆ لانەدرابێ، هەروەها مشتەی گورچوبڕی خۆی لەناو هەنبانەی بۆردا جۆر کردبێ، دوا هەرا و هاواریش بێژێ خەڵکینە هەرا درۆیە و هاواریش پلان و گەرە، شەڕ شەڕی هەنبانەیە و نەبەرد و کوڵۆیە، زیرە و هاواریش درۆیە، بە دەهۆیە.

١٣٧٩/٦/٢ دەروێشان

لە دێوە بۆ دێ (بیرەوەرییەکانی مامۆستا ڕاوچی بە قەڵەمی خۆی)

بە ناوی خوای خاوەنی دەسەڵات

ناوی ئەو هەناوی ناو ناوان و هەتوانی دڵی بە بیری و تین و تەوژمی لەشی سارد و سڕ و بێ‌تینە، کڕنۆش شیاوی ئەوە و هاوار هەر دەبێ لەو بکرێ. کر و کار هەر لەوێوە کر دەدرێ، ویستی ئەو تان و پۆ و پێودانی هەرچی بوونەوەرە و هەوێنی خوار و سەری کۆمەڵ و هەرچی بێ‌گیان و گیان لەبەرە.

بەندەی ئەو لە شا نەترساو و لە خەڵك بێ‌منەتە، بەندەی بەندەساز خۆیەتی، ڕێگری ڕچەی خاسانە، بو هەمیشە خاسوێژ و چاك دابێژ و چاكپێژە. چڵە و چڵپە و نەوسنی لای نادا و ترس و لەرزی تۆسنی بای نادا و لە گەناوی بۆگەنی بێ‌ناوی خۆپارێزە.

شیرین دەژی و شیرین دێژی و شیرین دەمرێ و دەژیێتەوە.

ئەو خوا بوو باڵی گرتین، لەمپەری قڕ و قەپی بۆ شکاندین تاغووتی بو دەرپەڕاندین، پێی پێ گرتین، قەڵەمی وەدەستی داین، چەقەساوی لە هەستی داین، ورد و درشت و خاو و گشت، توانیمان لەمەڕ لاویمان، بەجێ ماویمان، بێ‌بەشی و چارەڕەشی و داماویمان، بەزمانی ڕەوانی دای و باویمان، بنووسین و بڵێین و بێژین، دەردی خۆمان کوڵو دۆمان بە زاراوەی پەتی خومان، هەڵ‌ڕێژین هەڵبەست و نووسراوی گەش، مەزرای نووسینمان بێتە کەش، وەك هەندەرانی خاوەنی بەش، بەشمان بدرێ.

و......

خــوا ئــەی ڕێ بەدەســـتی ڕێزمانـــان   *دە باســی مــەش بهــاوێ ســەر زمانــان*

زمـــانی شـــیعری «ڕاوچـــی» وا بگێـــڕی   *کــە مێــژوو بەرهــەمی بگــرێ لــە زێــڕی*

نووسەر، خوێنەر:

نووسەر و خوێنەر! هاوڕێ، هاودەم، هاوژینی خۆم، تۆ هەرکەسی من کەسی تۆم، گوێ بگرە لێم، دڵ وەگرە بۆم، من و تۆی چی؟ تۆ هەر منی، منیش هەر تۆم، پێکەوە هەر دوو هاودەردین، سوور و سپی یا ڕەشپێستین، یەک هەڵوێستین.

لە چیت کەمە، بۆ بەخەمی، بۆ بێناوی، مرۆی بەرزی گەنجی لاوی، نوێنەر لەسەر سفرەی زەوی، کێت پێکێیە، خاوەن جێیە، ڕێکوپێکە بیری نوێیە، ئەتۆش هەوی، لە مرۆی هەندەران کەمتر نی، بێشان و باڵ، بێدەمتر نی، میرزای لە نووسراوان حاڵی، نامۆی لە زمانی خۆماڵی، هەموو شێوە خەتی لاوە، دەخوێنییەوە، لەلات باوە، مۆدە هونەرە بەرچاوە، لە هەندەر خۆت چاونووساوی، نەناسراوی، نەبینراوی، بەستەزمان، بێجێماوی، نیوەماو و بێباو و ناوی.

بۆ ئەو هۆیە نەگەڕاوی، بو ناگەڕێی هەتا ماوی، بەڵکوو لە هەڵان بێیەدەر، باش بیر وەکەی بڕۆیەسەر، بچیە ناو ڕیزی ناسیاوان، زمانت بێ، نووسراوەت بێ، وەکوو پیاوان، بچیە سەری بۆ نێو سەران، خۆت بناسی بە هەندەران بێژی ئێمەش، بە داوەڵین، جندۆکە نین و هاوەڵین، خاوەن خەت و شوێن و دێڕین، کوردی تەلان خەڵکی لێڕین، بە مەچەکین شۆڕشگێڕین. گومکراوین دەنا زۆرین، بە پێشینە و فۆلکلۆرین، لە زۆربەی گەلان زیاترین، لە زۆر هوزان، هۆزانترین، زار و زمان بەستراوین . ملک و سیپاڵ لێ دزراوین، بڕبڕ کراو، لێک بڕاوین، نیوەماو، کەم هێز و باوین، بەو حاڵەوە هێشتا ماوین:

برای خوێنەری خوێنشیرین، قەڵەمزێڕین، با ورتەمان خۆماڵی بێ، خوێنەر لە نووسەر حاڵی بێ، نووسین زمانی خۆماڵی بێ.

تەڕ و تۆڵ یا وشک و خاڵی، دەوای دەردی من و تۆیە، هەوێنە، ڕایەڵە، پۆیە، تا بێ خەتی، خەتی خۆتی، لابای قرتیلی سەرکۆتی، سەرباری باری کۆمەڵی، بێکەڵک و سوودی، هەژگەڵی، نە پۆی، نە ڕێس، نە ڕایەڵی، دەستندەخۆری، ناجۆری، قەل و داڵ، دڕندەی کێوی، گۆشتت دەخۆن خۆ نابزێوی، خۆت لات وایە لە زانستا تێر و پڕی، زۆربەی ڕۆژان. کتێب کڕی، چاو لە نووسەران دەگێڕی، نەیەک نەدوو هەڵدەبژێری، نووسراوخانە جەمع و جۆرن، پەڕاو و پەڕتووکیان زۆرن، ترکی فارسی ڕۆمی، مەکی، دەیان نووسراوی لاوەکی، کوردیش،

تەك و توو بەرچاون، تۆزاوینە بکڕ ماون، نەفرۆشاون. هەرواماون. تۆی خوێندەوار کتێب کڕی، قەڵەم زێڕی گیرفان بڕی.

کوردی، لە کوردان دڵپڕی، نووسراوی کوردی ناکڕی، بە خەیاڵ لاوی، نووسراوناسی، فەرەنگی خوێن، خۆ نەناسی، بە زمان زۆران دەزانی، لە زمانی خۆت نووسراوی خۆتان نەبانی، تا وابین، هەر دەبێ وابین، کەوت و ڕەوت و بێ داوابین، نەناسراو بێ نان و ئاو بین، چاو لە دەستی، دەستی داو بین. نۆکەری ئاغای بە باو بین. هەر کەساس و کفت و خاو بین، هەر بێ باو بین، هەر بێ باو بین.

برای خوێنەری خوێنمژراو، گەنجی گەنجینە لێدزراو، بێ ڕێزمان، کوێرە ڕێگەت، کڕاڵە، قاقڕە جێگەت، پێگرتوو نی، قەت پێناگەی، بە هیچ نابی بە چی ناگەی. هەر دەبێ بێبەر و بوو بی، نۆکەری بەردەستی جووبی، هەر وەکوونی هەر نەبووبی، بێبەش لەژین لە ئابڕوو بی. تا نەنووسی بە زمانی خۆت، نەخوێنیەوە بۆ من بۆ خۆت، نەژادی خۆت نەناسێنی، برای ترساو نەڕاسێنی، بێسەواد، بێ پاشەرۆکی، بەدەس بێگانەوە کۆکی، لەناو گەلان ناوت نیە، باوت نیە، بەیچەڵ و سووك و چرووکی، بێتام و بۆن، سارد و سووکی، تا هەی بە نۆکەری دەژی، وەك ژیاوی هەروا دەژی. برا برای کوردم، تێهەڵڕوانی ژیر و وردم، کتێبکڕی پەڕاو وەخوێن، خۆنەناسی، غەوارە دوێن، مێژووی ڕەگەزان وەخوێنە، خۆت بناسە خۆت بدوێنە، لە وشەی پڕا، جوانی بەیان، چ کەمتر نی لە لاوەیان، تا نەنووسی بەزمانی خۆت، نەخوێنیەوە بۆمن بۆخۆت بۆیەکیتر، بۆ غەواران، نووسراوت نەچێتە نێو لاوان، ڕێگات نادەن، جێت پێنادەن، لەنێو پیاوان. دەبیە شەل و کوێری باوان، بەجێماوی، لێقەوماوی، چڵمن و شلەپەتە و خاوی، بەرماوخۆری ڕەشی بۆری، بەستەزمان، جێناجۆری، مل بەهەستی پێبەداوی، تەماڵی، نێچیری ڕاوی، هاوڕێ، هاودەرد، هاوبیر و هۆش، سوتمان لەسەر مێژووی نەخۆش ، قۆڵهەڵماڵە،لە خوێندنەوان، وەستای چابە بۆ ژینەوان. ببە ڕێبەر، ببە سێبەر، لە سەر نەوان، بەزمانی دای و بابی خۆت، فێریان بکە، با بنووسن، با بێژن بۆت، بەیت و باو و حەیرانی کۆن، باس و نەزیلەی گەزنەفۆن، لە ئەژدەهاك و هەلاکۆ، مێشکی پژاو، خوێنی ڕژاو، تەرمی کۆکۆ، لەهەر هەرا، لە ئاژاوە، لە فیڵ و فووتی ڕۆژاوا،لە برکەی شیر قرچەی مەتاڵ، ڕووداوی ڕۆژ و مانگ و ساڵ، بۆنی باڕووت، بۆ هەڵەبجە و ئەنفال بە جووت،

دەنگی تفەنگ، تالآنی شار، مەرگی بیٚدەنگ، چیان خوێندەوە، وەری بگرن، وەریگێڕن، زۆر بەوردی، بەزمانی پاراوی کوردی، وەك زانایان، وەك ڕوحسوکان، بیکە بە ئوردووی پەڕتووکان، با زمانی مەش یەكگرتووبیٚ، لەناو گەلان خاوەن ڕووبیٚ، بەشی مەش، بچێتە ناو بەشان، پەنا بن بۆ چارەڕەشان.

برای خوێنەر، لێزانی لاو، لەسەر دڕی خۆتان تۆراو، نووسراوەی کوردیمان زۆرن، لە نووسراو خاناندا ماون، نەفرۆشراون، غەریبن دڵبەخۆ ماون، چاویان نیازیان بە تۆی کوردە، دەسکردی کوردی بۆ کوردە.بەپۆز مەبە، هالۆز مەبە، وەیان قۆزە، سەردڕی خۆتە پیرۆزە، وەیان خوێنە، لەبەریان کە، تەماشای سەروبەریان کە، لە بەیتۆکەی کورت و درێژ، بەستەی بەتام، ڕستەی بیٚچێژ، چیت لێزانی، بە دڵت سپارد، چیت فڕیٚ دا، یا لێت بژارد.

سەنگەری لە نووسەر مەگرە، تەوس و پلاری تیٚمەگرە. مەیژە ئەم بۆرە پیاگە، نە نووسەر بووگە، نە ئاگا، لە داوای خاس نەنەویوە، سەروبەر لیٚی نەزانیوە، وتەی ناپوختە، تێکەڵە، لابا و بەربایە، کۆتەڵە، لەڕە، لاوازە، چرچەڵە. برای ئازیز و خوێنەرم! وتەی سفت و زبر و نەرم، هەرکامێکیان، هەرلایەکیان، لای لێوەکەی خۆی تێوەردەی، هەڵی شێلی، تێکی وەردەی. بەبای داکەی، چاوی ڕێخەی، دەستی خۆماڵیانەی تێخەی، لەبەشی خۆت بیٚبەش نابی، وەکوو مە چارەڕەش نابی، وەك بەفیز و لەخۆ زیزان، نابی بە هاوەڵی حیزان، برای کوردی هاوزمانم! شێوە شیرین، قەڵەم جوانم. نووسراویلکان، بەکەم مەگرە، جارێك ببڕە، سەدجار بگرە، لە نووسراوان وردەوەبە، خاوەن ڕا بە، خۆماڵیانە دابێژەر بە، بیٚهەوا بە، بەهێزی خۆت بە بڕوا بە، هەڵەی نووسراوان، بناسە، کامی خراوە، کێهەی خاسە، لە هەڵبەزەی هەر نووسراویٚ، لە کەم و کورتی ڕووداویٚ. ڕووگرمەبە، شت وەرگرە، تۆش نووسەر بە، ئاوای مەبڕە، ئاوای مەگرە، زانین، لە نەزانان فێربە، دەمشڕ مەبە برای خێر بە، سەرپەرستی شەل و کوێر بە، کوردیخوێن بە کوردی فێربە، لە ژیان شێر و نێر و مێر بە، تۆ چیت دەویٚ لە نووسەری هاو باوی خۆت، چیت بۆ بێژیٚ، دایڕێژیٚ بۆت، بەکام بنووس، کێهە ڕێنووس، بۆت بنووسیٚ، پارووی داوات بۆ بخووسیٚ. لە ئورووپاییت باوێتەدەر، کلێتەی کوێێت دانیٚ لەسەر، چەکمەی کوردانە لە پیٚ کەی، دەردی کۆمەڵ جیٚبەجیٚ کەی بێژی منیش گەلم، هۆزم،بە بەستە و بەندی و زاراوەم دەنووك زێڕین، پیٚپیرۆزم، شیوەڵە و

پووز و پیێگرتووم، ساوالکە نیم، خەنیم بزبووم. نامەوێ چیدی ڕاوکرێم، ڕەداو خرێم، ببمە نۆکەر، لەباو خرێم، بیێنان و ئاو، بیێناو کرێم، دەمەوێ لەسەر پێ ڕاوەستم، نیشانی بدەم، هێزم هەستم، شێعر و پەخشان و مەبەستم.

برام، چاوت لەکام کەسە، خەو خەو مەبە، هەستە بەسە، بۆ خۆت دڵسۆز و نووسەر بە، بۆ بیێسەر و قۆلان، سەر بە، سەرەی کۆمەڵ بە، ڕێبەر بە، چارەدەری دەربەدەر بە.

برای خوێنەر بۆ من بۆ تۆ، بۆ مەی ساوا، تۆزێ نووسراو، کەمێ داوا، لامان دەبێ بە بایی بێ، دەورانی جێژن و شایی بێ. نووسراو چ خاو چ گشتە، هومێدە هیوایە پشتە، بۆ ناسینت، هەوەڵ خشتە، ڕۆژێك لە ڕۆژان، باڵدەگرێ، سوێکە و گەوی یالان دەگرێ، دەچێتە ڕیزی خوێنشیرنان. شیرین دەکا شێوەی ژینان، ئەو دەمی تێدەگەن زاڵم، تینی باڕووت و ناپاڵم، زرمەی چەکی هەمەلایەن، دەرۆستی بنووسی نایەن، برای کوردی خوێنی ژیرم، میراتگری هەست و بیرم، ئەوانەی بەستە داڕێژن، شاعیرن یا بەیت بێژن، وێژەوان یا چیرۆکنووسن، قەڵەمشڕ، یا نووسراولووسن، دەردی خۆیان، کوڵ و دۆیان، بە زاراوەی کوردی خۆیان، لێیانگەڕێ با بنووسن، نوسراوە، با کلۆریش بێ، بەلای تووە ناجۆریش بێ، ئاقیبەت، ڕۆژێ جۆردەبێ، دەوای دەرد و ناسۆر دەبێ، فەرهەنگەکەی سەردەردێنێ، خۆدەنوێنێ، دوایی بە داماوای دێنێ.

بەزمانی خۆت زمان دەگری، چەشنی گەلان دەژی و دەمری، وەك نەمامی بیێدار و بار، ئەستوور دەبی، دەبیێبەدار، لە داربە دەستان ناترسی، پەل و پۆپی وا دەڕەخسی، بەبەرهەم و بە گوڵ دەبی، بەردڵ دەبی، کامڵ دەبی، مرادی گەل حاسڵ دەبی، لە هەندەران بیێناو نابی، ترساوی چاوی ڕاو نابی، نابێتە نێچیری ڕاوی، بەرچاو دەبی، لەچاو ناچی، دەبیە ئەوین، لەباو ناچی.

بە کوردی و کورتی ئەمن کێم؟

ناوم عەبدولکەریمە و بە مەلا کەریمی گوندی ساردەکۆسان ناسراوم و شۆرەتی پێناسەم عەزیزنەژادە. نازناوی کوردایەتیم ڕاوچی‌یە و چیا خۆشەویست و ئاشق بە ڕاوی تەرت و تەلان و هەڵەمووتم.

کوڕی خوالێخۆشبوو، مامۆستای بەتام و بۆن و وتە زێڕین، عارفی بەهەست و هەژار خۆشەویست. مەلا حەسەنی « سەییادیم » و خڕەکەی مەڵبەندی گەورکی موکریم.

بۆ درێژەی ژیانی بەژانی ڕابردووم، بڕوانە ڕووپەڕی ڕەنگپەڕیوی ژیانی پڕ لە کوێرەوەریم. ساڵی نیوە ساڵی حازر لە حەفتاوپێنجەوە، تەمەنم بەرەو هەشتا لەڕێ‌دایە، بە قەولی ئەو دوو شێعرۆکەم، «ڕەنگە وریایانە فریا نەکەوم بەروبوخچە وەپێچم، پێچ و کڵاوی نووسەری لەسەر نێم و هەموو نووسراوەکانم هەڵتەکێنم و مێروبژمێر بە تەواوی وەکۆیان کەم و بە خوێنەرانیان بسپێرم:

و...

لەشـــە بەربابـــووە ڕووخـــاوە کڵـــم
شەمی بێ‌پیـوی شـەوی شـین و کـوڵم
کۆنـــە بلـوێری دەســـی کـــون لەدڵـــم
هێشتە بەو حـــاڵە ئەوینـداری گوڵم

و ...

بەپێی ئەو شێعرۆکە، کەوت و ڕەوت و لەپێ‌کەوتوو، داتوڵیو، بوومە کەوی کوڵیو، بەڵام کاڵ ویست و جوانی خۆشەویست، هەژارگر و هومێد وەرگر ماوم، بەدەستی لەرزۆك و هەستی چنۆك دەمەوێ بنووسم.

ئەسپی شەل، لە زەل وەدەرخەم، بە هیوای هەوایەکی نوێتر، بەرهەمی قەڵەم و بەرووبووی ورتەی ئێر وئەوێم، وەکۆکەم عەبای کوردانەم، پەڕۆکەم، پاشی مردن وەك ئاڵەکۆکی دەستی شوانان پێشکەش یکرێ، بە پیران، بە لاوان و ژیران، بە چابێژ و بە خۆشخوانان، ئەگەر

کەڵکی لێوەرگیرا نزام گیرابووە، نۆبەرەی بەر و بەرهەمم بەرچاوە . ئەرکی خۆم نیشانداوە، ئەگەر قرتیل و بەربا و بازێلیش بوو، با پیشێل بێ، بێناونیشان و بەرد و کێلبێ.

(ئێستا کە بە نووسینی بەرهەمی چەند ساڵەمەوە سەرگەرمم)

ساڵی هەزار و سێسەد و حەفتا و هەشتی کۆچی هەتاویە (١٣٧٨)، کە ساڵێکی وشکە ساڵ و دزێو و بێخەساڵە، کشت و کاڵ پێنەگرتوو و بێکەڵکە، چیا ڕووتەن کانیلکەکان بێئاو، چۆمیلکە و گۆمە مەندەکان، ورەیان لەدەست داوە و ماسیلکە و باقۆ و هەموو ئاوییەکان کۆمەڵ کۆمەڵ، بەرەو مەرگی چاوەڕوان نەکراون.

مەترسی قات و قڕی و قڕەی بێنان و ئاوی لە ئاوەڕێن، چۆتەدەرێ، بۆخۆشم لەو ساڵە بۆش و بێکڵۆشەدا، لە گوندی دەروێشان سەربەشاری بۆکان بە شێوەی مەلایەتی واتا گەدایەتی نیوە سازاو سازاوم، شارم لێ یاساخە و لە دێدا وەکوو کەوڵەی بێ بەهار و شینکەی بێباران بێهاودەم و پەنا و سێبەر، کز و کۆمیلکە، لە بەرگ و پەر کەوتوو، بەرەو گۆڕی، گۆڕ نەکراوم و پڕ بە دڵ دەڵێم:

خەڵکی تەلان و تەرت و سوێم *خونچەی نەدێراوم لە دێم*
شەرت و مەرجم تێك ناشکێ *توێتوێ کرێم بۆ دێ دەدوێم*

سەرپۆتێك لە بیرەوەری منالێم

منالێکی کرچ و کاڵ بووم، پێ لە پێنج یا نە شەش ساڵ بووم. قوت و وریا زیتەڵە بووم، چاوڕەش ڕووخۆش، لەرکەڵەبووم، شەوانە لەگەڵ منالان، ئای چخۆشبوو لەیەکدران، لەیەك هالان، قیل و بیلێن و قرت و فرت، هەقری مەقەی درشت و ورد، (حولوور بلوور، فڕی فڕی، قەلەمنداره، هەی قەل فڕی، سەر بە دراوێ، فیلی سێ سەر، گورزی کوێری، بابا هەیدەر، گورگ گورگێن، بەقلانۆکێ، قەرێ قەرێ، لە کوێ بوکێ.)

سەدان گەمەیتری بەناو، هەریەك لەرووداوێ دواو، منالی دێ هەموو هەموو کۆك بووین، نازانم بۆ ترسەنۆك بووین، بەشەو، لە وشوو دەترساین، دەعەبەساین، هەڵدەبرووسکاین، لەسێبەری گۆشە و سیلان، لە پشە و نێرەی پشیلان، لە ئاڵە و شەوەی نەبینراو، لە جند و

دێو، لە خێوی ئاو لە مۆتەکە و ملۆزمان، لە شەیتانی بن قوژبنان، لە مامەخڕەی گۆڕبەگۆڕ، ڕەش و مشی، ئایشە گوێشۆڕ، کوڕە لەچی نەترسابووین، لەهەموو شت لە خاو و گشت، تەنانەت سێبەری خۆمان، لێمان دەبۆوە ئاڵەی چۆمان، ئەمن هەموومان هەروا بووین، بەو ترسەوە هەڵوەدا بووین.

لەمەش هەراوتر بوو مەبەس، خۆمان درۆمان هەڵدەبەس، یەکمان دەیگوت مامەم گوتی، لەوسەر ئاوە خێوم دیوە وەپای پەتی، زاری خوار بوو دەندووکدار بوو، دەم و ددانی هەزاربوو، گەدە زل، دەمداچەقیو بوو، منالێکی ساوای پێبوو، سەرقژنۆکە، کۆرپەی دێبوو، دەمی لە خوێنی ژەنیبوو، قورقوڕۆچکەی تێکجنیبوو.

منالیتر بە لەرزەوە، بە ترسەوە، بە دەنگی نیوە بەرزەوە، دەیگوت، مامەخڕەی وەك سەگ تۆپیو، گزیری ژێری بۆگەنیو، باوکم دەڵێ لەناو گۆڕا، شەودێتەدەر دەبێ بەسەگ، دەبێتە کەر، دەبێتە مەیموون و عەمتەر، گازان دەگرێ، بەردان داوێ، منالان لە ئاوێ داوێ.

بۆ خۆشم باس لە خۆم ناکەم، بۆ چاو و ڕاو لەگەڵ کاکەم، وەکوو شێتی خانەقا بووین، لەگەڵ درۆیان برا بووین، داستانی وام، هەڵدەبەستن، نەترەی منالم دەبەستن، ئێمەی منال، خۆشباوەڕ و بێبیر و حاڵ، باسمان هەر ئەو باسانە بوو، جند و دێو، خێوی بێنێو، سەر هەڵقەنە، ڕەش و مشی، گورگە بۆرە، گاڕگاڕەکە، گۆڕهەڵکەنە.

سەدان نێوی‌تری دەسکار، وەکوو حەزیە و دووپشك و مار، شەوانە پرزەی بڕیبووین، سرتەی شادی لێبڕیبووین، لەو ناوانە هێن دەترساین، وەکوو خوودار، هەڵدەبروسکاین، بو میزکردن ڕێزمان دەگرت، میزمان دەکرد، ئێمەی منال، نەزان و کاڵ، لەوانە هیچمان نەدیبوو، نازانم ترسمان لەچی بوو، دەبێ لەکام کەس بپرسین، ئێمە بۆچی ڕۆڵەی ترسین، بەپیریش هەروا بە ترسین.

ئێستە تێدەگەم ئەو ترسە، لە کێوەیە، کێ بەرپرسە، لەکام فرگە ڕاوکراوین، هەنگێوراوین، ترسێنراوین، هەتا دەمرین، هەر ترساوین، وەك نەخۆشان، نیوەماوین، بەترسەوە کۆك کراوین، بەپیریش هەروا منالین، شەو ترساوی جند و ئالین، لە شلپە و قلپان دەترسین، لە ترسان شەو کۆڕی کورسین.

من پیر و باوەڕم وایە، ئەو ترسە، لە بێشکەڕایە، زۆردڵسۆزی نەزانانە، بۆ داهاتوو دەرد و ژانە، قیلی کەوا سپی و سۆڵە، ششتن لە هەندەری کۆڵە، هەتا دەمری شوێنی دیارە، لەسەر بیر و بڕوا سوارە، دانابەزێ، دەتبەزێنێ، شوورەی شعوورت دەشکێنێ.

منالی خۆم هەر لەبیرە، منالْ بیری تیژ و ژیرە، لە ناو بێشکەدا قەتیس بووم، بەچەند پەڕوی ڕاخەر پیس بووم، لەبەر کێچ و مووریانی زالْ، نە خەو هەبوو، نەحالْ نەبالْ، بێزمان وەکوو کەڕ و لالْ، هەر نووزەم بوو کرووزەم بوو، بێزمان نەدەکرا بێژم، بە کێچ و ڕشکەوە گێژم. دایە بۆ دوو دەستت بەستووم، گاوت کردووم مەگەر مردووم.

خوا هەڵناگری دەسم وەکە خۆ بخورێنم، لەشی بە خورووم هەڵکرێنم، دایە دایە، بۆ کوشتووتم، بە پەڕۆی بۆ گەن بە ستووتم، دەسم وەکە ئازادم کە، لەوزیندانە، خێرت دەگا، ڕزگارم کە، ئەو دەم دایکم دەی دواندم، بە دڵسۆزی دەیترساندم.

هەی پشە هات، ڕەش و مشی بێ خشە هات، گورگە شینە، گورپە بۆرە، خێرا وەرە ئەو نۆبەرەم بۆ خۆت بەرە، ڕۆڵە بنووە، نەك شەوە بێ، یانە بۆری بن سەوە بێ. ددان گرکا، لێت بمرێنێ، لەسەر لانکە هەڵت لووشێ، هەڵت بدڕێ.

لایە لایە، نیوە شەوە، خپ بخەوە، تا بەیانی، سەر هەڵقەنە پێنەزانی، وستەت لێبێ دێتە گیانت، دەجوێ گۆشتی بێ ئێسقانت، خت خت، فس فس، هەی مامە خڕە، هەی دێو، هەی دز. لاچۆ کوڕی من خەوتووە، لێرە نیە ڕۆیشتووە.

کوڕە لەمەش قروفڕتر، ئاژاوەتر، گورچووبڕتر، کۆنە چیرۆکی یارۆیان، تێکەڵاو لەگەڵ درۆیان، منالی کورد درشت و ورد، تا چوار و پێنج و شەش سالی، تا حەوت سالی، لەبن کورسی، لە قوون تەندوور، دایك و باوك یا نەنك و پوور، چیرۆك بەیت و باوی ئاکۆك، بۆ منداڵان، دەسپێدەکەن، لەهەزار ئاشی لێدەکەن، بەیتی دێوەزمەی شاخدار، حەزیەی دووسەر ماری باڵدار، خێوی قەبران، بۆرەی نێو دێ، چۆڵ و کەپران.

هەزار بەیت و باو بەو شێوە، هەر شێوەیەك ترسی پێوە، بە مێشك و بیریان ئەسپاردین، لە مێشوولانیان ترساندین، ئێستاش لە غیرەت بێبەشین، بە پیریش شەو ترسەنۆکین، چارەڕەشین. پیر بووین، نووشتەمان هەر پێوە، ترسمان لە جند و دێوە، هەرکە منالمان

ڕشاوە، دەڵێن دەستی لێوەشاوە، نەحلەتی خوایان لێدراوە، هەنگێوراوە، دەیانبەن بۆ ماڵە شێخان، بۆ بوتخانەی زەرگ و مێخان، بە تووڵە تەڕ لێیان دەدەن، جندۆکانیان، پیٚهەڵدەدەن.

نەحلەتییان دەسووتێنن، باجی عەبایان دەستێنن، گیسك و قەلی خۆیان دەخۆن، لێدا دەڕۆن، شێخ دەیەویٚ، هەروا گێژ بین، بار خوار نەکەین، ڕاستاوێژ بین، بۆمان لە کتێبان هەڵڕوانن، تا دەتوانن، جند و دێوانمان بۆ قرکەن، لە خوێنی مەش، جانتا پڕ کەن، کۆشکان خۆش کەن، بنوون، بخۆن، خۆ سەرخۆش کەن، لەوان جوانە هەرچی نۆشکەن.

زۆربەی زۆرمان، سپی و بۆرمان، ئێستاش هەر واین، لە قەرنی ئەتۆما جوداین، پشتمان لە ڕووگەی زانستە، بیرمان شلە، باوەڕ سستە، بۆ نووشتە نووسان پێخۆرین، لە هەق تۆرین، زۆرناجۆرین، کەسمان لە کەسمان ناپرسین، بە پیری، شەو، بۆ دەترسین، لەڕیٚ چۆڵ و قەبرەکۆنان، لە کانیلە و کوێرکە چۆمان، لە تارمایی لە ڕەشایی، لە چرپە و خشپەی لابایان، بۆ لادەدەین، خۆ با دەدەین.

من و نازناوی ڕاوچی

یادی ڕاو بەخێر، لە خێروبێری ڕۆژانی لاوی و شیری خواحافیز.

ڕۆژانی فەقێیەتی، واتە تەمەنی کاڵی، بە خەیاڵ تاك و تەرا، لە ئێستا کاڵتر، شێعرم دەکوت، لە ئاخری شێعرەکاندا وەکوو زۆربەی شاعیرە کۆنەکانی خۆمانە، ڕاوچییەکەم پێوە دەچەسپاند.

لەزۆربەی ناوچەکانی ناسیاو، لە لایەنی پیاوە بە باوەکان و قەڵەمدارە بەداروبارەکانی بارهاتوو، نووسراو و ڕاسپێر و پیٚسپێرم بۆ دەهات، لەسەر نازناوی وشەی «ڕاوچی»، سەرکۆنە دەکرام.

دەیانگوت، وشەی ڕاوچی بۆ نازناو نابیٚ، ناوێکی دزێو و شیرمردە و چووك و چرووکە، لەسەر زمان و نێو نووسراوان سووکە، دوور نیە شێعر و نووسراوەشت لە برەو بخات.

دەبێ فلان ناز ناو و فیسار وشە بۆخۆت هەڵبژێری، لە ڕاو و ڕاوچی خۆ بوێری، درۆی نەبێ، تا ئێستا جوابی ڕاسپێر و نووسراوانم، نەداوەتەوە لە نازناوی وشەی ڕاوچیش، نەتۆراوم.

دەڵێن قازانی مێردان بە چل ساڵ دێتە کەف و کوڵ، وا منیش پاش چل و چەند ساڵێك، دەمەوێ، گۆڕی خۆم ئاورین نەکەم، دۆستانم بێ وەڵام ڕانەگرم. لەمەڕ تایبەتمەندی وشەی ڕاوچی، چەنەیەك لێدەم، دۆستان نەڕەنجێنم بەو هیوایە، لەمەولاوە وشەی ڕاوچی بە نامۆ نەناسرێ. لەمە زیاتر یەخەی نەگرن و بە غەوارەی نەزانن. لێرەڕا ناچار دەبێ بۆ چەن خاڵێك لە خاڵەکانی ڕاو، ڕاوێك دابەشم و شڵدمێك لە خۆ دەم و یەك لە سەدێك، لەبەرهەمەکانی ڕاو، بەرچاو بخەم و یەخەی مەبەستی پێ‌دابەستم، دەمی تانە و تیتاڵی، کاڵە نووسراوانی پێ‌شیرین کەم، وشەی نەشەدارێژی ڕاوچی پێ‌وەگەشێنم.

راو

خوێنەری خوێن‌شیرین، پێشەکی واباشە، هۆی هەرە سەرەکی ڕوخسەتی ڕاو و شکار بدرکێنم و لەسەر سوودی ڕاو و بازبازێنی ڕاوچی، بە پێی دەرکی پێ‌نەگرتووم، بدوێم و لێرەدا پێویستی زانین ئەوەیە کە بزانین، زانای بنەڕەتناس، خوای مەزن و بەرنامەدارێژی ڕێژەی گیان لەبەران، ڕوخسەتی ڕاوی لەبەرچی دا و ئاژاوەی بۆ هەزاران باڵدار و بێ‌باڵ و گیانلەبەری خاڵدار و پەڕوپۆ زێڕین، بۆ دروستکرد. ئەگەر ڕملێك لێدەی، باش پێکی‌بگری لەسەر ئەو زەوییە سەروبن هەراوە، ڕەنگە بێژی لەهەر شەو و ڕۆژێکا، سەدان گیانلەبەری ژیان خۆشەویست، لەخۆشی دەبڕێ، لە خۆشەویستی خۆی هەڵدەبڕێ، کۆز و کولانی و لانی بە باڕووتی ڕاوچی، بێ‌بەزەیی دەسووتێ.

زارۆکی زەڕنەقووتە و پێ‌نەگرتووی، هەڵوەدا دەکەوێت، هەزاران ئاشقە و ماشقە، لەیەك دەکرێ و یا شەل و شکاو و پێکراو لە پێ‌دەکەوێ، دوایی بە عیشق و ئەوین و هیوای دەرێ، ئاوڕێکی بەخێری لێ‌نادرێتەوە.

راو بۆ گۆشت نیە

ئەگەر ڕوخسەتی ڕاو تەنیا لەبەر گۆشتە و چی‌تر، بابای ئاژەڵدار، یان یارۆی گۆشتنەخۆر و خاوەن پارە، دەبوو ڕوخسەتی ڕاوی پی‌نەدری تەنانەت بۆ ئەو جۆرە کەسانە سزاش لەنەزەر بگیرێت.

هەندێك لە تایبەتمەندی‌یەکانی ڕوخسەتی ڕاو

بە کورتی دەبێ بێژم، ڕەوتی ڕاو واتا: بەرداوبەردە، بازبازێنە، پیاسەی تاسەشکێنە،خەملابەرە خۆشی هێنە، سەیرانە گەشتە، دیتنی جوانی سورشتە ، هوجوومە، پاشەکشەیە، چنگەکرە و گاگۆڵکەیە، نەترسان لە خێو و ملۆزمانی چۆڵگەیە، ڕاو وەرزشی چنگ و پەلە، شاخە و شاخ و کەلاوکەلە، ڕاو زانستە، ورد ڕوانینە، تەجرەبەیە، لێزانینە، زاخاوی مێشکی لەرزۆکە، دەوای دڵی ترسەنۆکە، چەقەساوی زیبك و برە، دەمەزەردی تیغی شرە.

گرەو لەگەڵ خەونووچکەیە، شێر لەلای ڕاوچی گچکەیە، ڕاوچی لەشەوان ناترسێ، لە سارد و گەرمی ناپرسێ، با و بۆرانان دەبینێ، چوختی دەبێ، پوختە دەبێ، لەنێو ژینێ، بۆڵەی ورچ و پشمەی بڕەك، شالاوی دڕندەی بەرەگ. مار و مۆڵ و چرگەن و چۆڵ، تەرت و هەڵدێر، هەڵەموت و لێر، نای لەرزێنێ، لە هیچکامیان ناترسێ، بڕوای بەخۆیە ڕادەسێ، چی ڕۆی بێتێ، چی‌دای بێتێ، چی لێی بمرێ، بە گوللەیەك گیانی دەسمێ، مەرگی دەبڕێ.

راوچی

ڕاوچی، چیادۆست و دەستەمۆی نەخش و کری سروشتی‌یە، بەبۆن و بەرامی ڕووکەکان خۆرست نەشە دەبێ و خەمان وەلا دەنێ، گیانی دەحەسێتەوە، لە مۆسیقای بەرز و نەوی مەلانی درشت و وردیلە و شانۆساز، ئیلهام وەردەگرێ، کوێرکە گرێی ژیانی پێ ڕەها دەکا.

لە ساخت و سازی، هەستی ڕادەمێنێ و سوڕ دەمێنێ و بە جوانیەکانی سورشت و بۆن و بەرامی خونچە گوڵی ساوا و بەرمەمکانە نەشە دەبێ و گڕ دەگرێ، فرمێسکی شادی دەی‌بزێوێ، دەبێتە ئاشق، دەبێتە پەروانەی بێ‌پەروا و شەقاوپت، هەڵدەکوتێتە سەر ویرە و

قام و بەندی بە تام و لای وایە شایە، خۆی لەبیر دەچێتەوە. کە ڕاوچی‌یەکی قرپۆکەی کورتەك لەبەرە و یاران ڕووی نادەنێ، دۆیان دەستی ناگرن، گراویلکەش میزی لێنادەن، بەندی بەرۆکانی بۆ ناکەنەوە.

ئەوە خەیاڵە باڵەوباڵی پێ‌دەکا و شانۆی دڵخوای بۆ ڕادەسێ. لە دنیای خەیاڵدا بۆ ماوەیەك لە دوو توێی سۆق و سوێیدا دایدەبەزێنێ، شانۆی ڕۆژان، شەوانی داوای بۆ دەسازێنێ، زۆری پێ‌ناچێ، لەپڕ فڕێك یانە هازەی تیژپەڕێك، یا خشپەی گونگەڵی کوورە کێوی‌یەك، یا ناڵەی بارێك و نیوە پساوی قرپۆقێکی مارگەزتوو ڕاوچی ڕادەپەڕێنێ، و بەهەشتی خەیاڵی پێ بەجێ‌دێڵێ و بە خولای کێوپارەی دەسپێرێ، ڕاوچی نەترس و دڵپتەو و ڕوح‌سووك ماندوو نەناس و هێواش‌ڕوانە، وردبین و سیرەڕاست و هەنگێوەیە، ڕاوچی قوتابی سروشت و دەرس‌خوێنی چیای بڗوێنە . فێرکراوی فێرگەی ئازموون و تەجرەبەیە. کاڕاتەبازی بازبازێن و شالاوی کوت و پڕی دڕندەی بەزەڕە، ڕاوچی زانا بە زمانی هەموو گیانلەبەرانی نامۆیە، ڕاوچی بۆ ڕۆژی مەبادا بە زۆربەی ئەشکەوت و پەنا و پەسێوی هەرێم ئاشنایە.

ڕاوچی، لە گیاناسیدا یەکەتاز و بێ‌هاوتایە، کاتێ کە باب، ئەگەر دەستی بەخوێی خۆماڵی ڕانەگەیی، کەڵك لە گیای خوێدار وەردەگرێت. کەبێ نان و تۆشە مایەوە، لە بنەگیای زۆر بەتام و بۆن و نیشاستەیی خۆ تێر دەکات. ڕاوچی هاتو بریندار کەوت، لە گیای خوێنبەست و گەلای هێمنی هێن، خۆی لەبەلای خوێنڕێژی و ژان و شڵەژان ڕزگار دەکات.

گوتمان ڕاوچی، لە زمانی زۆربەی جڕوجانەوەرەکانی مەڵبەند، لە خزۆکەوە بگرە تا فڕۆك و تا دڕندە زەبەلاحەکانی بەزەڕ و ترسێنەر تێ‌دەگا، بۆ بەڵگە بێ‌جێ نیە بۆ کورتە ڕووداوێك کە خۆم شایەدی ڕووداوەکە بووم گوێم بۆ بگریت.

شەوێکی ڕەش و ئەنگوستەچاو (گوندی شێنی)

لە کوێستانە شاخاوییەکانی کوردستانی عێراق بە نێوی «کێلکوگێن» (دۆڵەکۆگێ) لەگەڵ خوالێخۆشبوو ڕاوچی ناودار و هەنگێوە، خاوەن نێو (کوێخا خدر ئەسمەر) لەڕاوە حەیوان بووم، کووڕۆکێکی، قەڵەومان ڕاو کردبوو. لە ئەشکەوتێك بە ناوی (بەڕنیری) شەو دابین بووین. دار و سوخت بەبار و گۆشتی کوورە کێوی بەلاش، چای جووت خەزاڵ و جگەرەی سوومێرپیش سەرقەپان، پاش شام و کرکاش لە نەقڵ و نەزیلەی بێجێ و جێباش، کەوتینە بیری خەو و شەڕە فڕی ڕاوی بەربەیانی داهاتوومان لە ناکاو چیا دەنگی تێگەڕا و کێوەکانی دەنگیان داوە و شاخەکان تاش و وردە تراشیان لێهەڵدەوەری. بۆنی ئەو دەنگە نامۆ و نەناسراو بوو، بەڵام دیتم کوێخا خدر، ڕەنگی پەڕیوە و کەوتۆتە پەلە و دەیەوێ هەرچی زووترە ئاورۆچکە وەکووژێنێ و ئاو و خۆڵیش وەسەر پۆلووان گێڕێ، بێشۆقیان کات، کوێخا خدر چادان و چا و ئاوی کتری و قومقومانی وەسەر پۆلوان گێڕا و فیشەکی بردە بەر تفەنگ ڕووبەدەرکی ئەشکەوت، وەك ڕاوچی بەمەچەك، هەستی لەخۆبڕی، هەرچی ویستم بۆ پرسیارێك، دەم وەکەم، بە ئێشارەی پڕ لە مەترسی دەیگوت، وست وست، دەخورێین. منیش ناچار هەروەکوو ئەو دەستمدا چەك و بەرەو دەرکی ئەشکەوتەکە ڕاوەستاوم.

زۆری نەخایاند لە دووسەد شەقاوێك لەخوار ئێمەوە، دەنگ هەڵیداوە و شاخ و ترت و تولەش بۆیان هەستاندەوە.

دەنگ دەنگ نەبوو، زەلزەلەیەکی ورەبەر بوو، تاریك. ڕەشەشە و، سامباران سێچوار دەنگی تێکەڵوپێکەڵ، هێرشی کۆمەڵێك دڕندەی بۆمن نەناسراو، لەگەڵ کوێخا شانمان جووتە، سیرەمان بەرەو دەرە هەست بەوە دەکەم کوێخا دەترسێ و لەشی دەلەرزێ. من لە ڕامان و بێهەستیدا خەستە بووم و ویستم بەبارە و بارێك خۆم وەحەسێنم، نەخێر کوێخا نەیهێشت.

پەنا بە خوا دووبارە لە نیرە و نەڕەی ئەو گیانلەبەرانە، شاخەکان دەنگیان دەسەر گەڕا، نەدەنگ بەڵکە هاوار، هەڕەشە، گریان و بەخۆدا دان، دوبارە کێوەکان لەهەرا کەوتن، کوێخا

سەری لەسەر جاسووس هەڵگرت شادە و ئیمانی هێنا، بەزەردەیەکەوە ڕوو بەمن گوتی: مەلای خۆ، خێرن لەسەرە، خوای لەوی بەلایەی پاراستین. بەسەری سۆق محەممەدی سیکەنەی هەستی کردباین، ئیوان خەلاسی نەدەهات. گوتم: کوێخا بەڕاستی ئەوە چیبوو، کەتۆی پۆلاکرۆژی ئاوا ترساند.

کوێخا: کورچەش، بەسەری توو، کالۆکەت چەورن، سێ ڕۆژیتر دەبینە خاوەنی پێنجسەد دیناری شین، تێناگەم کوێخا ڕوونتر بڵێ، کوێخا کۆنەڕاوچی و تەمەنی لە شێست تێپەڕیوە، بەلام چ جوان و جحێڵ تای نەدەکرد، وتی ئەوە پڵینگ بوون، دوو نێرە پڵینگ لەسەر دێڵەیەك شەڕیانە شەڕی ئاخری یەکیان یەکی خنکاند، کێشە تەواوبوو.

هەر بەیانی کەوڵە پڵینگت بۆ دێنم، لەقەلادزە دەیدەم بە پێنجسەد دینار دووسەدی تۆ ئەویتریش بۆ کاکی خۆت.

کوێخای کۆنەڕاوچی ئەگەر لە زمانی جانەوەری نامۆ حاڵی نەبا چۆنی دەزانێ شەڕە و داوا لەسەر چیە؟ شەو کەمی مابوو، بە تەجرەبەی کوێخا هەر جێیەك، زیڕە و نیڕەی پڵنگی لێبێ، حەیوانە کێوی، لێ نامێنێ، ڕەو دەکەن، بۆ دۆڵێکیتر و چۆڵگەیەکیتر، دەڕۆن لەسەر ئەو باوەڕە، بەربەیانی ئەو شەوە، بۆ بازگەنە ڕۆیشتین، تا هەتاو کێوەکانی زێڕین کرد، لەو ئەشکەوتەدا ماینەوە، دوا تاو هەلات، زۆر ساز و باز بەرەو ئاخرین شەڕگەی پڵینگەکان، ڕۆیشتین، بەڵێ شادە و ئیمانی کوێخا بە هەق بوو، ئەوی شەو گوتی، ڕاست و دروست بوو. لاشەی گۆڵە پڵینگێك لەوێ کەوتبوو، بڕێك قەل و داڵی لەسەر میوان بوون، کەوڵی لە حاجەت کەوتبوو، وەها دڕدڕ و جنجن کرابوو، دیناریکیشی نەدەکرد.

یادی لاوی و ڕاوی کێل کۆڵین، وریایی کوێخا خدر ئەسمەر بەخێر.

بۆ هەموو ڕاوچییەکی بە دەست و چەك سلاو.

کورتە نەقڵێکی خۆمانە بۆ پێکەنین

لە سەفەرێکمدا لە شارە جوانەکەی سنە. دۆستێکی بیست ساڵ لە من گوم، بۆ شام خواردن لە ماڵی خۆیدا قەولی لیٚوەرگرتم.

هەر عەسر بوو، سواری پەیکانی کردم و تازەساز و دیمەنگایەکانی شاری سنەی نیشاندام و لەزۆر جێگاش بۆ وردەکاویژ و پێداکردن، هەڵوێستەیەکمان دەکرد، لە هێندێك شوێنیش، لە پەنجەرەی پەیکانەوە، ئاغایانە دەستووری ئەدا و ئەیگوت بێژە وەلالۆم، وەخالۆم، وە باجەی خوشکم وە ڕەحە خانی میمکم بۆ شام بێن بۆ ماڵ ئێمە، برایێکی فرەزانا و شاعیر و قسەخۆشی. مەهابادیم وەگیر هاوردووە، با ئەوانیش لە وفرسەتە کەڵك وەرگرن.

نوێژی شێوانمان لە مزگەوتی ناوشار کرد وەختی نزیك بە شام لە درگای خۆیان، بە فیقەی ماشێن درگا کراوە. بۆ پەزیرایی لە شاعیری نەناسراوی مەهابادی، بە قەولی خاوەن ماڵ شەقو کوت لە پلیکانەوە ژن و پیاوێکی زۆر بەرەو ڕوومان هاتن.

وایان لە ڕێز و حورمەت گرتم، دەتکوت لە قوڕگیراوم، گریم لێبڕابوو، پشت پازدە پلیکان لە سالۆنێکی هەراو و ڕازاوە بە پشتی و نێوەمێز و وردەگوڵی دەسکار پاڵمان لێداوە.

جا وەرە میوانان، قەڵبڕێر کە، بیست و هەشت، بە خۆمەوە بیست و نۆ زەلامی تازە هاتوو، زۆربەیان مێیینە بوون، موعەللیم و دەبیر و خۆش‌وێژ. یەك لە یەك بەردڵتر و وردبین‌تر بوون. گەپ و گاڵتەی زوبان، و شەڕەشێعر و فڕهاویشتن، شامی لەبیر بردینەوە، بەلام ئەوی بەڕێوە بیٚ هەر دەگاتیٚ، شام هات چ شام! وەك لە شام بۆ شایان ساز کرابیٚ، شام خورا، نێر و میٚ شان بە شان پێکەوە، لەسەر سفرەیەك یەکمان گرت و لە نێو هەمووانیدا من پیر بووم، ببوومە (گای نێو گوێلکان) چاو و دەم زیاتر ڕوو بەمن هەڵدەبڕان، منیش زمانێکم هەبوو یەکی‌تریشم قەرز کرد، بە نەقڵ و نەزیلەیەك ڕازیم دەکردن. گاڵتە و گەپ و قسەی تەڕ و میوەی میخۆش، هەر خۆشی لێدەباریٚ بەلام بیٚ بەختی لە سەفەریش، بەرۆکی قەت بەر نەداوم.

دەمزانی ئەوشۆش تا سەر نایەڵیٚ بە گەشەوە سەروەنێم، ئای بیٚبەختی، لەکاڵەدۆڕ، زیرەیەك بەگویٚ گەیشت، هاڵەکە لەرزاوە، گوتی هەی هاوار، (دوومارە کوڵە)، بەو هاوارە دەورم چۆڵ‌کرا، هەی لەوەی زووتر هەڵیٚ و گیان دەربەریٚ، زۆریان بیٚکەوش و سوڵ خۆیان

دەرباز کرد، مامەوە منی تەنها، بۆ هەوەڵێن جارە، ناوی دووماره کۆڵە دەبیستم، لام وابوو نەوعێکە لە مار، منیش چوومە کاڵەدۆڕ، کاڵەدۆڕ، لە توێکڵ و و سەرقونکی میوەی نیوە خوراو داوەستابوو. زۆرم ڕوانی لە ماری کۆڵ و ساخ چیم بەرچاو نەهات، هاوارم کرد، برا بۆ ڕەوتان کرد، بێن بزانم ڕووداو چییە. یەك لە میوانەکان هات و دەلەرزی و قامکی ڕاداشتە دیوارەکە، ها ها ها وە قەو دیوارەکەوە ئەجووڵێ. دیتم بێچووە دووپشکێکی زەردی لاواز و بێهێز، بەحاڵ ئەتوانێ وەجووڵێ، دەیەوێ ئەو هاڵە جوانە بە جوانان چۆڵ کات. منیش دەستم کێشا و ژیانم بە دووماره کۆڵە چۆڵ کرد.

میوان زۆریان نەیانوێرا وەگەڕێن، ئەوەی گەڕاشەوە ناوی قارەمان و غیرەتیان بەسەردا بڕیم، لە سایەی دووماره کۆڵەوە چەن شەو و ڕۆژ، هەر جەمەی لە ماڵی میمکەیەك و لالۆیەك، شاغان و داغان لێمان ڕادەکێشا، بوومە میوانی چەن شەو و ڕۆژ.

خوێنەری خۆشەویست

ئەگەر بەوردی لەو دوو کورتە نەزیلەیە وردەوەبی. بەروونی تێدەگەی کە خوای مەزن، بە خاتری چسوودێکی مرۆیانە. ڕوخسەتی ڕاو و ڕەداوخستنی نێچیر و جانەوەری بەزەڕی داوە، ڕاو و شکار، جگە لە بەرهەمی گۆشت و داهاتی دیکەی ژیان بۆ ئەستووربوونی مەچەك و وەرگرتنی هەوای خاوێن و چێژتن و مزتنی تام و چێژی ڕۆڵەکانی بەتام و چێژ و بۆنخۆشە. ڕاهاتن بە سارد و گەرمی ڕۆژانی ژیانە. بێترسی لە خشە و مشەی شەوانی ڕەش و قیژە و نیڕەی جانەوەری بەزەڕ و هەڕەشەی تۆف و بەند و کڕێوە و کوێستانە. زاڵ بوون بەسەر شەوگاری ڕەش و هوولەی کوندەبووی ناوەخت و بێباکی لە چەق و لووری‌تری نێو تەرت و تەلان و هەڵەمووتانە.

با کەمۆکێکیش لەخۆم بدوێم

پاش چلو چەند ساڵ ڕاوی ڕەوا و ڕەداو خستنی نەچیر و چیرە و قیرە لەگەڵ ورچ و بەرازی فیتەر و ڕەوە بڕەکی دزێو و زەندەق تۆقین، پاش چل ساڵ شاخە و شاخ و هەوارە و هەوار و ئاشنابوون، بەزار و زاراوەی زۆربەی عەشیرەت و هۆزەکانی ڕەشماڵ نشین و مەڕدار و پاش چەشتنی تاڵی دیلی کۆت و دەسبەند و ئازاری، قەمچی پیاوخۆرەکانی دەزگای حەمەڕەزاشای ئەمریکایی و پاش ماوەیەك قاچاخی و ئاشنابوون بە پیاوە شۆڕشگێڕەکانی ئازا و ڕاساو و تێکەڵی لەگەڵ نووسەری بە سەرەدەر و زانا. ئێستا وەستاو و لە فڕ کەوتوو، پیر و لەرز، بێ‌چەك و چەکە داس، هەی داس هەی داسی مەرگ، وەك داسی لی‌کردووم و لە نزمایانی خزاندووم و پشمە و ڕاخزینی لی‌بڕیوم.

بەڵام ماڵی خەیاڵ و هەستی تامەزرۆ ئاوەدان، دەسرمەی[1] ئەسپی دووپەل سپی شێعری بزۆز خۆش بێ، زۆربەی شەوان، هەڵمدەگرێ و گرێ‌کوێرەی تامەزرۆییم دەکاتەوە دەمباتەوە، خەت و شوێنی سەردەمی لاویم.

باوخۆش و بەگوڕ و شیوڵە لە دۆڵ و شیوان دەمکاتە میوانی ئەو شوێنانەی کە ئێستاکە لەمن بێ‌سەروبەر و شوێن ماون، عەرەب گوتەنی: (وصف العیش، نصف العیش).

بۆ ئەوەی خۆشی‌یەکانی ئەو سەردەمەم،لەبیر نەچێ و لە گولان نەبڕێم، ڕاوچیم کردە نازناو و لەسەر نووسراوەی خۆم کردە بەیداغ و زیارەتگای گاوبێ‌گای خۆم، تەنانەت کە وشەی ڕاوچیم لە هەر شوێن و لەهەر پەڕا و پەرتووکان هاتەگوێ و یان وەبەرچاو کەوت، نەشە دەبم و زۆربەی وردە شانۆکانی ئەو سەردەمەم بۆ دەژیێنەوە. نازناوی ڕاوچی پڕ بە ڕاستاوی ژیانی ڕاستەقینەمن، ساخت و سازێکی درۆی تێدا نەکراوە.

زۆربەی نازناوی نووسەر و هۆنەرەکان، دروومانی دەرزی درۆ و هەڵخراوی خەریتەی خەیاڵی خۆیەتی.

---

[1] وە (سرمەی)ش هاتووە.

بۆ وێنە، سووتاو، حەریق، غەریق، شەیدا، بێدڵ، و... هتد ڕەنگە، نە بەئاگر داپڵۆخابن، و نە لە چۆمیان دابێ، نە دڵناسیش بن، بەڵام نازناوی من، ڕیشەی لە ڕیشەی زیبك و زەبر و هەست و دەرکی بنەڕەتیمەوە هاتووە، هەوێنی گیرسانی گروی خوێنی مرۆییمە.

وەك لەو شیعرەدا وتوومە:

پیرە ڕاوچیم و چیایە چیمەنی هەڵدانەوەم
باوبۆران بای نەداوم دوژمنی بادانەوەم
تا بمێنێ مڵچە مڵچی تلتەخۆری خۆنەناس
هەردەبێ تەرت و چیابێ جێخەو و جێسانەوەم
عیشقی ئازادی وەتەن بۆتە هەوێنی بیروڕام
بۆ کەمێ ژین ناڕەوایە زیللەت و پاڕانەوەم
هەڵدێراوی تەرت و تووشی سەربەخۆییم خۆشترە
نەك وەکوو گۆ بم بەشەق بێهەڵخول و سووڕانەوەم
بۆ تەلان و زەرد و بەردی خاکی کوردم دێتەوە
سێبەری هەور و هەتاوی سەردەمی بووژانەوەم

١٣٤١. کوردستانی باشوور

کورتە ڕووداوێك لەژیانی ڕاوچی

ئەگەر من تێر و تەسەل، بە بێهەڵە و پەڵە و تلاسان بێژم کە من کێم، لەکوێم، چیم پێکرا و کوێم پێکرا، کام سولەیمان ئاشی بەبای پێ وەگەڕ خستم، کێهە قەیسەر کونە مشکی لێکردم بە قەیسەری،ڕەنگە بێژی، نووسەر دۆمە و کلاشی خۆی، لە جاوی جوو دروس دەکا و تیرەی لە چەرمی گامێشان دەکێشی، هەر بە قەڵەم، خۆی، خۆی لە قووڵایی، کێشە کێشان، کێشاوە. ڕەنگە جوانیش نەبێ، شەقاوپت بگوترێ، کە کامە کەرکیتی کوردانە دان و پۆی کڕ دام. کەرەی پێکردم، بەزەنگ و زەنگی هەلات هەلات و تەق وڕەوێ، پێ وەدەنگ هێنام و قەشکەی بەغدای بەنیوە ڕێ کردم.

ئەگەر بنووسم. کام قەمچی دووسەر، سەری بە سیرمە هەڵێنام و چەق و لووری چەقەڵ و گورگی هەندەران چۆنیان لیٚمڕاندووم و ئەسپیٚ و ڕشکی بەندی خانان، ڕەقە پەراسوویان چلۆن خانخان و ڕیٚڕیٚ کردووم.

یانە کوردکوژەکان، چەن جاریان بێروبەوێدا تەرە کردووم و چەن ئەشکەوتە تەڕ و چڕۆ چۆڵەیان، پیٚکردوومە خانی خات ڕابیە ڕەحمەتی.

نووسراو دەبێتە چەن باتمان قاقەز و داستان دەبێتە شانامەی. ڕۆستەمی مازەندەرانی نەبەز.

وا باشە کورت و کرمانجی بێژم ناوم عەبدولکەریمە، شۆرەتم عەزیزنەژاد، نازناوی کوردانەم ڕاوچیە و کوڕی خوا لیٚخۆشبوو مامۆستا مەلا حەسەنی سەیادیم لە بنەماڵەی عەزیزی خاڵندم و پەچەند زەو و زوویەك، دەچنەوە بنەماڵەی خالیدی کوڕی وەلی. لەدایکبووی هەزاروسێسەد و پێنجی (١٣٠٥) کۆچی هەتاویم. لە باوەشی گوندێك بە ناوی سلامەت، گەورکی موکری، سەربەشاری بۆکان لەدایكبووم، هەرلەویٚ خڕەکەبووم و لەدارە دارە ڕەت کراوم، خراومە بەر خوێندن، شکایەت نەبیٚ لەڕووتان، تەتەڵەی ئەلف و بێتکان، هەموو تەتەڵەی گاڵتە و گەپی خۆشی نێو منالانی، لەدەس وەرگرتم، لە هەموو هەقری مەقۆی منالانەی بیٚبەش کردم.

کیژ و مۆریانی مزگەوتە چۆڵانی کردە ئاشنا و شنەی لە هەناوانی بڕیم بە تایبەتی، زەنازەنای سەر و بۆر و زەنان، چاو سپیلکەی میم و جیمان، تووڵە تەڕ و گویٚکێشانی نامام وەستایان، شەوانەش لە خەوی شیریندا لە ترسی تووڵەتەڕی بن بەڕە و حەسیران، وەك جنداران ڕادەپەڕیم و لە گڕوگاڵی زۆربەی خەت و دێران سامم شکا و لە لامی گەورە و تیٚی بیٚدەست و دەسدار، دەستم نەدەلەرزی.

کورتی وەبڕین، بۆ ماوەیەکی کورت و کەم، لەمریشکە ڕەشە و کولێرە بەرگەدە و دەمی گورگ و ورچان ڕەتبووم، قورحانم تەواو کرد و بەربەسێڵی پیرۆزبابیم بەزۆربەی مالانەوە گەڕا و پیروزبابیم، ڕاگەیەنرا، ئەمجا خوێندن بوو بە وردە کتێبی وەکوو ئاگەهان، جورم بەخش، ئەیشوودە، سمایلنامە و وەفاتنامە و چەن پەڕتووك و پەڕاوەیتری منالانەش،

ئەودەم وەکوو ئێستاکە دەمقووچاو بێ‌سەر و مێشك نەبووم. چیم دەخوێند بەپێ نەقە و چڵمهەستڕین، دەهاتە بەرم، هەر لەبەر دەورم دەکردەوە.

مووشێعرێن واتا شەڕەشێعر

شەڕەشێعر، لەهەموو خوێنگە و فێرگەیەك و لەزۆربەی کۆبوونەی وردە خوێندەواراندا، بازاڕی گەرم و گوڕ بوو، هەر ئەو بازاڕەش بوو، کە بوومە ئۆگری شێعر و شێعر لەیاد گرتن بوومە چەکداری شەڕەشێعری ئەو سەردەم و زیاتر لە دووهەزار شێعرم لەبەر بوو، چما کامەکەس‌هەبوو لەو شەڕەدا لە حاستم ڕابێ و نەپێکرێ و لەپێ نەکەوێ.

یادی ئەو سەردەمە بەخێر، کە چەند خەپەتۆڵە و گەش و خۆش و خۆش‌هەڵبەزیو و نەبەزیو بووم، ئەوبەر ئەوبەری گەڕەکان بانگ دەکرام، میرزالە میرزالە گیان، دەمی گورگ و ورچانمان بۆ ببستە قەزات گرم. ئای چەن خۆش‌بوو، لام وابوو تەواو زۆرزانم کەس نەماوە نەی بەزێنم.

تازە بەسمە هیچی‌تریش ناخوێنم، بەڵام زۆری نەخایاند، تێگەیشتم کە هێشتا کاڵ و ساویلکە و پێ‌نەگەیشتووم، هێشتا کوولەکە ڕۆنی فەقێیان دەوری پێ‌نەگرتووم، خۆی پێ‌هەڵنەگرتووم، بەبارە بەری نەناسیوم، سمێڵی چەوری پێ‌نەهەسترپیوم.

کوولەکە ڕۆنی فەقێیان

کوولەکەی سواڵی ڕۆنی، نە کوولەکە ڕۆنی سەر تەندوور و نێو تەندووران لێت تێك‌نەچێ و لات وانەبێ لە دەورانی فەقێیەتیدا. خواردن هەر کوولەکە و ڕۆنە و سمێڵ‌بادان، بەڵکە ساڵی چەن‌جار بارە بەری و کوولەکە هەڵگرتن و ماڵە و ماڵ و هەوارە و هەوارە خوێنەری خۆشەویست! پاش تەواوبوونی، وردەکتێب و خوێندنی گوڵستان و بووستانی شێخی نەمر سەعدی شیرازی خوالی‌ڕازی وشکە قۆناغێکی‌تریان بۆ ڕەچاوکردم.

قۆناغێکی‌تری بۆ تەرخان کردم و کرێکی بەکرتری، بۆ لەدار بەستم، خوێندنیان لێ‌کردم بە عارەبی، دەپاڵ کێشەکێشی زەید و عەمرانیان پەستاوتم، تووشی تاریکەشەوی زەرق

مەجازی موستەقەڕ کرام و لە ترۆپکی یاسای بابی (تفعل و تفاعل) هەڵیانداشتم. بە (مبتدای مقدری مؤخر) خەڕەکی هەودایان تێکشکاندم و بە سەرە و بەرەی کەلیمەی نەخۆش و نێو بەتاڵ و سەر و قونچك پەڕیو، واتا ﴿اجوف و ناقص و لفیف﴾ چەند شتیتری بۆمن نەبیسراو هەستیان لەپێ خستم و هاتمەوە دەوری هەوەڵ. بوومەوە قوتابی جاران و سەروبەر ترسم ڕێنیشتەوە.

نایشێرمەوە، سەرلێشێواوی ئەو ترسە دەوری بۆ هەڵگرتم و ماڵی پێبەجێهێشتم، بەرەو حوجرەی هەندەران ڕایپەڕاندم، بۆ هەوەڵین جار لە گوندی شوێ شارەدێی مەڵبەندی شارۆکەی بانە، باروبنەم لێخست.

بوومە سووختەی فەقێیەکی لەخۆم گێژۆکەتر، سووختەی ئەودەم یانی قەرەواش، ژێرفەرمان، کارەکەر، بارکێش و بارەبەر. هەوەڵین دیدار هەمووشت بۆمن سەرنجڕاکێش و نەدیوبدی بوو، ڕاتووە، نان چنینەوە کولێرەی هەرزن، یاسای حوجرە، فیز و پۆزی موستەعید، دەرس و دەور، قوڕ و قەپی شەوانە، حوجرەش ڕەش و ڕووت، بێهاڵ و کەوشکەن، بێحەمام و دەسشۆری، بێمیز و کمۆد و کابینێت، بێ زمهەڕ و زەخیرە و هیزە و دیزە. ئەوی بەرچاو دەهات، کوولەکە ئاوییەك بوو. شەش مانگ بوو ئاوی نەدیبوو، زگ زل و مل باریك، چڵکن و ڕەش و ناوبۆگەن.

ڕۆژێك لە مامۆستام پرسی، گوتم: قوربان ئەم کوولەکە ڕەشە کەڵکی چیە و تەمەنی چەندە، نژادی کێهە هەرێمە و لە بنەماڵەی کامە شیناوەردە و کام هەرای قاتوقڕی مەڵبەندی وەبیردێ ئەویش بە بزەیەك و هەناسەیەك گوتی: فەقێ پرسیاری ناوێ، زۆر کەمی ماوە کە خۆی بە تۆ بناسێنێ.

بەهار شین بوو، سەرما و سۆڵە شینی وەسەر گەڕا، کەو هاتەوە و ڕاوچی مرادیان حاسڵکرا و چادر و چیغی مەڕداران بەرەو هەوارگەی سالأن کەوتەڕێ، زەوی نوێیی وەبەرهات.

مامۆستاکانی حوجرە هەموو بەرگی نوێیان پۆشی، کوولەکە ڕەشە لەدار کراوە و دوو شەو و ڕۆژ، لە تیژاو و لۆرکاویان گرت، بە خۆڵی داربەڕوو ڕەنگ و ڕوویان پێشُشت.

لەسەربانی حوجرە بۆ هەوا خۆری حەوتەیەك ئازاد کرا. پاش ئەو چەند ڕۆژە دەیانویست بۆ ڕۆن چنینەوە و سوالّی مالّە و مالّ و دەوارە و دەوار، بەرەو کوێستان وەڕێ کەون. بارەبەری ئەو کوولەکەش دەبێ منی سووختەی هەژار بم.

مامۆستاکەم موژدەی بارەبەری ئەو کوولەکە وشترەبارەی پێدام. ڕەنگزەرد و ئەژنۆ شکاو مشکم لێکەوتە ناو دۆشاو، سامۆتەی نەترەم پسا و بەزمانی پسپس توانیم بلّێم ناتوانم. مامۆستا زۆر وەستایانە لەگەلّم دوا، نەیەویست زۆر بە تۆسنی ڕووبەڕووم بێت. نەکا بارەبەرێکی ساویلکەی لەدەست دەرچێ و بەرهەمی بەهاری تازە لەخێران هاتووی لە کیس بچێت. پوولّی کەوا و سەلّتەی گازڕوونی شینی بۆ پەیدا نەبێت.

زۆر مامۆستایانە گوتی: فەقێ گیان ئەو خوێندنە خەزێنەی هەردوو دنیایە پڕ لە ماندوو بوون و جەفایە، دەستی ماندوو لەسەر زگی‌تێرە، ئیتاعە لە مامۆستا واجبە، تۆفیقە سەرکەوتنە، دەتەوێ بو کام حوجرە بڕۆی، لە هەموو حوجرەیەك کوولەکە بنەی مالّێیە.

بە ناشوکری نالّێم، ئەوەش بەشی ئێمەی فەقێیە، دەبێ مانگێك مالّەومالّ بڕۆینە سوالّ، تا شتێك پەیدا کەین و جلوبەرگی سالّی پێبکڕین. لە کوردستانی ئێمەدا ڕۆن و خوری و تووتن زۆرە بێبەشمان ناکەن. ئێستا وەختی ڕۆنە و هاوین تووتن و پاییزیش دانەوێلّە، چارمان نیە ئەو سێ وەختە بۆ ئێمە خرمانی ژیانە، دەبێ لەدەستی نەدەین، فریانەکەوین، دوادەکەوین.

بۆ فێربوونی زانست و ڕێگابڕین بۆ خوا، شەمۆتە و دوودلّی ناوێ، زۆری نەماوە تۆش دەبی بە موستەعید، کوولەکە هەلّگر دەبێتە بابایەکی‌تر، ئێمەش کاتی خۆی چێژی ئەو کۆلّەبارەمان چەژتووە سەرەڕای ئەوەش گەڕانێکە خۆناسینێکە بەو جەماوەرەی لەداهاتوودا کەلّکی ژیانیان لێوەردەگرین.

مامۆستا چی فەرموو قەبوولّم کرد، ناچار کوولەکەم لە خۆ شەتەکدا و بەرەو کوێستان وەڕێ کەوتین.

کوێستانی جوان، مەیدان چۆغە و مەلّبەندی لاسەشۆڕ و خەزالّی مەلا نەبیان، گاگەش و گاگەشی بابهۆمەریان و شالّەبەگی فەقێ وەیسیان و زۆرشوێن و چیای بە شوێنەوارتریش گەڕاین، مالّئاوا، ڕاتووەی فەقێیان بە کەوچك ڕۆنیان، لەکوولەکە دەکرد، تا کوولەکە پڕ

دەبوو، دەمان فرۆشت. شان و کۆڵم لەڕۆندا خووسابوون بە تەپوتۆز و گێژەڵووکەی خاك و خۆڵ، ببوومە خوول، ببوومە سەرانگوێلکی مێشەڕەشان.

لەو شانەم دەردەکردن لەوشانی‌ترم دەبوونە میوان. دوور لەئێوەی خوێنەر سێ ساڵی ڕەبەق بۆ ئەو کوولەکە، ساڵی دووجار بارەبەربووم ساڵی چوارەم بوومە جامی‌خوێن و شاقەلم لێ‌بەردانەوە و بوومە موستەعید و لە بارەبەری کوولەکە ڕەش و قەرەواشی سیووتی‌خوێنان خەلاسیم هات و شیرینی موستەعیدیم خورایەوە.

با لێتان نەشێرمەوە، کە پۆزی کەوای درێژ و موستەعیدی بۆ من باشی نەهاورد، خوت‌خوتەی دەمار بەرەو ولاتی عێراق چیوەختەی‌دام و شارۆکەی هەڵەبجەی کردە هەوەڵ خانەخوێم و زۆربەی حوجرەکانی شارەزووری پێ‌ناساندم. لەو شوێنە نووسراوەی کوردی بێ‌شوێن نەبوو. هەرچەند باشم بۆ نەدەخوێنرانەوە بەلام چونکە کوردی بوون خۆشم لێیان دەهات، هەرجۆر بوو وەدەستم خستن، لام وابوو خۆشیم تازە خەریکە ببێتە گوڵ و منیش ببمە گوڵ چنی باخچەی نووسراوەی کوردانە و کوردانە منیش دەستی خۆم بوەشێنم، بەزمانی زگماکی لاسای ئەدیبان وەکەم و شێعران بدرکێنم.

بەلام بەلای ڕۆژ، ڕۆژی لێ‌کردمە شەو، هەواڵی نەخۆشی باوك و بێ‌کەسی بنەماڵەییم بۆهات و نەهاتی سەری وەسەرخستم. ناچار بەرەو ئێران گەڕامەوە لەهەموو ئاوات و هیوایەك هەڵبڕام. ئەودەم نە دوکتور بوو نە دەرمان و نەپووڵ و دراو. چارەی هەموو نەخۆشان چاکوپیر و نەزەرگە و ماڵەشێخ و نووشتە و دوعابوون، پاش زەحمەت و کۆششی ساڵێك، باوك فەوتی کرد. چارەڕەشیم لەوێوە دەسپێکرا. مەرگی مامۆستایەکی گەورە و مەزن. کۆچی بابایەکی عالم و عیرفانی، لە هەرێمدا، دەنگی‌داوە و کۆشکی مەشایخ و بارەگای ئاغایانی ناوداری لەرزاند.

لە شارۆکە و زۆربەی گوند و کوێرکە دێیان تێ‌پەڕی. هەڕەمەی، پرسە و سەرەخۆشی. لافاوی بەربلاوی شین‌گێڕ و فاتیحاخوێنان. خوێنیان مژتم. هەنبانە و کیسە و چاڵ و کەندوو کەنەوەیان لێکراوکری ژیان و پێ‌ژیان لەپێ کەوت، وەبن هەرەسی قەرز و قوڵان کەوتم پەکم کەوت. خوێندن خەوت و کوڵێك سەغیر و بێ‌سەردارم بەرپیشەوە بوو، ڕێگەی پەرەپێدانی زانستم لێگیرا.

شین و گریانی خوشك و وردەبرا، بێسەرەدەری کردم، ناچار نیوە مەلا و نیوە فەلا، لە گوندی ساردەکۆسانی هەرێمی گەورکی موکری سەربە شاری بۆکان، بوومە سەرپەرستی خاوخێزانی هەژار. ئەودەم هەموو کەس بەهەژاری دەژیا، ژیان کراسێ بوو بە بەژنی ماڵە شێخ و بێچووە بەگ و بەگزادان بڕابوو.

لەبەر چەرمەسەرە و بێگاری ئاغاوەتان، کەس ماوەی کاری خۆی نەبوو. کار هەر نەبوو، هەموو کەس دەبوو ئیش و کاری مالیکان ڕەنێوبێنێ، لەسەر سەپانی و گوخڵەوانی، میراوی، گزیری، شوانی، قەلەوانی، سەگەوانی، نۆکەری، سەرکاری، باخەوانی، تووتنەوانی ئاغا. هەر پاڵەپەستە و خۆ ڕەپێشدانی ڕەش و ڕووت و برسی و توونیان بوو.

هەمووکەس بێ‌کەس و بێ‌نەفەس بوو. هەر ئاغا و بێچووە بەگەکانیان کەس بوو. تەنانەت گزیر و گزەکەرەکانیش لەسەر داهاتی هەژاران شێری نێر بوون، کێ دەتوانێ لە ئاستی داوای پاك و پیسی وان، بڵێ ئاش ڕاستەوانە دەگەڕێ.

ئەو ئاهۆیە باشتر بڵێم ئەو هەژار مژتنە، تایبەتی گوندێك . هەرێمێك نەبوو، بەڵکوو لەهەموو مەڵبەند و بەندەرکان سەری هەڵدابوو، کەسیش نەبوو بۆ ڕێچارە هەنگاوێك و بازێکی بەباو باوێژێت. دەوای ئەو ئازارە لەمێژینە و فرەگرە هەروا، سووك و ساویلکە کاری کەسێك و دووکەس نەبوو، حەکیمێك و دوو حەکیم ئەو ئاهۆیەیان بۆ ڕیشەبڕ نەدەبوو. بەڵکوو یەککگرتن و لەخۆبووردنێکی بەربلاو و هەمەلایەنەی گەرەك بوو، ئەویش دەبوو بەهۆی چەن کەسێکی کەسانەوە، ڕەگوێی داغ لە دڵ و لەخۆ ڕادیوان کەوێ، لاوان وەجووڵێنێ. بێچووە بەگ و نەجیبزادەکانی قەلا بڵیند ڕاچڵەکێنێ و بیان‌ترسێنێ.

بەلام ئەوی ڕاستی بێ، زوڵمی زۆر و کاری ناڕەوا بۆخۆی قارەمانی خوی دەخولقێنێ. کۆمەڵێك لێك دەبەستێ و ڕاسانێك دەسازێنێ و زار و دەمی داوایان دەکاتەوە.

هەر ئەو هۆیەش بوو، کە لە برێك مەڵبەند، تەك و تەرا کۆچ و کۆچبار بەرەو هەرێمی دوورەدەس دەستی‌پێکرا.

بەشێکی کەم لە کوێرەدێ و هەرێمە شاخاوییەکان لاوەکان لەبن باری بێگار و جەریمە هاتنە دەرەوە و بە شێوەی پەنامەکی لێرولەوێ دەژیان. هەرەشەی توند و تۆڵیان بۆ بەگەکان دەناردەوە.

مالیك و ژاندارمە تریاکی‌یەکان، زۆربەی شەوان بۆیان دەگەڕان، ڕەداویان خەن و خۆیان وەحەسێنن، خەڵکی چەوساوەی هەرێم ئەو جۆرە لاوانەیان خۆشدەویست، یارمەتیان دەکردن تەنانەت چەك و چۆڵەشیان وەدەسدەدان.

لەوسەردەمەدا خۆم و بەختم بە چارەسازی لی‌ٚقەوماو و ئاواران ناسرابووم مالیکەکان، سامیان ڕێنیشتبوو، لایان وابوو کەمن «چاکی پیرەباوەلیم» هەر تیتۆڵە پەڕۆیەکم بۆ حەوت دەردان دەرمانە،هیمەتی من هەر یەکاویەکە، بەوبۆنەوە پێوەندی گەرمیان پێوە دەکردم. کەیخوایەتی زۆربەی ئاوارەکانیان پی‌ٚدەسپاردم، ناهەقیشیان نەبوو دەیانزانی لەگەڵ قاچاخ و دەربەدەرانی بیٚ پێوەندی نیم و زۆرجاران بۆم دەبینران، ئەگەر بڵێم لەو بارەوە نەخشی سەرەکی و بنەڕەتیم هەبووە ڕەنگە لەڕاستی دوور نەبووبێت.

لە ساڵەکانی سی و چوارو پێنج لەگەڵ کادرەکانی حیزبی کوردستانی ڕێك‌کەوتبووم، ڕێکخراوێکی پەنامەکی تێکەڵ لە زۆربەی چینە وەرزێرەکانی خەڵق لە ناوچەی گەورکی موکری دەس بەکار بوون. ئاغا و قوڵە بەگزادەکان ئەو تاس و حەمامەیان نەمابوو و لە لایەن خەڵکی هەژارەوە سامێکی بە سامیان ڕێنیشتبوو، سوێندخۆر و لایەنگری حیزب و چاوسووری هەژاران، لاموابوو، دووبەش لەسیٚ بەشی خەڵکی مەڵبەندی دەگرتەوە. جاروبارەش لە زاڵمەکان دەوەشا، هەچی دەستیٚ دەوەشا، چۆڕاوەکەی منی دەگرتەوە و گیر وگرفتێکی عەجەمانی بۆ دەتاشیم.

بێچووە بەگ و لووت بەرزەکان، لووتیان نەوی ببوو. پەنجا لە سەد، ئاکاری ناحەزیان خەت کێشابوو، دەیانەویست بەهەر قیمەت و قەوارەیەك بیٚ هێزی یاخی‌بوونی خەڵك هەڵوەشێنن، بۆ ماوەیەکی‌تریش، خۆش‌ڕابوێری خۆیان ڕاگرن، هەر ئەو هۆیەش بوو، کە بوونە چاوساخی ژاندارمەکانی حەمەڕەزاشا و گونداوگوند دەگەڕان و هەستیان ڕادەگرت، سیخوڕ و هەڵفریواویان بێروبەوێدا، بڵاو دەکردەوە. لە دواییدا بەهۆی دەستی پیس و تڵتەخۆرپیشەکانی ناحاڵی، لەنێو ڕێکخراوەی ساوا و پیٚ نەگرتووی ئەو سەردەمەدا دووسیٚ کادری باش نەمەییو ڕەداوی ساوەکییەکان کەوتن و بۆماوەیەك شوێنەون کران، کادرەکان وەك بۆ بابیان چووبنە کاروانی. سەری سیر و قونچکی پیوازیان پاش خۆنەدابوو ئێمەی ساویلکەش، لامان وانەبوو، ئەو کادرە، کارامانە، لەپەنا مەرگ و ئازاری نەیاران، وازوو کەوی

دەبن و هەموو نهێنی حیزب و هەموو بنەو بنکە و کاکڵ و کۆیەك نیشان دەدەن، تا هێرشی بەربڵاوی ساواکیەکان، لە هەموو هەرێمەکانی کوردستان باڵیان نەبەستێن پێمان نەزانی، ئەو وەختەمان زانی کە زانست چاری نەدەکردین. لەسنەوە تا دەچێتەوە تەرگەوەڕ و مەرگەوەڕ، ئەندامی بەرز و نزم، ئەوی وەبەر هات، دەس بە دەسبەندەوە بەرەو تاران و چاڵەڕەشی قزلعەلعە بەڕێ کران. منی هەژاریش بەسەر کاروانی ئەو سازمانە نیشان درابووم، لە داو کەوتم.

ساواکیە ئەمریکییەکان نانیان لە ڕۆناو کەوت، چەنسەد کەسیان دژی تاج و تەختی شای تاران ڕەداو خست، لە رووحانیەوە تا مالیك و تاجر و وەرزێر و شوانەوێڵە، بوونە قوربانی بێغیرەتی دوو سێ کادری نەخاراوە.

پاش حەوت مانگ «بازپرسی» پاش دووسەد ڕۆژ، ڕۆژەڕەشی، پاش هەموو جۆرە ئازارێکی ژاراوی و تێوەگلانێکی نەبینراو لە نانووخ کێشانەوە تا هەڵاوەسین، شووشەداخی بەتین، چیان لێویستین، بۆمان نووسین و نۆبەی دادگا پێگەیشت. دادگای نائاگا و بێدەسەڵات ئەوەی پێیان ئەسپاردبوون بە یەکایەکی ئێمەیان ڕاگەیاند، لە ئیعدام و ئەبەدەوە، تا هەشت ساڵ و تا پێنج ساڵیان لێبارکردین و بە کات و دەمی ڕۆژیان ئەسپاردین و لە بەندیخانەی قەسری قەجەر هەواڵمان بۆ دەهات. وێدەچوو کە شا و دار و دەستەکەی لەو هێرشی بەربڵاو و پەلامارە نابارەکەی بۆ سەر کوردستان پەشیمان و ناڕازی بووبێت لەهەزار ناڕازی، یەکی بۆ دەسگیر کرابوو. باقی ناڕازیانی شا بەرەو عێراق و شۆڕشەکەی زەعیم کوردان، مستەفا بارزانی ڕایان کردبوو و تاك و تەراش هەر لە ڕاکردندا بوون. حەمەڕەزاشا و شڵەوقوڵەکانی، چاریان نەما کە دەبێ بەرەو چارێکیتر هەنگاو باوێن.

پێش هەموو شتێك شێخ و مەشایەخ و دێڵەپیاوەکانی بنە دزەی خۆیان بەرەو مەرزی کوردستان بەڕێکا و ئاوارە و هەڵاتووەکان وەلاوێنێ. کەسوکاریان بدوێنێ و دڵسۆزی شا و شابانوویان پێڕاگەیەنێ. بۆسەر کۆز و کولان و ماڵی خۆیان وەیانگێڕێ بە موبارەکی سێبەری باڵی مەشایەخان بێئازار و ئارەق عەفوو بکرێن، وادیاربوو ئەو کارە بەکەڵك لەکڵ هاتە دەر و زۆربەی ئاوارە گەڕانەوە جێگا وشوێنی خۆیان. لە لایەکیتریشەوە، بۆدڵدانەوەی بەندییە کوردەکان هەر حەوتووی سەر گەورەیەك و دمەك بە دەستێك دەهات و ڕوحم و

بەزەی شایانەی بۆ هەڵدەڕشتین و مزگێنی عەفوو و کەمکردنەوەی ماوەی مانەوەی بەندیخانەی پیٚدەداین.

لەمەرحەبا و جیٚخەو و خواردنمان زیاد کرا و هۆدەی تەنگیان بۆ هەراو کردین. حەوشە و حەساریان بۆ پڕ لە ئاو کردین، ڕۆخسەتی خوێندن و مولاقات و دیدارمان ئازاد کرا. هەر جێژن و سەرسفرەیەك عەفوویەك دەهات. ئیعدام بوو بە پازدە ساڵ، پازدە ساڵ بوو بە هەشت، هەشت بوو بە پێنج و پێنج بوو بە دوو ساڵ، دوو ساڵ بەرەو ماڵ گەڕانەوە.

ئاخری سەماوەزی ساڵی ١٣٤١ نۆبە ئازادی منیش پیٚگەیشت بەرەو ماڵ و دایکی پیر و ژن و منداڵی بیٚماڵ و باڵ گەڕامەوە. نازانم بێژم ئەو گەڕانەوەم چەندە لەبەر دڵان شیرین و تماشای چیا و بەندەنی وڵاتم لەبەر چاوان نویٚ بوو. لەخۆشیان جاروبار فرمێسکە، لە گۆشەی چاوانەوە بۆ سەمای بە خێراتنم دەهاتنە سویٚ.

با ئەوەش بدرکێنم بارەگای زەبروەشێنی میری دەسبەند و عەزابی بەدەنی و ڕۆحی، شکەنجە و زیندان وەهای زەبوون و زەویگیر کردبووم، لاموانەبوو بتوانم دووبارە تین و توانام بێتەوە گوڕ و گۆڕانێکیتری سیاسی باڵم بگریٚ و بە کۆمەڵی گەل و دۆستان بمناسێنیٚ. ڕۆژێك پیاوێکی شڕۆڵی لووتپانۆکە، وەکوو کەشك و شیرێژ کرێك بوو بە میوان. شەو قسەی خۆشی دامەزراندن و هەروەکوو باوەشێنێك بوو بە هۆی حەسانەوەی خەیاڵی من و ڕێنۆمای ڕچەی داهاتووم. ئامۆژگاری وتەکانی بابای کەشەکڕم زوو بە کورتی کردنە شێعرۆکە و تاقەتم کردن. ئەوەی کەبیرم نەچوون وا لێرە دەیانخەمە بەرچاو:

ئامۆژگاری کابرای لووتپانۆکە

وەرە با پێکەوە هەر خۆم و خۆت — رازی شانازی بدرکێنم بۆت
تۆ بەکەم مەگرە دەس و دەسبەندت — بۆ کوڕی ژێرە پەت و بەند و کۆت
ڕۆژی تەنگانە تەکی مەحکەم بە — تەنگانە بەری کەمبەرە خاترجەم بە
یۆسف بە بەڵایانەوە خۆی ڕاهێنا — هەر بەڵا وەرزی، وەسەر بەرهێنا
سەنگەری سەبری بەڵای تێکڕووخان — ئەو سەبرە سەری پیٚ لەسەریٚ دەرهێنا
هەر کووپە مەیەك کۆگلی گوڵخانانە — سازاوی دەسی گۆزەکەری لیٚزانانە
دەسگرە و هەنگلی جوان بەس نین — چۆن لەکل دێتە دەریٚ ئەو جوانە

كابرا لووتپانۆكە زۆرزان و لەبنەوەبڕ بوو، وادیار بوو دڕ بوو بەزیبك و بڕ بوو، چی دەگوت هەمووی گەوهەر بوو، دوڕ بوو. نەسیحەت بوو، هومێد بوو. هیوا داڕێژ بوو، بێتوێكڵ و توێژ بوو، ڕۆیشت و نەمناسی، لاموابوو ساواكیە و لاوەكی بۆقسە داكێشان و ناسینی بیروباوەڕی ئێمە دەگەڕێ و دەیەوێ، گەرە بە گۆڕانێكیتریشمان پێبگێڕێ.

هەرچی بوو بۆ دڵی من نیوە دەرمان بوو، تەواوێكی هیوای بەرماڵو بۆ داچاندم. بە غیرەتی ئەوەوە توانیم مێروولەیەك لەگەڵ سولەیمانی پێغەمبەر بەرابەر ڕاگرم. داهاتی زوڵمی بۆ سایە و حینجە بكات. ئەو شێعرە بسازێنم.

مێروولەیەك

مێروویەك ڕووتەڵ و بێئەنوا بوو — هەڵوەدا جێتەڕ و بێ بەر نوابوو
لەشی لاواز و گەدەی باریكی — بە بەلا جنجن و هەڵپروا بوو
گیانی پێ مابوو بەلا چ گیانی — لەبڕژیو بێبەش و بەش لەدوا بوو
بەگری ئاگری گەڕ داڕێژان — دانەوێڵە و خەلەكەی سووتابوو
خاوخێزانی، نەمابوو خۆشی — جمجمەی شان و پەلی گروا بوو
ناوی مێروو بوو، بەلا وەك میران — بەگەشەی ڕۆژی گەشی بڕوا بوو
زانا بەدەمی تۆڵەبوو، ئەمما ئەودەم — دەمی هاوار و دنەی دروا بوو
شەلەشەل هاتە دەرێ بۆچاری — ڕۆیە لای گەورەیێ پیاوی خووا بوو
كەوتە سەر باس و گوتی ئەی پاشا — تۆ نەبای مەرگی بەكۆمەڵ كوابوو
سمی ئەسپی بەزەرت بۆ هۆزم — وەك مستی زڕ و مێمڵ و ڕێبڕوابوو
نیمە تالووكە لە تۆڵەی هۆزم — هاكە ئەو سووڕ و گەڕەت بەربا بوو
ئەو دەمە مێشكتە پێخۆری من — پێمنەڵێی ئەو دەمە بێمەودا بوو
پێی نەچوو هێندە سولەیمانیش چوو — هەروەكوو مێروو گوتی هەروابوو
«ڕاوچی» ڕاوێستە وەكوو مێروولان — بەشی تۆش هاكە زەفەر پەیدا بوو

بیست و چەند ڕۆژێك، دوا ڕۆیشتنی كابرای كەشككڕ، لە لایەن كەڵەپیاوێكی گەل خۆشەویست و ناودارێكی بەدار و دەستە، شاعیری ناودار مامۆستا سەید كامیلی ئیمامی، دۆسی گیانی، نووسراوێكی دوور و درێژ و خۆشتام و چێژم پێگەیشت. بۆ شەوێكی

دیاریکراو شەممەیەکی نێوبراو، بانگکرابووم، کە کۆمەڵێك لە دۆستان دێن و کاریان بەمن و تۆ دەبێ وەخت موفەڕك و موبارەکە حەتمی لازمە بەرەو گوندی قاقلاوای زەمبیل وەڕێ کەوی، خۆبادانی بێکەڵکە. ساڵ چمحەلە، هەر ئەوەم لەیادە هەوا تۆف و کڕێوە و کوولاکە بەفر فرە و سەهۆڵ و سیخواریش فرەتر.

ماڵەماڵ بە حاڵەحاڵ و ناوچاوانی حاسمانی شینیش تاڵ و تووتترە. بۆ وادەکەش ، لەسێ ڕۆژ زیاتری نەماوە، هەرجۆربوو، بۆم جۆر بوو، کاتژمێر چواری ئێوارە تەڕو تەلیس و سیس داو و دەلینگ پیس، گەیمە قاقلاوا و مامۆستام زیارەت کرد. دەستوور درا شڕەوبڕەیان لەبەر داماڵیم و شەکەتی سەرما و سۆڵەیان ڕاماڵیم، دەستم هاتەوە گۆ، چای تاڵ و پستەی سوێر و خوڵقی شیرین دەمبێنی شەرم و شکۆی لەدەم داماڵیم. بەتاریف نەبێ زمانم هاتە گوڵ و ئەوەی دەمگوت نەمدەگوتەوە. خۆشیخۆشی لاموابوو ئەو زیندان و بەندی ڕەزاخانی یانیگر، بۆمن بۆتە بۆتەی تاقیکاری.

بوومە خۆشەویستی زۆربەی بنەماڵە و بارەگای بارگەزێڕینان. ئیتر لەمەولاوە لەنێو کۆشکی سوور و بەرپەنجەرەی ڕوو لە هەتاو، لەشەڕی هەتیوی دێمەدەر و هەرچی پەژارەی ئەسپەرە دارە، داری لە ئەوکێ دەبڕم، دووبارە لەگەڵ حەمەڕەزاشا، دەبێ وەشەڕ کەوم. کورتی وەبڕین لەوتەی بە چێژ و بزەی شنەداڕێژی مامۆستا سەید کامیلی ئیمامی ناسراو بە (ئاوات) نیوەتێر نەببووم، درگا کراوە، سێ جەوان وەژوور کەوتن، خوالێخۆشبوو سەید کامیل پێشوازی کردن ڕێزی بەهێزی لێگرتن. یەك لەو سیانە کابرای لووتپانۆکەی کۆنە میوانی خۆم بوو.

ناوی برایم بوو، دوایی بوو بە ئەحمەد تەوفیق، لە ڕاستیشدا سەید عەبدوڵڵا ئیسحاقی بوو. لووت پانۆکە وای ڕاگەیاند و کوتی: کاری پێویست هیمەتی کوردانە، غیرەتی لاوانە، شۆڕشی بارزانە، بەڵام لاوازە، بێنان و ئاو و بەرگ و سازە. پاڵتۆ، کەرکەکوێنە، قووت، کورۆسك و بەڕووە. فیشەکدان خاڵی و شۆڕش خۆماڵییە. کوردەکانی کوردستانی ئێران لە هەموو لایەکەوە ڕاساون. جلوبەرگی و خواردەمەنی و پووڵ و پارە و تەقەمەنی ڕەوانە دەکەن. کەلوپەل و کەرەسەی کۆکراوە لەنزیك ئێوە زۆرن، ئەوەش نووسراوەی بارزانی نەمرە،هاواری کوردانەی بۆ کوردستانی ئێرانە. کورتی وەبڕین لووت پانۆکە هاواری

پڕفرمێسك و تین و گوڕی کوردانەی خوێنی هێنامە جۆش، فەلاقە و شەللاقی سەگەل و سیخوڕی پەهلەوی گۆڕبەگۆڕی هێنامەوە بیر و قەولی ماقووڵی لاوانە و کوردانەمدا.

تا تێدا چوون بۆیارمەتی گەیاندن لە هاتوچۆدا بم. نەبەزانە مەرز ببەزێنم، هەر جۆرە یارمەتی‌یەکم بۆ جۆر بێ، ڕەوانەی‌کەم، سەرتان نەیەشێنم، دوو مانگ زستانی بەفراوی، بوومە بارەبەر، کۆڵهەڵگر یا سەرکاروانی یارمەتی‌هەڵگران بۆ مەرز، بۆ سەردەشت، بۆ جێگای زۆر چڕ و پیٚدەشت، لە بۆکان و قاقڵاوە، بەهۆی خوالی‌خۆشبووەکان (محەممەد) حاجی سمایلاغا و کەڵەپیاوی بنەماڵەی ساداتی زەمبیل جەنابی (سەید کامیلی ئیمامی زەمبیلەوە)، جلوبەرگ و پێڵاو، خواردەمەنی تەواو، نیوەتەواو، دەست بە دەست، هەنگاو بە هەنگاو، دێ بە دێ و نووسراو بە نووسراو وەردەگیرا و ئاوەدیو دەکران و لە سیخوڕەکانی، دڵ و سی‌خۆر نەدیو دەکرا. لەشوێنی پێویست، وەدەس مستەفا بارزانی نەمر دەدرا.

بارزانی سەرکەوت حکوومەتی عێراق پاشەکشەی پێکرا، زڕە کوردەکانی هەلپەرست سەر شۆڕ، سەرەوژوور بوون.

حکوومەتی شا و داردەستەی ساواکیە ئەمریکیەکان، بە هەڵوێستی قافڵەی یارمەتی بارزانیان زانی. هوجوومێکی توند و بەربڵاویان دەسپێکردەوە.

بەڵام هەر تاك و تەرایان بۆ دەسگیر دەکرا و باقی خەڵك ئاگا، بەرەو تەرت و تەلان خۆشاروکێنە ڕۆیشتن و زۆربەشیان بەرەو شۆڕشەکەی بارزانی پێهەڵگەڕان، بارزانی سەرکردەیەکی زانا و دەروونناس و خاس پەسند بوو.

ئەوەی کە پێی وا بوو شۆڕشگێڕ و زوڵم لێکراو و کردەوە جوانە بۆ ناودڵی شۆڕشی بەڕێ کردن و چەکدارانە دەورەی نیزامی و سیاسی بۆ کردنەوە و ئەوەی زاڵم و مالیك و هەژار خۆریش بوو، لە دەوروبەری قەڵادزە و پێنجوێن و سولێمانی، پەنای دانیشتنی دان. لە دان و پۆی کروکاری سیاسی و ئاموشۆی ئێرانی بێبەشی کردن. ئەوانەی کە سابقەی بەندیخانە و یان کۆڵ و باری یارمەتیان بەرچاوبوو مەقەڕی پێشمەرگەی بۆ کردنەوە بە ناوی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، ڕوخسەتی هەموو جووڵانەوەی سیاسی و نیزامی بۆ ئیمزاکردین و نیوە خەرجی ژیانیشی بۆ وەبەرچاو خستین. هێواش هێواش، تفەنگی بن شل و شاتمانە شڕ و ئینگلیسی کۆنمان لەلایەن شۆڕشەوە بۆهات و شەڵواری دەلینگ فش و

جامانەی سوور و شێوە بادینانمان بۆ هات و بووینە زڕە بارزانی و لە سۆرانی و جلکی کوردی ئێرانی تۆراین. ئای منالی و نەزانی چەن خۆش بوو، ئای شۆڕش سەرەتای چەن بەتاموبۆنە، دڵ و دەروون چەن گەش و ڕوونە. سەرکاری کاروباری ئێمەی نەزان و بێکار، ئەحمەد تۆفیق و فایق بوون، باشتر ناوی ڕاستیان لێ‌هەڵدەم، دەبنە سەید عەبدوڵای ئیسحاقی و سولەیمان موعینی، ئەو جووتە بە جووتە، جووتیاری مەزرای قاقڕی پڕ لە قڕەی ئێمەی بەقڕداچوو بوون، بەڵێی و مەڵێمان، بیلدەی دەم و هێڵی ئەو جووتە لێك جووتانە بوو، ئەوان سابلاغی و نەجیب و ئێرە و ئەوێ گەڕابوون. ئێمەش ڕەشۆکی و بۆرە پیاگی دێهاتی و خەرج بدە شار و بەرە نەدیو و چەنەزان بووین، هەر مەرحەبایان پڕ بە پێستی بوو.

شاری قەڵادزە

بارزانی لە قەڵادزە بوو، بنکەیەکمان لەوێ بوو، مستەفا بارزانی ئەحمەد تۆفیقی خۆشدەویست، زۆری سەفەری بەغدا و تاران و لوبنان و تەنانەت ئورووپاشی پێدەکرد. لەبن سێبەری ئازایی ئەحمەد تۆفیق‌دا ئێمەی ڕەشۆکیش بارزانی‌ناس بووین، جاروبار کێشکچی جێگە هەڵوێستی ئەو بووین.

ئەوەی ڕاستی بێ، تفەنگەشڕەی زەمانی ترکەڕەشان و مەرحەبایی ساردوگەرمی بارزانیە قەنناسەدارەکانی بەدارو بار، هەموو خەم و کەسەر و کەمایەسییەکی لەبیر کردبووین. ئەوەمان بەس‌بوو پێمان بێژن پێشمەرگەی چەکدار.

ئەحمەد تۆفیق لە سەفەری بیست ڕۆژە گەڕاوە، چوون و گەڕانەوەی بۆ ئێمە داپۆشرابوو، ڕاسپێری بارزانییە و دەبێ نەزانی، درۆ نەبێ نۆ باتمان قاقەز و نۆ بۆشکە ڕەنگ و خەرەکی فرەنووسی و دەلیاتێك کەرەسەی نووسین و تایبەتی پەڕتووك و پەڕاو و شتی ورد و درشتی بۆمان هێنابوو، لالۆیەکی یەزیدی و بارزانییەك و دوو سێ لاوی لاوەکیشی ڕەگەڵ کەوتن، بیست ڕۆژێك خەریکی نووسین و تایپ و لەچاپدانی پێویستی حیزبایەتی بوون، جاروبارەش ئێمە بۆ ژمارە لێدان و کاغەز دەستە کردن خوڵك دەکراین.

بەڵام چمان لە چ نەدەزانی. فایەق و ئەحمەد تۆفیق و مەلا ڕەشید، ڕەشەکوژی ئەو نووسراوانەبوون.

لەهەر نووسراوە، دەقێك بۆ بارزانی نەمر دەچوو، بڕیاری خۆی لەسەر دەدا ئێمەش کۆمەڵێك شوان و جووتیار و مجێوری بێهەناو تەنانەت مەلاو فەقێشمان پێوە هەڵنیشتبوون، لە چمان نەدەپرسی هەر بە چەکی کۆنە و جامەدانی سوور و کەرکەلموییکی هەورامی بە نێوی کولە باڵ دڵمان هێن خۆشبوو هەمیشە هەر ویرەویرمان بوو، لەسەر کێشکی بەرنیوا و کۆنە بنکان، هەر کێشەمان بوو، هەرکەس دەمانەویست تا ئێوارە چەك بەشان، کێشکبڕ بین، شان و چەکمان بە ئەم و ئەو نیشان بدەین، ئای چ خۆشبوو بە چەکەوە پیاسە و خۆنیشان دان،هەڵسووڕان و خۆبادان، بەتایبەتی دۆلکە و کیسەی بە فیشەکدانەوە هەڵاوەسراو جامەدانەی نێوچاوان، بیچم کوردانە، ئیتر چیتر هەبوو، بیری لێوەکرێ، دەبێ بێژم هیچ منالی وردی بەجێماو دایە و بابی بێنان و ئاو، هەموو ناتەواوی بنەماڵەمان لەبیر و هۆش هەڵوەری بوون، ڕۆژێك نووسراوم بۆهات کە بەرەو بنکەی سونێ گوندی داوێنی چیای قۆماڵ وەڕێ کەوم.

زستانە و بەفر وڵاتی ڕەشبڕ و ڕێگر کردووە، سەرەڕای ئەوەش بنکەی گوندی سونێ چۆڵ و هۆڵ و درگا هەڵچنراوە. حیزبەکان بەرەو بەرزایی سنووری ئێران وعێراق ڕۆیشتبوون، لەو بەرزاییە خێوەت و بارەگایان لە عەرزی داوە، لەگەڵ ڕێنوێنێك منیش بەرەو بارەگای لاوانی ئێرانی وەسەرکەوتم.

لەچادر و خێوەتی ڕازاوەی دووهەم کونگرەی حیزبی دێمۆکراتی کوردستانی ئێران بوومە میوان. میوان هەر تەنها من نەبووم، بەڵکوو سەد نەفەرێکی غەریبە، و بۆ زۆربەمان نەناسراو تێخزابوو، لە کوردی هەمەدانەوە بگرە تا سنووری ترکیا و سووریا، بانە و سەقز و مەهاباد ناوچە کوردەکانی زاروزمان لەیەك جیاوازیش لەوێدا دەبینران.

بارەگا لەهەر لاوە زۆر لاو و بەرچاو و ڕازاوە بوو، لە خواردەمەنی و پێداکردن و سارد و گەرمی بێ کەمایەسی بوو، قەل و مریشکی زۆر و وردە حەیوانی قەڵەو و بژاردە لە شومار نەهاتوو بوو، سندووقە چای جووت غەزاڵ و باقە جگەرەی کوردی و ئینگلیزی بەلاش کلاشەی پێدەکرا.

کۆنگرە پازدە ڕۆژان لە گەردوگوڵی گوڕوگاڵی خۆیدا، هەر خۆی دەنواند، وتەوێژ و پتەڕەوان، هەر کاک ئەحمەد تۆفیق بوو، سەفەری ناوچە کوردەکان و بە ئورووپا هەڵگەڕان، شەونخوونی و تاڵ و توونی ڕێگا و بیچمی کارکردی چەن ساڵەی چەور و شیرین و خۆش کێش و چێژەی بە میوان و ئەندام و لایەنگران ڕادەگەیاند و کاک فائیقیش جاروبارە دەی حەساندەوە. وێژراوەکەی بۆ جووت مۆر دەکرد، ئێمەش دەست و دەسەلاتمان هەر چەپڵە و بڕژی کاک ئەحمەد بوو، چی دی. با ئەوەش نەشێرمەوە، زۆربەمان کاڵ و کرچ و نەگەڕاو نەدوواو کۆمەڵگا نەدیو بووین، چمان نەدەزانی، چەپڵە و بڕژیش تازە فێرکرابووین، گۆنگرە ناونرا، کۆنگرەی دووی حیزبی. لەدوا تێکچوونی کۆماری مەهاباد، مەشهوور بە کۆنگرەی قۆماڵی، قۆماڵ ناوی ئەو کێوە بوو، کە چادر و خێوەتمان لێهەڵدابوو. وابزانم ساڵی هەزار و سێسەد و چل و دووی هەتاوی بوو.

کاغەز و نووسراوەی زۆر و بۆر. نامیلکە و پەیام و پەیڕە و پرۆگرام و زۆرنووسراوی‌تر، کە لە مەڕ ئافەرینی هێندێك و دەرکردنی چەندێك و تاوانبارکردنی بڕێك عەشیرەت و پۆلە کوردی بەڕەگ و ڕەچەڵۆك، سەریان دەرهێنا و نیشاندران و ئێمەش بێ سێ و دوو بەتاوان و بێتاوانمان مۆر کرد، ئێمزامان لێدان، کۆنگرەی دوو زۆر کوردی باشی لەکیس داین. هەر لەوێ ئەندامی ناوەندی، تاقمی چاوەدێری بەرزی بەشی ماڵی و سیاسی و بەشی نیزامی و قەزایی هەڵبژێران.

خۆم و بەختم من بە سێ سەرە هەڵبژێرام و بوومە حەمەقدوی شاری مێری. ١- ئەندامی ناوەندی ٢- چاوەدێری بەرزی ماڵی حیزب ٣- قازی دادگای گاوبێگای هەڵەی ئەندامانی حیزب.

کۆبوونەوە پازدە شەو و ڕۆژی خایاند. قەل و مریشك، کوور و گیسك بەشی زۆریان، کرانە کەباب و کەوڵ و پێستیان بۆ چەقەڵ و مام ڕێوییان بەجێ‌ما، بەفر تاوڵ و خێوەتی بە چۆك داهێنا و کوێستانی پێ چۆڵکردین. هەرکەس بەرەو کەسی خۆی گەڕاوە. کۆمەڵی لە هەموو سیاسەت و پێش‌بینی بێ‌خەبەر، بلاوەی پێکرا و ڕەشە بڕکران.

بەر لە کۆنگرە خۆم بەشێوەی مەلایەتی لە گوندی شینێ زۆرم خۆش بۆ دەگوزەرا، زۆربەی ڕۆژان لەگەڵ ڕاوچی دەسڕاست و نەبوێر، لە ڕاوە حەیوان دەبووم لە کێوە بەرزەکانی لە

جوانیدا تۆخ و لە بەرزیدا شۆخ، تێر تماشا و دڵ گەش و بێخەم دەژیام. زۆربەی شەوان لەگەڵ مەلکەوان و سەیدەوانان، لەگەڵ کوڕەکوڕەی لێزان و شاخەوانان لە ئەشکەوتەکانی خۆڕست و نێوە دەسکار بە نێوی ئەشکەوتی «کونە هەتاو . لەتە سواڵەت . کێل کوڵێن . بەرنیری . بازی بزنەگەلان و پاردەی کچە دێویّ . و حەساری مامەڕەشی) ماومەتەوە و کەبابی بێمنەت و بەلاشم لێ سازکردووە. بێخەم و خەیاڵ خپ وەرکەوتووم شام بە سەپان نەزانیوە.

بەڵام بێشانسی خۆم

فەڕ و فیتی کۆنگرە تووشی سەدان بێنەوبەرەی بێسەرە و بەرەی کردم. خۆم لەلا گەورەبوو، تووشی گەڕی سیاسی و بەڵای خۆهەڵماسین بووم، ژن و منداڵی وردم بێ ڕێ و شوێن و نان و نوێن، بەجێهێشتن و خۆم تووشی چەقە و دەمەتەقە و شەڕەفڕی حیزبایەتی کرد.

خۆشیم لەدەس چوو، چووەم پووکانەوە و پرێسکەی ژانە سەرم گرێدرا و لە زەلاوی سیاسی چەقیم، چەق و چۆی چەقە پارێز و سەدان بەڵێنی کەڵێن و درۆی شاخدار شاخیان لێدام، بۆ هەمیشە فوویان لە شەمی خۆشی کردم، زستان ڕۆیشت و بەهار هات و بە سەدان ڕاز و نیاز و جوانی چیاکانی ڕازاندەوە، بەرەبەیان و بولبول هاوباوەش بوون، لاوك و وردەقامی مەلە وردیلەکانی کۆچەر، سەربان و سوێ بانیان بە گیان هێنا و مەڕدار بەرەو چیا و جێگە هەواری نوێ بار و بنەیان تێك نا و ڕاوچیان بەرەو چیا پێهەڵگەڕان. بیری ڕاو و بەرداوبەردی زەرد و تەلان و بەردان لێم بوو بە فرکەی گورچووبڕ و ئارام و ئۆقرەی چنیم و چەنەی مەرەخەسی و داوای پشوودانی پێنووسیم و چل و دوو شەو و ڕۆژ بوو، لەماڵ و منالی وردم بێخەبەر مابووم. چڵکن و دژوێن. کون لەدڵ دژدامابووم، پاش چەندجار داوای ڕۆخسەتی مەرەخەسی بێ جواب مام و بێدەسەلات هەر بۆ هەڵسووڕانی کاروباری حیزبی لە وردە بێگاری شۆڕشی لە جێگەی کاروباری سەروبن نادیار مامەوە.

کۆبوونەوەی پاش کۆنگرەی (قومالٚ)

لەبەهاری سالٚی نوێدا بۆ پیرۆزبایی کۆنگرەی تازە نویٚ، لاوانی مەهاباتی و بڕێك لەڕ و لاوازکەی دێهاتی و ڕیزێك قاچاخ و قوچاخی بێکار و بار تەشریفیان هێنا و نانخۆری بنکە زۆر بوو، چالٚ و کەندوو تووشی قات و قڕی هات و شۆڕشی بارزانی لە بەخێوکردنمان بەزی، برا سابلاٚخیەکانی تازە هاتوو، کە بریتی بوون لە دەستەی شەریفزادە و ڕەستگار و بەرەی قازییەکان هەموو تێر و تۆخ و بەپۆز خۆیان بە بێچووە قازی و مەلەوانی زانست و زانای بنج و بناوانی سیاسی دەزانی لە هەموان دەمڕاستتر ئەمیری قازی بوو کە لەسەر پەیڕە و پرۆگرامی داتاشراوی کونگرەی تازەی سازمان، ڕەخنە و عەیب و عاری لیٚ بەدی کردبوو، لام وا بوو هەقیان بوو، پاش حەوتەیەك مشت و مڕ و مۆڕە لەیەك، بڕیار درا، بڕیاری کۆنگرەی دووی حیزبی دێمۆکرات بڕبڕ بکریٚ و لە تێبینی و بڕیاری نەبیسراو وشەی. لاوەش تێر و تەسەلتر بەرچاو بخرێت.

لە کۆمەلٚی حیزبی ئێرانی دە کەلٚەکوڕ و دە سیاسەتزان و خاوەن ڕملٚ هەلٚبژێران کە لەسەر خێران هەموو بڕیار و بەند و نیوبەندی ناتەواوی کۆنگرەکە لە لاوازی و کەم و کەسەری بپارێزن، داوای چوار پارچەی کوردی تێدا بسازێنن. لەناواخندا دژایەتی زەق و بەرچاو لەگەلٚ چوار دەولٚەتی خاوەن هێز و باو بەرچاو بیٚ. لە دانگەی ئەو دەنەفەرە چارەنووسانەدا من بووم. لە کەوانەشەوە کاك ئەمیری قازی نەمر بوو. کۆبوونەوەی دە نەفەری زۆر خۆمانە و مەحرەمانە بوو تەنانەت دەبوو بارزانی نەمریش هەستی پیٚنەکات. من لام وابوو ڕاستە هەموو کوردێك هەر ڕاستە، نەمزانی وێنەی من و دەنگی زۆربەی ئەو دەنەفەرە دەچێتەوە ساواکی مەهاباد و بۆ ڕۆژی خۆی لەسەر پەروەندەی ئێمە دەبێتە قیلی کەوای سپی.

کۆبوونەوە ڕەسمی بوو چایی ڕەش و جگەرەی سۆمێر و سفرەی میرانە هەر سلاٚوات و ماشەلٚلاٚی دەویست. یەك حەوتوو لەسەر وشەی لاوەکی وەکوو شۆڤێنیست، سوسیالیست، ئانتێرناسیۆنالیست، ڕادیکالٚ، بورژووا و شتی بەولاوەتریش هەرچەقە و دەمەتەقە و لەیەك

هەڵتەقین بوو،سابلاخییەکان خۆیان بە مامۆستا دەزانی. بەڵێیان هەر نەبوو، نەخەیریشیان بۆ خێر و شەڕ، بەپێی فیلان بوو. ڕۆژێك خودا دەرکی بە خێری لەمن کردەوە، زەلامێك دەرکی مۆڵگەی کۆبوونەوەی کردەوە، بێ ڕوخسەت و داوا وەژوور کەوت.

لەرکەڵە و شلەپەتە و شەڵوار شڕ بوو. بە سووکە سلاوێك لە خوارەوە بۆی تەخت بوو هاتنی سەیر و پرسیارەکانیشی بۆمەی ساوا سەرسووڕهێنەر بوو، ڕێزێکمان لێنەگرت و بە هێندەمان نەزانی.

بەڵکوو بڕێکیش ڕووگرژ و تووڕەبووین. کەبەبێ ڕوخسەت هەقی نەبوو بێتە ناوکۆبوونەوەمان، دەمەتەقە و کاوێژی سیاسی بەسی لێکرا. جەلەسە بێدەنگ و نە ئاشتی و نە جەنگ بوو، بە فەلای بێ دەنگ. میوان لە بەرپرسی کۆبوونەوەی دەپرسی، هەموو قامکمان بۆ ئەمیری قازی ڕاکێشا و بە بنەماڵەی قازیمان دەزانی و جیا لە هەموومان لەسەر پەتووی چوار لۆ جێگای بۆ ساز کرابوو.

میوانە لەرکەڵە پرسیاری قووڵ و ماقووڵ و کەڵەکەڵەی زۆر کردن، تەنانەت دانەیەکیشمان بۆ ئەو جوابانە بە جواب نەهاتین، زۆر بە باشی لەخۆمان گەیشتین کە پێی نەگەیشت و تێنەگەیشتوو چی نەزانین.

(پرسیارەکانی کابرای نەناسراو)

١. برا گیان ئێوەی تازە حیزبی، ژومارە و تەعدادو دەگاتە چەند کەسێك؟

٢. ئاوارە پەرپوەتان بەندی و ئەسیرکراوتان چەندە؟

٣. گیراوەکان لە تیپی کارگەر و ڕەنجکێشن، یا مالك و بازرگانن؟

٤. بەندیخانەکەیان لە کێهە شار و لاپەڕی وڵاتەکەتانە؟

٥. کێ مشوورخۆری نان و پێخۆری ژن و منداڵی ئەو بەندییانەیە؟

٦. ئەگەر ئەو بەندییانە حیزبێك و سازمانێك، لایان لێ نەکاتەوە کە هاتنەوە نابن بە دژی حیزب و دەگەڵ دژان نابن بە دژی ڕێکخراوەتان؟

٧. ئەگەر شۆڕشی بارزانی بەڕێوەچوونو نەداتێ دراوێکیتر و هەس؟

و....

زۆر پرسیاریتری پاراو و دەمتەڕانەی کردن و بێجواب و وڵامی پاراو بەجێمان و نەتەقەمان لێکرد و نە نقەمان لێهات.

کابرا لاوازەکە لە جانتا شڕ و بە گیانەکەی دەستەوارێکی نووسراوکە هێنادەر و چی بەندی و ڕاکردووی کوردی ئێرانییەکان بوو، ناو و شۆرەتی هەڵدان.

شاری و شارویرانی، سەردەشتی و دەشتەکی، خوێندەوار و بێخوێن. جێدار و بنەماڵە و بێ ماڵ و حاڵ، تەنانەت ناوی گوند و کووچە و گەڕەك و نەشیمەنگای زۆربەشیانی پێبوو. ئەو پیاوە بەباوە بۆ ئێمە فریشتە بوو، زۆر باشی تێگەیاندین کە هێشتا خاوین و تێنەگەیشتوو نەخراوین.

کوێر کە شوێن گێڕی شوێنی سیاسی نین، لێبڕاوێکی بەرەی ڕاستی نین، نە کەڵەپیاو نە کۆمەڵناسین، چەکە داسین، کەڕ و کاسین، بۆ باسی لاو خاسی نابین ، بێ سەواد و نەحاملاوین، بێ تەجرەبە و هێز و باوین، پوختە و ڕاستاوێژ نەکراوین.

بەش بە حاڵی خۆم ڕاچەنیم، تێگەیشتم من ئەوە نیم کە خۆم دەڵێم، باشتر وایە زووتر هەڵێم، قرەی سیاسی بەجێبێڵم، بچمەوە سەر کێڵگە و هێڵم، پەنانشین بژیم بمرم، ئۆباڵان وەئەستۆ نەگرم، لەبەرپرسی خۆ وەشێرم، بەرچاو نەبم لایەن گریم، قاڕ لێنەدەم، قاڕ وەربگرم، نە بنبار و نە سەربار بم، خێرخوای چینی هەژار بم، هەر لەوێ بەو دەمودەستە ئیستیعفای خۆم نووسی بەو دەستە. چیم نووسی بوو چیم بادابوو شیم کردەوە، هەڵەی بەرپرسیم شردەوە، گەڕامەوە ماڵ و حاڵم، حاڵی بەبێ ماڵی تاڵم، ماڵم لە گوندی شینێ بوو، شینێ لە شینایی نوێ بوو، بۆمن بەهەشتی بەجێ بوو، ڕازاوەتر لە هەردێ بوو. لەگوپ لە باغ لەدار و بار، لە کانیاوی شیرین تەیار، لەمیوەی شیرین و ئی خۆش، لە ئاومالی سەر و ڕووخۆش، لە بزە و لاتاو و جەفەنگ، لە بەیت و باو قام و ئاهەنگ، چی دڵ گوڕووی تێدەبەستێ، چی گەرا و بنەما بوو، بۆ هەستێ، بۆ قامێ، بۆ هەڵبەستێ، بۆ هەر ژیر و بۆ هەر مەستێ، خوای سروشت بەو گوندەی بەخشی بوو، جوانتر لەگەڵی کر و نەخشان نەخشیبوو.

بەرەو ئەو گوندە چرگەنی سیاسەتم بەجێهێشت، ئازا و بازای منالی ورد و باب یەخسیرم لە ئەستۆی نیوە فەقیری خۆم دارنی. چوومەوە ناو باوەشی خۆشی و منالی خۆشی نەدیوی

خۆم، لە مێزێ گرتن و زۆربەی ڕۆژان بەڕاوی حەیوان هەڵدا و پێدای تەلان و تەرتان، تەم و خەمی دەربەدەریم هەڵدەوەران. سەرەڕای ئەوەش بیری بڵاو، خەیاڵ پڵاو گرنەی شۆڕش و شۆڕشگێڕی، هێزی خولی وەسەر گێڕام. شەش‌دەری لێگرتم، دەرەتانی لێبڕیم، لە خوشی هەڵبڕیم و خەوی شەوانی پێکردمە شەونخوونی، خەونی بێتام و لە تامیلا نەهاتوو. تووشی ڕۆژی تووشی بێ سەرەدەری بووم و تەنانەت لە بوونی خۆشم خۆش باوەڕ و بە متمانە نەبووم.

پۆلێك کوڕوکاڵی کرچوکاڵ، هەریەك هەڵاتووی دەسبەتاڵ، کێ دەیزانی کێ لە کوێیە، لەکامە چین و کام توێیە، لەمەڕ کێهە داوا وێڵە، دزە، زۆردارە، بێوێڵە، یان خۆشەویستی ناو خێڵە، چزوو مەرجی لەیەك بەستین، کۆمەڵگایەکی پێبەستین، هەموو بووینە برا برای نانی، نەبووینە هاوەڵی گیانی، چووینە سەر سفرەی بارزانی.

بڕیار درابوو هاوەڵ بین، بەبێ پەڵە و بێداوەڵ بین، بۆ هەمیشە مێر و کەڵ بین، زۆر پێنەچوو، تۆ تۆ و من من، سرتەی ناو کەلێن و قوژبن، لێکی کردین، خۆشی بردین، لەگەڵ یەکتر خوار و خێچ بووین، بووینە دوژمن، لەبەر کاڵی و مناڵیمان، لەبەر مێشکی ناحاڵیمان، حاڵ و باڵمان وەها شڕ بوو، خواست و داوامان بڕبڕ بوو. لێك هەڵبڕاین، لەیەك بڕاین، بە ورتەی میوانی نەناس، پرسیاری هێندی قسە و باس، مابووینەوە کاڵ بووینەوە، زۆربەمان بەرەو باو بووینەوە.

بارزانی هەوێنی شۆڕشی میللەتی کورد

میوان کوردێکی فەیلی بوو، لە شۆڕشی بارزانی یەکەم کەس بوو، بۆ لێزانی بەرپرسی ژینی شۆڕش بوو، زانا بێ کرێژ . بزر بوو، خۆشەویستی بارزانی بوو، شەمی تاقی لێزانی بوو، بەڵام هیچمان نەماننناسی نەمان‌دیبوو، نەبیسرابوو دەنگوباسی. میوان لەسەر چەن پرسیارێ، لەهەر لابێ لەهەر بارێ، تاقیکاری لێوەرگرتین، تێمانگەیی خاوین وردین، ناتوانین قەڵای شۆڕش بین، لەمپەری سەدان هێرش بین، ڕاستە و ڕێ وەکوو ڕاستان بین،

چاوسووری چاو لەدەستان بین. بۆ دیل بو هەڵوەدایان، بۆ هەر شەهید و بابایان، بەرنوا بین جێ پەنا بین، بۆ هەمووان خێری خوا بین.

وتی برام، بۆتان زووە، ڕاسان و بێڕەنگ و ڕووە، شۆڕش، مەرج و هەلی هەیە، سەدان گەوە و کەلی هەیە، پێش هەموو کار وەرن کورد بن، مێر بن، شێر بن لە بارزانی شۆڕش فێربن، لەمێژوو ناسان بپرسن، لەزۆڵە کوردان بترسن، ڕێگای نان و ئاو ڕەچاو کەن، ئەمجار بەدەو شۆڕش قاو کەن، شۆڕش شەڕی مەرگ و مانە، لێقەومانە، تەنگانە و خۆلەگۆڕنانە، هێشتا ئێوە شلك و خاون، تاڵ و سوێری کوێرەوەری، ئەرکی گرانی ڕێبەری، بای نەداون. بەر گرمەی بۆم بۆنی باڕووت، بە تەقەی تفەنگ نەشەمزاون، نە ژاکاون، دەتانەوێ وەك سەربەرزان، بگرن قلف و گەوی بەرزان، وەرنە ناو شۆڕشی بارزان، بارزانی کوردە کردەیە، بۆ هۆزی کورد لە هەر کوێ بن، درشت و ورد، سەرکردەیە، لەمێژ ساڵە تێدەکۆشێ، لەو ڕێگەدا خوێن دەڕێژێ، خوێن دەنۆشێ، داشداری داشی کوردانن، کوردان لەئەوڕایە جوانن، ئێوەی کورد، کوردی ئێرانی وەرنە ناو جەبهەی بارزانی، بەناوی کوردی ئێرانی، ببنە شۆڕشگێڕ، لە دەشت و هەڵەت و هەڵدێر، بەرەو داگیرکەری خاك و بەرەو زۆڵەکی ناپاك و بەرەو یانی گروسیسان، بەرەو دەست و داوێنپیسان، بەرەو سەهەندە و نەگریسان، بەگیان و دڵ بەچەك ڕابن، ڕابوون فێر بن، شێر بن، نێر بن، بو کۆمەڵتان پێشمەرگە بن، خێری خوابن، تاڵاوی تاڵی بچێژن، تەرمی ڕەفیقتان بنێژن، بۆنی باڕووت، گازی خەرەدەل، گرمەی فڕۆکە،ناڵەی شەل، نیوە نووزەی مناڵی کورد، زارۆکی ورد هەرای پیرە پیاوی پێکن، دەخڵ و دان و خەڵەی سووتاو، شالاوی دز، خوێنی ڕژاو. سەدان کۆسپ و قۆرت و ڕۆچوون، پاشەکشە و بەگژداچوون، بەچاوی خۆتان ببینن، شۆڕش شیناوەردی شینە، تا شین نەڕژێتە سەرزەوی، خوێن سوور نەکا بەرز و نەوی، وەرزی ئازادی شین نابێ، دوژمن هێزی بێتین نابێ، کلێتە و جامانە و کورتەك، دۆشکە فیشەکدانی دوو تەك، خۆ بادان و سمێڵی ڕەش، نابنە بەڵگەی شۆڕشگێڕی، بۆی ناسنێ چ ماف و بەش، وەك ڕۆڵەی کورد، وەك سەربەرزان، وەرنە ناو شۆڕشی بەرزان، بارزانی کوردی دڵپاکە، ڕچەی چاکە، ڕێك و پێکە، داوای بۆ هەموو کوردێکە، سەرکەوتی ئەو سوودی گەلە، یارمەتی بارزانی هەڵە، ئەو سەرکەوێ بەغدا بشکێ، ئابڕووی بچێ حەیای بتکێ، تاران لەبەرمان خۆ ناگرێ، بێپێدەبێ کورد پێدەگرێ، بێماف

مافیان دێتە دەستێ، داگیرکەر گەڕیان دەوەستێ، هێز و چاریان دادەچۆڕێ، مافی کوردان، دێتە گۆڕێ، کوردی هەرچوار دەوری خۆمان، دەبنە پێشمەرگەیەك بۆمان، دەچتە ناو کۆمەڵان کۆمان، دەنگ و باسمان، ڕاپەڕ و هێز و ورەی خاسمان، خۆ دەناسێ بە هەندەران دەچینە ڕیزی بەشبەران، چی کوردە پاکی یەکدەگرێ، مافیان دەدرێ، کوردستان یەك پارچە دەبێ، بۆ هەژاران خوانچە دەبێ، داگیرکەر داریان لێدەدرێ، بەشیان لە کوردستان دەبڕێ، ئیتر سەودامان پێناکەن، تەما لە داهاتمان ناکەن، یەکتر بگرین سەردەکەوین، دوو جەبهە بین هەڵدەکەوین، بەرناگرین پێناوەستین، بڕبڕ بڕۆین، ڕێك دەوەستین، دەبینە پارووی بێگانان، کوێلە دەبین وەك نەزانان.

هەروەکوو بووین هەروادەبین، هەروا دەژین، بێسەردار و بەبێ یاسا، خۆمان ئاسا هەردیل دەبین، زەلیل دەبین، کوێلەی دەیان چەرچیل دەبین.

لالۆی میوان

لالۆی میوان بەجێی هێشتین، تالی هەڵەی وا پێچەشتین، دریای داوای پێلێڵ کردین، بیروبڕوای پێوێڵ کردین. سرتە و خورتەمان لێبار بوو، بارمان کەوت هێزمان خەوت، ڕۆژمان ڕەش و نالەبار بوو، هەرکەس بەرەو بارێ سواربوو بنکە بوو بەجێگەی قەلان، بەرنوا بۆ کوند و مەلان، ناوەندی حیزبی بڵاو بوو، هەرکەس بۆ جێیە بەتاو بوو، یەك ڕۆیە ناو شۆڕشی بارزان، یەك بوو بە قاچاخچی مەرزان، هێندێك بوونە مام جەلالی، بەبێپشتێن بەزگی خاڵی، چەن جار سرك و چەن جار ماڵی،پۆلێك ڕابووون بەرەو ئێران، نەترساو هەروەکوو شێران، خۆیان ون کرد لەهەر باسان، بە ناوەندی خۆیان ناساند، لە چیایان، لەدز ڕاسان، هێندیترمان خاو بوونەوە، سەرشۆڕ بەرەو باو بوونەوە، بوونە تۆ بەکاری پاشا، لە بوونە کورد، هەزار حاشا، تەنیا و تەنیا باڵ مامەوە، لەنێو خەیالات و خەما دەتلامەوە چارم نەبوو، ڕێگای کاروبارم نەبوو، بوومە مەلای گوندی شینێ، هەر ئەوڕۆ خۆزگەم بە دوێنێ، هەر چەند لەژێن تێروپڕ بووم، بەڵام لە خەم، خەیاڵاوی مات و کڕ بووم. لە داهاتووم. سەرسووڕ مابووم، بێسەرەدەر بێدەر مابووم. لە زەلی فکران چەقی بووم، بە دوای چارەدا شەقیبووم، گلاوی

هەڵدێری سیاسی، ناحەز دەبێ دەنگ و باسی، خاس و خرا و خاس نایێژن، چی خراوە بۆی دەبێژن، خوێنی لەتەشتان دەڕێژن، بەرەو قودووسی دەنێژن.

بارزانی بە بڵاوەی زانی

سەرۆکی شۆڕشی کوردان، خەمخۆری درشت و وردان، مەلا مستەفا بارزانی، بەوکارە ناحەزەی زانی، تاك و تەرا بانگی کردین، وەکۆی کردین، هاتە نێومان، بوو بە خێومان، چەپەڵی خەمانی شردین، دەستی گرتین بەرەو هیواداری بردین، مووچەی ژیانی ناوبردین، بۆمەی ئاوارەی ڕەشوڕووت، بەزەی بزووت. جلوبەرگ و کەرەسەی شەڕ، بنکەومەقەڕ، دەفتەری کار میزی نووسین، خورجێن، بێسیم، دووربین بۆ دین. لەناو شۆڕشی بارزانی، هێزمان دیار بوو، ڕیزمان دیار بوو، بووینە برای گیانی گیانی، پێسپێرمان ڕادەپەڕان، شەو دوشمنمان دەردەپەڕان، لەپەڕان سەنگەرمان دەگرت، جاشمان دەکوشت دیلمان دەگرت، تەحویلی حەسۆمان[1] دەدان، حەسۆ سمێڵی لێبادەدان، بەهێزی خۆی تەواو دەکرد، پێشکەشی بۆخۆی وەردەگرت. ئێمەش هەرهیچ، بەناو ئێرانی ڕیچ و قیچ، ناومان نەبوو باومان نەبوو، بێئافەرین و بێموژدە، بخۆ و بڕۆ و خۆ بەکوژدە، ببە شەهیدێکی بێنێو، بێکێل، بێخێو، قەل و داڵ چاوت دەردێنێ، کەس نەبێ بۆت ببارێنێ، نەخرێیە ناو مێژووی گەلت، فیڕۆ دەڕوا کات و هەلت، بەوبۆنەوە وچانمان گرت، ڕێك مانمان گرت، نامەمان دا بە بارزانی، بارزانی بە مانی زانی. لە جەبهە مەعاق کردین، تێمانگەیی خاوین وردین، ئەرکی سووکتر لەچاو چووکتر، پێی ئەسپاردین، بەرنامەی کاری بۆ ناردین، بووینە کێشك لە زیندانان، لەمەقەڕ و دەرك و بانان، بووینە بنبارژێلی شۆڕش، دوور لە جەبهە و دوورە هێرش. خواردن و خەو و نۆڕیزکە، سەردانوێنە و چاوان حیز کە، داهاتوو چۆن دەبێ بابێ، بۆی مەلەرزە لەلات بابێ.

[1] ـ حەسۆ ئەمیرخان، سەرپەرستێکی شۆڕشی بارزانی بوو.

شۆڕشی بارزانی وێك هات

وابزانم شۆڕشی بارزانی، بەرەو پێنج ساڵە دەچوو، پێنج ساڵ شەڕ گەڕ بۆمباران، سووتمان هێرش پاشەکشە، هومێد، بێهیوایی، تەقوڕەو، تالآن و بڕۆ و ڕۆڕۆ، پەلبوون، شەلبوون، لەخوێن گەوزین، زاڵبوون، بەزین، گەرما سەرما برسیایەتی، توونیایەتی، بۆنی باڕووت گرمەی تۆپان، لەپی دەشت و یاڵ و پۆپان، ویزەی مێك و سۆخۆ هەنتێر، لە کۆخ و گوند، چیا و هەڵدێر. شێری دەوێ خۆڕاگربێ، بەتینتر لە پۆلا و گڕبێ، بارزانی بێ، کورد بێ کوڕ بێ سنوور بڕبێ، بۆسەربەرزی بەرزەفڕبێ، لەڕووی داگیرکەری دڕ بێ. فڕۆکەی لەعنەتی بەعسی تا پازدە و هەتا بیست و سی، سپی و ڕەش و ئاویلکە . بۆر لە عاسمانی کورد، نۆر بە نۆر، گڕ دەڕێژن، دەسووتێنن، دەستی پیسان دەوەشێنن، بێبەزەوی، لەسەر زەوی، دەسووتێنن، بەرز و نەوی، کۆماخەلە و داهاتی ساڵ، گەوڕ گەلە خان، کۆخومال، دارو گەڵوپووش و پەواو، بە قومەلە و بوومی ئاور، بەدەستووری بەعسی گاور. بوونە دەستەچیلەی ئاور. کێ دەتوانێ لە ڕۆژێدا چەن قەدەم بڕوا بەرێدا، تەیارە دەوری لێنەدەن، وەبەر گوللە و بۆمی نەدەن، کوردستانی پانی عێراق، ببووە گۆشەی شین و مەراق، بەڕۆژگاران چۆڵوهۆڵ بوو، ئەوی بەرچاو بوو هەر گڕ بوو تۆزوخۆڵ بوو، لەدەنگی بۆم گوێچکە پڕ بوو، ئەشکەوت و کەلێن و قوچبن، بێشەلآن لە ترسی دوژمن، لە ژنوژاڵ و منالی ورد، لە پیرەپیاو لە گێڕ و کۆڵ، لەکۆچ و باری شل و شۆڵ، لە ئاوارەی هەرێمی کورد، وەکوو دەریا داوەستابوون، بێسەروسەدا وەستا بوون، کوردان لەوبارە وەستابوون، چاوەڕوانی شەوی ڕەش بوون، شەوە قەلای مێر و شێران، شەوبار دەکرا بەرەو ئێران، بەرەو مەرز و جێپەسیوان، بەرەو لاپاڵ و نەدیوان، حاسمان شەویش هەر بەگەڕ بوو، بە نرکەی فڕۆکان کەڕ بوو، فڕۆکە وەك داڵی لاکی، شەو دەگەڕا جووتە و تاکی، لەچۆلەچرا و ئاوری سیغار دەچوونە سەر کلك وەك مار، وەك سەگی هار، وەك باب کوژاوی دەم بە خوێن، ئەو جێ ئەو شوێن، دایان دەکرد بە نیشانە، گیانە و گوللەی لێ میوانە، سیغارکێشان بەشەوی ڕەش، هەتا بەربەیانێکی گەش، لەهەر خێڵێ لە هەر هۆزێ، لەهەر جێگە پەنا و کۆزێ، قەدەغەی

دەنگی دەستوور بوو، دوور لە یاسا و لە شعوور بوو. کوردان چەمی شەڕ دەزانن، گاڵتە بەدژ لەوان جوانن.

زۆربەی شەوان بۆ گاڵتەی دەم بیرەخەوان، لاوێك دەڕۆییە لاپەڕان، دوور لەڕێگە و جێگە گەڕان، ئاورۆچکەی لە دوو سێ جێیان، هەڵدەگەڕان وەك جێ‌دێیان، فڕۆکە پێیان دەزانی، مڕەمڕ تا بەیانی. بە تۆپ بە بۆم بە سارۆخان، لەهەر لاو هەر بارودۆخان، لێیان دەدا، هەرکات و سات، ئەویان تەواو با ئەودەهات.

زۆر شەوان ئەو گاڵتە باو بوو، بەرەو چاو بوو، زاخاوی مێشك و هەناو بوو، لەشکر لەخۆی ناڕازی بوو لە پەلاماران بەزیبوو، سەرگەرمی جێگا سازی بوو، بۆ دیفاع لە خاك و ئاوی، لە نامووس و دەنگ و ناوی، لەپێش دەمی تانگ و تۆپان. لەهەر دەشت و تەرت و لۆپان، بێ‌وچان و خواردن و خەو، هەڵنەدەستان، بەڕۆژ بەشەو، هەرچی کوڕ بوو، خاوەن بڕ بوو، تێکەڵ گر بوو، تێکشکێنی تانگی زڕ بوو، هەرچی جادە و شیو و خڕ بوو، لە لاشی بە عسی‌یان پڕ بوو، دەیان سریەیان لێ‌قڕ بوو، قەل و داڵ بەلاکیان مڕ بوو، لۆری شکاو تانگی سووتاو، چەك و چۆڵەی لە کار خراو فڕێ دراو، لەکار نەکراو، خوار و بار، خواردەمەنی سووتەمنی، چەکی دووربین‌دار و بێ‌سیم، دەواودەرمان دوو جێن سێ جێن، گەلێ فیشەکی جۆراوجۆر، بەتا بەبار سندووقی مۆر. بەجێ‌مابوون لە جێ شەڕگان، لەبن بەردۆکە و جێ‌قڕگان. ببوونە دەسکەوتی شۆڕش، لێیان تێکچوو جێژین هێرش، یابا و تەعالیان لێ‌تێکچوو، سەرومالیان ماڵ‌وباڵیان، بەرنامەی خێو و خەیاڵیان، ئاواتی لەمێژین ساڵیان، کەوتە گێژاوی فەساڵیان، شەل و پەت هەڵاتن، بەزین، لە خوێن گەوزین، تەسلیم تەسلیم یابوو یابوو، لە حەرەس قەومان پەیدا بوو، لەناو پێشمەرگەی بارزانی، بوو بە شایی شادمانی، دیل و ئەسیریان ڕیز کردن، چەك و چۆڵەیان بارکردن، حەواڵەی لاپەڕیان کردن. هێرشی بەعسی، قۆڵێك نەبوو، چەن جادە و چەن دۆڵێك نەبوو، لە حاسمان و لەسەر زەوی، لەپێ دەشت و بەرز و نەوی، لەهەموو هێڵ و شوێن و وڕێ بەتانگ، بەزیل بە ڕەوتی پێ، ویستیان، کوردستان چۆڵگە بێ، بۆ عارەبان جێ‌مۆڵگە بێ، کورد دەنگ و باسی نەمێنێ، ڕیشەیان لەبن دەربێنێ، ڕاستە «چ ماست بێ‌موو نابێ»، هەموو ڕوویەك بۆ ڕوو نابێ، بیشەی بەبێ چەقەڵ کەمە، ئاوری بێ‌دووکەڵ حەستەمە.

شۆڕش فسۆسی لێنابڕێ، جارجار دەدا و جارجار دەخورێ، بێبڕوایە بەرچاو تەنگە تێناکۆشێ، ئازار بدرێ خۆ دەفرۆشێ، ترسەنۆکە مێشك بۆشە، شەرەف دەفرۆشێ بە قۆشە. خۆفرۆشان لەچەند لاوە، بۆ لای سەددام بایانداوە، ئاسۆسیان[1]دا بەخاروبار، دەربەندیان فرۆشت بەدینار، قوا خاسە و جەیش و جاش، سیریەك لەپێش و یەك لەپاش، دێڵان پێشیان بۆ چۆڵکردن، لە کوردستانیان مۆڵکردن، چوونە سەربەرزایی ئاسۆس، جەیش و جاشی خوێڕی و فسۆس، بەیارمەتی زڕ و زۆڵان، جەیش گەیشتە سەرقۆڵان، بەسەد حیلە و فێڵ و گزە، داگیریان کرد قەلادزە. شۆڕش وێكهات و کشاوە، کەوتە ناو شاخان ئاژاوە، عەرەب قازن پێبەقوونەن[2]، کوڕی ئەفتاوە و مەدوونەن، لە شاخی شاخیان شکاوە، باویان خاوە، بە وشتەیەك بڕووسکاون، تێکشکاون، کەوی کولاون، عەرەب شاریان هاتەوە دەس، هەڵبەز هەڵبەز، خۆشی خۆشی، بوونەوە ئەز، بوونەوە گورگی مەڕ و گەز، بە کەیفی خۆیان لێدەخوڕن، دەخۆن دەخوڕن، دەبڕن، دەدڕن، ناموس لە ناموٚیان دەکڕن. نەیانزانی تا بارزانی، لەسەر بەرزان وەك سەربەرزان، سەرۆکی کوردی هەژار بێ، دوژمن دەبێ بریندار بێ، شەو بێخەوبێ، نەچیری پێشمەرگەی ئەو بێ. هەر لەناوقەدی شاریدا، لەژێر باری نابارییدا کوڕە کورد قۆڵیان هەڵماڵی، شەو دوژمن و ڕۆژ خۆماڵی، پارتیزانی بووژایەوە، چرای سەددام کوژایەوە، حەرەس قەومی لێیان قەوما، نەبزەیان پێما نەخەوما، کوڕە کوردی بە دەستوبرد، لەگەڵ پێشمەرگەی بە بیر ورد، سەرهەڵقەنەیان دروست کرد. لەهەر کووچە و جێگە خەوان، لێیان بوونە مۆتەی شەوان، لێیان دەدان دەیان کوشتن، خوێنیان ڕشتن، دەست و ئەستۆیان دەبەستن، زاق و زووقیان وێ دەخستن، جاشەکانیان وێكدەخستن، ئاخوڕەیان بۆ هەڵدەبەستن، کاو و جۆیان لەبەر دەکردن، بۆ نەمردن، لەنامەردان، لەهەموو شارۆکەی کوردان، سەرهەڵقەنە شەو دەگەڕان، لە شاریگە و لە لاپەڕان، هەر لاشە بوو بێسەر دەبوو،هەر سەر بوو لەپڕ دەپەڕان، سەددام زانی پیرۆز نییە، ئەو سەرکەوتەی خۆ کوژییە، سوودی نیە، هاواری کردە بارزانی بۆ وتوویژ، بۆ ڕێچارێکی یەکسانی، بۆ سوڵحێکی دوورە هەرا، کورد

[1] ئاسۆس و دەربەند، ناون بۆ دوو شوێنی حەسساسی شۆڕش.

[2] - پێبەقوونە، باڵندەیەکی ئاوی بێباڵە.

و عەرەب ببنە برا، شەڕ و پێکداداان بێکەڵکە، سوود و بەرهەمی بۆ خەڵکە، کورد و عەرەب لە کۆنەوە، دوانەیەکن، شەریکی داهاتی یەکن، بە پانەوە لە عێراقا وەك برابوون، خاوەن ماف و بیروڕابوون، عێراق بێشکەی هەر دوو لایە، لەوێوە شەڕ ناڕەوایە، بێ‌شەڕ بێ‌داوا بەشداربن، کورد و عەرەب برا و یار بن، باشەڕ بەس بێ، وتووێژ چەکی مەبەس بێ، لەوخاکەدا کاکی یەك بین، دڵسۆز و دڵپاکی یەك بین، بانگەوازی حاجی و ڕێوی، گەیشتە شار گەیشتە دێ، تەقە ڕاوەستێ جێ‌بەجێ، دەدرێ ماف داوای بەجێ.

شەڕ وەستانی وەستایانە

سەرۆکی کوردان، بارزانی، ئەو داوایەی بەهەڵ زانی، بە بەڵێی وەڵام دایەوە، دوبارە شەڕ وەستایەوە، لاوی ماندوو حەسایەوە، کورد و عەرەب لەشاری کورد، درشت و ورد لەگەڵ یەکا بوونە برا، کووچان چرایان وێخرا، بوو بەشاری برایەتی، کوردایەتی ئازایەتی، دەنگی بژی کورد و عەرەب، جارەێ بەدڵ، چەن جار بە گەپ، بوو بە وێرە بوو بە بژیو، بۆ ساویلکانی گەڕ نەدیو، بوو بەخۆشی و بادەنۆشی، چەپڵەلێدان. بەڵام بارزانی دەیزانی، حاجی ڕێوی لەسەر فێڵە، ماتەی بۆ جووجەڵەی وێڵە، دەیەوێ عەشرەتان بدوێنێ، شەقڵی ناموسیان بشکێنێ، پارە و دۆلاریان لێ‌بار کا، شۆڕشیان پێ نالەبار کا. بیانکاتە گوێری دوو ئاخوڕ، ناموس شڕ و ئاخوڕ پڕبن، سیخوڕ و خۆگەز و دڕ بن، دێڵە کوردیش ئەوەی دەوێ، پارەی دەرێ، چۆنت دەوێ وا دەخەوێ، پارەی زۆرە ئەو دەورەی دیوە، ئەو ڕاوەی نیوە بژیوە، پارەدار لای وایە پارە، بۆ ئەو لوقمانە و ڕێ‌چارە، بەڵام نەخێر ڕۆژێ دادێ کوڕ و کیژی شار و لادێ، دێنە سەرپێ، پێ‌دەگرن، ڕێی پێ‌دەگرن، کۆشکی لەبن دەڕووخێنن، بەپارەوە دەیسووتێنن، دوایی بە هەموو شت دێنن.

کوردستانی ئێراق ئەودەم

کوردستان بە بۆم سووتابوو، بڕووسکابوو، چاڵ و کەند و هەڵتەکابوو، کەموکووڕی لەهەر لاوە، چنگی لە شاپەڕی دابوو، بارەبار و کۆچکۆچی کورد. بەرداوبەردی درشت و ورد. خەڵك تامەزرۆی پشوو[1] بوون، ماندوو نەناسیش ماندوو بوون. ناسیاو نەناس، خراو و خاس، قوتە و قۆیتاس، لایان خاس بوو، شەڕ بووەستێ، بۆ پووشوویەك، دەرچێ لە گیانان تەزوویەك، بازان بچنەوە ڕەوەزیان، بە پەرچەم و بسك و کەزیان، هەڵومرێنن کوڵ و دۆیان، دەرد و خەمی دەم وەرەزیان، بچنەوە گیان لالەخەوان، گەرمە گەمەی نیوەشەوان، گراوی خۆیان بێتە مێزێ، دەم دەم بگرێ خەم داهێزێ، شادی لە نوێ سەردەرێنێ، گیان بفرۆشێ، ماچ بستێنێ، هەڵوەدا وردە پەرچەمان، دەگرێ قاڕێ جووتەی مەمان، کۆنە خەمان فەرامۆشکا لەوماوەدا عەیش و نۆشکا، بەداهاتووی خۆ دڵ خۆشکا، تا چل شەوێ شەڕ ڕاوەستا، تەقە وەستا، شەکەتی دەوری دەگەڕا، لاوان باویان دەبەر گەڕا، دەستی درێژی دلێران، گەیشتە سەرپشتی شێران، یارمەتی گەرمی جیهانی وەڕێ کەوت، فریا کەوت بۆ بارزانی، چی بەسوودی ژینی خەڵکە، بۆ شۆڕشان جێگەی کەڵکە، تێر و تەواو گەیشتە جێ، بەڕێووجێ، بەش بەشکرا، بەشداران بەشیان پێدرا، قات و قڕی کەموکووڕی، چەپڵەیان لێ‌تەقان، فڕی، کوردستان جارێکی دیکەش، لە جوانیا هاتەوە کەش، گوندۆکە و شارۆکە و بازار، بوونەوە بێشکەی بێ‌ئازار، بەغدا و کوردستانی بەخوێن، لەسەر چەن خاڵ و یاڵ و شوێن. چوونە سەرباری وتوویژ، بەتام بێ‌تام، کورت و درێژ، تەفرە فریو بێ‌تام و چێژ، زاڵم سوڵحی پێوەنایە، ئاشتی بەلاوە خەتایە، بەڵام بۆ تەفرەقەچێیە، بەوری خاوەن دەست و پێیە، پێوەدێ دەم ببزێوێ، دەهەنگێوێ.

---

[1] «پووپوو»ش هاتووە.

شۆڕش خۆی دەپاڵێوێ

شنەی شۆڕش سروەی مێژوو، چ دێر چ زوو، خەرمانی شۆڕش هەڵداوێ، کلکە و زیوانی دەرداوێ، چەت و دۆڵی وەلادەنێ، ژێر پێی دەنێ، شۆڕش لە توولەگ دێتەدەر، بە گ و زۆردار و جاش و کەر، خوار و خێچ و چەوت و خەنۆک[1]، ڕێوی و دەڵەك، کوڕی پارە و فێڵ و کەڵەك، باریان هەبێ خۆ دەنوێنن، شەرەفی خۆیان دەشکێنن، بۆ تۆزێ ژین کەمێ ئارا، گەلیان دەفرۆشن بەپارە، زاڵمیش بەو ڕاوە فێرە، هەر بەوەش زاڵە نەبوێرە، ئێمەش هەر بەوە فەوتاوین، سەرنەکەوتوو بێباڵ ماوین، زەرنەقووتە و کەوی کولاوین، لێرەولەوێ، لێبڕاوین، هەڵبڕاو و بەجێماوین. لەماوەی ئاشتی و ئاوربەس، داوای ڕەوانەهاتەدەس، بەلام سەددام گوردی خۆی گرت، لەدێز و دێڵ و زۆڵە کورد، وەکۆی کردن وەخۆی کردن، لەشۆڕشگێڕی هەڵبڕین، بەپارە نامووسی کڕین، بەرەو جاشیەتی لێخوڕین، لەدێز و دێڵ و ترسەنۆك، هێندێك عەشیرەتی فسۆك، وەلاکەوتن بۆ دژ خەوتن، بەزین گەوزین لەگەڕ کەوتن، شۆڕشی بارزانیان جێهێشت، بۆ پوولێ بۆ خەو بۆ نان و چێشت، چوونە بەغداییە بوونە کەر، بۆ میری بوونە بارەبەر، میریش هەر ئەوەندەی دەوێ، کوردان لە یەکتر هەڵبڕێ، ڕۆژ و شەوێ، بەشەڕیاندا پێکیاندادا بێناویان کا لێر و لەوێ، شۆڕش مەحەکی خستەکار، وەلای خستن دزێو و خوار، دووڕوو و ڕووکەش، بێکێش و کەش، پیاوی بەفێڵ، لاوی ڕووڕەش، هەرچی دەمەوەر، بیانوو گر، نەبان، بەیچەڵ، خۆدز، خۆگر، وەبەر تفی مەحەك کەوتن، لەناو شۆڕش وەدەر کەوتن، شۆڕش مێروو بژێر کرا، خڵتە و پڵتەی لێلابرا، کۆمای شۆڕش بێگورگە بوو، هەرچی مابوو، پێشمەرگە بوو، کوردی بڕاو بەرەگە بوو، وێنەی بەرچاوی مەردی بوون، سوێندخۆری خاکی کوردی بوون، خاوەن ورە و هێز و مەچەك، ڕۆبوونە چەك، سوێندخۆری، خوێنی گەلانن، پێشمەرگەی تەرت و تەلانن، لە جەیش و جاشان دڵپڕن، بە ئەزموون و سنووربڕن، شێری مێشەلان و لانن، تا سەربەستی چەك دانانێن.

[1] «خەنەك»یش هاتووە

بارزانی (قەڵای خەبات و لێزانی)

سەرۆکی شۆڕش بارزانی، گیانی پتەو بۆ لێزانی، چاکی زانی، دوژمن لەپای ئاوربەستا، چی لەدڵدا لە مەبەستە، کام تەڵە و داوی بەدەستە. بارزانی نووسراوی دەرکرد، دەشتی بەپێشمەرگان چۆڵ کرد، ڕیزی لاوانی قۆڵ قۆڵ کرد، بنار بوونە زیندانخانە، نووسینگە چوونە ئەشکەوتان، بۆ زیندوو بوون بۆ نەفەوتان، تۆپچی چوونەوە سەر تۆپان، لەبەرزایی یالۆپۆپان. وتوویژ، لە مەڕ ئاوربەست، بێ بەرهەم ڕاوەستا بێهەست، بێتەلیان لەبارزانی کرد، تەل بەدەستی پێشمەرگەی کورد، وتیان بەغدا هەرچەند دوورە، لە بێسیمیان هەر هەرایە، چەق و لوورە، بڕیارە هێرشێ بێنن تەڕ وشکان بسووتێنن، زیل و دەبابە بێن بۆمان، بکوتن جادە و پەرچ و چۆمان، دەستێکی وا بوەشێنن، کۆز و کولانان بڕووخێنن، ڕیشەی کوردان لەبن بێنن، کورد نەمێنێ. بارزانی پەیامی دەرکرد، سەرکردەی کورد وای ڕاگەیان، نامە و بەیان، سەرە ڕێگایان خاڵی کەن، پێشمەرگان لەیەك حاڵی کەن، بێڕاسان، بێ دەغدەغە بن، بێ تەقە بن، لەنەدیو سەنگەران، بگرن، پێش بە جەیش و جاشان مەگرن، با بێنە پێش لوقمەی چەورن، عەرەبی کراس درێژن، بێباڵ، کەرەوانەی لێژن، خارووباری زۆریان پێیە، عەرەب لە شاخی بێپێیە، چیان هەبێ درشت و ورد، دیارین بۆ کورد، بە کۆڵێك خێر و بێر هاتوون، تەماڵی ڕۆژی داهاتوون.

لە بەغداوە

لە بەغداوە، چی حەساوە، بۆ گەڕ بۆ شەڕ، بۆ ئاگردانی و شك و تەڕ، بۆ تێکدانی دێهات و شار، بۆ قەلاچۆی کوردی هەژار، لەتۆپ لە بۆم لە خومپارە، لە تانگ لە تانکێڕ، تەیارە، چەکی دوورکوژ، ئاگرپژێن، سەنگەرشکێن، زەندەق تۆقێن، تاقمی عەسکەر بەکرێگیراو، قوا خاسەی سەرلێشێواو، بەرەو کوردستانی بەرچاو، پێهەڵگەران، بۆگەڕ بۆڕاو، وەك چۆمی خوڕ، تۆڤی لافاو، هەتا گەیشتە بنگەران. تاگەیشتنە قەڵادزێ، تا ڕانیە و ئەوبەری زێ، تا شارۆکەکانی بنگەڕ، جێگای لەگۆڕنانی بەدفەڕ، تەقە نەکرا لە چەکۆیان، بێبەش لەهەر ڕووش و دەردان، تا گەینە نێو تەرت و بەردان، لێی دابەزین، لە خۆڵ گەوزین، کورتان بە پشت و شان بەزین، لە تەپۆڵکان، لە جێمۆڵگان، لەبێڕاهە و لە جێچۆڵگان. بوونە مڵە و جرجە کوێرە، عەرزیان

کۆڵی، لەویٚ و لێرە، قەڵا و سەنگەریان هەڵبەستن، تۆپی گەورەیان دابەستن، تڕوتۆپیان وەڕیٚ خستن، بەخەیاڵ و خەونی خۆیان، کوردستان ئاخوڕەیە بۆیان، لایان وابوو کەس نەماوە، پێشمەرگەیان لیٚتۆقاوە. تیٚنەگەیین درشت و ورد، بوونەتە مەتاڵ بوونە نچیر بۆ کوڕی کورد، بۆ پێشمەرگەی بە دەست و برد، هەر ئەوڕۆ ئەوڕۆیان ماوە، لەمێژە گۆڕیان کەناوە، ڕێگەی هەڵاتین تەنراوە، پاش و پێشیان لیٚگیراوە، بۆ کویٚ دەچن بۆکویٚ هەڵدێن، بچنە پەڕ پەڕۆکەی هەوران هەر وەبەر دێن هەروەبەر دێن. پێشمەرگە شێریان بۆ دەسوون، چاوەڕێی دەستووری سەروون، کاکە سەرۆك لە زەنگیدا، بڕیاری باری جەنگی دا، عەفلەق جێیان پیٚ لەق دەبیٚ، دەست و دەمیان واڕەق دەبیٚ. چەك و چۆڵان لەجیٚ چۆڵان، لەنێو مۆڵان، بەجێدێڵن، لە ئاستی پێشمەرگە دێڵن، تەسلیم تەسلیم دێتە گۆڕیٚ، بەعسی ورەی هەڵدەچۆڕیٚ، وەك دۆڕاوە هەر دەدۆڕیٚ، لەو پیلانەش بیٚبەش دەبیٚ، بۆ هەمیشە ڕووڕەش دەبیٚ.

شەوێکی ڕەش

شەوێکی ڕەش، ڕەشتر لە هەش، لەسەر بڕیاری ڕوون و گەش، پێشمەرگەکان دابەش دابەش، بەرەو هێرەش، بەرەو هەڵمەت، بەرەو شانازی کوردستان، وێڕا هەستان، بەبیٚ وەستان، لەڕۆژئاوا لە خۆرهەڵات، لەدیٚ لەشار و سەرقەڵات، لەخاکی کوردستانی کورد، کوردی ئێراق درشت و ورد. بە بڕیارێکی ڕێکوپێك، لە کاتێکی دیاری کراو، بۆ هوجووم و شەڕ دامەزرا، بگرەوبەردە مەرێك مەرێك، برکەبرکی لوولەی چەکان، ورەی پێشمەرگەی بەتەکان، سەنگەری دژیان هەڵتەکان، هەڵتەکا بوو دڕی گەڕان، بەرەو شکان زڕ وەرگەڕان، دەرپێیان لەپیٚ داماڵا، بوونە پەڕۆی داری ئاڵا، بەبای پێشمەرگە لێکهاڵان، سەروماڵیان بوو بەتاڵان، تۆپ و تفەنگ و زریٚپۆش، سیپە و سەنگەر، کەمینی بۆش، بۆم و سارۆخی فڕۆکان، سوودی نەبوو بۆ فسۆکان، فسۆك خۆی بۆڕانەگیرا، هێندیٚ کوژرا، هێندیٚ هەڵات هێندیٚ گیرا، زەبری هجووم گورچووبڕ بوو، سوپای بەعسی لێکبڕبڕ بوو، چەقەڵ بەلاشەیان مڕ بوو، زیلی خاروباری گورگان، کەوتە ژێردەستی پێشمەرگان، پێشمەرگەی ماندوو و تۆزاوی، برسی توونی لەش خوێناوی، سیٚ ڕۆژ سیٚ شەو، بیٚنان و ئاو، بیٚچۆرت و خەو، دەس بەچەك تێکەڵ بەگڕ بوون، دوشمن بەزێن کورد و کوڕ بوون، شێر و پڵنگی ناو شەڕگەن، خاوەن خەت و شوێن و بڕگەن، تین و تەنگانە نەناسن، هێن لاوخاسن، بۆ سەربەرزی ئاو و خاکی،

پێشکەش دەکا خوێنی پاکی. پلانی بەعسی فەشەل بوو، تانگ و عەڕابەیان شەل بوو، لە جادە و لەپەنا دێیان، لە کۆمەڵگە و لە لاڕێیان، لەزۆر جێیان، نەبوێرابوون، گشت پێکرا بوون، پێشمەرگە چیتری دەوێ، هەر سەرکەوێ، هەر سەرکەوێ، بۆی ئاواتە، نانە پێخۆرە خەڵاتە، دوشمنی هۆزی ڕەپێنێ، خۆبنوێنێ، بەعسی ئەو هەلەش هەڵە بوو، تووشی شەداو و تەڵە بوو، ڕەداو کەوت، زەبری پێشمەرگەی وێکەوت، عەسکەر بەرەو بەغدا قاشتی، جاش دەشتی و جەیشی داشتی، کەر گەوزێنیان داگیر کرا، کوردستانیان پێچۆڵکرا. بارزانیش گەلێك ڕازی بوو. ئاڵا هەڵگری قازی بوو. قەولی گورگی لا بازی بوو. هەل و دەرفەتی دەناسی. خەبات بۆ وی شانازی بوو.

مالئاوا: ڕاوچی ساردەکۆسانی

بەشی دووهەم:

شیعرەکان

پاڕانەوە

بە ناوی تۆ خودایە دادەبەستم — دەروونی، بیر و بناوانی مەبەستم
بەزەی تیشکت نەکا ڕۆشن هەناوم — زەین‌کوێر و نەزان و تێ‌شکاوم
دەسم نەگری لە نێزیک و لە دووران — بەبێ شک دێمە ڕیزی بێ‌شعووران
بەزەت نەڕژێتە ناو تەبعی کڕالم — بەیار و بێ‌کەشە، وەرزی خەیاڵم
خووا هێزی وەها، باوێژە وێژەم — بە یادی تۆ، بنازێ، نازی چێژەم
بە عیشقی تۆ، لە گوڵدا بێ‌بەرووبووم — لە تۆڕا بێ، هەچی نەمبوو، ئەوی بووم
پەسندی تۆ سەر و تاجی قەڵەم بێ — تکەی فرمێسکی گەش، باجی هەڵەم بێ
لە تۆڕا بێتە دەستم، تۆ بناسی — بە عیشقی تۆ حەماسی بم حەماسی
ئەتۆناسی مەحاڵە هەر وەکوو هەی — هەموو نەخش و کروکارت، دەڵێ هەی
بەهێزێکی بناخەی بێ‌گڵ و قوڕ — بە تۆسقاڵێ، دڵی چووکی لە سڵ پڕ
بەهێزێکی، شلوشۆڵ و بە تاوان — بە شۆقی عەینەکی سەرباری چاوان
بە ڕیشی بۆز و چاوی کە م بەرووبوو — بە زەینی کوڵ و کوێر و کەم دەمودوو
لەمەڕ تۆوە دەبێ چ بڵێت حەماسەم — ڕچە و ڕێ بێ، بەرەو تۆ بێ پیاسەم
بڵێ ئەی ڕانەڕی، هەر دوو جیهانان — چرا ڕادێری دێری ڕێ نەزانان
هەبووی و هەردەبیت و هەردەمێنی — هەچی بوون و نەبوونە، تۆی، هەوێنی
سەری سووڕماوە هۆزانی جیهانان — لە سووڕانی، زەوین، و ئاسمانان
بە کۆمەڵ، کۆمەڵێ مانگ و ستێرەن — سەدان کاکێش و بورجی بێ‌ژومێرەن
یەکێ بێ‌نوور و یەک تیشکی دەرێژێ — یەکێ ئاوا دەبێت و خۆ دەنێژێ
بە مەیلی تۆ دەڕۆن و یانە لە سوێن — بە ویستی تۆ نە دەشکێن و نە دەسوێن
هەموو فەرمانبەری باری ئەلەستن — شەو و گوردێکی ڕێک و پڕ مەبەستن
تەعالەللە لە فەرمان و لە داوات — هەموو ئەسپاردەیە کاری سەماوات
لە تەقدیر و سپێراوت بەدەر نین — وەکوو مە، شەرمەسار و سەرلەبەر نین
لەژێر دەریاوە دەریایە کروکار — لە شاکارت کش‌وماتە کەس‌وکار

گەرووی وشك‌وبرینگە، هۆش و دانش
لە زانایی خوای زانا بە دانش

خوایە بۆ خوایی تۆ گەواهن
هەچی بەر چاو و بن پەرچ و پەناهن

بە هەر قەست و مەبەستێ ئاشنا تۆی
لە هەر ترس و هەراسێ جێ پەنا تۆی

خوا کوردێکی بێ‌هێز و کەساسم
نەزان و ڕێ‌نەزان و تۆنەناسم

کەموو کورتێکە کورتەی خوێندەواریم
چ بەر چاو و بەرەو باوە هەژاریم

لە خۆ تووڕە و بەرەو گۆڕ و نەخۆشم
نە تۆم ناسیوە تا ئەوڕۆ نە خۆشم

دزێوی دەست‌وداوێنی گوناحم
بەرەو بەخشینی تۆ دەخشێ تەماحم

خوا بێ‌ناوی ڕووداوی قەزا نیم
شەق‌وشەمزاوی گێژاوی نەزانیم

لە بسپێرت بەلاساری کلا بووم
لە زەلکاوی ڕیادا بەربەلا بووم

لە وەرزی کردەوەم، دیارە کە پووچم
کە بێچارە و بەتاوان و بەسووچم

لە ئەژنۆم داوە بەردی بێ‌فەڕی خۆم
بەرەو دەرکت ئەوا هاتم کەل‌وکۆم

خوا ڕاوچیم و کوردی خۆولاتیم
دەسم ئەگری بەرەو چاڵی نەهاتیم

چ بەرچاوە لە کۆمەڵ دا کلۆلیم
لە کۆمەڵ هەڵبڕاو و ڕوو لە چۆلیم

لەبەر بادایە شەمعی بێ‌نەواییم
بەرەو تۆیە دەس‌ومستی گەداییم

گەدام و بێ‌نەوام و بێ‌پەسیوم
لەناو ژەنگی نەفامیدا ڕزیوم

لەشی لەرز و سەری پیری بەتاوان
بە هەر دوو دەس لە قوڕ دەگرم لەتاوان

بەرەو دەرکت ئەوا هاتم خودایە
لە دەرکت ناهومێد نەبووە گەدایە

دەرمکەی ڕوو بە کام جێگە بەڕێ بم
لە تۆ بەولاوە بێ ڕوو، ڕوو لە کوێ بم

خوا «ڕاوچی» گەلی کوردی بلاوم
بەرەو گۆڕێکی ناگۆڕ و دڕاوم

بەرەی کوردێکی بێ‌خێو و هەژارم
تەرەی نەردێکی نەردێنی نەیارم

بەرەو قاپی بەزەی تۆ دێم و هاتووم
لەدەس کرداری نابارم هەلاتووم

بە بەخشینی خوایی تۆ حەساوەم
بەزەی تۆ دەمگرێ ڕوون و گەشاوەم

گوندی مووسەکی . کوردستانی باشوور ١٣٤٥

پەشیمانی

تــــەرەی خــــەون و خـــەیاڵی نالـــەبارم یـــا ڕەســـووڵەڵڵا
لـــەڕ و بـــێڕوو لـــە رووتــا شەرمەسـارم یـــا ڕەســـووڵەڵڵا
کـــز و بابردەڵـــە و ســـووك و چـــرووکی چـــرگەنی ژیـــنم
تەڵاشـــی دەم خـــوڕێنی بـــێبـــوارم یـــا ڕەســـووڵەڵڵا
شـــەمی بـــێ پیـــوی بـــاڕۆگی شـــەوی تـــاریکی هـــەنگاوم[1]
مـــەلی ئەســـتۆ شـــکاوی جـــێ شـــکارم یـــا ڕەســـووڵەڵڵا
لـــە زەلکـــاوی نەزانیـــدا قـــومی کـــردم خـــودا چـــبکەم؟[2]
هەڵـــەی چـــەوت و چـــەوێڵ و نالـــەبارم یـــا ڕەســـووڵەڵڵا
لـــە بـــن بـــاری ڕیـــا، کـــۆڵ و کڵـــۆڵ و کۆڵـــە کـــوتراوم
دەســـم نـــەگری کـــەلاك و کۆڵـــەوارم یـــا ڕەســـووڵەڵڵا[3]
پـــەل و پـــۆ هـــەلوەریوم، ڕووتـــەڵۆك و روو لـــە پـــاییزم
وەکـــوو شـــینکەی کراڵـــی بـــێ بـــەهارم یـــا ڕەســـووڵەڵڵا[4]
تەمـــەن مـــەی پـــڕ لـــە ژاراوی گونـــاهی کـــردە نێـــو کاســـەم
فەقـــەت ڕێبـــازی تۆیـــە ڕێگەچـــارم یـــا ڕەســـووڵەڵڵا
بـــەرەو قـــاپی شـــەفاعەت وا بـــە بـــێڕوو، شـــین و ڕۆڕۆمـــە
پەشـــیمان و پەشـــێو و تۆبـــەکارم یـــا ڕەســـووڵەڵڵا
بـــە «ڕاوچـــی» خـــۆم بناســـێنم و یـــا ترســـا و ســـڵ بێـــژم:
لـــە ئـــاپۆرەی گـــەلی کـــوردی هـــەژارم یـــا ڕەســـووڵەڵڵا
١٣٧٣/٥/٢ . گوندی ترکاشە

---

[1] ئاواش نووسراوە: پەڕی زەردی هومێدی ڕاپەڕ و هیوابڕاوم من

[2] ئاواش نووسراوە: شەمی دیوانی ئەشقی لێ وەبەر با دام و خنکاندی

[3] ئاواش نووسراوە: دەسم نەگری کز و کۆم و کەلاکم یا ڕەسووڵەڵڵا

[4] ئاواش نووسراوە: وەکوو شینکەی بەیاری جێکراڵم یا ڕەسووڵەڵڵا

بزەی شۆڕش

تاکو گڕ نەگرێ سەری دوند و گەوان	تاکو خوێن نەڕژێتە ڕێگە و ڕێڕەوان
تاکو شادی تووشی جێ گۆڕکێ نەبێ	تاکو شیوەن، سازی هەڵپەڕکێ نەبێ
تا شەوی زاوا، لە شەو ڕەشتر نەکەن	تا بەروبوو، دێم و بێکەشتر نەکەن
تا نەبێتە لایەلایە، شینی شەو	تا لە خەو نەبڕێ، کوڕی نێو لالەخەو
تا بە خەم بۆسۆ نەبێ، کووز و کولان	تا بە خوێن بۆژۆ نەبێ، تەرت و تەلان
تا نەسووتێ بەرهەمی چینی هەژار	تا نەبێتە دیل و بەندی، خوێندەوار
تاکوو نەشکێ جمجمەی پشتی بژیو	تا بە بێکورسی بە شەو، نەگری هەتیو
تا نەناڵێنێ وەکوو یەك ساخ و شەل	تاکوو کوێنی ڕەش لەبەر نەکرێ بەگەل
تا تەقوڕەو، ڕێڕەوی نەگرێتەبەر	تا بە شەو پیر و جەدەو، نەکرێنە دەر
تا شەمی شیوەن بە کۆمەڵ هەڵنەبێ	تا ڕەش و سوور و سپی تێکەڵ نەبێ
کەی «بزەی شۆڕش» دەبزوێنێ دەمار	کەی دەماری گەل دەڕاسێ بۆ نەیار
کەی کوڕی کورتەك لەبەر دەچنە سەران	کەی دەس و خەنجەر دەڕاسێ بۆ سەران
کەی بە سۆزی خۆی دەنازێ، هۆزی قۆز	کەی دەس‌وچەك چەك‌دەکا دەستی بزۆز
کەی گەلی بێبەش دەڵێ زیندووم و هەم	کە ی دەبێتە، خاوەنی دەست و قەڵەم
هەر دە مێ، دەستودڵ و قۆڵ و مەچەك	خۆبەخۆ، بۆ سەربەخۆیی بوونەیەك
هەر دەمێکی تێگەیشتوو، تێگەیین	مێرمناڵی خاو و نوستوو، پێگەیین
ئەو دەمی، دەبڕێ لە گەڕچی، فرتوفێڵ	سیخوڕ و سیخورمەچی، دەکرێنە دێڵ
ئەو دەمی، کورتانی خوارە گەل فرۆش	فیکە هەی دێی لێ دەکا، لاوی بەهۆش
ئەو دەمی، ڕیشە لە ڕیشەی دێتەدەر	کلکی دەبڕێ، کلکەدار و زۆڵە کەر
شڕ دەبێ بەیداخی زوڵم و شۆڕ وشەڕ	شل دەبێ، شەڵواری هاروهاج وگەڕ
قڕ دەبێ خێڵی قڕە و قیرە و پلان	کڕ دەبێ زرمەی، تەلاری میروخان
نۆبەهاری هاتی کۆمەڵ، دێتە ڕوو	ڕیشەبڕ دەکرێ، گەری زوقم و کەڕوو
دیل و لاوی بەندکراوم دێنەوە	ئەشکی خەم بێخەم لەڕوو دەسڕێنەوە

دیل و بەندی دێنەوە، بو هەڵبەزین
هەڵبەزینی ڕۆژی دوژمن پێبەزین

بولبول و گوڵ دەبنەوە میر و وەفا
شوان و بێری، دەچنەوە پێگەی سەفا

ئەی چ خۆشە سەردەمی دژ تێشکان
بێنە شایی گوێبەگوارە و چەکبەشان

دەستی دیلانێ گرێ دەن کیژ و کوڕ
شایی سەربەستی بگێڕن، گەرموگوڕ

کورتەك و بەرموور و خارا پێکەوە
لێکدڕین و هەڵخولێن و بێنەوە

خرمەخرمی بازن و خرخاڵی قوڵ
ساز و پیك و دووزەل و دەنگی دەهۆڵ

شاعیر و شێعر و سرودی، ئەی ڕەقیب
بۆ برینی دڵ، بە دڵ، ببنە تەبیب

بێتە شایە، هێمنی ویرانە ماڵ
دووگەڕم بۆ هەڵپەڕێ تادێتە حاڵ

روو لە ساقی کا بڵێ، دۆ بێنە بۆم
شاعێری پیری هەژاری، دوورە دۆم

دۆیە، هەتوانی خەم و دەردی بەتین
«بۆ منی بابردڵەی گردەنشین»

دۆیە بۆ هێزی دڵ و باوی بەدەن
«بۆ منی ئاوارە و دوورە وەتەن»

دۆیە دەرمانی خەم و دەرد و کەسەر
«بۆ منی پیر و کەنەفت و دەربەدەر»

ساقیبا، وا بادەوە دۆ بێنە دۆ
بۆ منی ئەستۆشکاوی ڕەنجەڕۆ

با مڕووی بشکێ دەم و لێو و گەرووم
شاعیرێکی هەردی کوردی بێدەرووم

دۆم دەوێ، دۆ بێنە دەستی چرچەڵەم
شاعیری پیر و گەش و بێکۆتەڵم

دۆم نەگاتێ، مەرگی شێعرم پێدەگا
شێعری تەڕ بمرێ، گەلم کەی پێدەگا

دۆ حەرامە بۆ کوڕی لاپان و زۆڵ
دەستی نەگری کیژە کوردی نەرمونۆڵ

کیژەکوردە واوەرە لێم لامەدە
دوورە من پەرچەم بەرە و دژ بامەدە

باوەڕت بێ دژ، دژە نابێتە یار
کەی بەرەو متمانە، دەخزێ توولەمار

باوەڕت بێ من کوڕی کوردی گەشم
شاعیرێکی دەرکراوی بێبەشم

ماڵخراو و دەرکراوی ئەو سەدەم
دڵدزاو و هەنگواوی ئەو سەدەم

شاعیری تەرت و تەلان و بەربنم
ئاشقی ڕەوتی کچۆڵەی خرپنم

واوەرە، جوانێ، بەرەو من، جەم جەمێ
خەم بە بادەین، لێك ڕەبادەین دەم دەمێ

روو لە من کە، لامەدە بۆ لاپەڕان[1] — دۆ حەرامە بۆ جڕ و جۆنگ و گەڕان
ئەو کەسەی بێ دۆ، نەبووبێ ڕۆژ و ساڵ — ئەو کەسەی ڕاوی نەنابێ بێ فەساڵ
ئەو کەسەی نەیچەشتووە تاڵی خەبات — ئەو کەسەی ڕێگەی نەکەوتە زەردوتات
ئەو کەسەی جێگا خەوی نەچووە تەلان — لێی نەسووتاوە بنە و کووز و کولان
ئەو کەسەی بێکەس نەما لێرە و لەوێ — نەیگەزیوە مار و دووپشکی شەوێ
ئەو کەسەی بۆ چاری هۆزی چارەڕەش — ڕوومەتی نەڕنیوە، ئەشکی سوور و گەش
با نەبێ ئەو زۆڵەکە، دۆی بۆ چییە؟ — خۆگەز و زیانی‌خورۆ ڕۆی بۆ چییە؟
سەرمەڕی، زگگورگە، گورگە مەڕ نییە — بێ‌فەڕ و فیتە، فسۆکە ـ فەڕ نییە
دووزمان و دوودەم ودو سێ سەرە — لەم بەرێیە، لەوبەریشە، دەم کەرە
بێ‌بڕست و پووڵپەرست و پووچەڵە — پێکوڵە، دڕکە، بژارە، هەژگەڵە
زڕپەرست و خۆنەویست و خۆگەزە — حەیتەیە، کەربابە، بێ‌پیو و بەزە
خزمی دووپشك و مڵەی ڕیشەبڕە — خۆفرۆشە، خۆگەزە، سفرەدڕە
چی بەدەم دابێ، بە سوودی خۆیەتی — دەمکەرێکە، کەی دەفامێ، خۆیەتی
خت فسی پێویستە، کتکی، زیانییە — خت[1] کرێ باشە، کەمانی چا نییە
بتهەوێ چا تێکەوی ڕێوی دەغەڵ — «ڕاوچی» لێزانی[2] دەوێ ڕاوی چەقەڵ
«کار هر بز نیست خرمن کوفتن — گاو نر می‌خواهد و مرد کهن»
بێژە ڕاوچی بێتەوە بۆ قیل و بیل — ئەو دەزانێ کێهە قرتە و کێ لە بیل
ئەو دەزانێ کێیە ملهوڕ و کێهە دڕ — کێ چنۆکە، کێ فسۆکە، کێیە کوڕ

بەهاری ٨٠

[1] سەرپەڕانیش هاتووە.

دەروێشە کوڵکە

دەدەی دەروێشە، بۆم لێدە دەف و نەی
دەداوی پەردە بادە، بادە با بێ
لە دووڕەنگی دەرم بێنە دەسادەی
بە لەیلم بێژە ها وێستاوە مەجنوون
هەناوم وشکە، زۆنگم کا بە بادان
دڵم ژەنگی هەڵێناوە دەسادەی
لەژێر پێی مەیفرۆشی‌دا فڕێم دەن
دەدەی دەروێشە بۆم بێژە بە مەستی
لە ترسی چی دەترسی زووکە مەی چی
شەوە، کووکەی ڕیا ببڕە لەمەولا
دەدەی دەروێشە کوڵکەی کوڵە کەشکۆڵ
دڵم دەربێنە، وەیشۆ پاك و خاوێن
لە تەکیەی پاکی هاوێ، دەس بە داوێن
مژۆڵی جادەماڵی، پیری ڕێ بێ
گلێنەی پڕ لە مەی نووری سینا کەن
زەمانی دووزمانی ڕیشەبڕ کەن
لە خەڵوەتخانەدا، خاکی ئەوین بێ
مەکۆی فرمێسك و شێواوی، گوڕوو بێ
سەری با پردەبازی ڕێی گوزەر بێ
بە ناڵینی شەوی هەڵبەست و بەستەی
فەلەك یەك‌یەك بەجێ بێڵێ بە یاهوو
لەبەر تیشکی حوزووری حەزرەتی حەق
بڕام دەروێشە «ڕاوچی» بێ بەرووبووم

مەی و ساقیم وەسەر گێڕە بەیاحەی
تراو و تفتوتاڵ و سادە با بێ
بڵێ ساقی بەرەو من بێ بە مەی مەی
گلێنەی چڵکنم پڕ کا لە مەی ڕوون
خەلاسم کا لە ژەنگی، خۆ بە بادان
وەرم گێڕە بەرەو مەستی بەرەو مەی
غولامی پیری مەیخانەم، کە ڕێم دەن
بڵێ مەستیم دەوێ حاشا لە هەستی
دز و قازی بە خەو مەستن لە مەی چی
چ دەخوازی، دە بخوازە لەمەولا
وەلا وێنە لەشی شۆڵ و دڵی چۆڵ
ڕەوانەی کە بەرەو پیری بلاوێن
بەرەو پیری موغان بێ‌پاك و خاوێن
بە پیری ملکەچی، مەیگێڕی وێ بێ
گرێپووچکەی پڕوپووچی ڕەها کەن
لە مەی عیشق و ئەوین، داوێنی پڕ کەن
لەسەر خۆ بێ، کوڵ‌ودۆ بێ، بەشین بێ
لە پشتی پەردە بڕوانێ بەڕوو بێ
بەرەو ئەڕواحی بێ‌لەش ڕوو لە سەر بێ
کەوی کا، جوبڕەئیل و دارودەستەی
بەرەو لاهووت و بەزمی یاهوو یاهوو
وەڕازێنێ گەشەی بەزمی ئەنەلحەق
بە های‌وهوو دەسم نەگری لە دەس چووم
١٣٧٣/٨/٥ . ترکاشە

[1] لە نوسخەیەکدا: ڕاو کرێ باشە کەمانی چا نییە.
[2] لە نوسخەیەکدا: ڕاوچی ڕوناکی دەوێ....

زەنبیل

زەنبیل دۆڵێکی باریك و تەریك و قاقڕ و زوورکانە، چەن کیلۆمیترێ لە بۆکان دوورە و لە باشووری ئەو شارە هەڵکەوتووە. یەکێ لە عاریفانی ڕێبازی سۆفیگەری(نەخشی) بە ناوی حاجی سەید عەبدولکەریم، ماڵۆکەییێکی لەو دۆڵە دا پێکەوەنا و بە ناوی شێخێکی تەریقەتی «نەخشبەندی» داوای لە هەموو چین و کۆڕێك کردووە کە بێن تۆبە بکەن، ڕێباز و شێوەی سۆفیگەری، ڕەچاو کەن، دەس لە چاوەچاوی تەما و تەجاوزی ئەم جیهانە بیٚوەفایە هەڵگرن. لەو کاتەوە زەنبیل بوو بە قەرەباڵغ و ئاپۆرەی خەڵکی وەسەرگەڕاو، بوو بە کابەی ڕازونیاز و جێگە و پێگەی چلە و ڕیازەت و هوولەی دەروێش و نووکەنووکی سۆفی ڕیش پان.هەربۆیە ویستم یادێ لە زەنبیل بکەم و ناوی بڕێ لە شێخەکانیان، لەناو هەڵبەستا، هەڵبەستم و دوارۆژیش قەزاوەتی خۆی بکا و لەسەر مەسەلەی عیرفان و سۆفیگەری چ دێژێ بێژێ.

دڵـم تـا کـەی بـە دونیـا دڵ دەبەسـتی
لـەناو لەشـدا هـەتا کـەنگێ بـە بـازی
تەمـەن ژیـنی بـە ـبا ـ داوی، دەزانـی؟
نـەزانی تـا بەکـەی بەسـیە بـە خـۆ بـە
هـەتا شـەو مـات و بێـدەنگ و سـریوەن
هـەتا شـەو مـات و بێـدەنگ و غـەراوەن
هـەتا شـەمعی ئەویـنداری لـە گـۆڕێن
هــەتا میوانــە خورپــەی ئاشــقانەو
هـەتا لاشـەت نەبەسـراوە بـەرەو گـۆڕ
هـەتا نەچـناوە قـسنێ بـۆ پـەلوپۆت
هـەتا نەپـساوە تـاڵێ ژیـنی خـاوت
بـەرەو تۆبـە و بـەرەو زەنبیلـی ڕابـە
مەکــەی ڕازونیــازی دڵ لــە ڕێگــەن
شــیفاخانێکی خــاکی کــوردەوارین
دەدەســتی دڵ لــەوێ بگـرە بـە پـیران
بـچۆ سـەر مەرقـەدی پیرانـی نـوورین

هـەتا کـەی شـێت و پێـت و تـیٚنەوەسـتی
بــە ســازێکی نەســازاوم دەنــازی
کەچــی هێــشتا ســلۆوســڕك و نــەزانی
وەشـۆ شـۆکەی هەڵـە و سووچـت بـە تۆبـە
هـەتا دەرمـان و چـارەن، ئەشـك و شـیوەن
هــەتا دەرکــی نــزا، بــۆ دڵ کــراوەن
هــەتا ئەشــکی پەشــیمانی دەچــۆڕێن
هـەتا چـاوی لـە خـەو دایـە بەهانـەو
هــەتا گــۆڕت نەکــەنراوە تــەڕوتۆڕ
هـەتا شـینکاڵـە نـەڕواوە لـە گڵکـۆت
هــەتا لاشــەت نــەدرواوە لــە جــاوت
لەمــەولا یــادی مــەولا کــە و برابــە
نیـازی دڵ لـە ئـەو جێگـا، بـە جێگـەن
دەواســازێکی ســازی ودمــی بــارین
ببــە ڕیٚمــاڵی ڕێگــەی دەســتەگیران
جونەیـد و بووتـەڕاب و بـشر و بەسـرین

یەکێ عەبدولکەریمە و یەک حەکیمن یەکێ نوورانییە و یەک شاعەلیمن
یەکێ سەید کامیل و میری هونەر بوو لە هەندەریا، هونەر دەستی پکەر بوو
بە کامیل شاوە کامڵ بوو گوڕویان وەکوو کۆ نوورە، مەڵبەند و مەکۆیان
ژومێرێکن لە نووری ڕوونی باری بژێراون لە چڵك و چەوت و لاری
ئەمین و مەحرەمی ڕاز و سپێرەن کەمەندار و کەمەنکێش و بەسێرەن
بڵێسەی مەکتەبی نەخشی خووایین لە نەخشی ڕێنومایی‌دا، بەبایین
مەپرسە مەکتەبی نەخشی لە کێوەن لە کوێ نەخشی خودا ڕوونە، لەوێوەن
هەر ئەو هێزەی لە کێوی تووری نووریێ عەسای مووسای کە کردە مارە سووریێ
هەر ئەو دەستەی لە تووریدا بە تیشکێ وەسەر زەنبیلی گێڕاوە پریشکێ
لەهەر شوێنێ بەزەی خوا بێتە بارین ئەویش تۆوێك و نوورێکی دیارین
لە ئاورگی گەڤ گاور بنۆرن دەزانی حیکمەتی باری لە گۆڕن
چ ڕازێ بوو کە ئاگر بوو بە دووکان خەلیلێکی خودایی بۆ نەسووتان
چ سەرشۆڕە سەری سەرداری گاور خەلیلی پێنەسووتا هێزی ئاور
لەوێوە با بەباوەڕ بێ، دڵی گێل لە پشتی پەردە هەن سەرخێڵ و سەرعێل
دەبا ئەو سا بەباوەڕ بێ بە پیران لە زەنبیلم وەگێڕە، چەن نەزیران
بڵێ دەروێشی لێیە ورگن و کڕ لەگەڵ ئاگر بە شەڕ بێ شڕ دەبێ گڕ
هەموو دەروێش و سۆڤ دەم بە جادوون کوڕی ناو ئاگر و کۆڕی هەیاهوون
کە دەروێشێکی کوڵکن بێتە ڕاسان دڵی ئاگر لە ترسان دێتە تاسان
لە هەر شوێنێ خەلیلی شێخی زەنبیل بهوولێنێ بڵێ یا پیری زەنبیل
بە سنگی ڕووت و هێزی یاهوویاهوو وەکوو جادوو، لە ئاور دەبنە جادوو
دەبێ گاور وەسەر خۆکا قوڕ و خۆڵ کە ئاورخۆرە دەروێشی فشوفۆڵ
دە «ڕاوچی» ڕاوە بەتاڵیکە لە ڕاوت وەپێچە پێچەك و تۆڕ و شەداوت
وەکوو سۆفیلکەیێك سۆفییە خاوێن هەموو سووچت، بە یاهوو با وەتاوێن

١٣٧٣/٧/١٥

شینگێڕی:

شینی مامۆستا هەژار

یادێك لە مامۆستای بزان و بلیمەتی کورد لە قەڕنی بیستەمدا، هۆنەر و وەرگێڕی ناوداری گەلی کورد و مامۆستا هەژاری موکریانی.

بۆ هەمیشە زیندوو لە ناو دلاندا، هەروا دلدار و خۆشەویست.

رۆژی ڕەشی کوردە، بێ‌هەژاری — شانازی بەوی بوو، زانیاری
تیشکێکی خودا بوو،هاتە سوێمان — دەنگێکی فریشتە بوو لە گوێمان
پێنوسی بزۆزی ئەو بوو ڕاسا — نووسراوە بە کوردی بوونە یاسا
کوردێکی ڕەشید و میر و بز بوو — هاودەنگی فەقیر و چینی کز بوو
شاکاری بنووسی ئەو دیارن — بێ‌زبڵ و زیوان و بێ‌بژارن
بۆ بەڵگە جزیرە یا خەیامن — هۆی ژیری هەژارە وا بە تامن
هەرچەند کە خانی خۆی خەنی بوو — شانازی بزانی خۆی تەنی بوو
ئاوڕێکی هەژاری لێدراوە — خانی لە جیهانێ دەنگی داوە
جوانی مەم و زین کە وا دیارن — شاکاری بنووسی ئەو هەژارن
ئەو باخی گولانی بۆ ڕواندن — جێژوانی دلانی پێ‌نواندن
ئەو شینی ئەوینی دابەزینێ — هێنایە ترۆپکی دلتەزینێ
هۆزان و بزان و خۆبوێژ بوو — سەربەرز و بەپێز و بێ‌کرێژ بوو
لەو ڕابوو کەلاوی کوردەواری — شیرنایی وتاری[1] کەوتە زاری
ئەو بوو بە هەوێنی «کورتە باسان» — رێنووسی بە کوردی بۆ مە ناسان
کێ هەستێ مەبەستێ دابڕێژێ — لەو ڕایە، چلۆن و چی دەوێژێ

---

[1] ئاواش هەر هاتووە: چوارینەی وتاری....

هەر مانگێ کە دێتەدەر لە شەودا
ڕووناکی، بەیان و گیانی ڕوونی
ئەی خۆزگە ئەمەش وەکوو هەژار باین

ڕووزەردە، لە ڕوونی، ڕۆژی ئەودا
پێشکەش بە بەیان و گیانی ڕوونی
وەرزێکی بەپیت و بێ‌بژار باین

١٣٦٩/١٢/٢٥ . بۆکان

شینی مامۆستا هێمن

فەلەك ڕشتی لەسەر سوێگەی هومێدم، ماتەمێکی تر
وەسەر کۆما خەمی خستم، بەکۆ کۆما خەمێکی تر
لە بەختم ڕەوڕەوەی مێژوو بە سەد حەستەم لەرێدایە
بە حەستەم، حەستەمێ بڕێ، دەگاتە حەستەمێکی تر
بە مەرگی هۆنەری کوردی موکریانی، قەزا دیسا
گوتی ها وەرگرە کوردە، بەلاشە وەرهەمێکی تر
لەسەر سوێگەی هونەر، هێمن شەمێ بوو ڕۆشنوهێمن
قەزا ماوەی نەدا بگرێ هەتا کوو سەردەمێکی تر
بەداخم حاتەمی باخی ئەدەب، باروبنەی لێنا[1]
مەحاڵە بۆ ئەدەب بلوێ وەکوو ئەو حاتەمێکی[2] تر
بە هەڵبەستت، برا هێمن، دەمێ مەستم، دەمێ هێمن
چ موحتاجم بە هەڵبەست و شەڕاب و زەمزەمێکی تر[3]
دەڵێی عیسا دەمە، دەست و دەمی«تاریك و ڕوون»ی تۆ
لە گۆڕت ئافەرینڕێژن هەتا دەم مەحشەرێکی تر

---

[1] – ئەم شیعرە ئاواش هاتووە: حەیدەری شاری ئەدەب .....

[2] – ... حەیدەرێکی تر

[3] – چ موحتاجم بە مەیگێڕ و شەڕاب و کەوسەرێکی تر

یان: چ موحتاجم بە مەیگێڕ و شەڕاب و مەی‌دەرێکی تر

دەبێ هەڵکەم شەمی ژینم لەسەر گۆڕت نەکا بێژی
لەسەر کێکی تەمەن هەڵناکرێ ئیتر شەمێکی تر
برا سوێی سەنگەری شێعرت بەجێهێشتن مەڵێ فەوتام
گەلێ «ڕاوچی» لە سوێی گۆڕت دەکوڵن سەنگەرێکی تر

١٣٦٥/٣/١٢ . بۆکان

شینی سەید کامیل ئیمامی (ئاوات)

فەلەک نەیهێشتەوە بۆمان پشوویەک — لە دڵ دەچزێنێ هەر ساڵێ چزوویەک
گوڵوکی گوڵشەنی هێمن و هەژاران — بە ساوایی لە پای دەخرێ دڕوویەک
بزەی سەر لێوی خونچەی پێگەیشتوو — دەخاتە ژێر پەلاماری کەڕوویەک
ستێرەی ڕۆشنی کوردم بوێژن — ئەوانیش، ڕوو لە ڕۆچوونن لە دوویەک
نە هێمن ما لە ئارادا، نە ئاوات — خودا بۆ کوردی بێ‌ئارا، دەروویەک
شەمی شانازی کۆمەڵ بوو، شنەی ئەو — ئەویشت کردە قوربانی، بە فوویەک
بە کۆچی ئەو هونەرمەندە، گەلی کورد — دەڵێی بوونە مەکۆی شین و گوڕوویەک
پڕیشکی شیوەنی خەڵکی دەترسم — بسووتێنێ هەموو خوار و سەروویەک
بەرەو باباو، شێخ مەحموودە کۆچت — لەمەولا بۆت نییە ترس و تەزوویەک
بەشێخ‌مەحموودی خۆت بێژە هەڵەبجەی — بەبێ هۆ، چۆتە ناوزاری زەروویەک
کەلاوێکە سکەی داری کەلی ئەو — بەعس بردوویە، هەر بوون‌ونەبوویەک
لە بەرزایی ژیانی تۆ «ئیمامی» — نەبینراوە خەل و خەوش و گولوویەک
قوبوول نەکراوە «ڕاوچی» بۆ بەلاگێڕ — دەنا باریکترە[1] گەردن لە موویەک

خەرمانانی ٦٨ی هەتاوی

[1] یان: ناسکترە

شینی مامۆستا حەقیقی

چ قەوماوە بەبێ سازوسەما، ماتە سەما دیسا
مەگەر چی دی لەبن سەردا، دەسومستی قەزا، دیسا
بە ڕەش گیراوە ڕۆژی سوێی سنووری شاری بۆکانم
شەکەر تاڵە لەسەر زار و زمانی بێنەوا دیسا
لەسەر کولمی بەلا گەزتوو قەتیسە شەونمی شیوەن
لەسەر لێو و دەمی شادی، وەری نازونەوا دیسا
لەسەر باری کلۆڵی شاعیری ئەم شارە سەربارە
چزەی دەردی نەتاراوی بڕینی بێدەوا دیسا
وەری بەرگی گوڵ و گوڵ ڕووتەڵۆکە، بولبولی ڕۆیی
پەیامی مەرگی هێناوە، لە بەختی ڕەش سەبا دیسا
لە هەر لاوە عەزایە، شیوەنە، ڕۆیە، لە خۆدانە
وەبیری خستەوە شینی حوسەین و کەربەلا دیسا[1]
پسا بەندۆکی بووکی گوڵ،سنەوبەر سەربەهەشماوە
بەرەو مردن لەرێدا، شاعیری شێعر و هەوا دیسا
حەقیقی وێژەری کورد و زمانی شێعر و زانایی
ئەوە باروبنەی لێنا، نەما ئیتر تەما دیسا
دەڵێن کۆچی هونەرمەندێ وەکوو کۆچی گەلێ وایە
بە مەرگی ئەو نیشانیدا، جیهانی بێوەفا دیسا
حەقیقی تۆ نەمر ماوی لە مێژوودا بەرەو چاوی
لەمەو لا چمکی لێزانی گوڵت پێدا دەدا دیسا

[1] یان: وەبیری خستەوە شین و شەپۆڕی نەینەوا دیسا

لــە مــەولا ئافــەرین دەڕژێ، بــە ژیــنی لاوەتــی تــۆدا
لــە گۆریــشا ســڵاوت لێــدەکا، بەســتەی ڕەوا دیــسا
حــەقیقی شــاری بۆکانــت گــەلێ دەرد و بــەڵای دیــون
بــە کۆچــی تــۆ ئەونــدەی دی، عەزابیــدا بــەڵا دیــسا
لەگــەڵ دەســتی قــەزا چ بکــا دەســی بــێهێــز و لــەرزۆکم
لــە گوڵخانــەی ژیــانی تــۆ وەشــا دەســتی عــەزا دیــسا
لە ڕاوچی چی دەوێ خەڵکی بە شینی چینی ئەو شارە
لەســەر گــۆڕی ئــەدیبی گــەل، بــە کۆمــەڵ فاتیحــا دیــسا

ترکاشە

شینێ بۆ کاك برایمی ئەفخەمی بۆکانی

ســەما بــۆ مــەی بــەبێ ســاز و ســەما جــارێ ســەما ناکــا
ئــەوەن بــێدڵ دەژی جــارێ لــە ئــازاری حــەیا ناکــا
بــەڵای مــەرگی بــە گــژ ڕاچــێ بــەهارێ بــێبــەڵا ناکــا
ئەگــەر ئــەو بــا بەدەســتە، بــۆ خــەمی ئێمــە بــەبا ناکــا
چیە بــۆ مــەی بــەبێمــەیگێڕ و مــەی کــارێ ڕەوا ناکــا
وەهــا گورچــووبڕە، مــستی قــەزا، هەســتی لــە پــێخــستم
لــە بــارۆگی خەزانیــدا، گــوڵی گوڵــدانی هەڵبەســتم
هــەناوی پــڕ لــە زووخــاو و لــە کێمــە پێتــەکی هەســتم
لــە دوو کۆچــی کــوڕی زانــا هــەموو شــینگێــڕە هەڵوەســتم
ئەگــەر چــی شــیوەنم چــاری دەس‌وداری قــەزا ناکــا
لــە گــوڵزاری ئــەدەب هــەردەم، گــوڵێ بــێبــەرگوگــوڵ دەکــرێ
بــەرەو پێــچاڵی گــاگۆڕ و بــەرەو گــۆڕی بــە گــڵ دەبــرێ

فەلەک سەرکارە لەو کارە، یەکێ دێنێ و یەکێ دەمرێ
یەکێ خاوەن سەر و مافە، یەکێ خاکی وەسەر دەکرێ
هەموو کاری فەلەک بۆتە بەرەو بێنە و جەفا کاکا
هومێدم پێ لەدەس نادا، شەوی تاریک و ڕۆژی زاڵ
دەس و ئەژنۆم گرێ نادا لە یەک ڕووداوی تفت وتاڵ
دڵم ڕوونە بە ڕاسانی کوڕی قۆچاخ و کیژی کاڵ
دەڵێن ڕۆژێ دەبێ لاچێ، وەچی ئازار و دڕکوداڵ
گەلم ئەو دەم جلوبەرگی عەزاباری لەبەر ناکا
لە شاری تۆ عەزیزی من، هونەرمەندی هونەر زۆرن
لە ئامێزی ئەدەبدا، پێگەییو کیژ و کوڕی مۆرن
سەدان «ئاسۆ»[١] لە ئاسۆگی هیوا بەشدار و پسپۆڕن
فەلەک حەیتە زەلامێکە، خەیاڵی بەیچەڵ و تۆڕن
زەلیلی دەستی تۆڵەی ڕۆڵەکانی تۆ دەبێ هاکا
کوڕی زانا لەگەڵ زانستە، زانینە زەماوەندی
بەرەو بەرزی بەڵەز دەفڕێ بە شاباڵی هونەرمەندی
لەسەر پشتی فەلەک ڕۆژێ دەگیرێ شایی مەڵبەندی
دەڵێ ئازادی ئازادە کوڕی دیل و کچی بەندی
سەدەی ئازادییە، چی دی فەلەک کاری خەتا ناکا

سەری هەودا درێژە، چی تری پێوە لە دوو نادەم
لە ژێر باری خەما، ڕێگا بە چرنووکی گوڕوو نادەم

---

[١] مامۆستا سەعیدی نەجاری بۆکان «ئاسۆ»

هەتا هێزم لەبەر بێ، ڕێ بە ڕێبازی تەزوو نادەم
لە ڕێبازی ئەدەبدا گوڵچنم، ساتێ پشوو نادەم
دەس و مستی دەبێ ڕاسێ، ئەوەی ڕاسا و ڕێی پاکە
عەزیزم کێ دەڵێ مردی، نەما ئاسار و ئاکارت
لە گوڵجاڕی ئەدەبدا، هەر لە گوڵدا، پۆلە ئەشعارت
هەژار و هێمن و ئاواتن کە هاوکار و هەوادارت
لە مێژوو گوڵ دەبارێنێ، گوڵی گفتی دەم و زارت
بەسەر گۆڕی هەمووتانا، ببارێ ڕەحمەت و چاکە
لە «راوچی» چی دەپرسی چی لە دەستا سەردەمی پیری
لەسەر پەلکی گوڵی ژینی، فڕیوە بولبولی ژیری
عەجایب ئاشبەتاڵێکە لە مەیدانی فڕوگیری
بەبێ نێچیرە، جێگیرە، چ ناپێکێ دەس‌وتیری
لەمەولا بۆ منی کەوتوو، دۆعا و فاتیحا چاکە

گوندی ترکاشە

شینی زانای خواناس، مامۆستا مەلا عەزیز تورجانی

لەناو زۆنگی خەما، داری سەدەی خەم شین نەکەم چ بکەم
مژۆڵی چاوی کز، فێری کڵەی ئەسرین نەکەم چ بکەم
فەلەك گۆڕی عەزیزێکم دەکۆڵێ کۆڵە کوتراوم
گوڵی سەر گۆڕی سەرکەوتن، بە شین پەرژین نەکەم چ بکەم
بە کۆچی تۆ عەزیزی گەل، دڵی کۆمەڵ برینداڕن
کە خوێنڕێژی لەسەر زامی دڵی بەبرین نەکەم چ بکەم

دەریدێنم، دەبێ دەربێ، بەبێ تۆ دیدە بڕوانێ
لە چاوی ناخونەکدار و دزێو و تۆنەبین چ بکەم
فەلەك دەستی شکێ، بۆچی شەمی هۆزی وەبەر بادام
لە داخی تۆ فەلەك، حاشا لە شۆقی ژین نەکەم چ بکەم
بەڵا، ناڵە و چڵۆژانی لە بن سەردایە، ناچارم
کە خۆم تووشی چڵ و ژان و گڕ و ناڵین نەکەم چ بکەم
شەمی بە گیانی تورجانم، کوژاوی بادەوەی مەرگە
لە تورجانی بەبێ گیان و لە گیانی بێئەوین چ بکەم
لەسەر گۆڕی هەموو ژین دۆڕەکانی گەل دەڵێ «ڕاوچی»:
کە هاواریێ لە سوود و بەرهەمی یاسین نەکەم چ بکەم

١٣٧٢/٢/١٤

شینی خوشکە ژیلای حوسەینی: «سیمیناری ڕەشپۆش»

لەسەر بستووی گەشی شێعری گەشم هاواری ژیلایە
لەشی پیت و وشەی وشکم کز و زاماری ژیلایە
سیمیناری سپی شاری سنەم، ڕەشپۆش و شێواوە
لە دەرکی کۆنگرەی داوە قەزای ئازاری ژیلایە
هەناسەی تاسەباری گەل، گوڵی شادی وەبەر بادام
هەموو پەلك و کەزێ دەڕنێ، کچی نێوشاری ژیلایە
بە خەم خنکا گەرووی بلوێری سەربێری کچی بێری
کە دیتی ڕووبەڕووی گۆڕە، گەرووی گوفتاری ژیلایە
دەسا بولبول بە خۆ دادە، چەپۆکی نۆبەرەی شینت
وەری بەرگوبەری باخی، سنەی دڵداری ژیلایە

دەسادەی ئاویەر، ئاگر ببارێنە لەسەر شێعرم
شەوی شێعرم، کە نایپسێ شەمی ئەشعاری ژیلایە
بە فرمێسکی عەزا شاعیر وەڕازێنە بەهاری شین
هەتا گەشتر وەبێ شینکەی کەژی ئەفکاری ژیلایە
دەبگری کیژە کوردی دڵ بە خەم، تا خەم لە خەم بارە
بە شیوەن دێتە سەرشان و گوڵی گوڵزاری ژیلایە
هەژارئاسا لە کێلی ئەو بنووسێ، نووسەری کوردی
کە کێلی گەردنی کێلە و شەهیدە و ناوی ژیلایە
نەچی «ڕاوچی» بڵێی ژیلا لە گۆڕا بێبەشی کۆڕن
دەقی مێژوو لەمەولا، گوڵشەن و بلواری ژیلایە

٧٥/٧/٢٠ . ترکاشه

رۆڕی ڕەشی باڵداران

سەردەمێ دەمدەمی لاساری بوو   نۆبەرەی بەرهەمی چەکداری بوو
دەست و دڵ گەرمی پلانی چەك بوو   بۆرەپیاگێ لە چەکا وەك بەگ بوو
راو و ڕاوێچکە بە باو و بژ بوو   چەپلەر و لاوی خەنەك، مەلکوژ بوو
کێ بە کێ، کەس لە کەس و کەس کەس بوو   ساچمەیەك بۆ مەلی بێکەس بەس بوو
هەر مەلێ بۆ کەژ و کێوی دەفڕی   ساچمەیەك باڵی فڕینی دەبڕی
پەلەوەر هەرچی دەمێ بینرابا   یانە بۆ ئاو و هەوایێ ڕابا
هەر لە ناکاوێ، تەقەی لێدەکرا   چی دەبوو نەکرێ ئەوەی پێ دەکرا
تینی باڕووتی دەم و دڵ ڕووتان   لان و هێلانی مەلانی سووتان
ئای چ قەوما لە مەل و زارۆکان   بوونە پارووی دەمی دەم لەرزۆکان
تەق و ڕەو بوو لە چیای باڵندان   چێ پەنا کەوتەوە پەرچ و کەندان
بێچۆ قازی فەلەج و زەڕناقووت   هەڵوەدا مانەوە گشت ڕووت و قووت
کەو و کەوباڕی تەلان و شاخان   کورکوڕ و پۆڕی بنار و باخان
چوونە لای یەك، لە کوڵ و خەم، دڵ پڕ   شەل و شەمزاو و کەنەفت و کڕ و سڕ
کۆوە بوون خۆشبەز و جێ‌بژوێنان   چاوڕەش و ڕەشبەش و ملبەکوێنان
قەل مرا و قەل و قاز، پۆڕ و سی   تەسەل و تێر و پڕ و زگ برسی
کوڕ کوژاو و بەخەم و ئاوارە   رووتەڵ و بێ‌پەڕ و پۆ و بێچارە
چی مەلی ناوچە هەبوو گشتی هات   کۆنفرانسێکی هەژاری پێکهات
یەك دڵ و یەك دەم و بڕوا کۆ بوون   چەند هەزار تیرە بەڵام یەك کۆ بوون
پۆڕێ هەستایە سەر تریبۆنی   رایگەیان دەردی لە بنڕا کۆنی
وتی خزمینە ئەوەندە خاوین   بۆیە دژ دەست و دەمی تێ‌ناوین
لێرە بەو لاوە کە یەکتر نەگرین   هەر دەبێ لارەمل و کز بمرین
گۆڕ نەبێ دووبەرەکی وا بۆمان   ناسرێ چاوی بە شین و ڕۆمان
تاکوو بێ‌ڕێبەر و میر و شا بین   ئێستە هەر جۆرە دەبێ هەر وا بین
هەڵە بابایێ[1] لە خۆمان جۆر کەین   وردە پەیمان و بەڵێنان جۆر کەین

[1] بابایی: گەورەیێ

با ئەویش خێوی مە بێ وەك خێوان | ناوی مەش گەش بێ لە نێوی نێوان
تەل بکا بۆ هەموو جێگە و هەردان | ڕاگەیێنێ خەم و کۆما دەردان
کۆمەڵی بەرگرەکان بدوێنێ | خوێنی ئێمەش بە کەسان بخوێنێ
لەبۆ چار بڕۆینە لای لێزانێ | هەڵۆیێ، کوندەبوویێ، باڵپانێ
پۆڕ وتەی هێندە بە پێز و پڕ بوو | چی گوتی هەروەکوو لەعل و دوڕ بوو
ئافەرینیان بەسەرا داباران | دەورەیان کردە گوڵ و گوڵباران
جێبەجێ یەکدەم و یەکڕێ ڕۆین | چوونە لای کوندەبەبوویی ئۆین
چوونە لای کوندەبوویەکی سەر زل | چاوزەق و بۆر و وڕ و خاوەن مل
چاو بە فرمێسکەوە گوتیان ئاغا | ئەی بە ڕووداوی چیا و شاخ ئاگا
خۆت دەزانی لە چیا چی دەکرێ | ژینی مەل چۆن و چلۆن ڕادەبرێ
تا تەق و تۆقی چەکی «ڕاوچی» هەس | تامی ژین بۆمن و بۆ تۆ چی هەس
بەو تەق و تۆقەوە دڵ تۆقیوین | بەو چەق و چۆقەوە هەڵچۆقیوین
ژینی مەل تاکوو بڵێی پێبەستە | ئێستە فرسەت کە لە دەستا هەستە
چارەزانی بە حاڵی مەی بێحاڵ | چارەسازی مەش ئەتۆی ئەی تیژباڵ
خۆ وەرازێنە وەکوو لاوی قۆز | پێ بە پێ ڕێکەوە سا پێ پیرۆز!
ڕاگەیێنە بە لاوی پارێزەر | سەری پیواز و قونچکی گێزەر
هەستە ڕاسێنە گەلی فریاڕەس | خێوی مەل هەر بە تەنێ تۆیی و بەس
بێتو بتوانی هەلی وا ڕێخەی | کۆمەڵی بەرگرەکان، سەر ڕێخەی
بۆ مەلان تەرت و کەلان وەستێنی | مەچەکی دەست و چەکان بشکێنی
یەك پشوو، بێتەوە بەرمان تاوێ | بێ درۆ لێتی دەکەین جا چاوێ
بێتو وەستێنی وەتەنمان بۆمان | سوبح و شامی تۆ لەسەر ئەستۆمان
کوندەبوو کاتێ کە ئاوای زانی | تووکی قژ بۆوە لە بانی شانی
هوولەهوویێکی وەهای لێهەستا | کێو لە ترسانی دڵی ڕاوەستا
هاتە گوفتار و دەمی جووڵاوە | سەد دڵی دڵ بە خەمی دڵ داوە
سەری دەندووکی لە سەر بەردی دا | ترس و سامی وە چیا و هەردی دا
ڕۆیە ناو مەرج و بەڵێنی پیاوان | قەولی وای دا بە گەلی داماوان
پێی وتن: گیانە بە گۆڕی بابم | بێتو بەو ئەرکەوە هەستم، ڕابم

یا دەبێ کفنی سپی بێ نوێنم
یانە ئازادی لەگەڵ خۆم دێنم

تا چیا تەرت و تەلانی مابێ
نیشتمانی مەیە، بۆ کەس نابێ

وەی گوت و دای لە فڕەی شاباڵی
روو بە مەڵبەندی مەحاڵی حاڵی

ڕۆیە ناو مێزی بەهێزی لاوان
کۆمەڵی بەرگری، هەرد و تاوان

ڕۆیە ژێر سێبەر و لای پسپۆڕان
جێی پەنای بێکەس و سرك و تۆڕان

ڕۆیە ناو خێڵی دڕ و فریاڕەس
ئەشکی چاوانی سڕی یەك دوو دەس

وتی ئەی خێڵی خودا پێداوان
جێی پەنای دڵ بەخەم و داماوان

پێمە ڕاسپێری لە هۆز و گەلی مەل
هەر لە پەرکوورەوە تا قاز و قەل

هەر لە ڕیشۆلەوە تاکوو بێڕیش
دەرکراون لە بەشی کار و ئیش

بڕبڕ و وازەپەڕ و ئاوارەن
بێبەشی چینە، لە کێو و پارەن

کێو و کەژ پاکی لە بەر بۆنی خوێن
کۆنە زامی دەمی کۆن و لە نوێن

بە چەکی ڕاوە، چەکی لاساران
لە چیا خوێنە، بە جێگەی باران

چەك نەکەن، بۆرە زەلامی ورگن
بۆ مەلان، داڵ و زەواڵ و گورگن

کوندەبوو بوو، وتەکەی باوی بوو
چەك کرا هەرچی مەلی ڕاوی بوو

تەل کرا لەو بەری ڕۆژئاواوە
بەس کری با لە چیا ئاژاوە

گیانلەبەر مەل بێ وەیا پێڕۆ بێ
چۆن دەبێ خوێنی گەشی فیڕۆ بێ

کێ لەمەو لاوە لە دووی ڕاوێ بێ
خاوەنی دەست و چەك و داوێ بێ

ڕستە داوێکی لە ئەستۆ دەکرێ
چی دەبێ نەکرێ، ئەوەی پێ دەکرێ

ئافەرین کوندەبوو بۆ ڕاوێژی
لە عەبا و مێزەر و بەردی نوێژی

چەك کرا چەکمە ڕەقی بێڕاوێژ
بەس کرا ڕاوە مەلی زیت و گێژ

چۆل کرا بن ڕەوەز و جێی ڕاوگ
هەڵکەنا، داوی بە پشت و خاوگ

هەر شکاربانە لە سوێی سێڕایان
چاوەچاویانە لە بەر بابایان

بێتو چەکدار و درێ پەیدا کەن
نیوگەزێکی بە گەزێ لێ ڕاکەن

ڕاوی هاوین بێ وەیا زستانێ
دەدرێ تاوانی بە دادستانێ

دادستان کردەیە، زۆر وەستایە
جیبی دەدڕێت و کرەی لێ نایە

کون دەکا کیسەدڕاوی ژینی
خوێ دەکا زامی دڵ و بەربینی

سەنەدی کاری وەها ڕادەگرێ
گۆشتی هەر بخورێ هەتاکوو دەمرێ

ئێستە باڵندە لە خۆبایی بوون ∗ تێروپڕ گشتی ئورووپایی بوون
لە چیا بێ تەق و ڕەو، حاواوەن ∗ خاوەنی گەرد و گوڵی ئەو تاوەن
کێ مەلێکی لە خەوێ هەستێنێ ∗ یانە هێلانەیی لێ بڕووخێنێ
زوو دەکا ڕاوی بە داو دادستان ∗ خوێنی دەڕژێ بە بێچرپە و هەستان
ماقی بەرچاوە هەمووی حەیوانات ∗ ژینی ئارامە، بە بێ سوور و سات
خاوەنی شاخ و هەرێم و ناون ∗ دوورە شالاوی پەلانی ڕاون

ئێمەی مرۆش

ئای سەد خۆزگە ئەمەش هەر مەل باین ∗ خاوەنی بستێ هەرێم و کەل باین
بۆ مرۆش خۆزگە هەبا ویڵداشێ ∗ نوێنەرێ، نامەبەرێ، سووربا شێ
بۆ بەرەی ئێمە ئەویش ڕێبەر با ∗ بۆ سەری بێکەس و بێدەر سەر با
هەڵگری کۆتەڵی خوێناویمان ∗ لابەرێ لەمپەری بێناویمان
بچتە ناو کۆمەڵ و کۆمەڵگایان ∗ وتەدارێژێ وەکوو زانایان
هەرچی دەردمان هەیە بیدرکێنێ ∗ نووستووان پاکی لە خەو هەڵسێنێ
لێرە بەولاوە مرۆ ڕاو نەکرێ ∗ دەربەدەر، بێکەس و بێدەر نەمرێ
عەنقەرەی تۆڕ و تەعالی بەغدا ∗ ڕاو نەکەن ئێمە بە چەشنی دەعبا
شەڕ و شۆڕ، شڕ بکرێ یەکجاری ∗ هێمنی بێتەوە ڕوو، بڕیاری
خێر خوا بێن و بە دڵ تێکۆشن ∗ چی چەکوچۆڵە هەمووی بفرۆشن
پارەکەی بەرنە وڵاتی کۆکان ∗ بۆ بەرەی ستە پەل و ناکۆکان
دانەویڵان و خەڵەی پێ بکڕن ∗ ئەشکی لاواز و کزی پێ بسڕن
سوور و ڕەش پێکەوە تێروپڕ بن ∗ بێ هەرا و گێچەڵ و مشتومڕ بن
خۆزگە ڕۆژێکی وەها بێتە سوێ ∗ گەل بە بێ خورپە و بێ خەم بنوێ
کۆنەداوبازی گەلیش تەنبێ کەن ∗ داوورنجیری لە دەست و پێ کەن

٧٠/٥/٣. بۆکان

«پەسنی خوا»

یـــا ڕازێنـــــەری ڕازان یـا ئاگــا بـــە نیـــازان
یـــا قـــەدیم و یـــا قـــەوی یـا خـاوەن سـەما و زەوی
یـــا ڕازێنـــەری ســـرتەم یـا تـام و بـۆنی ورتـــەم
یـــا هێـــز و پێـــزی پێیـــان یـا ڕێنومـــا لـــە ڕێیـــان
یـــا هـــەوێنی ئـــەوینان یـــا مەلحـــەمی برینـــان
یـــا شـــابالّی خـــەیالان یـــا زانـــا بـــە هـــەوالان
یـــا ڕازێنـــەری هـــەوران یـا گـــەورەتر لـــە گـــەوران
یـــا ئاگـــا بـــە زەمانـــان یـــا حـــالّی لـــە زمانـــان
زمـــــانم وا بڕاســــــێ ئـەتۆ بـە حـەق بناسـێ
هێـــزێ باوێـــژە، وێـــژەم بـە یـادی تـۆ بـێچـێژەم
بـە حەمـدی تـۆوە خامـەم بڕێـــژێ ڕەنگـــی نامـــەم
باســـم باســـێکی وابـــێ بـۆن و بـەرامی چـا بـێ
هەرچـی لایـەق بـە تـۆ بـێ هـەموو لـە وێـژەم کـۆ بـێ
چـەوت و هەڵـەی خـەیالان ئەمخاتـە چـۆڵ و چـالان
چـیم گـوت نیـوە تـەواوم بـێتـین و بـێهـەناوم
بێبـەش لـە هـۆش و گۆشـم نـە تـۆم ناسـی نـە خۆشـم
بـــە کـــام زار و زمـــانم بتناســـێنێ بـــەیانم
کـــام وتـــەم بێتـــە زاری لایـەق بـە تـۆ بـێ بـاری!
لـــەو بـــارەوە نـــەزانم لـــەنگ و لـــۆرە زوانم
حەمـد و سـپاس و ورتـە چـی بێـژم کـەم و کورتـە
گـــەورەتر لـــە تـــاریفی بـێهاوتـا و هـاوڕەدیفی
ئـــەوەن بـــەهێز و قـــەوی هەرچـی بێـژم، نـە هـەوی
خـاوەن هـەتاو و هەسـتی بـە تـۆوە بەنـدە هەسـتی

قەدیم هەر بووی و هەر هەی　　نەناسراوی وەکوو هەی
بەهۆش و گۆش و گیانی　　روونییەکی عەیانی
بەشەر نی، بێشەریکی　　لە هەرچی هەس نزیکی
بێجێ و بێ مەکانی　　لە هەر جێگە عەیانی
خاوەن سەما و زەوینی　　بێچاو و سەر دەبینی
بێدڵ و گوێ بەهەستی　　ئاگا بە هەست و خوستی
بێزارودەم، بە دەنگی　　بێڕەنگ و ڕوو بەڕەنگی
هەوێنی مان و بوونی　　لە تۆ دوورە زەبوونی
بە بوونی تۆ خوایە　　سەما و زەوی گەوایە
بیرم لەوێوە ڕوونە　　بە تۆیە هەرچی بوونە

«پرسیارێك»

خوایە کفت و زەبوونم　　پڕ، پرسینە، دەروونم
لەو بارەوە بەزیوم　　بڕووسکاو و تەزیوم
بێزیپك و زاتە هەستم　　شێراوەیە مەبەستم
ناوێرم ئەو پرسینە　　باوێمە دەر لە سینە
پرسیار بێتە زمانێ　　خەڵکی نەزان بزانێ
کوفرم لە پێ دەبەستن　　نەزان و تێنەوەستن
پرسینی من، خوایە　　داوایەکی ڕەوایە
دەرکی دەروون و بیرە　　گەورەیە، گەرووگیرە
بێژم بەر لە جیهانێ　　نەبوو جێگە و مەکانێ
نەبوو پەنا و حەشارێ　　مێروو، تێدا وەشارێ
نەبوو ئاو و هەوایێ　　نە فەلەك نەفەزایێ
نە بێلا و بەر نوایێ　　تۆ لەکوێ بووی خوایێ؟

که جێ نەبوو لە کوێ بووی   لە کام جێ جێبەجێ بووی؟
لە من ببورە باری   چیم دەرپەڕی لە زاری
پرسینە نەك مەتەڵە   نە لاڕێ بووم نە هەڵە
گوڕووی هەناوی زاڵە   درکاندنی حەلاڵە
بیرم لەوێوە گیرە   بێ سەرەدەر، ئەسیرە
کێ لەو بیرانە ڕۆچوو   سڕ بوو،تەزی، لە گۆ چوو
بیری ڕزیو و بوورا   چی بەچی بوو نەگوورا
زانین کوژاوە شۆقی   زانا زەندەقی تۆقی
پرسین هەر وەکوو خۆیە   وەلام بێدان و پۆیە
لەو پرسینە بەرینە   زەین هەر وا نەبینە
لەوێوە هەر چی وێژەن   بێتاموبۆن و چێژەن
وەلام هێشتا بەیارە   لاوازە ، کۆڵەوارە
نەزانراوە کە چۆنی   لەچی ڕایە بە بۆنی
زاڵێکی بێزەواڵی   گەورەتر لە خەیاڵی
لە خۆمەوە دیاری   کرگاری نادیاری
لە چۆڵوچڕ حازری   لە سەر کران نازری
بێهەوەڵ و ئاخری   سەما و زەوی ڕاگری
کام کر بە ڕەنگ و ڕوویە   کامەی درك و دڕوویە
کام کەس ڕووت و ڕەجاڵە   کامەی تەواوی ماڵە
کێ لە ڕکێ بەجێیە   کێ ژێر پلان و پێیە
کێ کوێر و کوێرەڕێیە   کێ خاس و ڕاستەڕێیە
کێ ژێر و خوێندەوارە   کێ کۆڵ و کۆڵەوارە
کێ دیل و ژێر تەنافە   کێ خاوەن بەش و مافە
کێ بەخت و باری گێرە   کێ کیسەی پڕ لە زێڕە

هاتوون یا خۆ بەرێوەن — چی وشك و تەڕ لە جێوەن
هەمووی بە ویستی تۆیە — چی هەرزە چی بە پۆیە
لە پۆشتە و لە هەژارت — سەردەرناچێ لە کارت
چ نارێك و چ ڕێکن — هەر دەس کاری کەسێکن
هەر وادەبێ وەبەر بێ — هەچی مەیلتِ لەسەر بێ
بە تۆم بیروبڕوایە — لێم ببورە خوایە
لە حیکمەتت نەزانم — کوردێکی بێ زمانم
راوچی بێ هێز و باوم — پیری پێوەند کراوم
کوردی ئەو خاکە پاکەم — بێ کروکاری چاکەم
کوردی خۆشی نەبینم — چاوەڕوانی بەخشینم
دەس بەتاڵ و هەژارم — بەرەو گۆڕە هەوارم
تاوان بە کوڵ و بارە — کردەوەم نالەبارە
بۆی ناگوترێ زمانم — هێند بە گەورەت دەزانم
بێ کینە و قێزوبێزی — هێند بەڕوحم و بەهێزی
دەچینە ڕیزی خاسان — بەزەی تۆ بێتە ڕاسان
نامینێ، مل بە هەشمان — بەهەشت دەبێتە بەشمان

«رانرانی سەما و زەوی»

رۆژی بەری خوایە　　　نەبوو هەور و هەڵایە
هەستی نەبوو لە گۆڕێ　　　نە ڕامێ بوو نە تۆرێ
نە گیانێ بوو نە لەشێ　　　نە ماقێ بوو نە بەشێ
نە ساوێ بوو نە تەمێ　　　نە شادی بوو نە خەمێ
نە خەونێ نە خەیاڵێ　　　نە شیرینی و نە تاڵێ
نە سەما بوو نە زەوی　　　نە بەرزی بوو نە نەوی
نە دژ هەبوو، نە یارێ　　　نە گوڵ هەبوو نە خارێ
دەور، دەوری عەدەم بوو　　　بێبەش لە دەرد و خەم بوو
نە عامێ بوو نە خاسێ　　　نە کەس هەبوو بتناسێ
ویستت خۆت بناسێنی　　　جیهانێ وەرازێنێ
ویستت لەسەر بوو، باری!　　　ژین بێتە باری یاری
مەکووکت هێنا کران　　　سەما و زەوی ڕۆ نران
تەواو بوو سەما و زەوی　　　یەکێ بەرز و یەك نەوی
حیکمەتت هاتە کارێ　　　سەما و زەوی بە جارێ
یەك لە سەر یەك لە خوارێ　　　هەریەك بۆ ئیش و کارێ
راستەڕێ بوون، لە تۆوە　　　بە نەخش و تانوپۆوە
کورات چ کەم چ زۆرن　　　چ گەش یا ڕەش و بۆرن
چ نزیك، یا نە دوورن　　　بێشەوقە، یا بە نوورن
گڕن یا نە دووکەڵن　　　جیاوازە یا تێکەڵن
لەگەڕان یا لە جێوەن　　　بە ویستی تۆ، بەڕێوەن
چی لە ئاو و لە بەڕ دان　　　بە مەیلی تۆ لەگەڕ دان
کە تۆ نەبی بەیارن　　　شکاو و خێچ و خوارن
لە ویستی تۆ بەدەر نین　　　وەکوو مە سەر لەبەر نین

مەجبووری ﴿مَن تَشایە﴾ — لە سەرڕا تا سەمایە
بوونەوەر، چی بە چاون — لە زەوی یا بناون
تان و کری لە تۆیە — هەرچی ڕایەڵ و پۆیە
«سبحان‌الله» لە هێزت — بێ‌زیوانە، پەرێزت
زەوی مەیی، بە تاوێ — دەوری درا، بە ئاوێ
سەما بە «کفلەکوونێ» — تەواو هێناتە بوونێ
بوونە پێگەی مەلاییك — پەیکی بێ‌باب و دایك
مەلەك بێ‌لەش و لارن — بێ‌دەم و لووت و زارن
نە زێڕن نە لە زیون[1] — لە چاوی مە نەدیون
بێ‌سەر و بێ‌سێبەرن — بێ‌جلوبەرگ و بەرن
بێ‌وەزن و کێش و پێون — نە نێرینە و نە مێون
بێ‌ڕەنگ و دەنگ و بۆنن — هەر خۆت دەزانی چۆنن
هێزێکی فەرمانبەرن — لەسەر سەما ئەسکەرن
بێ‌فێڵ و بێ‌کەڵەکن — کارگەری نێو فەلەکن
نەنێر، نەمێ، بەکارن — لە نووری نادیارن
ئەو بۆ ئێمە نەناسن — لەنووری ڕوونی خاسن
لێرە دایە دەوێژم — لە کارت کاس و گێژم
خوایە بۆ خۆت بسازی — بێ‌ئیحتیاج و نیازی
ڕانەری هەر فەلەکی — چ موحتاجی مەلەکی
مەلەکت بۆ چی هێنان — یەکەی ناوێکت لێنان
بۆچت هێنانە کایە — لە زەوی و لە سەمایە
بەپێی زەمانی هێنان — یەکەی کارێکت پێدان
یەکێ سەرکاری مەرگە — یەك هی پێڵاو و بەرگە

---

[1] «زیون» هاتووە.

یەك هێز و تینی بایە — یەك سەرکاری هەوایە
یەك بەوری هەوری مەستە — یەك تووفانی بەدەستە
یەك هەڵگری بەهەشتە — یەك ئەمینداری گەشتە
یەك بەرپرسی عەزابە — خاوەن زەرگ و قولابە
یەك لە نێو بارەگایە — کاری حەمد و سەنایە
سوپاسی تۆ دەوێژن — وەك مە، نەکاس و گێژن
خوایە نەمان ناسیوی — لە فکری مە نەدیوی
مەلائیکەش نەناسن — لە زۆر جێ، جێگە باسن
باس سەری لێشێواوە — چ بێژێ ناتەواوە
مەلەکی بێڕەنگ و ڕوو — چ بوو، بۆ هێناتە ڕوو
چی فکری زەنگوزاڵن — لەوێوە لاڵ و پاڵن
کامە زانا بە نێوە — نەزانێکە لەوێوە
کێ بەهێز و بەباوە — لەو بیرەدا شێواوە
کێ فەیلەسووف و ژیرە — لەو بیرەدا ئەسیرە
ببورە لێم، خوایە — پرسین لە تۆ خەتایە
زانستی من بەحاڵە — ناسینی تۆ مەحاڵە
بێدەرەسەر لە کارت — نەناسراوە عەیارت
کەل و کۆڵە زمانم — ناتەواوە بەیانم
هەستە، کۆڵم لێنادا — ڕەنگە بمخا بە لادا
دەیەوێ سەر دەرێنێ — کەمێ هەستی بدوێنێ
(هەستی) بۆ هاتە گۆڕێ — لە گۆڕە، بۆ دەدۆڕێ
من چیم و بۆچی هاتم — هاتم بۆ شەل و ماتم
کە بۆ خۆم، خۆم هێنابا — نۆکەرم دەبوو، شابا
هاتووم بەرەو کوێ دەچم — مەزن یا ئەستۆ کەچم

پێش هاتنم لە کوێ بووم لە کام سوێگە بەسوێ بووم
ڕێگەم نییە بپرسم لە سۆفیلکان دەترسم
دەنا دەمگوت خوایە بۆ چیتە ئەم سەرایە
سەروبەر خۆت گیانی چ موحتاجی جیهانی
جیهان بەتاڵ و پووچە پێگەی تاوان و سووچە
ئێمە لەسەر جیهانین سەر دەرنەچوو نەزانین
تەلاشی دەم خوڕێنین مەرج و بەڵێن پەڕێنین
لەنێو ئەو ژینە تاڵە بێ تاوانی مەحاڵە
لەسەر ئەو زەوییە لارە نەوس و هەواش بەبارە
هەنبانی نەوسی زاڵین بۆ ئەو نەوسە، بە باڵین
چ سۆق، یا نە غەوسین تالانکراوی نەوسین
نەوس نەبا مەلەك بووین خاوێن و بێکەڵەك بووین
نەوست لێ کەڵەك کردین لێرە و لەوێشت کردین
نەوس زاڵە لەسەرمان کووێنت کردۆتە بەرمان
تەما دەمی تێناوین لە لاڕێدا گلاوین
خوایە خۆت و خواییت بەهێز و پێز و باییت
هێزی باوێژە دڵمان هەوا نەشکێنێ کڵمان
مێرێکی شێر و نێر بین بەکەڵك و خێر و بێر بین
هەچی بوو لێرە ڕۆیین لەو لاش مەمانکە ئۆیین
پیرە پیاوێکی خاوم ڕاوچیم و چەك کراوم
بێچەك هاتوومە کایە بەزێکی تۆم دەوایە

«دروسبوونی ئادەم»

ئەو سەرزەوینە جوانە — پڕ لە خانە[1] و کولانە
ڕۆژی بەرێ بەگڕ بوو — یا گاز و تەمی پڕ بوو
بێبوونەوەر، بێبەشەر — بێگوڵ و بەرگ و سەمەر
بێ کەشم و نەشم و کەش بوو — بێبەش لە سوور و ڕەش بوو
دانەر ویستی بەڕوو بێ — زەوی ڕەنگی لە ڕوو بێ
مستە گڵێکی هێنا — هەوێنی مەی لەوێ نا
کاسە قوڕێکی هانی — بۆ نەخشی ئاوەدانی
قوڕ بۆنی کرد بڕووسکا — ویستی لاوێ درووسکا
بەختی ڕەشی مەمانان — هەر ئەودەم و زەمانان
تێکەڵ بە قوڕ کراوین — هەر بۆیە قڕ کراوین
لە قوڕ کوڕێ دروس بوو — لاوچاك و جێ دروسبوو
لە قوڕ کوڕێ هاتەدەر — وریا، بەزەین و هەتەر
کوڕ هاتە وتوویژیان — زانا بە گش ڕاوێژیان
بەڕێ و جێ وتاری — زانا بە حەمدی باری
مەلائیك تێگەیشتن — بە خوایە پێگەیشتن
مەلەك چی بوون لە سەما — خوا پێی گوتن ئادەمە
سوژدەی بەرنە، بەر پێیان — شارەزایە لە ڕێیان
کوڕی قوڕ بوو بە ئادەم — باوەگەورەی بنیادەم
ئادەم گەرچی لە قوڕ بوو — لێزان و بەرزەفڕ بوو
لەسەرووی سەر فەلەکان — بوو بە گەورەی مەلەکان
مەلەکی نێو سەمایە — بۆ هەموو ڕەوت و ڕایە
بەبێ دەمار و ئۆیین — بۆ لای ئادەم دەڕۆیین

---

[1] «ماڵ»یش هاتووە.

ئادەمیش خۆی نەناسی   بێخەبەر بوو لە باسی
لای وابوو ئەو سەمایە   بۆ ئەوە تا هەتایە
ئەو کەشمونەشمە جوانە   بۆ ئەو تەرخانە، خانە
نەیزانێ ئەو بەشەرە   تەقەوڕەقەی لەسەرە
نەیزانی چی بەسەر دێ   سەری دەدرێ لە بەردێ
نەیزانی بێژانە سەر   ژینی بۆ ناڕواتە سەر
خۆشی تا سەر خەیاڵە   سەرکەوتنی مەحاڵە
ئادەم وەکوو پاشایێ   هەردەم بۆ تەماشایێ
دەچووە سوێی سیلە باخان   بێبەش لە ئاخوداخان
کۆسپی نەبوو لە ڕێگەی   بەهەشت کرا بە جێگەی
بابی مە لە بەهەشتێ   ماندوو نەبوو لە گەشتێ
هەنگوین و کەرە و ترێ   موفت و بێکرێ و جرێ
نەوسی کەیفی لە چی بوو   جێبەجی بۆی بەزی بوو
وێڕای خۆشی بەهەشتێ   بابەدەم دەچووە گەشتێ
جاروبار خەم لەبەر بوو   ئاڵە و مۆتەی لەسەر بوو
خەیاڵ و خەم نەکاوێ   خۆشی دەخستە ئاوێ
نەیدەزانی چ باسە   بۆ هێندە گێلوکاسە
چی پێ دەوێ بەردەمە   نەیدەزانی چی کەمە
تاکوتەنیا بابەدەم   پەپوولێ بوو بەبێ شەم
بە بێدۆس و بێهاوەڵ   لە ژین، ببوو بە داوەڵ
داوەڵی بێ پەرێز بێ   گەشتی، بە قیزوبێز بێ
ڕۆژێ لە دەم ئێواری   لەژێر سێبەری داری
دارەدارەی خەیاڵی   ببووە سەرباری حاڵی
تێنەگەیی چ باسە   بۆ هێندە کفتوکاسە

بێخەبەر چی لە پێشە	بۆچی بە ژان و ئێشە
نەیدەزانی خواوەن	چی بۆ دەخاتە هاوەن
مێیەك دەخاتە کایە	بۆ ئێمە دایکە وایە
نێری بێ مێ خەسارە	ژیانی ژارەمارە
بابەدەم لە بەهەشتێ	ماندوو ببوو لە گەشتێ
بە خەم گیانی تەزیبوو	وەك من لە ژین بەزیبوو
خەیاڵ دەستی دەباتێ	وەنەوزێکی دەداتێ
لە ناو وەنەوزە و خەما	حەمدی خوا لە دەما
راپەڕی وەرگەڕاوە	چی دی، لێی عەبەساوە
دیتی لە شانی چەپی	میوانە گاڵتە و گەپی
حۆرییە لێی میوانە	میوانی، جێگە، ژوانە
حۆرییە ڕوو بە خاڵە	رووخۆش و کوڵمە ئاڵە
رازاوە تازە بووکە	لێو قەند و دەم بچووکە
هەوەڵ بووکی جیهانە	دیاری، دەستی سوبحانە
پێشکەشی بابەدەمە	تەنیایە بێهاودەمە
جووتە لاوی نەناسن	مات و بێدەنگ و باسن
دوو نۆجوانی غەریبن	بێفێڵ و بێفەریبن
دایی و بابی بەشەرن	لە خۆیان بێخەبەرن
جێژنە، چێژنی ڕووانە	دڵ لە دڵان میوانە
شەم و پەروانە جووتن	توونی گەردنی ڕووتن
سێرەسێرەی ئەوینە	هەنگێوەیە بەتینە
دوو لاوی هەنگاوون	تاساو و عەبەساون
دوو دڵ لە دڵ میوانن	شەرمێونی دووانن
دوو سیلە چاوی نەرمن	زۆر بەحەیا و بەشەرمن

بۆ یەك هەر دوو لە جۆشن	مەست و خومار و خۆشن
داوا و تەما هەزارن	کەیفە، باری لە بارن
دوو یاری پێ بە داون	بۆ یەك لە جۆشوتاون
جۆشوتاوی ئەوینێ	هەردەم کە بێتە تینێ
مێروو دەکاتە میرێ	میرێ دەخاتە بیرێ
ئادەم مەستی ئەوینە	گراوی، داوی زینە
ئەوین پێخۆری ژینە	ژین بێ‌ئەوین نەژینە
خوای جیهان و عالەم	ئیلهامی دا بە ئادەم
فەرمووی ئەو کیژە قۆزە	هی تۆیە پێ پیرۆزە
هەر دوو کاڵ و فەریکن	مزگێنی بێ، شەریکن
نێر و مێوی بەکەڵکن	هەوێنی بوونی خەڵکن
دوو لاوی مێو و نێرن	شەریکی خێروبێرن
دایی و بابی بەشەرن	پێگەی زەین و هەتەرن
دەسگیرانت حەوایە	دڵپاکە، بێ‌هەوایە
دڵدار و دڵبزێوە	خێر و خۆشی بە پێوە
میوەی مێوان بە تامە	بێ‌مارەیی حەرامە
مارەی ئەو بووکە زێڕە	سوجدە و سوپاسە وێڕا
بۆ سوجدە خۆ نەوی کە	گراوی خۆت کەوی کە
سوپاسی باری بێژە	بیکە نوێژە درێژە
شوکری نێعمەتی باری	بیکە بە وێرەی زاری
سەد سەلامی بە ئەژمار	بە دڵ بە لێو و بە زار
بۆ محەمەدی نازدار	بە ڕێکە، ڕێك و تەیار
ئەوسا ئەو ڕوو بە خاڵە	ئی تۆیە بۆت حەڵاڵە
ببنە ماکەی هونەران	دایی و بابی بەشەران

لاوی زیت و وریا بن   نەچن لاڕێ و کلا بن

«هەوڵ سەجدەی بابەئادەم»

ئادەم ڕۆییە سەجدەوە   نەیزانی ڕۆژە، شەوە
حەمد و سوپاسی باری   ڕێکی خستن بە زاری
زمان بە «بسم‌اللە»یی   روو بە دیوانی شایی
سەری لە سەجدە دانا   وەیگوت زمانی زانا
لەگەڵ حەمد و یا حەمید   یا ڕەحیم و یا مەجید
هەرتۆ ساز و بسازی   ئاگا بە هەر نیازی
لە شوکری نێعمەتی تۆ   مەلێکم بێ‌پەڕ وپۆ
بێ‌هێز و لاڵ‌وپاڵم   نەزان و کرچ‌وکاڵم
چی داروبەرد و چێون   ئەوەی لە چۆم و کێون
ئەوەی لە چاو هەتەرن   چی گوڵ و بەرگ و بەرن
هەمووی زار و زمان بێ   چابێژ و وێژەوان بێ
چەند ساڵ و چەند زەمانێ   بۆ حەمدت بێنە سانێ
بۆ نێعمەتێکی چووکت   هەموو بێنە سلووکت
هێشتا هەر کەموکوورە   بێ‌هێز و باو و سوورە
بۆ مارەیی حەوایە   ئادەم لە سەجدە دایە
سەرنەرمە بۆ ئەوینێ   شۆڕەو بێ بۆ زەمینێ
سەجدە سەجدەی مرادە   پڕ لە نزا و لە دادە
فرمێسکی گەش خشاون   ئالۆز و هەڵڕژاون
دڵدار و دەروونپاکە   لە خاکە، ڕێکی خاکە
وەها لە سەجدە دایە   غەرقی دۆعا و نزایە

خواوەن پەیامی دایە — هەستە حاجەت ڕەوایە
حەمدت بە تانوپۆیە — حەوا حەلاڵی تۆیە
سوپاسی باری بێژە — لە بەرهەمی بچێژە
بەرهەمی بەژن و بالا — شیفای هەناو و حاڵە
مزگێنی بێ لە ئێوە — ئەو بەهەشتە بە نێوە
جۆگەی شەڕاب و شیری — شەهد و شەکر و پەنیرێ
وەتاخ و کۆز و کاخی — هەنار و سێو و باخی
سوبح و نەهار و شامی — بۆ و بەرامی تامی
سەنتوور و تار و سازی — تەڕ و تەڕلان و بازی
گەپ و گاڵتە و گەزافی — بادە و شەڕابی ساقی
عەنباری زێڕ و زێوی — بەرهەمی سێو و مێوی
هەمووی دیاری خولایە — بارە شایی حەوایە
مەی دەچێژی بچێژە — سوپاسی من بوێژە
تۆ بەندە من خوواتم — بەزییک و دەسەلاتم
ئاگا بە کاروکرم — لە هەر جێگە حازرم
چیت پێدەڵێم بە گوێ بە — بێخەم بە، ڕوو بە ڕێبە
چی هەس لەنێو بەهەشتا — لە ڕێی گوزار و گەشتا
چی تورت و ئالوکاڵە — گشتی لە تۆ حەلاڵە
گەنم دارێکی چووکە — میوەی بۆگەن و پووکە
وە حەندەری نەکەوی — پێتان خۆشبێ نەتەوی
نەچی لە ئەو بچێژی — ببیە دەسخۆشی گێژی
شەیتان دوژمنی تۆیە — ڕوورەشە چل درۆیە
ڕێگری بیروڕایە — وریا نەبی وریایە
خاوەن فێڵ و فریوە — دەرکراوە، تەزیوە

بێبەشە، ڕەنجەڕۆیە — دوژمن بە هۆزی تۆیە
لە ڕێڕەوی ژیانا — کێ ڕێگرە شەیتانە
ئادەم بە گوفتی زاری — بەڵێنی دا بە باری
بەڵێنی دا بەڕێ بێ — ژینی بەڕێوەچێ بێ
تامی گەنم نەچێژێ — لاڕێ ڕەنگی نەڕێژێ
مۆر کرا ئەو بەڵێنە — قەزاوقەدەر، نەهێنە
قەزاوقەدەر بەکارن — بۆ ئێمە نادیارن
لە نێو بەهەشتی شادی — ئادەم گەییە مرادی
تەواوە، کێش و پێوان — دیاری کراوە نێوان
ئادەم لە سەجدە هەستا — ئاشقە حەقی بە دەستە
حەیف و مەیل بڕاون — دوو دڵ بە یەك بڕاون
دەستی یاری لە دەستە — بە تاموبۆنی مەستە
لەناو بەهەشتێ قاوە — ئادەم دەکرێ بە زاوا
نووسراوی بارەگایە — ویست و مەیلی خووایە
قەزا و قەستی بسازە — وەرزێکی پڕ لە ڕازە
زەوی دەبێ وەبەر بێ — پڕ لە سەرۆك و سەر بێ
بەهاری پڕ بە دڵ بێ — هەواری پێگە، گوڵ بێ
زستانی پرسڕی بێ — یەخەی خۆشی دڕی بێ
ویستی زەوی بەکەش بێ — خاوەنی سوور و ڕەش بێ
ئەو جووتە لاوەی هێنا — خۆشبێژ و بەرزە وێنە
ویستی گۆشەی زەوینێ — داچێنێ بە ئەوینێ
چنۆك و دەسبزێوان — باوێتە بەندی مێوان
دروسکا، مەم و لاسان — بۆ بەیت و باو و باسان
حەتەمان بێنە گۆڕێ — بارام بڕۆنە گۆڕێ

مەمان بۆ مەم کەوی کا   سەرزلان سەرنەوی کا
بوونەوەر بێنە باسی   خۆ بە خەڵکی بناسی
ژیان چۆڵەچرا بی   پڕ لە قیژە و هەرا بی
دەمی گەش و بەگڕ بی   دوادەم چرووك و سڕ بی
هەوێنی ئەو گەرایە   بابەدەم و حەوایە
شێوەردی ئەو پەرێزە   «دایکە وایە» بەهێزە
خاوەنی ڕا خووایە   چۆنی شین کا ڕەوایە
لەسەر ئەو عەرزە گردە   کر شاشە یا بە گوردە
نەبارە یا لەبارە   بە ویستی کردگارە
لەوی ڕایە بەباون   خاسن و یا خراون
چی ناوی ماسیوایە   مەجبووری«من تشا» یە
بەشەر لە خاك و ئاوە   گلمەتی خرکراوە
بە بارانێکی بەخوڕ   دەبنەوە گڵ خڕوپڕ
دەبنەوە گڵ دووبارە   دەچنەوە کۆشی سارا

«تێچێنێك»

سەنعەتی تۆ، خوایە   پڕ لە حیکمەت و ڕایە
سەردەرناکا، لە کارت   دۆست و دژ و نەیارت
ئادەم لە تۆزە قوڕی   تەردەستی گەرموگوڕی
هێناتەدەر لە کلان   گوڵباران بوو بە گوڵان
تا گوڵ بە دڵ ببینی   ناردت بۆ گوڵچنینی
مەیلت لێبی، بە تاوی   لە لیمی دەم دەراوی
دروستدەکەی سەرۆکان   بۆ زیت و سست و کۆکان

پاش دەمێ دەیپرووخێنی — دەچێتەوە پاشە شوێنی
دەیکەیە زبڵ و تۆزێ — بۆ خۆی لە خۆی ببێزێ
ئێمە کە خێوی، نێوین — نە زێڕین و نە زێوین
گڵمەتێکی هەڵۆڵین — بە بارانێ کڵۆڵین
ئێمە کە خۆ بناسین — ناشێ لە خۆ بماسین
کەسێ هەوێنی قوڕ بێ — نابێ بە پۆز و فڕ بێ
بژی، بمری بە پاکی — نەویتر بێ، لە خاکی
بە ژینی خۆی نەنازێ — لەگەڵ خەڵکی بسازێ
گلێنێکی بەفەڕ بێ — دوورە پلان و گەڕ بێ
هاکە باران ببارێ — بوویەوە، قوڕ بەجارێ
ئەو دەم و دەور و ژینە — چت پێناکرێ، قوڕینە

«بە یەکبڕانی دایکەوا و باوکەوای ئێمەی هەژار»

راپەڕە بەربەیانە — هەوەڵ شایی جیهانە
بووک و زاوا بەباون — سەرگەرمی ڕاوەچاون
دوو دڵی دڵ دزاون — بۆ یەکتری بە تاون
شەم دەگەڕێ لە کۆڕێ — پەروانە لێی دەنۆڕێ
خەم خێوی خۆی بە قڕدا — پەروانە خۆی لە گڕ دا
دەرکی دڵان کراوە — شەرم و شکۆ شکاوە
چێژەی ئەوین بە تامە — مەکە و لاچۆ حەرامە
دەم دەمی بابادەمە — چی کورتوکەمە خەمە
دوو دەم بە دەم گەیشتن — لە ژینی نوێ گەیشتن
باخەڵ و سینەبازن — کەیف، بەکەیف و سازن
دەس‌ودەم خوازەڵۆکن — لەسەر سینە گەڕۆکن

جەژنە، جەژنی دڵانە / گوڵچن، لەناو گوڵانە
بەختی نەوس و هەوایە / چێژە، بێ‌پرس‌وڕایە
دوو لەش لەیەك میوانن / بێ‌لەمپەر و نێوانن
پێش قەتاری ئەوینێ / گەیشتە شیوی ژینێ
شەرموشکۆ، ڕژاوە / زاوا وەرزی بەراوە
مەتەی دەستی ئەوینێ / گەیشتە دوڕسمینێ
چی دەم و لێو و دەستن / بە مەی ئەوینێ مەستن
نەهەنگی جێگە ڕاوان / راوی خستە دەراوان
راو کەوتە بن پشتێنێ / تکا قەترە هەوێنێ
نەڕۆی بێر و بەوێدا / هەوێن گیرسا لەوێدا
ئێمە لەوێوە هاتین / چ پسپۆڕ و چ لاتین
بابی مەی هەوەڵێنێ / تێر بوو لە کر تەنینێ
راساو و شاد و مەستە / دەستی بووکێ لە دەستە
هەوەڵ بووکی بەهەشتێ / دەڕوا بۆ دەرودەشتێ
دوو لاوی قۆز و خاون / هەوەڵیانە بەباون
وەڕەز نابێ لە باوان / لە جوانی دەم و چاوان
کەوتوونە سەر قولاتان / نابینن زەرد و تاتان
نەمام و خەڵفی ساڵن / لە یەکتری حەلاڵن
دایە و بابی بەشەرن / هاوباوەشن و هاوسەرن
نەیانزانی هەژارن / نەهاتوو نادیارن
بێ‌خەبەر لەو ژیانە / نیوەی بریسك و ژانە
نازانن پشتی پەردە / پڕپڕ لە خرکە بەردە
کێ سەرخۆشی ژیانە / وێی دەکەوێ لەوانە
ئەو جووتە لاوە جووتن / بڵیند و بەرزە لووتن

تێر و بەلا نەدیون   لەنێو گوڵان بەزیون
کامە میوە تەمیزە   تاڵە و یا لەزیزە
تامو چێژی مەباحە   چێژی گەنم گوناحە
گەنم حەرامە لێیان   جێگەی باسە لە جێیان
حەوا ژنە و ژن وایە   بادی هەوایە، لایە
لە خۆشیا بزۆزن   خاوەن دەمار و پۆزن
وریا نەبی غوروورن   بیانووگر و نەبوورن
ژن وا هۆشی لە کۆشە   ناتەواوە، نەخۆشە
خۆشباوەڕ و نەبینە   بێکێش و پێو و تینە
ساویلکەیە و بەشەرمە   بە چاووڕاوێ نەرمە
ژن بەرهەمی ژیانە   پێگەی سوود و زیانە
وەك خەڵفی، باخەسێوە   جوانێکی دڵبزێوە
بە باوێ دێ بە لادا   دادێ بە هەر دوو لادا
خەمهێنە، خەمڕەوێنە   تەلاشی دەم خوڕێنە
دڵپاك و خۆشفریوە   وریا نەبێ بەزیوە
وریا نەبێ دەدۆڕێ   ڕێی باوەڕی دەگۆڕێ
دایکەوا سەربەخۆ بوو   بۆ خۆی بخۆ و بڕۆ بوو
بڕیاری دابوو جەمێ   گەنم بە فووکا کەمێ
بیخاتە سەر زمانێ   تام و بۆنی بزانێ
تا تێبگا، چ تامە   هۆی چییە بۆ حەرامە
بەو خەیاڵە خراوە   بەرەو ئادەم گەڕاوە
وتی بۆ تۆزە شێوێ   تاوێ دەچمە نەدیوێ
کەم دەخایێنێ کاتم   هەروە بزانە لە لاتم
ئادەم وتی وریا بە   وریای خەتی خوا بە

بێدەغدغە و هەوا بە   گوێلەمستی خوا بە
دایکەوا ڕۆییە شیوێ   بۆ نەدیو و پەسیوێ
دیتی کەسێ لەوێیە   دەڵێی خێوی شەوێیە
سەراپا، سپی پۆشە   لە سەجدە دایە، خۆشە
خوواناسێکی ماتە   زار بە حەمد و سەلاتە
خاوەن جبە و ڕدێنە   ڕووخۆش و خۆشبەڵێنە
بۆشناخ و شێوە باشە   لە تاعەتا هەراشە
خەدری نەجاتی ڕێیە   وادیارە ڕاستەڕێیە
خۆ ڕەنگە، نەك دزێوە   خێروبێری بە پێوە
بێ ئەوە، لێی بترسێ   دایکەوا لێی دەپرسێ
دەڵێ یارۆ چکارەی   خۆماڵی یا غەوارەی
زووتر، بێژە، درەنگە   لێرە مەمێنە، نەنگە
شەیتان ڕووناکە بیری   لە بەردەستا، نەچیری
لە ڕۆژێ چاو دەگێڕێ   ئاشی گەرێ بگێڕێ
وتی گیانە فریشتەم   ئاودێری ئەو بەهەشتەم
سەرداری، گشت فەلەکم   دەرسوێژی مەلەکم
بە بارەگا مەحرەمم   ئاگا بە زۆر و کەمم
حەکیم و میوەناسم   زانا و بەدەنگوباسم
هەچی ئێوە دەبینم   دڵ بەخەم و بە شینم
ئێوە دوو لاوی قۆزن   بێخەم و پێ پیرۆزن
ساکار و لێنەزانن   بێتەجروبەی ژیانن
چەندی پێناچێ ئێوە   دەڕۆن لەو نێوە، ئێوە
مەرگ لە ڕێیە بۆتان   لێو تێکدەدا مەکۆتان
گەنم یاساخە لێتان   تەڵە و داوە لە ڕێتان

تامی گەنم نەچێژن   شەڕە و بۆ هەڵدەڕێژن
گەنم نەناسی، کاسی   هەژاری ڕێنەناسی
گەنم، دانەی حەیاتە   چێژەی بەرەو نەجاتە
نەخواردنی چەتوونە   خواردنی زیندوو بوونە
گەنم، دەوای ژیانە   گەشەی هەناو و گیانە
مزر و خۆش و بەتامە   ریشەی هەموو تەعامە
گەنم بخۆی جحێڵی   بۆ هەمیشە بەوێڵی
گەنم بخۆیی و بیجووی   بۆ هەمیشە نەمردووی
تامی، گەنم نەزانی   روونە بەرەو نەمانی
دەرکراوی بەهەشتی   بەبێ پەسیو و گەشتی
سەد سوێندم، بە سەمایە   چت پێدەوێژم ، وایە
لە ڕاستییا، تەیارم   دڵسۆزییە، وتارم
گەنم بکەن بە چێژە   عەمر و تەواو درێژە
بەهەشت دەبێتە ماڵو   تەخت دەبێ خەیاڵو
گەنم، دەنک بچووکە   خواردنی سایە سووکە
نەخواردنی، مەحاڵە   مردنە، ئاشبەتاڵە
سوێند بە خۆم و بە دینم   بۆ ئێوە چاو بەشینم
لە وەسیەتم کەلا بن   دەبێ تووشی بەلا بن
دەروو دەکەن، لە وێدا   دەڕۆن بێرو بەوێدا
هەتا هەل وا لە دەستە   لە چێژی ڕامەوەستە
من وا دەڕۆم لە لاتان   ئێوەو تەگبیر و ڕاتان
پەندێ بوو وتم بۆتان   ئۆباڵ وەباڵی خۆتان
دایکەوا، هەنگوواوە   ڕەنگی لە ڕوو نەماوە
ڕەنگی پەڕیوە، سیسە   تووشی تەڵەی ئیبلیسە

دارەدارەی بە حاڵە قاڵی، خەیاڵی تاڵە
بە خۆی و کوڵە خەمێ گەڕاوە لای ئادەمێ
چی زانیبوو لە کووچان چاوێکی لێنەقووچان
پیاوەکە، هەستە زووکە لوێچێ گەنم بە فوو کە
بیخەمە سەر زمانم تاموبۆنی بزانم
تامی نەکەم، نەخۆشم نە تۆم دەوێ، نە خۆشم
تامی نەکرێ گوژاوین هێلانە تێکدراوین
گەنم، هەوێنی مانە رازی بەقا و ژیانە
یا دەبێ من بنێژی یا لە گەنم بچێژی
دایکەوا، کەوتە شینێ ئەشکی ڕشتە زەوینێ
بابەدەم عەبەساوە زانی، ئەو شینە داوە
گوتی بە دایکەوایە ئەو داوایە خەتایە
چەوت و چەوێڵ و لارە لارێیە، نالەبارە
لاڕێ، بڕۆی هەراڵی تووشی تەڵەی خەیاڵی
خەتا هەڵتدەدێرێ بە شەیتانت دەسپێرێ
دژایەتی خولایە چی کاری نارەوایە
باری، برەنجی لێمان دەبەستێ، دەست و پێمان
توورمان دەداتە چۆڵێ عەیبمان، دێتە کۆڵێ
بۆ نۆبەرە و بەرەمان بۆ سەردار و سەرەمان
بۆ نەتیجە و نەوەمان بۆ کۆمەڵ و ڕەوەمان
گوناح دەبێتە پیشە زەلیل دەبین هەمیشە
تۆ ژنی لێنەزانی سواری کەری شەیتانی
وادەمان دا بە باری گەنم، نەخەینە زاری
پەیمانشکێن هەژارە دامارە باری لارە

لە بەهەشتێ بێبەشن — بێچار و چارەرەشن
نەکەی، نەخۆی خەتایە — گەورەترین بەڵایە
شەیتان فریوی داوی — داوی لە ڕێگە داوی
چی دی لەسەر مەڕێسە — چەتیوە خوارو خێسە
دەتهەوێ بەربەڵا بم — تووشی سزای خوڵا بم
گەر بمکوژی نەیارم — گەنم نانێمە زارم
بەسکە، مەیکە، بە کێشە — بۆ لێم بوویە درێشە
دایکەوا، ڕق هەستاوە — وەك شێرێ بە شاڵاوە
ڕوو بە ئادەم بەقینە — پێیدەڵێ هەی قوڕینە
چۆن ئیجازەت بە خۆ دا — بەردت لە سینەی خۆ دا
بە من بێژێ چەتیوە — نەزانی هیچ نەدیوە
پێمبێژی خێسوگێژی — نابار و هەڵەوێژی
سوێند بە ورەی ژنانەم — بە زولفی هەژدە لانەم
تا گەنمت پێ نەهێنم — چاوت لێهەڵنەهێنم
دایکەوا، ڕق هەستاوە — ماری کلك پەڕاوە
لە قەفدایە بۆ شەڕێ — هەڵدەسووڕێ و دەگەڕێ
بۆ شەر کوك و تەیارە — شاڵاوی پڕ لە ژارە
بەرۆکی خۆی دادڕی — وستەی لە ئادەم بڕی
قیژە گەییە، سەمایە — گەنم دەوێ، دەوایە
گەنم نەخەیتە زارم — نە شوو دەبی، نە یارم
ژنومێردی هەوەڵن — تووشی قڕە و گێچەڵن
هەوەڵ بناری ژینە — تازەیە کەس نەبینە
کێشە لەسەر خۆراکە — حیسابی پیس و پاکە
بەهانەیە و گوڕوویە — پیلانی ژن و شوویە

من و تۆتۆ، لە کارە — شەیتان تەونی بەدارە
شەڕە و مڵبەملانە — ژن لە مێردی نەبانە
پلانی نێر و مێیە — کێ سەرکەوێ بەپێیە
کێ بنکەوێ بچووکە — بەزیوە سارد و سووکە
دەور دەوری گلانە — نەهاتە، نانبڕانە
بەزم و هەراهەرایە — نۆبەی قۆرت و بەڵایە
بابادەم دەم لە پووشە — ڕۆژی ژیانی تووشە
بابادەم سەری سووڕە — تا بێژی بەختی کووڕە
خێزانی مۆڕومۆچە — تۆراوە لەسەر کۆچە
ژن ژنە بێ مەجازە — بیانووگرە، نەسازە
دەستی، لێدەی خراوە — تووڕە بێ دەمدڕاوە
بابادەم دەمقووچاوە — ڕێچاری لێشێواوە
دایکەوا، وا شێواوە — ریسێکی هەڵوەشاوە
داوا، گەنم ڕنینە — نۆبەی ناندێن دڕینە
پۆزوهەوا، کرپینی — تێروپڕی دڕینی
پسا تەناف تۆبە — ڕنا گەنم بە نۆبە
شکا دەستووری باری — گەنم گەیشتە زاری
گەنم، ڕۆییە دەروونی — زگ هاتە هاتوو چوونی
پێچوژانی، ڕیخۆڵان — قووڕەی گەیشتە دۆڵان
بۆگەنی سووچ و تاوان — کەوتە چۆم و دەراوان
بەو تاوانە خراوە — خێروخۆشی تەواوە
بۆگەن بەهەشتی داگرت — دیلانی شادی ڕاگرت
لە زەوی لە سەمایە — لە هەر لایێ هەرایە
بگر، بگر، ژیاوە — کۆنەبرین کولاوە

پچڕ، پچڕ، پەیا بوو
ڕژا هەچی حەیا بوو

بەڵا وەری بەجارێ
نە ڕێگە ما نەچارێ

گەڵا باوەگەورەمان
ناخۆشکرا دەورەمان

باوەگەورە شکاوە
تاوانی بەرەو چاوە

کرگەری لێڕەنجاوە
فرمێسکی بە لێشاوە

دایکەوا و باوکەوا بوون
جووتێ فەرمانڕەوا بوون

گوناح شەقڵی شکاندن
جلکی بەری دڕاندن

خوا توورەیە لێیان
شکاوە دەست و پێیان

ڕووت و قووت و دیارن
سەرشۆڕ و شەرمەسارن

هەڵدێن بێرەوبەوێدا
خۆ وەشێرن لە جێدا

دوو ڕووتەڵێ بە ناون
پەنا و جێگە بڕاون

ڕوو لە هەر شوێنێ دەکەن
گاڵتە و گەپیان پێدەکەن

بێشەومێشەی نەدێوان
هەژگەڵێ سوێ پەسیوان

چەپڵەیان لێتەقاندن
جلکی بەریان دڕاندن

زێڕ هەڵوەری لە قۆڵان
کەوتە نێو خشتوخۆڵان

هەڵوەری تاجی شایی
شا هاتە سەر گەدایی

حەوا و ئادەم نەماون
دوو دزی دەرکراون

ڕووت و قووتی دزی بوون
تووشی لەڕی و کزی بوون

ڕەنگ لە ڕووان پەڕیون
بێپەنا و بێپەسیون

دایکەوا بێکەوایە
بێباوە ڕوو لە بایە

بەر و بەرمووری زێڕی
خرخاڵی خەت و دێڕی

لیباسی سەوز و سووری
کەمەربەندی بلووری

شەدە و پێچ و کڵاوی
سەرپۆشی بسکی خاوی

لەسەر لەشی خزیون
ڕزیو و هەڵوەریون

خەم و دەردی بەبارن   عەیب و عاری دیارن
هەنگوواوی خەتایە   شیاوی هەر سزایە
بابەدەم بێدەماخە   چووکە پیاوێکی یاخە
هەڵدەچۆقێ هەژارە   چارەرەشە، بێچارە
لە هیوا بەشبڕاوە   داماوە، نیوە ماوە
لاڕێ چووە، چووواوە   بەهەشتی لێسناوە
قەهری خوا بەتینە   لە کێ درێ، نەبینە
لە سەر چووکە گوناحێ   تەجاوز و تەماحێ
سەرشۆڕ و سەربەرەوخوار   فڕێ دران سەرەوخوار
تووڕدرانە، زەمینێ   بۆ چۆڵی مەککەو چینێ
جێ لە جێگە خراوتر   بێ نان و بەرگ و ئاوتر
دوو جوانی لاو بە تەنێ   هەریەکەی لە بەندەنێ
تەرە و تەنبێ کراون   تەڵخەکی نیوە ماون
خوا نەبێتە یاریان   نەماوە ڕێگە چارەیان
هەتاهەتا شکاون   ئەسیری بۆگەناون

«سووکە پاشکۆڵێک»

خوای سەما و زەمینێ   پشت و بەران دەبینێ
بەر لە بەرەی مەمانان   ئادەم هاتە زەمانان
بەهەشتی پێ کەرەم کرد   تاجی شاهی لەسەر کرد
مێیەکی بۆ هەوڵ دا   شلوشۆڕ و لە گوڵدا
هەوەڵ بووکی بەهەشتێ   بۆ ئادەم هاتە گەشتێ
هەوەڵ بووکی جیهانە   دیاری دەستی ڕەحمانە
ڕێکوپێک و جوانە   کوفرە بێژی نەزانە
کە زانا بوو لەبەر چی   کلا بوو بە گەڕ چی
بێپرسی تۆ لەپڕدا   بۆ گەنم خۆی بە قڕدا
کە نەزان بوو بۆ هێنات   بە ئاوی خەم بۆ شێلات
مەیلت لێنەبێ باری   بێبارە ڕاست و لاری
ڕەداوکەوتوو لە تۆوەن   کەی لە زانست و هۆوەن
هێن وردە ئەو وتارە   بیر لەوێدا پەیارە
ئەوەی هۆزان و قۆزە   ئەوەی بیری بزۆزە
لەو بیرەدا نەچیرە   بێدەستوپێیە، پیرە
شەلوشەق و شکاوە   تەلاشی سەر قوڕاوە
سەرەی بە دەستی تۆیە   بۆ کوێ بچێ بە تۆیە
هاتونەهات چکارەن   سیفرێکی بێژمارەن
هۆی تاریکی و تنۆکی   نابارێ یا نەکۆکی
هەوێنی ژانوبرکان   هەڵەی بزۆز و کورکان
چ بێهۆ و چ بێهۆوەن   پەروباڵی لە تۆوەن
کەتۆ نەبای نەبوو بوون   بێدەمودەست و دوو بوون
شەیتان شەمی سەما بوو   دەم بە حەمد و سەنا بوو

کۆرپەی باوەشی گڕ بوو لە شەرم و تەقیە پڕ بوو
پۆزت هێندە تێهاویت هەتا خۆی، خۆی دەراویت
ئادەم لە تۆزێ قوڕ بوو نەزان و پەست و کڕ بوو
سواڵەتێکی کولۆر بوو ناحەز، دزێو و بۆر بوو
ویستت لەسەر بوو باری بێتە سەر باری یاری
حەوات بۆ کردە بووکێ نە بووک، بەڵکو گوڵوکێ
نە گوڵ، بەڵکو گوڵینێ جێگە سەجدەی ئەوینێ
گەنمت بۆ کردە پێچاڵ تا تێیکەوێ سەرومال
ئیتر چ بکا هەژارە پێشهاتنی پەیارە
لە ویستت لانادرێ هیچ داوێ بانادرێ
ئەوەی لای تۆ ڕەوایە لادانی ناڕەوایە
بۆ مەی هەژار چ ماوە چی بێژم چاو و ڕاوە
گڵمەتی جێ قەڵاتین بەرەو لێژی نەهاتین
بێگوڕ و هێز و باوین مەیلت لێبێ تەواوین
مەیلت لێبێ چرووکین سواڵەتی سووک و پووکین
ئیتر چ ماوە بۆ مان بیکەینە فیزی خۆمان
بەشی ئێمەی کزۆکە هەر شین و دادو کۆکە
خوایە زار و زەلیلم بە دەس ژینەوە دیلم
کوردی هەژار و ڕووتم جێ تەرت و هەڵەمووتم
خرتەوپرتەی ژیانم وردە وتەی زوانم
بەیت و باو شێعرۆکەم هۆرە و لۆرە و نارۆکەم
کلاشی پەڕۆ و هەمانەم کورتەك و جامەدانەم
قرتکراو و دزێوین بێڕەنگودەنگ و نێوین
خوایە کوردی کولۆڵم بێجێ پەسیو و مۆڵم

بــڕژیوم خەپلــەی گاڵــە
ئــــەویش بەحاڵـــە، حاڵـــە

چـەکمەم، کاڵـە و پێتـاون
نیــــوەی ســـــاڵێ دڕاون

وێـڕای ئـەو ژینـە تاڵـەم
تووشــی ئــەو جێگــە چــاڵەم

بــە تــاوانی کوردانــەم
دوچـــاری ئـــەو زیندانـــەم

زینــدانی قەســری شـایە
بـــۆ مـــە، مــاڵی بەڵایـــە

خوایــە لێــی وەربگێــڕی
شـــا و شـــابانوو بهێـــڕی

وەرگــەڕێ تــەختی شـایی
هـــەژار بێنـــەوە شـــایی

بــەر بــێ بــاخی مــەمانان
بێتـــەوە خـــانی خانـــان

راوچـــی بێنـــەوە گـــۆڕێ
تـــۆڕان، بگـــرن بــە تــۆڕێ

١٣٢٩/١١/٢ . زیندانی قەسری قاجار

روخسەتی ڕاو

خوای مەزن هەر لە ڕۆژی بەرێوە،بۆ بەرەی مرۆ، ڕاوی چۆم و گۆم و گەوە و چۆڵگە و چرگەن و هەموو بنە و بەیارێکی حەڵاڵ و زەلاڵ کردووە، تەنانەت بەرهەم و تایبەتمەندییەکانی شکاریشی بە ناز و نیعمەتی فرە بەکەڵك نیشانداوە. فەرمان و ڕوخسەتی خواوەندیش بێحیکمەت و سوود و بەرهەم نابێ و نییە بەڵام چاوی دەوێ بۆی بڕوانێ و بڕوای دەوێ هەڕەی لە بڕەی وەکا و سوود و بەرهەمی فەرمانەکانی خواوەن، بە خۆی و خەڵك بناسێنێ.

«تایبەتمەندی ڕاو»

ڕاو، ڕاهێنانی دەست و قۆڵ و قاچ و شانوملی و هەنگاوە. وەرزشە، ڕاسانە، پاشەکشێ و چنگەکرێ و پرتاوە، ڕوانینە، زانینە و جانەوەرناسینە. بەرداوبەردە، بازبازێنە، گەدەخشکە و نەویبوونە، ماندووبوونە، سانەوەیە، خۆشییە، بزە و قاقا و خۆرانان و ئافەرینە. ڕاو مەدرەسەیەکی ترسبڕە، ڕاوچی کوڕە خاوەن زیپك و بڕە، لە بڕەگان، لە لوورەی چەقەڵ و گورگ و سەگان، لە پشمەی ووشەك، بۆڵەی ورچ و خێوی بنەگان، لە جندو دێو و مۆتە و ئاڵەی چۆڵگە و هەڵەتان، ناترسێ. ڕاوچی چوختی دەبێ، پوختە دەبێ، بە کەلێن و کولێن و پەسیو و پەنایان ئاشنا دەبێ. چی هەبێ لە جوانی سروشت، ورد و درشت، خاو و گشت، شاش و بەپشت، هەمووی دیون، دەیان ناسێ. ڕاوچی بە زمانی هەموو جانەوەرەکانی کێوی، ڕەوەك، گەورە و چووکی، بەزەڕ و بێزەڕ و پووکی، باڵدار و بێباڵ و فسۆك و خزۆکی ئاشنایە، حاڵیە، ڕاوچی گیاناسە، دڕندەناسە، دوور نییە مەدرەسەی ڕاو بیکاتە قارەمان، بیکاتە سەرۆکی ڕاپەڕین و ڕاسانان. ڕاو سوننەتێکی لەمێژینەی کوردانە. لە هەموو خول و زەمانێکدا، بەپێی پێودانی ئەو سەردەمە، قارەمانی ڕاو و شکار، شاخەوان و مەڵەوان وردرووان و هەنگێوە و سیرەڕاست و ڕاستاوێژ، زۆر بوون. ئێستاش، بەپێی چەرخ و خولی سەردەمی خۆمان، لە ڕاوچی لێزان و بزان و شوێنگێڕ و خوزەناس و دەسڕاست، بێبەش نین و بەڵکو تێروتەسەل و تەواویشین. لاوەکانمان زۆربەیان دەسبەچەك و سوار و ڕاستاوێژن. ڕاوی چەك و داو و تۆڕ و تەڵە و کۆختە و سەرە دێوە و دێوجامە و شەدا و شەوارە و ڕاوەچرا

و ... هەموو فەن و فووتێکی تری ڕاوێ. هەروەکوو لێرەدا بۆ بیرەوەری یادی پۆلێك لە کوڕانی کۆڕی ڕاوچییان دەکەم، کە لە ڕاوێکی بێڕاوێژدا، ڕاوبەتاڵم پێکردوون. بۆ ئەوە لە مێژوودا یادیان هەر زیندوو بێ، هەروا بەکۆمەڵ یادیان بەخێر بێ.

«گوندی گوێزێ و ڕاوەکەروێشك»

«کەروێشکە شین»

کەروێشکێ بوو لە بن کێوێ   نە کەروێشك بەڵکو دێوێ

هەڵکراو و چوست و قەڵەو   خۆشبەز، بەڕاپەڕ و پتەو

نەیگەزیبوو بەڵا، دەمێ   نەی دزیبوو قەزا جەمێ

دوورەگەڕی تڕۆڕچی بوو   بێمنەتی ڕاپۆڕچی بوو

لەناو تەرت و بەرد و شاخان   دەژیا، نەدەچووە نێو باخان

بێدەسگیران و ماڵ و ژن   نە هەرمێخۆر، نە هێشووڕن

دەژیا دەم و داوێن خاوێن   وەك خەڵیفەی شێخی لاوێن

نە بۆ ژوانێ دەچوو شەوێ   نە خەسووی هەبوو، نە هەوێ

نامەحرەمێ نەیدەبینی   بێگورگە بوو کۆما دینی

نە نوێژێکی دەچوو جەمێ   نە بۆ ژوانێ دەچوو دەمێ

خانووی لەنێو زەرد و بەردان   دوور لە ڕێبازی نامەردان،

دروسدەکرد، بە بیزایان   خۆشتر لە پێتەختی شایان

بەفیز و فەڕ، فرهاوێژ بوو   شەمی شەوی گەلاوێژ بوو

خۆشوخەنی لەناو گوڵان   ببووە دڵداری سوورگوڵان

هەڵدەبەزی دەخولایەوە   سەپان بوو، شا، بە لایەوە

باوەشێنی شووبای شەو بوو   بانگ و سەلاوێژی، کەو بوو

تەپڵی تەقەی، زەنگی شەك بوو   جێهەڵوێستی، سەر کەنەك بوو

تەراز و کۆ، جووتەی کەوێ   بۆی دەرەخسین، زۆربەی شەوێ

لەناو شادی وەها قوم بوو	سەراپا خۆی، لە لا گوم بوو
تێروپڕی، پڕزەی بڕی	خۆی لێگۆڕا، دۆڕا، فڕی
تێروپڕی، ڕەندی دەوێ	دەوڵەمەندی، مەندی دەوێ
کەروێشکە شین خۆی لێگۆڕا	لە تێریدا، کوێر بوو، دۆڕا
تووری هەڵدا بەردەمۆرە	رۆییە دزی هەرمێ و قۆرە
تاشی، ڕیش و پرچ و سمێڵ	تۆبەی شکاند بوو بە جحێڵ
رۆییە سوێگەی کانی و ئاوان	کچان لەوێ دەشۆن چاوان
دەچووە بێشە و ئاو و زنان	جێگەی مەلەی بێوەژنان
خووناسی چوو لە کیسی	کەوتە خەتی داوێنپیسی
راستە دەڵێن تێروپڕی	هەراڵی پێوەیە و دڕی
تێری، ڕەنگە، بتکاتە پەند	بتخاتە نێو چاڵاو و بەند
بەلای چووکی ئابڕووچوونە	خۆدۆڕان و تێداچوونە
هەرکەسێکی خۆی لێگۆڕا	بۆ هەمیشە دۆڕا، دۆڕا
شینە کەروێشکی بێشعوور	خۆبەزلزان، وەك میری سوور
بێخەبەر لە گێرەوکێشە	مۆرس نەبا، نەیدەکێشا
نەیدەزانی هەتا سەرێ	خۆشی، ڕەنگە نەچێتە سەرێ
لای وانەبوو تەختی شایێ	مێژوو دەیدا بە گەدایێ
وەك نامەردێ زەردوبەردی	نیشتمان و خاك و هەردی
بەجێدەهێشت دەچووە ڕەزی	بۆ ملۆمۆ و چڵپە و دزی
تەرت و تەلانی جێهێشتن	لە ژاراوی، گونای چێشتن
هاتە نەورم[1] و گوێ ڕێیان	بۆ تماشای پووز و پێیان
لە بن سێبەری کۆڵانان	خۆی بادەدا بۆ جێژوانان
سەرەڕێی بێری دەگرتن	ئەوەی نەبا، پێی دەکردن

[1] «نێودەن»یش هاتووە.

بـــێئیجـــازەی شـــوانی مـــەڕی
لەگـــەڵ بێرییـــان هەڵدەپـــەڕی

شـــوانە چـــاوی لێبـــوو جـــەمێ
ماچـــی دەکـــرد کـــوڵم و دەمـــێ

شـــوانە هـــەر دوو لێـــوی گەســـتن
بـــۆ تۆڵـــە کاڵـــەی هەڵبەســـتن

«شوانە و ڕاپەڕینی تۆڵە»

شـوانەی خـەڵکی شـێخ چـۆپانێ
دەســـتی دا گـــورز و گۆچـــانێ

بـــەرەو گـــوێزێ بەزەمزەمـــە
بـــۆ لای قالـــەی حـــاجی حەمـــە

هـــاواری کـــرد لـــە ڕاوکـــەران
ڕاوی خۆیـــان بەرنـــە ســـەران

لێمـــان دیـــوە کەروێـــشکێ زل
شـــاقەل درێـــژ، بـــە شـــان و مـــل

نـــە کەروێـــشك بـــەڵکو زاڵـــێ
خەتخـــەتی داوێـــن بـــە خـــاڵێ

شـــەرمێ ناکـــا لـــە زەلامـــان
لـــێ خـــەم وەکـــەن«ڕاوچـــی» ئامـــان

بەروبێـــستانی نەهێـــشتوون
تـــۆێخی تەرزوبـــەری مـــژتوون

«هاتنی ڕاوچییان»

بـە نـاوی خـوا و ڕەسـووڵان
ڕاوچـــی هـــاتن لـــە مـــاقووڵان

رســـتەی مـــەرەز لـــە قوڵێـــدا
ڕاپـــسکووتن بـــە دۆڵێـــدا

حەمەمـــەلا و قالـــەی حـــاجی
خـــاوەن ئەســـپ و چـــەك و تـــاجی

زانـــا بـــە بـــن بـــەرد و چـــۆڵان
گرتییـــان گـــەرووی شـــیو و دۆڵان

بـــۆی دەگـــەڕێن تـــا ئێـــوارێ
تێیبـــەردەدەن ڕۆژی جـــارێ

وەکـــوو بفـــڕێ بـــە شـــابالان
دەبـــڕێ گـــەوە و پـــۆپ و یـــالان

تێیناکـــەوێ ئـــەو بـــێدینـــە
دەڵێـــی ســـەقری ســـەربالێ شـــینە

حەمەســـەوزە و مـــەلا بـــەکر
زەنا،زەنـــا هـــەراو بگـــر

بـــۆی دەڕوانـــن لـــە تـــەلانان
پێـــی لێـــدەنێن وەك نـــەزانان

وەکـــوو کـــوێران بـــەجێی دێڵـــن
دوایـــە فیکـــەی بـــۆ ڕادێڵـــن

هـــەر ئەونـــدە دەردەپـــەڕێ
ڕاوچـــی دەبـــوو هـــەر لێیگـــەڕێ

تێیبەردەدەن تێناکەوێ راوی وا چەپ هەڵناکەوێ

«کۆبوونەوەی ڕاوچییان بۆ ڕەداوخستنی کەروێشکە شین»

راوچی هاتوونە جیٚمۆڵێ خۆبەزلزان، یەکەی قۆڵێ
بە چاو و ڕاو، قۆڵەمیرن هەموو لە یەکتری زیرن
قالەی حاجی حەمەی گوێزێ راودۆستێکە قەت نابێزێ
حەمەمەلا و مەلا بەکر حەمەسەوزەی بیانوونەگر
فەقێ ڕەحمانی گەوهەری گەوهەر دەڕێژێ جەوهەری
کۆ بوونەوە بۆ بڕیاران کە چۆن بگرن سەرەوخواران
ئەو کەروێشکە ڕەداو کەوێ فریای کەبابی شەو کەوێ
موجری بەرنامە، لێزانە وا دیارە فەقێ ڕەحمانە
هەچەن لە ڕاوێ نەزانە خەوخەوە و ئێسکگرانە
بەلام هێند بەتام و خوێیە لە هەموو دیزان ئەسکوێیە
گۆچانی بە بەردی گەیاند جەلەسەی ڕەسمی ڕاگەیاند
هەستایە سەر میکرۆفۆنێ پاش سلاو و چاکوچۆنێ
فەرمووی جەلەسە ڕەسمییە نەتیجەگیری حەتمییە
وتی وتار چەن هەزارن یەکیان نەبێ هەمووی لارن
بڕیار بە دەس کا قادرە هەر چی بێژێ ئاقڵگرە
فەرموو قادر هەستە بێژە چت پێیە بۆمان هەڵڕێژە
قادر هەستا شەرمێونە سەرمای بووە لووتی گنە
بەشەرمەوە دەستی پێکرد قسەی قەڵەو بڕیاری ورد
وتی دۆست و برام زۆرن خاوەن تاژی شین و بۆرن
دەچمە لایان تاژی دێنم بالی بازی پێدەشکێنم
دەڕۆمە لای ڕەشیدخانی میری ڕاوێ دۆستی گیانی

دوو تاژی هەن ناریٚ و نازیٚ بازن لە هەر تەرت و ڕازیٚ

شووش و باریك گۆڵ و دیڵن دوور و نزیك چ ناهیڵن

دەستوور بدەن هەر ئێستاکە زووتر بەڕێکەوم چاکە

قادر وتی دە نگی داوە پەسنکرا، ڕەنگی داوە

قەبووڵ کرا بیٚسەرێشە ڕاوچی هووڕەیان بۆ کێشا

هێشتا مابووی بۆ بەیانی ماشێنیان بۆ قادر هانی

تویوتا بوو دەندە زەوی هێشتا گەلیٚ مابوو شەوی

قادر ڕۆیی بۆ کن خانی گەڕایەوە بۆ بەیانی

لە بەیانی خورێنیدا لە سیگنالی مزگێنی دا

مزگێنی بیٚ، تاژی هاتن ئەوەك تاژی، بازی هاتن

پەنجە سوور و قەڵاتە زێون شارستانی و دیٚ دزێون

فێری حەمام و ڕووشۆرین دۆخین جیر و کراس مۆرین

کراس کورت و یەخە حەوتن خۆشهەڵبەز و ڕەوتوکەوتن

بۆ بازبازێن خولخولە بوون لە دیمەنا بیٚگلە بوون

حەمەمەلا[1]

حەمەمەلا ڕاوچی خاسە لە زۆربەی کاران هەیاسە

بێژن بێتە سەر سۆیێی بانیٚ لە کەشمونەشمیان بڕوانیٚ

زانایە بۆ دیمەنناسی ناکریٚ بە دەم دەنگوباسی

حەمەمەلای سەرقۆڵی ڕاو هاتە لایان بە چاو و ڕاو

بە جووتە تاژی ڕاگرتن قەدوبالای بەیەکگرتن

فەرمووی نالێم نارەسەنن جسنە تاژی لالەسەنن

ئەو جسنە بیٚتانە و لۆمەن لە گۆڵە مەرکوژی دۆمەن

دۆمەی ڕەحمەتی نەماوە لاوخاسیٚ بوو ماڵی ئاوا

---

١ – برای گەورەی مامۆستا ڕاوچی،لە دەنگخۆشی و بەیتبێژی و ڕاودا بەناوبانگ بووە.

لە پاش چووان ڕەحمەت چاکە   ئەمن هەر پێم‌دەگوت کاکە
من دۆمەی ڕەحمەتیم دیبوو   ریشی وەك پەمۆ سپی بوو
جسنە تاژی ئەو بە نێون   بەڵام هەموو خۆهەنگێون
با پێت بڵێم قالەی حاجی   سوێند بە چاکی قەبرە لاجی
ئەوانە تاژی ئێرە نین   فێری چ کێشەوگێرە نین
شارستانی و چێ نەکراون   پێنەکرا و تێنەکراون
سەرگوێ‌شۆڕ و کلك قنجن   فێری شۆرباوی برنجن
پاشوو نەوی مەچەك بۆشن   فێری قاپقاپە و کالۆشن
نەشەمزا و لەسەرحاڵن   فێری سێو و پرتەقاڵن
نەرم و شووش و تێبەرنەبوون   روونە، بێ‌کەڵك و بەروبوون
پاڵەوانی نانی دەرکێن   فێری چڵە و چاوەبرکێن
بووکە شووشەی، بن سینەمان   بۆ تەلانیان نەبەی ئەمان
هەڵدەدێرن، لەسەر شاخان   دەمرین لەبەر حەیف و داخان
بۆڵەی خانت دێتە سەرێ   لەوانەیە حەیات بەرێ
قادر لووتی هەڵەنگاوت   حەمەمەلا، نەتهەنگاوت
ئەگەر ببیە هەیاسی خاس   نە ڕاوکەری و نە تاژی‌ناس
بۆڵەی خانێ وەخۆ دەگرم   سەر ڕاوەکەی، بە تۆ دەگرم
خۆم دەزانم ئەوانە چین   هی دەرکی کێ و لە جینسی چین
نارێ و نازێ، بازی ڕاون   هەر تێبەربن، نەدۆڕاون
دەبێ زووتر وەڕێکەوین   بگرین، هەچی بەرز و نەوین
بەبێ پشوو تا ئێواری   پاش‌خۆنەدەین پچك وداری
راوچی‌پێنج وتاژی سێ بوون   یەکلەیە کێ چاتر، چێ‌بوون
حەمە سەوزە وملابەکر   راوچی ژیروسێرە بزر
سەرکولکن و ددان زێرن   شل ڕۆ، دەڵێی شەلوگێڕن

حەمە مەلا و قالەی حەمە   بۆشەڕ، هەرخە نجەریان کەمە

فەقێ ڕەحمان چۆماخ وە دەس   ها تۆتە گەڵیان بێ مەبەس

بە فیشاڵ و بە تیتاڵان   هەرکەس لە خۆی دەنێ باڵان

زەردە هێشتا نەکەوتبوو   کەروێشکە شین نەخەوتبوو

ڕاوچی ڕۆیی بۆ جێی ڕاوان   بە فیشاڵ و چاو و ڕاوان

کۆ بوونەوە بۆ ڕاوێژان   کە چۆن بگرن تەرت و لێژان

بە ڕاوێژ و تڕ و تۆپان   گرتیان پۆپی یاڵ و پۆپان

ڕاو دامەزرا بە شابیران   ڕاوچی وەکوو قۆڵەمیران

یەك بە تاپڕ و یەك بە دار   یەك لەسەر و سەرێ لە خوار

حەمەمەلا و تاژی خانێ   چوونە لووتی پیر چووپانێ

حەمەسەوزە و دێڵەکوڵکن   چوونە سەر بەندەنی چڵکن

قالەی حاجی بە دۆڵێدا   گۆڵە نازێی لە قۆڵێدا

بەتاو تاپڕی دەسدایە   خۆی بادەدا دەڵێی شایە

بەکرەسوور و فەقێ ڕەحمان   بەبێ چەك و تاژی و گۆچان

ڕاو دابەش بوو بە ڕاوێژان   گیرا پۆپەی یاڵ و لێژان

ئەوڕۆ ڕاوە ڕۆژی پیاوە   شینە فڕی، پاشەڕاوە

هێواش بڕۆن، بڕوانن باش   قۆڵێ لە پێش دەستێ لە پاش

ڕاو دابەشبوو بە فیشاڵان   گیرا گەرووی بەرز و پاڵان

بەشبەش کرا خواروو و سەروو   گیرا ڕێگەی دەرەو دەروو

کەروێشکە شین چاوی لێبوو   دوژمن دیسان بۆی بەڕێبوو

نەیدەتوانی هەستێ ڕاکا   خۆببوێرێ، دەرچێ ڕاکا

بۆ کوێ هەڵێ ئەو هەژارە   دەوری بە ڕاوچی حەسارە

گرتوویانە چوار تەرەف   زۆر نزیکە چەق و تەف

کەوتە نەزر و پارانەوان   چاوقووچان و خۆدانەوان

بۆ تۆزێ ژین کردی بە شین
روو بە خوا و ئاسمانی شین

نزای گەیاندە سەمایە
نزای تەنگانان، ڕەوایە

روو لە مەرگە گیانلەبەرە
بەرەو خوا پەنابەرە

مەلا ئەبووبەکرە سوورە
چاوی لێیە هێشتا دوورە

ماتەی داوە لە کەلێنێ
بۆ تۆزێ ژین دەنالێنێ

بەکرە بزەی شادی هاتێ
تاژی نییە بەری داتێ

دەستی دەباتە بنگوێیان
راوچی هێنانەسەر سوێیان

دای لە سێ تەپلێ تەماڵی
راوچی هەموو کردن حاڵی

هەی تەماڵە تەماڵی خۆم
میری ڕاوێ؟ غولامی تۆم

راوچی هەموو بۆی داوەڕین
سێجرتەکی بە هەڵپەڕین

حەمەمەلا هەڵدەداتێ
دەڵێ بە سوورەی بەراتێ

خوارێ و سەرێی لێنەگرن
نەدەیکوژن، نەدەیگرن

تا من دەڕۆمە بەندەنێ
دەخیل نەچن دەستی دەنێ

هۆشو هەبێ دەرنەپەڕێ
هەر دەرپەڕێ تێدەپەڕێ

جندۆکەیە چارەی نایە
تیژپەڕێکە دەڵێی بایە

قادر دەڵێ حەمەمەلا
قسەت ڕەق و گێڕ و شەلە

دەڵێی لە گوێیان دا، کەڕی
هەر بە قسەی خۆت هەڵدەپەڕی

هەر ئێستاکە بەو تاپڕە
دەیکەم بە بێژنگی شڕە

نانا نەکەی قالەی حەمە
لێمتێکنەدەی جومعە و شەمە

نایهەنگێوی هێن چەپلەری
دەمانخەیتە دەردیسەری

قادر بە تووڕەیی ڕاسا
چیا لە ترسانی، تاسا

ڕۆ هاتە کۆنە تاپڕێ
نەوەک تاپڕ بەڵکو گڕێ

سێرەی مەرگی لێهەنگاوت
تاپڕ تەقی، نەیهەنگاوت

نەیهەنگاوت وەکوو جاران
سەدان تف و لۆمەی باران

رۆڵەی بەچەنگ بەکرەسوورە — تێپڕۆهێنا توند و تووڕە
بۆی نەگیرا کاکی دڵتەڕ — پێی حەرام بێ سیغاری زەڕ
کەروێشکە شین لەو لانەدا — لەنێو گەرووی تەنگانەدا
کەوتە هەستی دەستە و کەری — لەناو مێزی دەردی‌سەری
حەوا کەوت وەکوو بازێ — کەوتە دەمی تاژییە نازێ
تێپڕۆهێنا هەل و بردێ — لەسەر سوێگەی زەردوبەردێ
نەکردە بوو هێن تێشکا — بۆ هەمیشە شل بوو شکا
ناری نۆبەی کەوتە دەستی — تێی‌ڕۆهێنا دەمودەستی
لە ڕەوەزی کەوتە خواری — قووڕەی نەبڕا تا ئێواری
تێڕۆهاتن تاژی و تولە — بۆر و کۆلکن شلە و قۆڵە
ئەو لێیدەدا دەیدا بەوی — بوو بە تۆز و خومار زەوی
دایڕژانی نۆبە نۆبە — تەنگانە بوو خوا تۆبە
کەروێشکە شین جانانەیە — قارەمانی تەنگانەیە
کەوتە فێلێ و بادانەوان — پاشەکشێ و گەڕانەوان
کەوتە شیو و تەرت و پالان — تاژی و تولە بۆی داماڵان
ئەوەی دەمی تێژەنی بوو — ڕێگەچاری لێتەنیبوو
هەر ناری بوو نارەی دەهات — تێی‌ڕۆدێنا بۆی نەدەهات
کەروێشکە شین ویستی دەرچێ — خۆی باوێتە گێژ و پەرچێ
لە لای قالەی حاجی حەمە — ویستی دەرچێ لە هەمهەمە
ویستی خۆ باوێتە خواری — دەرچێ لە دەس تاژییە ناری
ناری وەهای دەم تێنابوو — شادەی مەرگی پێ هێنابوو
نەیزانی قادر دڵپڕە — دەستی بە ماشەی تاپرە
ئەو فیشەکی گورچووبڕە — چوار گوللەیە پڕ لە گڕە
لە لانێدا نەیپێکاوە — لۆمە پووڕەی لەسەر داوە

دەیهەوێ ئابڕووی پێ وەکڕێ   لە غارێدا جیکەی بپڕێ
سەری بردە سەر تفەنگێ   هەڵوەرێنێ تانە و نەنگێ
دووکەڵ لە تاپڕ دەرکەوت   نێچیر ڕۆیی و تاژی کەوت
چەکی دەسی نەهەنگێوان   ڕاوی لە ڕاوکەران شێوان
ڕاوچی دەبێ هەنگێوە بێ   قارەمانی ئەو نێوە بێ
ڕاوچی دەبێ تفەنگچی بێ   بۆ ڕاو، چەپلەر، کەڵکی چی بێ
چەپلەر بەڵایە بۆ ڕاوێ   دەبێ چەك بێ، قسەی ناوێ
ڕاوچی بێبڕ، هەموو دڵپڕ   بە تیتاڵ و قسەی دەمشڕ
کۆبوونەوە هەناسەتەنگ   بە نیوە ئاشتی و نیوە جەنگ
ڕێکی قسان، فەقێ ڕەحمان   وریا، زۆرزان، لێزان، بزان
زەردەی هاویشتە سەر لێوان   بۆ ناو بژی و قیرەی نێوان
هاتە گوفتار و قسەی قوت   لە دڵان درا، بە دەم چی گوت
گوتی برام لێك مۆڕ مەبن   سواری پلوتکی قۆڕ مەبن
ڕاو بە ڕۆژ و کات و هەڵە   زیندەوەر زیندووی ئەجەلە
قادر لە مێژە ڕاوکەرە   هەنگێوەیە، کەی چەپلەرە
ناودارێکی ناوچەی ڕاوە   هەنگێوەیی قادر، قاوە
لەگەڵ ئەجەل هیچ ناکرێ   زیندوو بێئەجەل نامرێ
برام بۆ هەموو جانداری   ئەجەل هەیە، کاتی جاری
ئەو کەروێشکە وەختی ماوە   دەنا قادر پیاوی ڕاوە
سێرە ڕاست و هەنگێوەیە   ناودارێکی ئەو نێوەیە
کەروێشکە شین نۆبەی نەهات   بە دەس خوان هاتوونەهات
مزگێنی بێ تاژییە ناری   لەگەڵ ڕووداوان دەچاری
برینەکەی کەپکە و حیزە   دوو سێ جاران پێیهەڵمیزە
حەکیم و لوقمانی ناوێ   دێتەوە ڕاو بۆ جێڕاوێ

کەروێشکە شین و شینگێڕی

نەجاتی بوو کەروێشکە شین — هیوابڕاو، نەبوو لە ژین
نەجاتی بوو بە حاڵەحاڵ — لێیدەچۆڕا خوێنی زوڵاڵ
هەلا، هەلا، لەشی شلی — پڕ لە برین شانوملی
هەڵدەتووتا لەش بەبرین — هەنیسکی سەر چاوی بەشین
دەناڵێنێ بووە دڵڕێش — جەرگی سەمای بۆ دێتە ئێش
لەگەڵ خوا کەوتە وتار — گلەی هەبوو نەیەك، هەزار
دەیگوت ئەی خاوەنی زەوی — ئەتۆ بەرز و ئەمن نەوی
تۆ خالق و من مەخلووقم — پێدەزانی چەن شلووقم
من نەبوو بووم، تۆ هێناتم — پێمخۆش نەبوو، بۆ شێلاتم
بۆچی ئاوات هێنامەدەر — سەرلێشێواو، بێسەرەدەر
چی تێدەچوو بڕێ زل بام — خاوەن مەچەك و بەمل بام
یا نەبووبام، یا وا نەبام — ئەوەن چووك و ساوا نەبام
نەکەر بو بام، نەکەروێشك — نە مێشکخۆر نە بێمێشك
ئەی خاوەنی نەخش و کران — لە دڵ مە گرە وتەی گران
روونە هەژاری دەستی تۆم — قەڵتوبڕی، مقەستی تۆم
نەم گەرەکە، ژینی دیلی — کەمێ ژیان بەلام فیلی
ژینی کۆیلەتی، چرووکە — گەڕی و گەرۆڵییە، پووکە
کێ پێیخۆشە، هەموو هەلێ — بێتە حەلەلەی سەگەلێ
نەبێ باشە بەوجۆرە ژین — ژین کەوا بێ، خۆشە نەژین
چارم نییە دەڕۆم لێرە — دەم فەوتێنی، بەکرە شێرە
وا تێکدەخەم باروبنەم — کەس نەزانێ شوێنەونەم
لە ئاژاوە دەچمە دەرێ — دەچم بۆ لای پەنابەرێ
بە جێدێڵێم زێدو جێگام — با بەس بگرن ، لە ڕێ، ڕێگام
کەروێشکە شین بە خەیالان — دەفڕێ بە هەر دوو شابالان

لە گەرووگای هەژاریدا   کوفری دەهات بە زاریدا
کفت و بریندار و جەدەو   کەوتە مێزی وەنەوز و خەو
چاوی چوونە بیرەخەوێ   تا هاتە ڕوو جووتەی کەوێ
لە خەو هەستا جولایەوە   سووڕێکی دا و گەڕایەوە
بیستی دەنگێ لە نزیکی   ناسکتر لە دەنگی پیکی
دیتی، سیسرێ، بۆی دەخوێنێ   هێواش هێواش دەیدوێنێ
بە زمانێکی شیرین دەڵێ   نامەردە ئەو کەسەی هەڵێ
زۆر ناخۆشە دەربەدەری   بێدەرمانە، ژانەسەری
نیشتمانت بەجێبێڵی   زۆڵی، نێرینەنی، دێڵی
لە هەر لا بەکرە کوێرە هەن   سەگ و تولەی بێخێرە هەن
خاوێن بژی و هەر لێرە بە   بێخەم لە کێشەوگێرە بە
نێر بە خاوەن بیروڕا بە   بۆ نیشتمانت، فیدا بە
شەهید بی زیندوو ژیاوی   لە مێژوودا، لاوی، ماوی

٦٨/١٠/٢

بووکەسوورەی کۆشکی سوور

لە گوندێکی ڕازاوەدا — گوندێ خانێ، لەو ناوەدا
سەردەمێکی ئاوارە بووم — دەربەدەر و غەوارە بووم
هیچکەس نەناس، بێکەس بێدەر — بێگیان بەژان بە دەردیسەر
ڕووتەڵ، بێشام، شایی بەخۆ — بەخەم، بێجەم، بێنان و دۆ
بێتووتن، بێقلیان و پەڕ — بەلەش پیر و بە دڵ دڵتەڕ
بەخەم، بێخەو، کاس و وڕ بووم — جەمێ پڕ و سەدان قڕ بووم
جێگەی شادیم پیاسە بوو — بەڵگەی مانم، هەناسە بوو
کۆشکێ هەبوو، لەبەردێدا — کێ دەیزانی کێ لەوێدا
باڵەخانەی خانی دێ بوو — وەکوو جلکی بووکان نوێ بوو
بەرز و بڵیند و بەڵەک بوو — تەلەسمی پۆز و کەڵەک بوو
خشتی لە ئاڵتوونی سوور بوو — ئاڵتوون چییە؟ مەکۆی نوور بوو
باخەگوڵ بوو، دەورووبەری — دڵان دەبوون بە مشتەری
کرێوە با، یا بارانە — دەچوومە وێ ئێوارانە
دەچوومە وێ، بە خۆبادان — بۆ تۆسقاڵێ خەم بە بادان
لەناو گوڵان دەخولامەوە — بە بیرۆکان دەکولامەوە
هەرگا گوڵێ خۆی دەبزاوت — گیانی منی هەڵدەتاوت
هەچی مەلێ دەیجریوان — ئێسکی لەشم دەیزریوان
ئەوەی زیاتر دایدەبێژام — ژاری تالێ[1] پێ دەچێژام،
ئەو کۆشکە بوو لە بەردەما — بن لە زەوی، سەر لە سەما
کۆشکێ لەنێو باخی گەشا — حاکم بەسەر ڕووت و ڕەشا
بەشی زیاتر بەوی دێشام — ڕیشەی دڵی ڕادەکێشام

[1] "ژاری مار"یش هاتووە.

ئەو تەقسیمە کێ کردوویە؟
بە خوێنی گەل ، خان زیندوویە

لەو کۆشکەدا، پەنجەرەییێك
روو بە چەم و مەنزەرەییێك

کرایەوە بە هێواشی
سەدان دەردی تری تاشی

دیتم چاوێ لێمدەگەڕێ
رەنگە لێرەش لێمنەگەڕێ

چاوێکی گەش بۆم دەڕوانی
جوانە وەکوو چاوی گیانێ

چاوی بووکێکی بەدیمەن
جوانتر لە بەهار و چیمەن

پەردەی بە هێواشی لادا
ویستی، خەمێ وەبەر بادا

هەرکە پەردەی هەڵدایەوە
سەدان دەردم دەکولایەوە

جاروبارێ دەیدوواندم
لەناو خەما دەینوواندم

بووکێکی سوور، لەناو بەندێ
شیرین وەکوو شیلەی قەندێ

بە ئیشارە، بە زمانی حاڵ
حاڵی کردم، ڕووداوی تاڵ

حاڵی کردم، نەوەك بەزار
دەردەدڵێ، پێی بوو هەزار

کوتی، لێرە بەندم، بەندم
پۆڕی ناو تۆڕ و کەمەندم

بەندی خانی خاوەن پارەم
ئەژنۆ شکاو، پارەپارەم

گەردنی کێل، ڕوومەتی سوور
لالەشی ڕووت، بەلەکی توور

شلکەڕانی تورت و نەرم
بنکەی کەمەر، جێگەی شەرم

کەوتوونە دەس کەمەرشکێن
خانی خاوەن پۆز و ڕدێن

گوتی بووکی ناو زێڕانم
بۆ تۆ نییە چاوگێڕانم

بۆ ئاواتم چاو دەگێڕم
نەوەك بۆ تۆ، برای گێڕم

چاوەڕوانی هەلێکی وام
بێتە دەرێ ڕۆژی هیوام

چاوەڕوانم بۆ کاوەیەك
هەڵگرێنی ئاژاوەیەك

تێکڕووخێنێ لە بن، کۆشکان
تێکشکێنێ، سەر و مێشکان

---

[١] "تاشلۆرە"ش هاتووە

[٢] "لەشی"ش هاتووە

مێشکە سەری هەژارکوژان، بەسەر یەکا بێتە پژان
بووکەسوورەی کۆشك سووران بێنەوە ڕیزی ڕووسووران
بە بای نەرمی ئازادییەك هەموو دەردی بێدادییەك
بە بادادەن لە گوێ چەمان بکوتن لێو و دەمی خەمان
گوێ ڕادێرن بۆ بالۆران بۆ حەیران و لۆرە لۆران
بلوێری شوان، لاوە لاوە قارەی مەڕ و بەرخی ساوا
شوان و بێر و هۆهۆی مەڕان تاشەللۆرە[1]، وێڕا گەڕان
قاقا، جەفەنگ و هەڵبەزین چنگەپۆپە، یەکتر گەزین
چاوەبڕکێ، ئاو پڕژێنە خۆلارۆکێ، مەشکەژێنە
هەقریمەقۆ بادانەوە بە ئازادی سووڕانەوە
سەدان کۆشکی بە پانەوە دەبەر مرێ، بە خانەوە
دەستی کێشا پەردەی دڕی نیشانیدا، گیانی[2] سڕی
گوتی خانی خاوەن پلان چەقڵی چاوی، چاوبەکلان
خانی خاوەن پارە و قۆشە بۆ خۆی دەوێ پارووە خۆشە
تا نەڕووخێ کۆشکەسوورە بەندی دەبێ، بووکەسوورە

١٣٤٤ . گوندی پشتئاشان . کوردستانی باشوور

ماری شێخ ئۆمەری

وەك بیستوومە لە هاودەمان   لە شوعەرا و گوڵ بە دەمان[1]
لە ناو ماڵی گەورەماڵان   لە داستانی کۆنەساڵان
ڕۆژێ هەبوو شێخ ئۆمەرێ   لە کوردستانی پشدەرێ
خوواناس و نوور لەسەر بوو   بەتام و بۆن بەسێبەر بوو
خێری خوا بوو لەسەر زەوی   پەنا بوو بۆ سرك و کەوی
شێخ بوو، بەهێز بوو، بێبێز بوو   فریشتێکی بەپارێز بوو
چی گفتولفتی زاری بوو   بەهەشت لەوێڕا دیاری بوو
جند و دێوی دەدواندن   خاشەی دەبڕین، دەینواندن
دەچووە ئاسمانی ئەستێران   ژێر پێی دەنا سەری شێران
رازاوە بوو کەپر و کۆزی   زۆری هەبوو ڕزق و ڕۆزی
نەدەوەستا لە زرێیان   گرێگوشا، لە گرێیان
ڕووگە بوو، بۆ دەروێشۆکان   ڕووبەڕووی بوون لەسەر چۆکان
باوەشێخی، چاو بەشینان   مەڵحەم بوو، بۆ سەر برینان
بۆ زۆربەی دەردان دەوا بوو   بەرنووا بوو، خێری خوا بوو
ساڵی هەوەڵی بەهار بوو   باران لەسەر زەوی سوار بوو
زەوی لە ناو تێروپڕ بوو   کوێ قاقڕ بوو، لە گوڵ پڕ بوو
دەشت و زوورکان، لێر و کڕاڵ   تەرت و تەلان، پەسیو و پاڵ
بەگوڵ، بەچڵ، بە خونچەی ئاڵ   ببوونە بەهەشتی خەیاڵ
شێخی جوانی، خەیاڵاوی   ڕۆژێ خەیاڵ هاتە ڕاوی
خەیاڵ داوی بۆ نایەوە   گرتی و بردی و پێچایەوە

---

[1] «لە خۆشدەمان»یش هاتووە

بــەرەو چــیا پێـــی هـــەڵگێڕا
سـەدان خــەیاڵی وێگێـــڕا

دیمــەن، دیــدار، گەشــت و گــوزار
قاسـپەی کـەوان، ڕەنگـی بـەهار

تکــەی ڕنــدوو، فیکــەی مــەلان
زیقـەی شـالوور، لـوورەی تـەلان

سـەدان هــەزار دیمــەنی تــر
هــۆرە و لــۆرە و سـەربەندی تـر

لــە دڵــی شـێخا بوونـە خــۆرە
هانیـــان دەدا، نـــۆرە نــۆرە

ئاقیبــەت شــێخیان بەپێخـــست
بــەرەو کوێــستانیان وەڕێخــست

شــێخی جحێــڵ، بەربــەیانێ
بــۆ تـــۆزە خــەم بــە بــادانێ

بـــۆ تماشـــا لــە دیمــەنان
لــە زەردوبـــەرد و چـــیمەنان

بــــەرەو چـــیا پێهەڵگــــەڕا
بـــۆنی گـــولانی ســـەرگەڕا

گەیـــشتە باوەشـــی شـــاخان
جـــوانتر، لــە لاچــاوی باخـــان

نــە شـاخ، بــەڵکو بەهەشـتی چـاو
پـەرژینی گـوڵ، بـەگوڵ کـراو

بــۆنی بیـــزا و گیابەنــد و خــاو
هـــەڵز و کـــەما، بێـــژانی لاو

بڕکەهەلاڵـــــە و چـــــەورۆکە
گوڵاڵـــە، کاشمـــە، مەندۆکـــە

چـــاوەکوتکە، خـــۆشهەڵکەنــــە
بەڵگەنەســـیر گیـــا بەڵکەنـــە

نـــۆکنۆکیلــــە و جاوەڵووکـــە
گیاچـــۆلەکە، ســـێوەڵووکە

گەزنــــەخۆرە، گیـــا بنێـــشتە
گیاپلاوە،لووشـــــە چێـــشتە

پێـــــچکەکوڕادە، گێلاخـــــە
قەیتەرانـــــە، گـــولقەباخــــە

چـــەقە، چـــەورین، بۆڕەســـوورە
لۆشـــین، چــــەقەلۆ، چـــنوورە

سوێـــسن، وەنەوشـــە، هـــەلاوە
قاتەڕەشــــین، بنکــــولاوە

شنگەشـــــاخە، گیابەرخۆڵــــە
گۆبەڕۆکـــــــە، گەلاســــــۆڵە

هێـــرۆ، تـــەڕەزەن، مێلاقــــە
شــــیرینشــــۆکە، تەنیالاقــــە

پنگـــــە، گـــــەزیزە، گەزگــــەزە
مژمژۆکـە، گیاترشـۆکە، تاڵەگـەزە

سەدان گوڵی تری بەڕوو هەموو نەخشی خوا لە ڕوو
لە ڕەنگ و ڕوو هەموو تەیار بوونە نەخشی، بوورە و بەیار
لە ڕووی چیاخاڵ و کەزین بوونە جادوو بۆ دڵ دزین
بوونە ڕاوچی بۆ ڕاوەچاو وریا نەبی دەکەویە داو
گوڵان، کۆکۆ، خۆدەنوێنن دەیانەوێ شێخ بدوێنن
دەیانەوێ شێخ بدۆشن تەپڵ و دەف پێ بفرۆشن
جبە و عەبای لەبەر بدڕن هەرزان شەرم و حەیای بکڕن
گوڵێ بەچاو یەك بە داوێن تیران، بەرەو شێخی داوێن
پۆلەگوڵی مێخەك لە کل چاوڕەش، بەبێ کلدان و مل
شل‌ونازا ودەمبە بزەن فێری فێڵ و فووت و گزەن
لەگەڵ شەوبۆی لەچکە تۆڕی ڕێگەیان لە شێخی گۆڕی
وێرا هوجومی بۆ دەبەن بەندی دڵی لە بەند دەبەن
گوڵێ چاوی لێدادەگرێ یەك، گوڵاوی بۆ ڕادەگرێ
یەکێ شێعری پێهەڵدەڵێ یەك داستانی لەگەڵ دەڵێ
یەك لاتاوی پێدا دەدا یەك پێداوی، بۆ بادەدا
یەکێ دەستی پێ هەستری یەك بە مستێ جەرگی بڕی
یەکێ یەخەی بۆ کردەوە یەکێ شەرمی لێ شردەوە
یەك نەقورچی لێبادەدا یەك کراسی بۆ لادەدا
یەك ڕوومەتی دەخاتە دەم یەك هەناوی دەخاتە خەم
یەك دەبێتە حەیا دۆشی یەك بۆ ئۆیین دێتە کۆشی
یەکێ بسکی بۆ بادەدا یەکێ عەمری بە بادا دەدا
یەکێ سەمای لەبەر دەکا یەك ئەوینی دەبەر دەکا
یەك ئەوینی تێدەڕێژێ یەك بە نیگایێ دەینێژێ

گوڵی پەسیو و پاڵ و شان   دەسیان لە شێخی وا وەشان
خۆی لێ‌ونبوو هاتە دۆڕان   بیر و بەراوردی گۆڕان
لەو لاشەوە شووبای گەوان   دەنگی مەل و قاقای کەوان
شمشاڵی شوان، قنەی بێری   مرقەی بەران، نکەی نێری
گوڵچن، کوێستانچی، کچ و کوڕ   چاوڕەش، هەنگێوە، بەلەك پڕ
قریوە، بالۆرە، ڕاپەڕین   نزا، نیاز، تێکڕا خوڕین
بێنە و بەرە و نابێ لاچۆ   زۆران، قولات و قەڵاچۆ
قاقا و لیقە، لێلکڕاکێشان   چنگەپۆپە و چۆپی‌کێشان
لەچکی تەنك، خامەکی شین   بەرۆکی ڕووت، کراسی چین
لەمپەری شەرمی، هەڵبڕی   ئابرووی شێخی بەلاش کڕی
شەیتان فرسەتی لێهێنا   شێخەتییەکەی وەژێر پێ نا
جوانی بسك و کەزێ شۆڕان   شێخیان هێنا باری دڕان
بڕکەزێڕی گوێ‌بەگواران   شێخیان هێنا ناو قوماران
ڕەشبەڵەکی کیژ و کوڕان   دەف و تەپڵی بە شێخ دڕان
بەندی بەرۆك جەرگی بڕی   عەبای شەرمی شێخی کڕی
گەڕی شەیتان هاتە قۆپی   شێخی گەیاندە سەرچۆپی
کەوتە داوی خەج و زینان   ڕۆیە، ڕیزی دەسگوشینان
بوو بە بەیتی فڕی‌فڕی   لە ڕووی ڕووان حەیا فڕی
بۆ شێخ بەحەشتە سەرزەوی   ئەوەی هەبێ چش بێ، لەوی
شێخم پۆنگە لە مەستیدا   جووتەی دۆیان لە دەستیدا
هەڵدەپەڕێ، سێجرتەکی   چەپی، سێ‌پێیی، گردەکی
شێخە و دەستی نەرمونۆڵە   دۆگێڕە، ژیرە، پیتۆڵە

شێخۆمەرم، دوو لە ڕووتان   بوو بە شێخی بەلەكڕووتان
سینەی سپی، پشتێنی شل   لێوی گۆشتن، چاوی بەكل
بۆنی سمڵ و مێخەكبەندان   تاموبۆنی قام و بەندان
دەسرەی دەسی چۆپیگێڕان   سیلەی چاوی، چاوبگێڕان
ڕێگەیان لە شێخی شێوان   كەوتە بیری دەم و لێوان
لەگەڵ بسك و كەزیٚ شۆڕان   تا ئێواریٚ نسیٚ شۆڕان
چی نەدەبوو بیكا، كردی   لە دین چی پێمابوو شردی
تۆبەی بەسەر یەكا شكا   حەیا هەچی مابوو تكا
ئێوارێیە و نسیٚ بۆرن   كەزی شۆڕ و كراس مۆرن
شێخیان لە شایە هەڵبری   حەیا چی بوو لێیان كڕی
بردیانە سای پێچك و داران   بوو بە پاروووی دەم و زاران
ڕۆژ گەیشتە ڕۆژاوایە   شێخم هەر گەرمە سەودایە
سێبەر گەیشتە كەڵەكان   بەر بوو دەستی ڕەشبەڵەكان
بەر بوو دەستی گەرمە گەڕان   سووتا هەناوی دڵتەڕان
شێخم لەگەڵ ڕووبەخاڵیٚ   گەڕایەوە بەرەو ماڵیٚ
لە ڕەوەزان هاتە خواریٚ   دیتی دیارە كەڕەماریٚ
هەڵدەلەرزیٚ بە سەرمایە   دەربەدەر و بیٚئەنوایە
سەرمایەتی، ڕووت وقووتە   شێخۆمەر دڵیٚ پیٚ سووتا
وتی مارە و گیانلەبەرە   تووشی بەڵا و دەردیسەرە
نەخۆشی دەستی سەرمایە   دەیبەمەوە خێری خوایە
دەیبەمەوە گویٚ تەندووریٚ   دەیكەمە مۆجزەی ژووریٚ
نەوەك بڵێن شێخ دۆڕاوە   ودم و فەڕی لە دەسداوە
تا مارم بیٚ هەر شێخ دەبم   خاوەن دەروێش و مێخ دەبم

ماری بردەوە بۆ ماڵێ
جێگەی بردە بن هەرزاڵێ

تا وەبووژێ بە گەرمایە
گیانلەبەرە و بێئەنوایە

زۆر پێنەچوو مارەکەرە
بووژایەوە خێوی شەرە

چاوی زیت و گەش و هاری
خەیانەتیان لێدەباری

هێندی دایە شێخی نەمر
جەرگەقەل و شێوی کزر

یەك موورە بوو، سەروبەری
بوو بە ماری شێخۆمەری

لێرە و لەوێ باسیان دەکرد
سۆق ریشن، دەروێشی ورد

دەیانگوت هیممەتی پیرە
ئەو مارە وا ڕام و گیرە

پێوەنادا تۆبەکارە
لەغاوی شێخی لە زارە

مار مایەوە تا بەهارێ
کەوی ببوو، ببووە یارێ

بۆنی بەهاری پێگەیی
مار وریایە زوو تێگەیی

مار هەر مارە نابێتە یار
چاکەی لەگەڵ بکەی هەزار

مەگەر ڕۆژێکی نەمێنێ
زەبری خۆی هەر دەوەشێنێ

مارە و ماتی خەیانەتە
چاوەڕوانی یەك فرسەتە

ویستی زەبرێ بووەشێنێ
شێخی نەزان تێگەیێنێ

بێژێ دوژمن بۆ دۆس نابێ
بۆ نێوماڵ و جێکۆز نابێ

ئاواڵە بوو، دەرگا شەوێ
دوژمن ئیتر چیدی دەوێ؟

دەبێ هەڵێ لە زیندانێ
بڕواتەوە بۆ کوێستانێ

هاتە سەرخۆ مارەکەرە
وتی هەڵە و هەلی شەرە

تەمای کردە کوڕی شێخی
پڕ کا لە ژار، پێستی، تووێخی

بۆ لای کوڕی شێخی خزی
نەرمایی ڕوومەتی گەزی

ئەوکی گەزی ژاری تێخست
خۆی دزیەوە، بێهەستوخوست

کـــوڕی شـــێخی تــــازەلاوێ
جـــوانتر لــە تیـشکی هـــەتاوێ

تاقانـــە بـــوو، چـــواردە ســـاڵێ
جـــوانتر لـــە جـــوانی خــــەیاڵێ

جـــوانتر لـــە دیمـــەنی زێـــڕان
ڕەوان وەکـــوو پیـــت و دێـــران

کـــوڕ کەوتـــە نـــاو ئـــێشوژانـــێ
چـــاری نـــەکرد چ لوقمـــانێ

زوو بـــۆ مـــەرگ، هاتـــە ســـەری
بـــۆ شـــێخ مـــاوە قوڕبەســـەری

شـــێخ ئۆمـــەرم مەرگـــە مـــانی
پەشـــیمانە لـــــە تـــــاوانی

ڕەشــــبەڵەکی ڕۆژی بـــــەرێ
ئـــەو بەلایـــەی هێنـــا ســـەرێ

لـــەوە گـــەڕێ ئـــەوی ڕۆیـــی
لـە دووی مـەڕۆ، ڕۆیـی، ڕۆیـی

پەنـــد وەرگـــرە لـــە ژیانـــان
لـــە پـــسپۆڕ و لـــە لێزانـــان

دوژمـــن نـــابێ هـــەلی دەیـــەی
جەرگەقـــەل و مـــەلی دەیـــەی

گـــورگ گورگـــە، کـــەوی نـــابێ
بـــەرزی وەکـــەی، نـــەوی نـــابێ

زاڵـــم هەرچـــەند بـــێپەرســـتی
زەلیـــل دەکەویـــە بەردەســـتی

بـــابی هـــەموو قـــسەی تـــەیار
نەزانیـــــە وەرزی بـــــەیار

شـــــێخۆمەرم نـــــەگۆڕابا
وەکـــوو بیـــستت نـــەدۆڕابا

مـــار نـــەدەبوو بـــە مێملـــی
نـــەدەوەری، بـــەری دڵـــی

تـــاکوو تـــۆ دوژمـــنپەرســـتی
هـــەر شـــکاوی هـــەر شکـــستی

دوژمـــن قەڵـــەو بـــێ تـــۆ لـــەڕی
پاروەخۆشـــەی دەمـــی تـــەڕی

١٣٦٨/١٠/٦

نەخۆشی بەرەو گۆڕ

نەخۆش و دڵپڕ لە خەمم   لەشم گەرمە دەڵێی شەمم
جیهان لەبەر چاوم تەمە   ئەوەی تێمئاڵاوە خەمە
هاوباوەشی دەردوخەمم   ئەوەن وشکە لێو و دەمم
دەستی هیوای بەتاڵ کردووم   بەرەو مردنی قاڵ کردووم
شەختەی مەرگم لێباریوە   بەرگ و گەڵام هەڵوەریوە
لەرزوتاوم هێن لەسەرن   رەنگە بەرەو گۆڕم بەرن
غڵدەی زمان و زاراوەم   دیارە دوو چاری ئاژاوەم
مەرگە میوانی ئەو جارەم   ئەژنۆ شکاو پارەپارەم
مەرگە، گەرم بۆ دەگێڕێ   بەرداشە، لاشەم دەهێڕێ
لێم وەکۆبن خزم و برام   لە ژین کوژاوەیە، چرام
کە دەتوانن زوو بمگەنێ   دەوای نەمردنم دەنێ
ئەگەر گەل و ئەگەر هۆزن   ئەگەر شێخ و پێ پیرۆزن
ئەگەر خاوەن زێو و زێڕن   لە دەس ئەو مەرگە، وەمگێڕن
ئیزرائیلە، میوانی نوێم   جارجارە، سەر دێنێتە سوێم
پێمدەڵێ کوا زێڕ و زێوت   کوا حاکم و میر و خێوت
کوا حەکیم و نوشتە و دێرێ   لە دەس ئەو مەرگە وەتگێڕێ
زۆر توونیمە، تەنگەتاوم   ئاو دانادا، گەرووی خاوم
بەلۆکە ئاوم، بۆ بێنن   تکتک لە گەرووم تکێنن
چاوم لە چاوان تۆراون   زەق وەستاون، ڕاوەستاون
با بێنە لام، چووك و گەورەم   وێڕا دانیشن لە دەورەم
تێیانفکرم کەمێکی تر   رەنگە نەیانبینم چیتر
چ نەزان و چ پسپۆڕم   نۆبەی خۆمە، بەرەو گۆڕم
لای ئێوە کەمێکم ماوە   ئازادم کەن، ماڵتان ئاوا

کوڕی گەورەم وەرە پێشێ
بڕوانە بابت کوێی دێشێ

زەحمەتم گەلێ کێشاوە
هەمووی بۆ تۆ بەجێماوە

کوڕم دەنگت گەلێ شیکە
لە گوێم دەڵێی سازوپیکە

دەبۆم هەڵدێرە قامێکی
قامی، شینگێڕی بابێکی

سەبر، سەبر لەبن سەرم
بە سۆزێکی، سۆز و نەرم

بۆم بێژەوە، ڕۆڵەی نەجیب
سرودی بەرزی ئەی ڕەقیب

لاتوانەبێ، بابت دەمرێ
لە گۆڕا سەنگەرێ دەگرێ

لە مەرگی بابت، مەترسێ
دوژمن لە کێلی دەترسێ

بۆم هەڵدێرە، بە دەنگی خۆش
نە شین، بەڵکو شادی، تۆ خۆش

هەوای ئازادی گەل بێژە
با گوێم لێبێ، جا بمنێژە

بۆ ئازادی، بێژی، کوردی
خۆت ناسیوە، ژیری، وردی

ئازادی، پێخۆرە، بەرگە
ژینی بێئازادی مەرگە

بۆ ئازادی بەخەم نەبی
باشتر وایە نەبی، نەبی

بۆم هەڵدێرە، کوڕی پیاوان
بەیتی ڕۆژی ڕوونی لاوان

بۆمهەڵبلێ بە شۆڕشان
دژی مەغوول و کۆڕشان

بێژە بۆم بەیتی دونیایە
چەن بێبەزە و بێوەفایە

دونیا لە کێ نەبووە دەلال؟
کێی نەهێنا، نەینا لە چال؟

خانی، جزیری، بارزانی
هەژار، هێمن، موکریانی

سەدان هەزار لێزانی تر
خاوەن چەك و زمانی تر

بەرگی مەرگی دەبەر کردن
دەگۆڕێ، ڕەشی ڕاکردن

کوڕم بە ژین بایی مەبە
کوڕی قۆشە و شایی مەبە

بۆ هەژاری خەڵك بگری
لە کەڵکی خەڵکیا بمری

بۆ ئازادی ڕابی — لاوی
پاشی مەرگ هێشتا ماوی

بەژێردەستی ڕازی مەبە
مەیموونی دەسبازی مەبە

شەیتان داوت لە ڕێ نەدا   شەڕافەتت ژێر پێ نەدا
ترس ڕێگات، پێنەگۆڕێ   بێنێو، نەڕۆیە نێو گۆڕێ
بۆ من بەخەم دامەمێنە   رابە، خۆشەکانت بێنە
بێنە لام و مێزم لێدەن   مەڵحەمی شیوەنم لێدەن
بۆ بابی ئازادی نەدیو   بۆ کۆمەڵی شادی نەدیو
بۆ هەڵودا و تەرەکەمان   بۆ ڕووتەڵ و دڵ بەخەمان
بۆ هەژار و ڕەشورووتان   بۆ شەهیدی هەڵەمووتان
بۆ دیلی ناو کۆتوبەندان   هەڵبەستن، هەڵبەست و بەندان
بۆ ئازادی بژین، بمرن   تا دەستی ئازادی دەگرن
ژینی بەئازادی، تاوێ   بەحەشتە، هیچ گلەی ناوێ
بژن بە دۆستی بلاوم   لێموەکۆبن هەتا ماوم
پێش ئەوەی لە خاکم ڕاکەن   گەردنم بەدڵ ئازا کەن
دوا مردنم وەکوو شێران   بگرن ڕێگە و ڕچەی مێران
تەماح لەتوپەتوو نەکا   تووشی دار و پەتوو نەکا
لەگەڵ یەکا وەکوو یەک بن   بەکۆمەڵ بن، نەیەک یەک بن
بەکۆمەڵ بن، سەردەکەون   یەکیەک بژین، بن دەکەون
خۆگەز نەبن، بەکەس دەبن   یانیگر بن، بێکەس دەبن
چڵپەوتڵتە، نەتان گۆڕێ   باوی لاویتان نەدۆڕێ
بە ڕووسووری بژین، لاون   پاش مردنتان هێشتا ماون
ڕۆڵە، کوڕی خۆشەویستم   هەچی شیوەنت دەبیستم
سەدان دەردم دێنەوە ژان   چی دی بۆ من مەگری، عەیان
چیدی بۆ من مەناڵێنە   هەستە یاسینخوێنێ بێنە
زووتر مەلا بێنە سەرم   یاسین خوێنێکی دەنگنەرم
نەرم بخوێنێ یاسینم   یاسین شفایە بۆ دینم

شادە و یاسینم لەگەڵ بێ		گڵ ناتوانێ بۆم دەغەڵ بێ
شادە و یاسین بمگرنەوە		شانازیمە بە مردنەوە
شادە و یاسین هاوکارم بێ		قەبر دەبێ گوڵزارم بێ
باکم لە تەنیایی نابێ		عەبدی خوا بایی نابێ
دەمم هەڵدە، چاوم لێکنێ		باڵم لە کراسی وەدەرنێ
روو بە قیبلە وەرمگێڕە		مالاوا بە خوام بسپێرە
کە چوومە سەر تاتەشۆرێ		کورم لە لاشەم مەتۆرێ
بۆ خۆت بمشۆ خاوێن و گەش		کەس نەزانێ بە عەیبی لەش
لەشی مردووو هێن بێڕەنگە		بێگانە بیبینێ، نەنگە
پاشی شووشتن کفنم دەکەی		حەواڵەی مزگەوتم دەکەی
بەرەو ڕووگە درێژم کەن		دەم بە دۆعاوە نوێژم کەن
لە دەوروبەرم دانیشن		فەقێ و مەلا، سۆفی ڕیشن
هەتا گۆڕم دادەڕێژن		دۆعای بەخێرم بۆ بێژن
کاتێ لاشەم لە جاو دەگرن		تۆزێ سەبرم لەسەر بگرن
تا کەمێ تر بە چاوانم		لە چاوی جوان و بڕوانم
لەمەولا بەرەو سەفەرم		لەو سەفەرەم، بێخەبەرم
سەفەرم دوور و درێژە		نابەڵەدم، سەرمگێژە
ئەو خەمەشم لەسەر بارە		ناتانبینمەوە دووبارە
چم هەیە لێمبەجێماوە		ئەوەی پێمبڕاوە جاوە
جاولەبەر و چاولەبەرم		بێئازووقەی ڕێی سەفەرم
دەچمە شاری جاو لەبەران		بێسەر دەبم لەناو سەران
ماڵئاوایە لە زیندووان		دەبمە میوانی مردووان
چی زووترە ڕامەوەستن		لە دارەمەیتم، هەڵبەستن
هەڵمگرن، ڕامەمێنن		مردووی گۆڕان، چاوەڕێمن

ژێرخاکم کەن، زوو وەمشێرن
بە خوای گۆڕانم بسپێرن

کۆچی من دەرس بێ بۆتان
بێخەبەر مەبن لە خۆتان

دەس بە دۆعاوە ڕاوەستن
تەسلیمم کەن ڕامەوەستن

ناوی خوام لەسەر بێنن
دەزووی سەرم هەڵپسێنن

بە جێگەی سەرینی نەرم
بەردێ بنێنە ژێر سەرم

مەلا بێنە بۆ تەلقینم
وەبیریم خاتەوە ژینم

بە کوردی تەلقینم دادا
کەمێ ترسم لێ وەلادا

تەلقینم با بە کوردی بێ
نە ترکی نە عارەبی بێ

لە هەرەڵی و مەرنەمووکە
حاڵی نابم ئەوەندووکە

بە زمانی کوردی خۆماڵی
لە گۆڕیشا حاڵیم، حاڵی

مەلا بێژێ کوردی هەژار
خۆشی نەدیو بێداروبار

ئێستا ڕاسپێرت دێنە سەر
چاوزەق، دڵڕەق و بێزەرەر

لێت دەپرسن تۆ کوێندەری
جندی، دێوی، یا نە پەری

بێژە کوردێکی هەژارم
خەڵکی شاخ و لێڕەوارم

ئەو قووڵکەیە گۆڕی منە
گیان زیندووە، لاشەم ونە

خوای مەرگ خانەخوێمە
ئەو دەزانێ هەرچی پێمە

ئەوەی پێمە دەرد و کوڵە
سووتمانی ناو ماڵی دڵە

شین و کوڵی بێدادییە
هاوارم بۆ ئازادییە

ئێرە گۆڕە لێی ناترسم
تۆ، نی، خوایە بەرپرسم

خوا بۆخۆی باخەبەرە
کوردی بێکەس دەربەدەرە

بێجێگە و پێگە و هەتەرین
بێسەردار و بێڕێبەرین

پێمان ئێژن کورد و کورتن
لەسەر ماف و بەشان قرتن

هەقمان نییە لێك وەکۆبین
ئاغا و کوێخای ژینی خۆ بین

ئەو دەردە بوو پیری کردم
تووشی بیراوبیری کردم

هێندە جێگای پێ گوڕ کردم   هەتا تووشی گۆڕی کردم
لە گۆڕیشا هەدا نادەم   داوێنی خوا بەرنادەم
تاکوو هەقمان بۆ دەستێنێ   ناهەق خۆران دەفەوتێنێ
یاران! درەنگە وەمشێرن   بە خوای شێرانم بسپێرن
کێلی (ڕاوچی)و لێ نەگۆڕێ   داوای بردۆتە نێو گۆڕێ
کێلم، ڕۆژێ هەڵدەتەقێ   لە چاوی دوژمن دەچەقێ
دوژمن بێچاو و سەر دەبێ   سەرشۆڕ و چاولەبەر دەبێ
چینی هەژار دێنە سەر پێ   بێپێ، دەناڵێ بێدەرپێ
نۆبەی تۆڵەمان دێتەوە   فرمێسکی گەل دەسڕێتەوە
دەبێتە پیاو، تالان کراو   دەپسێنێ کۆتوبەند و داو
تۆڵەی تەڵەی وا دەستێنێ   زاڵم چی دی موو نەپسێنێ
خوایە ڕاوچی چیای کوردم   لە تاوی ئازادی مردم
کاتی ژیان، لە ژین کرام   دڵپڕ، لە گۆڕی شین خرام
کوردی تەلان و هەڵەتم   ئاتاجی ڕوحم و بەزەتم
کوردی عارەبی نەزانم   لە تۆ و لە بەزەت میوانم
نەزانام و نە پسپۆڕم   بۆ لێپرسینی ناو گۆڕم
ترک و عارەبان مەنێرە   دیسان هەڵمبڕن لێرە
چیم لێدەکەی،بیکە گەورەم   لێرەش عەرەب نەبنە گەورەم
دەیان ساڵە من بێخەوم   مۆڵەتم دە با وەرکەوم
هەڵمەستێنە لە گۆڕێ   تا ئازادی دێتە گۆڕێ
کە هێزی باڕووتی، ڕووتان   تەختی ملهوڕانی سووتان
گیانێکی نوێم بێنە بەرێ   بە کراسی جاو بێمە دەرێ
بێژم، حەشرە، حەشری گەلە   کوردینە خڕ وەبن، هەڵە
هەلی تۆڵەی تەڵە و فێڵە   ملهوڕ، بێشانومل، دێڵە

رۆژی شـــادی و هەڵپەڕکێیـــە خولێکـــــدان و کێبەرکێیـــــە
وێـــڕا دەژیـــن بـــەرز و نـــەوی خـــۆش دەبـــێ ژیـــنی ســـەرزەوی
رەش و ســـپی دەبنـــە بـــرا ناکرێتـــــەوە، ئـــــەوەی کـــــرا

١٣٥٤/٥/٣ . شارۆکەی ڕەبەت

وڵاتی خۆم

«گوندی گوێزێ»

ڕێکەوتی٧٤/٨/٢٥ لە گوندی گوێزێ، سەربە شاری سەقز کوڕەکوڕەکانی شایی بە خۆی ئەو گوندە، لە نوێ، نوێژگەیەکی نوێ داڕێژیان، بۆ خەڵکی گوندەکە داڕشت. و بە سەدان نەخش و دەس کری دڵ گرۆ و گرێچن کراو، خستیانە بەرچاو، نان و چێشت و چەشنەکەبابی تازەباب و سەدان بابۆڵەی مرۆشکێن و شەکراویان بۆ کردە چێژگەی شوکرانە و ڕۆییە ناو زار و گووپی میوانەکانەوە. دەبێ بڵێم میوان و غەوارە لە هەر لاوە بانگکرابوون، ئاپۆرەبوون بە لێشاوبوون، بەتایبەت قەتارەی مەلای ڕیشن و شاعیری نیخن، گا کلاشەی لێنەدەکرد. منیش لەگەڵ مەلاژن بەرەو گوێزێ وەڕێ کەوتین، مامە کاوەشم لەبەرماڵەکە بەجێ هێشتبوو. ئەویش زۆر بزۆزە و تەقڵەکوت ماڵ و حاڵی بە مامبرایمی بانگبێژی ترکاشە ئەسپاردبوو. سەبارەت بە گێرە و کێشەی دین و عیلم پەخشانێکی جوانی نووسیبوو مەلا ڕیشەی لێ گریاندم و دەسی بە سەریدا هێنا و وتی: "ئافەرین بەچکە کوردی هەژار" و لە سەرپا پێی خوێندەوە. فیلمبەرداری کراوە لایان وا بوو خۆم یاریدەم داوە. خودا هەڵناگرێ نەشمبیستبوو. بەڵام هیوام پێیەتی و لاشم وایە جوان دەنووسێ. خۆم و بەختم لە ڕیزی گێرەی شاعیران بوومە سەرەی شێعرۆکان. بۆ ئافەرین لە خەڵکی زیندووی ئەو گوندە، ئەو ڕستە هەڵبەستەم لە ژێر دروشمی«وڵاتی خۆم» ڕاگەیاندن.

گوندی گوێزی

ولاتی خۆم

بزەی دێتیٚ دەم و لێوی بەتاسەم — لە دڵ دەدویٚ گڕوگاڵی حەماسەم
لە خۆشیدا پشووی داوە هەناسەم — بەرەو گوێزیٚ لە ڕێدایە پیاسەم

ولاتی خۆم دەبینم دێتە بیرم
چەکی چەشنی شکێنی لاوی ژیرم

ولاتی خۆم ببینم خەم دەنێژم — لە چاوم ئەشکی شادی هەڵدەڕێژم
گڵوخۆڵی تەلان و تەرت و لێژم — بە بێژنگی بژانگی دادەبێژم

«جەبەلحەمرینی»[١] خۆمە شیوو پاڵی
لە بیرم چیٚ لە ئەستۆمە وەباڵی

بە پیرچۆپانە[٢] دەوری دڵنەواییم — لە ئەوڕایە شنەی شێعری بەباییم
هەتا مردن مەحاڵە لەو، جیاییم — لە دووری ئەو دەزانم هەڵوەداییم

خوا گۆڕم لە ئەوجیٚ بێنە کۆڵێن
کراسی قیامەتم بیٚ، پەلکە«سۆڵین»[٣]

نشێو و پاڵ و لاپاڵی بە دڵمن — لەبەر چاوم چەن و لاچاو کوڵمن
هەڕێن و دەستەچیلەی جۆشوکوڵمن — ئەوینە و تێکەڵاوی ئاو و گڵمن

دەمیٚ مردم لە ئەو کێوەم بنێژن
گوڵاوی لەشبە «بێژان»[٤]ی بڕێژن

هەتا پرمەی لەگوێبیٚ ئەسپی یاخی — هەتا هەتوانی دڵ بیٚ، بوغدەداخی
هەتا بالۆرە بێژم، بچنە شاخی — هەتا ئاودێری گوڵ، گوڵ بیٚ لە باخی

نە دڵ پیرە و نە پیرێکی دەبینم
دڵم تێرە و بە دڵ ڕازی لە ژینم

من و شاخ و فڕەی باڵی شەهێنان — شەووشوانوتەقەی زەنگی شەوێنان
بەهار و بن دەوار و گویٚ کولێنان — کەرە و شیرێژ و وێرەی مەشکەژێنان

دەسا چی دی دەویٚ شاعیر لە ژینیٚ

---

[١]. جەبەل حەمرین: کێوێکە لە ڕۆژاوای کەرکووک، سنووری کورد و عەرەبە.

[٢]. پیرچۆپان: کێوێکی بەرز و چڕە، لە ڕۆژاوای گوندی گوێزیٚ.

[٣]. سۆڵین: گیایەکی گەڵاپانی بۆنخۆشی کوێستانە.

[٤]. بێژان: گیایەکی بۆنخۆشە.

بــەتین‌تــر کــا، کــوڵ و ناڵــە و ئــەوینێ

گــەش‌وبەرچــاووبەرزە نــاوی گــوێزێ وەکـــوو ڕووگـــەی دڵانـــە، ڕاوی گـــوێزێ

گــەش‌و قۆچــاخ و ڕەنــدە لاوی گــوێزێ شـــیفای دەردی دڵانـــە، ئـــاوی گـــوێزێ

هەچـــی جوانیپەرســـتە بێتـــە گـــوێزێ

لـــەوەی زووتـــر پەرســـتوویە، دەبێـــزێ

چ ڕێبــوارێ بــە گــوێزێدا گــوزەر کــا بــە چــاوی دڵ کــە بڕوانـــێ هەتــەر کــا

لەمــەولاوە دەبـــێ تــەرکی ســەفەر کــا دڵـــی دەدزن دەبـــێ هــەر ســەربەدەر کــا

وەکـــوو ســـێحرێکی نـــوێ وایـــە ولاتـــی

دڵێکـــی تێکـــەوێ، ســـەختە نـــەجاتی

لــە جێگــەم کــێ لــەوێ لاوە، لــە ڕاوێ دڵــم لـــەو جێگـــە دزراوە، بـــە چـــاوێ

بــە هێواشـــی بڵـــێن هـــەنگاوێ بـــاوێ نـــەکا گیـــانی مـــنی بـــەر بـــێ نـــەکاوێ

وەبـــــــاڵی دڵ دزاو و تێـــــــشکاوێ

بـــەفیڕۆ بێتـــە سەرشـــانی نـــەکاوێ

مەلاڕیـــشە[1]م لەبیرناچـــێ لـــەوێ بـــوو وەکـوو شـەمعێکی ڕوونـاکی شـەوێ بـوو

دڵـی وریـا بـوو دەریـا بـوو بـەپێ بـوو وتــەی پڕپیــت و پــڕتین و بــەجێ بــوو

لــە ئــەو ڕا نێــوی گــوێزێ هاتــە نێــوان

نــەوی نــەکراوە تــا ئێــستا بــە دێــوان

فەقێلــەی مێــزەری ڕەشــیان لەســەر بــوو ســەدان پیت و وتــەی گەشـیان لەبــەربوو

هــەموو ورتــە و وشــەی دەمیــان هونــەر بــوو لــە هەنـدەریان هونـەر دەسـتی پەکـەر[2] بـوو

مـــــەلاییك وا وەڕازێـــــــنێ فـــــەقێیان

دەبـــێ واژەی لـــە زێــڕ گــیرێ لــە دێیــان

لــە گوێزێــدا لــە لاووچــەی تــەڕوزەل گـــەلێ بـــاوە، کـــەبابی کـــاوڕ و قـــەل

فـەقێڕەشـکە و مـەلایوشـك و تـەوەزەل بــەبێ بــاڵی وەخــڕ بــن، ببنــە خەرتــەل

یــەکێ بخــوا و یــەکێ بــدزێ دڵ و ســی

یــەکێ بێــژێ بەشــم دە هــەی گەرووســی

بوێـــژێکی پـــاو[1] و خـــاو و گێـــژم لەمـــەڕ خـــەڵکی لــە گــوێزێدا چ بێـــژم

---

[1] . مەبەست حاجی مەلا مستەفای مەحموودیە. کوڕی خوالێخۆشبوو مەحموود گۆلێیە.

[2] . پەکەر: فەلەج

ھەچی بیڵێم و بیجووم و ببێژم   لەسەر دەریاوە خشتی گڵ دەپێژم
مەگەر بێژم ھونەر چی دێتە بەردەم
لە گوێزێ دا ھەوێنی دێتە بەرھەم

لە گوێزێ دا، لە ماڵی خوام ڕوانی   وتم بۆ هێندە بەرزی خۆ خوا نی
مەگەر کابەی دڵ و ڕووگەی ڕوانی   چ مێعماری بە تۆی بەخشی جوانی
بەحەشتی بێ، بە خۆی و دایی و بابی
نەفەوتێ تا ئەبەد خێر و سەوا بی
خوا گوێزێ بپارێزێ لە چاوان   لە باوەشیان نەتۆرێ، نووری چاوان
پتەوتر بێ، خوا ھەنگاوی لاوان   بە پاکی بچنە گۆڕێ نە ك بە تاوان
موبارەك بێ دەقی مزگەوت و پیاوان
لە دایی و باب و کیژ و پیر و لاوان
خوا وا ماڵی تۆیە لێی بەزیوین   لە دەس شەیتان و نەوسی دژ ڕەویوین
بەرەو قاپی بەزەی تۆ، لێنەویوین   پەسیوێکمان نەدەی تۆ بێ‌پەسیوین
پەناھێنین و بەخشینە ڕەجامان
پەنایێکمان نەدەیتێ، کوا پەنامان
بەسە شاعیر دە مەیرێسە، چ دێژی   لەسەر خۆبە، ھونەر چیدی نەڕێژی
ھونەر فەوتا، گوڵۆڵەی کەوتە لێژی   بە کەشکێکە ھونەر، میتری درێژی
کەشك زۆرە ، لە گوێزێ‌دا ھەڕاجە
بەبێ پووڵ و کڕین و خەرج و باجە
ئەوەی ماڵی ھەیە و دایم خورێنە   ئەوەی دێز و درێو و دڵشکێنە
ئەوەی خۆخۆر و خوار و خۆبەزێنە   ﴿دەبەر کوتکی حەمەی سەوزەی[٢] مرێنە﴾
ھەموو دیاری دەس‌ومستم دۆعایە
دەمودەستێ، قبووڵی کەی خوایە

١٣٧٤/٨/٢٥ گوندی ترکاشە

---

[١]. پواو: پزیو، پسپس، ھەڵوەریو

[٢]. حەمەسەوزە: ڕدێن‌سپییەکی گوندی گوێزێیە.

سەفەری خەیاڵی بەرەو گوندەکەی «ڕاوچی»

«ساردەکۆسان» (گەورکی موکری)

دەی خەیاڵ، باڵێ وەڕازێنەوە دەی   سووکەسەر دانێ، بسازێنەوە دەی
هەڵفڕە، ڕوو بە فڕی مەڵبەندم   جێگەپ و جێفەڕی لاوی ڕەندم
بمبە جێڕاوی چل و چەن ساڵەم   هەڵوەدە لاپەڕەیی هەر ناڵەم
تاکو پێنووسێ وەدەستم دەم زوو   چەقەساوێکی لە هەستم دەم زوو
ڕاگەیێنم بە کوڕ و کیژی قۆز   مەرحەبای تێکەڵی فرمێسك و سۆز
ڕیزەهەڵبەستێ وەسەر ڕێ خەم با   لەرز و تاوێکی وەهای وێخەم، با
با، بە دڵ دەردی دڵم درکێنێ   تەکوتوو دۆست و کەسم بدوێنێ
دڵی "ئاوارە" لە من ڕازی کا   زێڕەوشانی دەمی شانازی کا

«ساردەکۆسان»

گیانە وریا بە لە ڕووگەی ماڵان   نەبیە ڕووگیری پەرەنگ و خاڵان
پۆلە چاوبازێ کەوا لەو نێوەن   بێچەکوچۆڵە، هەموو هەنگێوەن
پۆلە ڕێبوارێ لەوێ تێپەڕ بێ   یا دەبێ کوێر و نەوێر و کەڕ بێ
یانە هەنگێوە وەهای دەنگێون   شوورەپۆلا بێ، لە جێی دەبزێون
سیلە چاو، چاوی وەهای تێدەبڕن   بە بەلاش شەرم و حەیای لێدەکڕن
لێمگەڕێ لالە! بە کورتی بێژم   دوورە ئەو جێگە، بەبێ جێ گێژم[1]
کوڕی ئامێزی بەباوی ئەو بووم   دوورە ئەو، تووشی خەیاڵوخەو بووم
هەر لەوێ، پێگر و پێگرتوو بووم   هەر لەوێ ئۆگری ڕەنگ و ڕوو بووم
هەر لەوێ، دڵ دڵی پێناساندم   هەر لەوێ، کوڵ دڵی پێتاساندم

---

[1] (دوورە ئەو دێیە بە بێ دێ گێژم) ئاواش هاتووە.

هەر لەوێ، کیژێ بە نازی چاوان — جێبەجێ، گیان و لەشی هەڵتاوان[1]
هەر لەوێ، دەستوچەکی خۆم ناسی — هەر لەوێ بوومە دژی ناخاسی
هەر لەوێ، چینی بوێرم دیتن — هەر لەوێ میر و دلێرم دیتن
هەر لەوێم پێگەیی ورتەی کوردی — هەر لەوێ بوومە ڕەفیقی «وێردی»
هەر لەوێ، هاتە دەسم چلدانەم — هەر لەوێ هەڵبوو شەمی کوردانەم
هەر لەوێ، هاتە خەوم بابایێ — هەر لەوێ، کۆنە چەکم دەس دایێ
هەر لەوێ، دەستی بە دەسبەندم دی — هەر لەوێ بوو، سەرەتای پەندم دی
هەرلەوێ، چوومە چنەی هەڵبەستان — بوومە ئاودێری دەرووی بێ‌دەستان
شەرت و پەیمان و بەڵێنی ئەو دەم — هەر لە بیر ناچێ هەتا هەم، هەرهەم
یادی ئەو ناوە بەخێر و بێر بێ — جێگە هەڵوێستی کوڕانی شێر بێ
لێرە بەو لاوە تەرە و ئاوارە — بێنەوە باوەشی ئەو دووبارە

بەردەهەڵۆ[2]

بەردەهەڵۆ قاق لە دوژمن یاخی — ڕووی خوات لێیە، کە هێن قۆچاخی
زۆر لە مێژینە مەکۆی داماوی — سەنگەری کۆنی کوڕانی لاوی
ئەمەکت زۆرە لەسەر شانی گەل — گەل بە تۆ زیندووە، ڕۆژانی هەل
وا بە دڵ دێمە سلاو و ڕێزت — ماچ دەکەم دوو مەچەکی پڕهێزت
مەرحەبا! شاخی بڵیند و ڕووگەش — پێشکەشی وەرگرە لێم، پێنج و شەش
شێعری فرمێسك و هەناسانی سڕ — وردە ئاواتی لە بریا، پڕپڕ
دڵ مەڕەنجێنە لەوەی هاتوچوو — ترسی ڕێ، نیشتووە وا ڕاوچی چوو
کوڕی تۆ دوورە ڕەوین و ترسن — لە خەمت تاکوو هەبن، بەرپرسن

---

[1] (جێبەجێ جەرگ و دڵی هەڵتاوان) ئاواش هاتووە.

[2] کێوێکی بەشی ڕۆژهەڵاتی ساردەکۆسانە بەرەو کێوی قەلات دەڕوانێ. ئێستاش ئەو دوو کێوە دروشمی شێرە کوڕانی پێوەن.

کوڕی تۆ دوور و نزیك و لە سوێن   هاکە تازەی کەنەوە کۆنەشوێن
چەکی باڕووتی دەسوپێ ڕووتان   هاکە داگیرکەری تۆی پێ سووتان
ئەو دەمی لاشەزڕان دەژمێری   تۆ بە زڕ کوشتنێ، فێری، نێری
لاوی تۆ ڕۆژێ بە کەیفی خۆیان   دەچنە «بۆتان» و «جزیر» و «کۆیان»
دەرکە زیندانی «مەمان» دەشکێنن   «زین» و ئازادی، بە سازی دێنن
ئەو دەمی دێمەوە بۆ سەردانت   دەبمە میوانی بەهاری جوانت
وێ دەمێ تێکدەشکێ، شا، بەختی   خۆشدەبێ، گەرمەگەڕی خۆشبەختی
دەستی دۆ دێتەوە دەستی یاران   هەی نەما، هەی نەما، پاشای تاران
دەیکەمە بەستە مەبەستێکی خۆش   ئەو دەمی بێژە بە ڕاوچی: دەسخۆش

بەرەو گۆڕستانە پیرۆزەکەی سێ چاکی ساردەکۆسانی:

بۆ سلاوێکی لە خێڵی چاکان   دڵە سەر ڕێکەوە بۆ سێ چاکان
چاکە هەر چاکە، بە چاکی بدوێ   خاوەنی چاکە، بەبێ خەم دەنوێ
ئای چ دڵتەنگە، لەشی نێو گۆڕان   گیانە بێگیانە لە ترسی دۆڕان
چاو ببارێنە لەسەر گڵکۆیان   وردە فرمێسکی هەنیسك و ڕۆیان
ئەو هەموو گۆڕە لە هۆزی کوردن   ژیان بە کوردی و بە کوردی مردن
لالە دەی بێژە بە بیری وردت   چی بەسەر هاتووە هۆزی کوردت
سەردەمێ، دەم بەبزە و بریا بوون   نەبەز و دەسبەچەك و وریا بوون
چەکمەزێڕ و بەفەڕ و ڕووگەش بوون   خاوەنی ماف و تەلار و بەش بوون
ئێستە ژێر خاك و وەژێر پێ کەوتوون   نابەدڵ، بێدڵ و دڵسڵ خەوتوون
تاجەسەر بێسەر و سەر بێتاجن   بۆ دۆعای زار و دەمێ، ئاتاجن
کاسەسەر، بێسەر و بێبەرگ و نوێن   بوونە سەرکاری، گڵ و خۆڵ و خوێن
خاڵی سایگەردن و سەرسنگی ڕووت   بوونە جێمالی ملەی تاقوجووت
ئەو هەموو گۆڕە کەسوکاری مەن   بەڵگە ڕووناکە، کە پێش باری مەن

گۆڕکەنێ، هاکە لە مە بەولاوە / کۆگڵی گۆڕی مەشی هەڵداوە
یەکی تر دێت و لەسەر گڵکۆمان / دانە فرمێسکێ دەڕێژێ بۆمان
گیان و لەش هاکە، لەمەش بڕبڕ بوو / پەڕی ئاوات و هیوا دڕدڕ بوو
بەشی لەش دیارە لەژێر گڵکۆدا / ریشەسووتاوە لە بۆگە و بۆدا
زۆری پێناچێ لەشی هەر مردوو / خۆڵەمێشێکە بەرەو بابردوو
گیان بەرەو کامە سنووری دەفڕێ / روون نییە کێهە بڕەی پێدەبڕێ
تا کەیە دەربەدەری بۆ گیانان / کامە دەم دێتەوە بۆ نێو ژیانان
ئای چ بێچاو و سەرە بیری ڕوون / روون نییە بۆ مە، ئەوانی وا چوون
پاشی وەی بوونە گڵ و بەربابوون / روو بە کام تازە هەواری ڕابوون؟
گیان و لەش لێکدەبڕێن یەکجاری؟ / گیانی بێلەش دەخەوێ بێیاری؟
یا نە جێژوانی هەیە بۆ گیانان؟ / گیان و لەش دەبنەوە خانی خانان؟
گیان و لەش پێکەوە چەسپ و بەندن / بە تەڵەی بێخەبەری پێوەندن
داخم ئەو ڕێگە ئەوەن باریکە / تەرت و هەڵدێرە، ڕچەی تاریکە
هەر لە پێشینەوە تا کو ئێستاش / زۆر بە پیتۆڵی، کوڕ و کۆڕی باش
روو بە ئەو ڕازە بەدڵ ڕاساون / شەڕەبا گێژی بە مێشکی داون
نیوەڕێ چوون و لە ڕێدا وەستان / تێگەیین کاس‌و وڕ و ناوەستان
چی کە درکاوە بە یار و درکن / رووبەڕووی بیری، بە بیرێ سرکن
هەرچی وتراوە لە بۆ ئێمەی بۆر / مستە هیواییێکە زۆر کۆن و مۆر
دڵ بە هیوایە کە ڕۆژێ دادێ / لاگرێ دێت و دەپرسێ دادێ
خۆڵەمێشی لەشی چوو، ئاو دەدرێ / لەش لە گڵ دێتە دەرێ، گاو دەکرێ
ریش و پەشمێکی تری وێ دەخرێ / مەرگو خەم دەرکی لەسەر، دادەخرێ
بە شەقی تۆڵە زەوی شەق دەکرێ / بێکرێ، ماڤ شەل‌وشەق دەدرێ
بە فەڕوفیت و جەماڵی غەوسی / دێتە جانتایەوە، ماڤ نەوسی
نەرموشل، کیژی شل و بێپشتێن / وەکوو ئەستێرە لە دەوری هەڵدێن

کولم و دەم، بەردەمە بۆ ڕامووسان   مفت و مەرجانییە، پێدانووسان
باخ و باخاتە لەوێ، ژینی نوێ   هەر دڵە و بۆ دڵ و بۆ گوڵ دەدوێ
تێهەڵێنجانە لە هەر داوایان   پڕ بە دونیایە، بەشی ئازایان
ڕاوی هەنگوین و کەرە و شیری ساف   تاس کەبابی کەوی سەر کێوی قاف
کووپەمەی بێغەش و مەیگێڕی ڕووت   ئارەزوو بۆی دەخزێ ڕووتوقووت
پشتوبەر باوەش و جێخەو، حۆرین   دێتەدی خەون و خەیاڵی گۆرین
هەی لەوەی پۆلێ وەبەر خۆ ببڕێ   نەوسنی مان و بەهانەی ببڕێ
ئای چ شیرینە هیوا بەو لەونە   کۆنەفرمێسکی خەیاڵ و خەونە
لالە ڕاڕا مەبە بۆ ڕێگایان   نەکە لارێ بێ، بە بیروڕایان
هەر هیوا وەرگرە بۆ سەرمایە   عەقڵ و سەرمایە دەرۆستی نایە
زۆری پێناچێ کە تۆش بێنازی   تێدەگەی چۆنە مەرگ ڕێبازی
ئەو دەمەش کەس نییە تا پێی بێژی   چەت و قرتیلی و یا بن گێژی
گیانە بەس وڕ بە، بە گێژی بیران   تا هیوات پێیە بژی وەك ژیران
مەبە شینگێڕی شەباکی گۆڕان   فاتیحایێکە بەشی ژین دۆڕان
بەسە، کۆتا کە، کوتەی ئەو تەونە   هەرچی بیڕێسێ، فرێتی کەونە

دەچمە سەرگۆڕی پیرۆزی باوکم، مامۆستا مەلا حەسەنی سەییادی

«شینگێڕی»

دڵە دووبارە لە خەم دڵپڕ بە
چاو بە فرمێسکەوە، گێژ و وڕ بە

ڕەنجەڕۆ، ڕێکەوە بۆ ڕۆڕۆیان
بە خەمان خولبە، لەسەر گڵکۆیان

با لەسەر گۆڕی گەشی پسپۆڕێ
ببیە فرمێسکی شەمی سەر گۆڕێ

با لە سای وارشی گۆڕی بابم
شەمی بێپیوی، کوژاوی بابم

دەمەوێ تاوێ لەگەڵیا بدوێم
ببمە ئاونگ و بە تاوێ وەتوێم

دڵە دەی فرسەتە، بۆ سازوسۆز
چاو ببارێنە لە گڵکۆی پیرۆز

ئەشك و گڵ پێکەوە با تێکەڵ بن
ژیلەمۆی کۆنەبرینان هەڵبن

ئێرە گۆڕێکە، لە گۆڕی چاکان
پاك و خاوێنە، لە ڕێزی پاکان

لێرە بن گڵ بووە، «سەییادی» پیر
لێرە بێدڵ بووە، دڵداری ژیر

پیری مەڵبەند و گەلێ وریا بوو
چی بڵێم، ڕوحم و بەزەی دەریا بوو

سفرەپان و بەدڵ و ڕووگوڵ بوو
خاوەنی جۆش و خرۆش و کوڵ بوو

بنەمای عیشق و ئەوین و کوڵ بوو
دژ بە ئاکار و کری باتڵ بوو

با لەسەر گۆڕی «خەڵیفەی سانی»
(سانی ئیسنەینی) خەتی سوبحانی

بارەگای پیری«قەلەندەر» شێوە
ڕووگە، بۆ نازونزای ئەو نێوە

هەڵوەرم، بووکی دڵم ڕازێنم
تەڕ بکا ئەشکی ڕەجا داوێنم

با بدرکێنێ قەڵەم بۆ باوەم
دوورە ئەو تووشی بەشی ئاژاوەم

دوورە تۆ، ڕاوچی نەماون هێرن
چەقەڵە ڕێبەر و ڕێوی شێرن

چۆڵوهۆڵ ماوە هەچی ناوەندە
ڕەنگ و ڕوو کاڵە، بەموو کەڵ بەندە

ڕەندەکوڕ بێگۆڕ و سازوبەرگن
دەس بە دەسبەندەوە، بەندی مەرگن

دەستەیێ دیل و گەلێ ئاوارەن
هێندێ سووتاوی گڕی خۆمپارەن

زۆربەیان کوتکوت و لێکتر نامۆن
یەکێ «چەرچیل» و ئەویتر «ساسۆن»

هێندێ دالاش و بەدیمەن باشن
هێندێ بارکێش و لە دووکەر جاشن

هێنـدێ زۆرخـۆر و کـوڕی گۆشـتاون
هەرچی بۆی بخورێ، دەخۆن بێچاون
ڕاست و چەپ پێکەوە وا تێکەڵ بوون
لێکـدەدەن، لێکـدەکوژن، فیـشەڵ بـوون
کورد و نامووس و شـەرەف، بێوازن
بـێدەوا و دوکتـــور و خێـو و نـازن
کۆمـــەڵێ زەرد و ئەویـــدی ســـەوزن
تـاقمێ شـوڕ و شـل و کـەر گـەوزن
ڕەنـگ پـەرس، ڕەنگـی هـەموو داماڵین
ڕۆڵـەکوژ، زۆڵـە کـوڕی خۆمـاڵین
وتەبێـــژی بـــەبری مـــانۆڕان
خـۆ دەدۆڕێـنێ وەکـوو خـۆدۆڕان
هەرچـی بیوێـژێ کـەناو و گەنـدن
کـوڕی تریـاك و کـەبابی ڕەنـدن
چـی بڵـێ دێڵییـە، پووچـی مانـان
چـی بـەدەم بگـرێ نـچیری ئاغـان
بـێگـرێوگۆڵـە، کـەمابن قـرتن
قەڕنـە، تەڕنێکـە، بەگـەز ڕم کـورتن

«باوە لامداوە»

بـاوە لامـــداوە، دەبـــێ بمبـــووری
زۆر کـەموکورتـە، دنـەی ڕووسـووری
بـۆ پـەنا دێمـە سـلاوی گـۆڕان
گیانـە ترسـاوە، لـە ترسـی دۆڕان
دەورە تـــەنراوە بـــە داوی خـــاوگ
تاتـە نوێـژ بوونـە، بەشـی جێـڕاوگ
بـــێدڵ و دڵ بەخەمـــە دڵـــدارم
چـوونە سـەر تـاقی سـەرێ، نایـارم
بـــزە تـــۆراوە لـــە زار و لێـــوان
کونـدەبوو، بوونـە قەشـەی بێشێوان
دوور لـە تـۆ، بـاوە بـە خـەم پۆنگـاوم
نیـوە مـاوێکی، خـەیاڵی خـاوم
مەرجـە بەسـتوومە کـە لێـی لانـادەم
بـۆ ژیـان، جەوهـەری گەوهـەر نـادەم
سـوێندە خواردوومـە لەسـەر دەسـتی تـۆ
خە ت نەدەم خاڵوخەت و نەخشی تۆ
پـێمسـپێراوە، لـە لایـەن تـۆڕا
مـاڵ پـەرس، هاکـە لـە خـۆڕا دۆڕا
راسـپێر چـی بـوو لـە بـیرم مـاون
بـۆ مـنی پـێ کـز و بـێپـێ بـاون
بـاوە بـێخـەم بـە، بەخـەم نـاگۆڕێم
هـەر کـوڕی تـۆم و بـە کـەس نـادۆڕێم
نـوور ببـارێ لـە وتـەی زێڕینـت
تـا کـوو هـەم حەسـتەمە، ڕێ گۆڕینـت

شەوێك، کاك سەعید نەججاری «ئاسۆ» لە گوندی ترکاشە سەری‌هەڵدا و بڕیاری دا، بۆ هێندێ وتووێژ و دەمەتەقێ، بەیانی ئەو شەوە وەمێنێ، بەیانی وادیاربوو ڕۆیشت و بڕیاری شەوی هەڵبڕی، منیش ئەو هەڵبەستەم، بۆ هەڵبەست و خۆم بە خەمەکەوە بەستەوە.

وەڵامی نووسراوەی پڕ لە هەناسەی ئاسۆی شاعیر:

فردا بیا

وا خەمم دیسا لە ئاسۆ کەوتە سەر
دووڕە «ئاسۆ» کەوتەوە شێعر و هونەر
دوێ لە مەیخانە گوڵێکی مەیفرۆش
مەی نەدامێ، ئەو بە قەڵسی ڕۆیە دەر
چۆن نەپۆشێ کوێنی ڕەش شێعری تەڕم
گیانی خۆی دایە بە ماچێ، سەربەسەر
بۆ سەری سەودا وتی: فردا بیا
گەر بەیانی دا، نە سەوداما، نەسەر
بێ‌سەر و سەودا، هەتا سەر چۆن بژی
پیرەپیاوی بێ‌بزێوی، دەربەدەر
بۆ لە مەیخانەی خەمی تۆدا، گوڵم!
خەم بپێوێ شاعیرێکی، شێوە دەر
بێرەوە تا بۆت وەگێڕم ژوانی شەو
بەزمی پرچ و پەرچەم و داوێن و بەر
بێرەوە ناو باوەشی وێژەی تەڕم
وێژەری فێر بە، لە پیری بەختەوەر
بیکە شاباشی بزەی لێوو دەمێ
مەکتەبی دەرس و وتەی ڕۆم و تەتەر
پیرە «ڕاوچی» دڵتەڕ و وێژەم تەڕن
بێ لە من فێر بە برا زەین و هەتەر

۷۵/۱۰/۷ ترکاشە

پاش بەجێ‌هێشتنی شاری بۆکان، ئەو چەن شێعرەم، بۆ شاعیری بەهێز کاك سەعیدی نەجاری (ئاسۆ) نارد:

دووڕە ئاسۆ

دووڕە ئاسۆ کەوتەوە باروبنەم
ئەو لە شار و من لە دێدا، بێ‌شنەم
گوڵشەنی شارم بەجێ‌هێشت و لە دێم
دێمەکارە چرگەنی هەست و دنەم
سەرپەڕی تەبعی تەڕی ئەو شارە بووم
ئێستە بۆ سۆق کەر و کوڵکن بنەم
بێ‌دەسی نەرمی کچی کوڵانی شار
لێرە کوشتەی مەشکەژێنی خرپنەم
قرقرەی بەختی ڕەشم، هاڵۆزە لێم
سیس و هاڵۆزی قرەی دێو و جنەم
وەك هەڵۆ شاخم بەجێ‌هێشت بۆ نشێو
لاپەڕ و بێ‌شەوپەڕ و ڕەوت و قنەم
یادی تەبعی تۆیە،«ئاسۆ» ڕۆژۆشەو
وردە باوی ئەو هەموو لێرستنەم
دوێکە «ڕاوچی» پۆڕی شار و کووچە بووم
لێرە ناوچیری تەقەی کەوڵێ و پنەم

۱۳۷۳/۸/۳ ترکاشە

دووبارە بۆ کاک ئاسۆ

لــە ئاســۆ تێگەیــشتم بەربــەیانم بــێبــزە و تــاوە
پەپوولــەی تــەبعی تــەڕ تــەنیا لــە ئــاواتی بــەجێماوە
لەژێر چارشێوی ڕەش بەنـدە هـەوێنی شێعر و هەڵبەستم
مەبەسـتم لـێ ونـە، هەسـتم نەخۆشـە، خـۆی لـە جێنـاوە
دڵـم تـووڕەی ڕەشــی چارشـێوە، وا شــارم بەجێهێـشتن
بــەرەو دێـم و لــە دێــدا، ڕووتەڵۆکــە شـێعری ڕازاوە
لـە شـارا بـەر چـرا، جێگـە شـەوارە و ڕاوە چـاوم بـوو
لــە دێـدا شـوێنی تاریـك و تــەریکم، جێگــە بـۆ ڕاوە
لەشـی نـەرمی کـچی شـاری، ئەسـیر و دیلـی چارشـێون
کـچی بەیدەسـتی دێهـاتی، دەسـی چارشـێوی، بـاداوە
دەزانم کـوڕی تـۆ ئاسـۆ، لـە شـارا بـۆ ئـەدەب دەدوێ
لــە دێــدا بــێئــەدەب کــوڕێ، لەگــەڵ ئــاواتی ســازاوە
ئــەتۆ کــوڕی عــەرووز و قافیــەی قــاقڕ، قــڕی کــردی
لــە دێــدا قافیــەی شــەرمم، بــەبێ شــەرمی بــە قــڕ داوە
وەرە جێـژوانی هەڵبەسـتم، هـەتا شـەختەی شـەوم دوورە
بلـێ خۆزگـەم بـە «ڕاوچـی»، کـا بـە پیری هێـشتە هـەر لاوە

٧٣//٧/١٤

شێتۆکە

مـن کـە «ڕاوچـی» کێـو و مێـو و بـەربنم
خەم بە لاما بێ، بە خەنجەر دەیچنم
تـا کڵاشـی تـیر و چـەرمی خـۆم هـەبێ
شـەق لـە شـادی شـا دەدا شـادی ونم
قەسـری شـا دێـنێ بـە تـاج و تەختـەوە
سـێبەری شـاخ و شـنەی داری شـنم
خــەڵکی دێـم و دێبـەدێ دێـم و دەڵـێم
شـاعیری کەشـك و پـەنیر و بـەرگنم
پـیرەداری خۆشـبەر و بــەرگ و گــوڵم
سـێبەری سـەد مەشکەژێن و گوڵـچنم

خەم دەڵێ چی، چۆن بە لاما دێ دەمێ   گوێ دە سرتەی گەورەکیژی شەرمنم

تاکوو وێرەی مەشکەژێنێ دێ هەبێ   چۆن دەبێ بێژی کە پیر و چڵکنم

باوە جێژنانە، کچانی سینەڕووت   هەر بە سینەی ڕووتەوە بێنە کنم

ودمی شێلانی هەیە، جیرانی دێم   بۆیە هەر لاو و لە خەم شورت و ونم

دوێکە شێلامی کچێکی شێوەشل   هەڵوەری دەرد و کوڵی پێ مردنم

دەتهەوێ ئاسۆ، گەشی ئاسۆگە بی   وەرگرە شێعر و وتەی لەیلی چنم

ژێری بەس کە، بێرە دێ شێتۆکە بە   بێژە: شێتۆکەی کەژ و بەژنی ژنم

سۆکەسۆکی چیتە «ئاسۆ»، تا بە کەی   بۆم دەنووسی، بێبەشی درز و کونم؟

شاعیری بێدرز و کون جەرگی کونە   چۆن بەبێ جەرگی دەبێژێ هەر منم؟

وەڵامی ئاسۆ بۆ «ڕاوچی»

شێعرەکەی «ڕاوچی» بووە هەست و دنەم   بوو بە ئاوی شێعری وشك و بێشنەم

من جەلان پەروانە بووم بۆ شەمعی ڕووت   ئێستە بێباڵ و پەرم، کوا ئەو منەم؟

ڕێنومابوو «ڕاوچی»، وەك هێمن و هەژار   ئێستە دوورە مەحزەری ئەو هێمنەم

دوورە تۆ، کاکە! خەیاڵم قاقرە   نادەڵێنێ ئاوی شێعری ڕوون، زنەم

خۆت دەزانی چۆن دەسووتێم بۆ ئەوین   گەرچی ئاسۆی شێعری دەس ئەو سووتنەم

تۆ کە مەجبووری بەرەو ڕوونی بڕۆی   چاو لە من ناکەی کە چەن بێڕۆچنەم؟

ئاردی ئاشی ترکی قەت نابێ بە نان   گەرچی بشڵێی خاوەنی کەوڵ و پنەم

١٣٧٢/٤/٢٥ ئاسۆ

«شاری گوڵ»[١]

گوڵەکەم شاری دڵم، بۆ تۆ لە گوڵداوە، مەڕۆ
خونچە گوڵ، گوڵچنەکەی، شێعری بەرەو باوە، مەڕۆ
شاری دڵ، بێگوڵە بێ‌تۆ، کە بڕۆی، وێرانە
چۆمی فرمێسکی خەمت، پێلی بە شاڵاوە، مەڕۆ
سەد بەڵا دێتە سەرت، کاتێ بەجێبێڵی دڵم
بەژن و باڵا، بە بەڵا، تاکو نەهاڵاوە، مەڕۆ
گوڵم ئەو شارە ئەوەن هێمنە، هەر شێعری دەوێ
میر و داروغە سەری، سواری پەت و داوە، مەڕۆ
تۆ هەڵۆی بەرزەفڕ و، فڕگەیە لاپاڵی دڵم
تا شەقەی باڵی فڕ و، هێزی فڕین، ماوە مەڕۆ
جوانی تۆ شێعری منی کردە، کلەی چاوی بەکل
تا کل و تەبعی تەڕ و چاوی بەکل، ماوە مەڕۆ
بەژن و باڵا بە بەڵای تەبعی تەڕم ژاکاون
جووتە لیمۆت بە دەمی شێعروە، مژراوە مەڕۆ
دوێکە بولبول بە چپەی ماچی من و تۆی زانی
تازە چی ماوە نەگوتراوە، هەموو قاوە مەڕۆ
بۆچی دڵمەندی لەوە ئاسۆ دەڵێ هەستە بڕۆ
شاعیرە و مەست و ورە، شێتی بەرەو چاوە مەڕۆ
ئەوە «راوچی» لە شەوارەی شەوی جێژوانی تۆ
شەوە گەزتوویەتی، ژاکاو و بڕووسکاوە مەڕۆ

١٣٧٢/٥/٥

---

[١] مامۆستا ئاسۆ شیعری «شاری دڵ»ی بۆ دەنێرێ کە بە «برۆ» کۆتایی دێت. مامۆستا «ڕاوچی»ش بە شیعری «شاری گوڵ» وەڵامی دەداتەوە کە بە «مەڕۆ» تەواو دەبێت.

پێنجخشتەکی «راوچی» لەسەر غەزەلی «شاری دڵ»ی ئاسۆ

نازەنین! وەرزی دڵم بێکەش و بێئاوە برۆ شاهەڵۆی بەرزی چیا، پێکز و بێڕاوە برۆ
بادەوەی بەختی ڕەشم، بەختی بە باداوە برۆ (گوڵەکەم! شاری دڵم پاییزە، لێیداوە، برۆ
تۆ گەشی هەڵدەوەرێی، لامەدە ئەو ناوە، برۆ)

پاییزە بەستەڵەکە، وردەچرۆ هەڵدەوەرێ بێدرۆ، چاو و برۆ، لێرە هەمووی چوونە دەرێ
ئێستە لەو ناوە نە گوڵ ماوە و نە دڵ دێتەدەرێ (چۆڵگەیە و کاکیبەکاکی نییە تێیدا نەفەرێ
خاکی ئەم شارە، بە داوی خەمە تەنراوە برۆ)

وەرە نۆرەی سەفەری تۆیە گوڵم گیان وردڵم هەستە تاویێ وەرە سەیرانی، شەوی شین و کوڵم
هەر دوو پێ دانێ لەسەر بیلبیلەکەی چاوی دڵم (نامەوێ پێت لە قەفی داوە خەمی گیر بێ گوڵم
زولفی تۆ بۆ دڵی سەد ها وەکوو من داوە، برۆ)

شنەبا! نۆبەتە، ڕازێنە پەلوپۆپ و چڵێ وەرە جۆلانێ وەرازێنە لەسای پەلکە گوڵێ
تۆ کە تەڕدەستی، بەلەز ڕابە، بەرەو بنکە دڵێ (بولبولی بێکەس و دەم پڕ لە هەرا، جوابکە، بڵێ
تۆ دەبێ هەر قەفەسی بی، بەشە، وابڕاوە برۆ)

تاوی شادی لە چیا بێبەش و بێباوە هەلات تەمە گرتوویە هەموو قاقڕ و بژوێنی ولات
بێتە ئەستۆمەوە، ئازاری هەموو دەرد و بەلات (گوڵەکەم! شاری دڵم، بۆمبی جەفای بوو بە خەلات
تا لەشت بەم گڕە مەشقاڵە، نەسووتاوە برۆ)

عەرعەر و داری تووبایە، قەدی تۆ، دێمە بنی دێمە ناو باخی مەم وسینەوە، بۆ میوە ڕنی
بۆیە بێسوودە گوڵم، بۆ من و تۆ شورت و ونی (هەموو کەس لێرە دەزانێ، کە دنەی شێعری منی
لە هەموو بەزمێ، ئەوینی من و تۆ قاوە، برۆ)

تازە وا پێدەکەنێ خونچە گوڵی ڕیزە چرۆت کێ لە تۆ جوانتر و بەرچاوە گوڵم، بێجگە لە خۆت
لە شەوی بەختی ڕەشم، ڕەشترە، برژانگ و بڕۆت (تۆ هەڵۆی بەرزەفڕی، شاری دڵم، نزمە لە بۆت
بێبەلا بی گوڵەکەم، کوا ئەوە جێڕاوە، برۆ)

گوڵەکەم! بێئەدەبی چاوڕوان مەگرە لە دڵ ڕووبەڕووی ڕوومەتی تۆ، بێڕووە، کوڵمەی سوورگوڵ
گیانی راوچی بە فیدای ڕاوی دەم و دوو مەمی سڵ (گەر دەترسی لەوە ئاسۆ خەمی تۆی دەرچێ لە دڵ
تا ئەبەد تۆقی وەفای تۆی لە دڵا ماوە، برۆ)

١٣٧١/١٠/٨ ترکاشە

تێمیسکە

گـولم! تـەیری تـەلانی بـێبـژیوی؟ لـە دەس دالـی خـەیالی دژ، ڕەویـوی؟
لـە پـارێزی گـزەی شـێعرم، دەترسـی؟ کـەوا تێمیـسکە سـەر لێـوی گـەزیوی؟
کـچی کـوردی هـەرێمی، یـا فریـشتەی لـە نێـو عەرشـی خوداییـدا، فڕیـوی؟
تکـەی ئیلـهامی ئـاونگی ئـەوینی لەسـەر پـەلکی گـوڵی شێعرم وەریـوی؟
بـە ڕەش گـیراوە ڕۆژی ڕوونـی بـەختم[1] کەوا چارشێوی ڕەش دەوری تـەنیوی[2]
بـە هەلوێـستی شـل و شـەرمن دیـاری پەپوولـەی باخـە کـوردێکی هـەتیوی
لـە مێـژە دڵ بـە دووتـا دێ دەزانم لـەنێو هەسـتێکی ناسـك دابـەزیوی
هەلە و دەستم لە ئەستۆ کە، هەتا کەی لەنێو تـەبعی تـەڕی «ڕاوچی» خزیـوی؟

١٣٧٢/٢/٢٢

وەڵامی نووسراوەی لاوێك[3]

بـە پـیری بوومـە نێـو چـیری خـەیالان خـەیالی ڕاوەچـاوی، چـاو کـەژالان
فـڕەی بـالی بڕیـوم، بـازی پـیری پـەڕوپۆم چـوونە لاپـاڵ و کـڕالان
وەکـوو سـازێکی ناسـاز و شـکاوم لـەگوێ تەنـدووری کـوێری کوێرەمالان
دڵ و گیـانم لەسـەر سـوێگەی تماشـان لـە بـۆ دیـداری کـاك و مـام و خـالان
وەرە بمبینـە، بـۆم بگـری بـە چـاوان تەمـەن لاوی هـەموو بـردم بـە تـالان
تفـی لـێبێ فەسـالی ژیـنی دونیـا کـە «ڕاوچـی» بـردە ڕیـزی بێفەسالان

١٣٧٤/١٢/١٣ . ترکاشە

---

[1] – بە ڕەش گیراوە ڕۆژی ڕوونی کوردان

[2] – ئەم شێعرە بەم جۆرەش هاتووە:

کە چارشێوی جەفا دەوری تەنیوی

[3] ئەو لاوە عوسمانی محەمەدزادەیە، خزمی خۆمن. قەدیم گرشیلانین. سێ برا و خوشکێکن. دەڵێن هەموویان بۆ دەبیری (مامۆستایەتی) دەخوێنن.

کیژێکی ئەدیبی دەبیرستانی بە ناوی زارا نادری «گوڵزار»، شاعیری لاوی هەستناسك، داوای شێعرێکی سێحراوی لێ کردبووم، منیش ئەو هەڵبەستەم بۆ پاکەت کرد و بۆم نارد:

بەرۆکی داخراو

گوڵم شێعرێکی لێویستم، نەبیسراو و نەگوترا بێ
وەکوو لێو و دەمی کیژێ، نەمژراو و نەگەزرا بێ[1]
وەکوو سرتەی خەیاڵی، کیژە کوردێکی خەیاڵی بێ[2]
مەمی چیرۆکی بۆتانی، لەسەر دوو مەم نەکوژرابێ
بڵێسە و ئاگر و گڕ بێ، کە وشك و تەڕ بسووتێنێ
بە نووکی چەرخی دڵداری، سەروبەر، تازە چنرابێ
لە پێچاڵی تەنینمدا، گوڵم نیمە وشێکی وا
بە ئاورگی ئەوینی کۆنەوە، جارێ نەبرژابێ
لە جێژوانی خەیاڵاتا، وەها دزراوە شێعری من
هەمیشە هەر دەبێ لار و لەڕ و لاواز و چرژابێ
بەرۆکی داخراوی گوڵ، دە می شێعری تەڕی بەستووم
دەمێ شێعری تەڕم بۆ دێ، بەرۆکی گوڵ نەبەسرابێ
لە هەندەر تا گزەی هەستم، نەهەندرابێ، گلەی ناوێ
سروشتی شاعیری وایە، دەبێ هەستی نەهەندرابێ
هەچەن ڕاوچی بەشی شێعری تەڕم، ئەمما بە گیانی تۆ
نییە وەك من کەسێکی تر، کوڵوڵ و کۆڵە کوترا بێ

١٣٧٥/١/٨ . ترکاشە

---

[1] ئاواش هاتووە: «وەکوو لێوی کچی شەرمن ......»

[2] ئاواش هاتووە: وەکوو سرتەی خەیاڵی کیژە کوردێکی حەماسی بێ

ئەم شێعرە لە ڕێکەوتی ١٣٥٥/٨/٧ لە ڕێوڕەسمی ئیجازەوەرگرتنی فەقێیەکی هەورامیدا لە مزگەوتی گوندی (شوێ) سەربە شاری بانە، خوێندراوەتەوە.[١]

ئامۆژگاری

خوێنەوارێکم دەوێ پارێزەری ئەو دینە بێ
هەڵگری باری خەمی ئەو خەڵکە بێپەرژینە بێ
نوێنەری پێغەمبەر و سایەی سەری ئەو دینە بێ
نەك ئەوینداری دراو و درهەم و پەڵپینە بێ

❀❀❀

ئایەتی(هل یستوی) تاجی سەری ئەو یارەیە
دەستی هەتوان و دەمی ودم و وتەی بۆ چارەیە
خاوەنی سێحری بەیان و بەربەیانی چارەیە
چەقڵی چاوی دوژمن و مستی دەمی پەتیارەیە

❀❀❀

ئەی برای تازەمەلای، خەڵکی کز و نەخوێندەوار
بولبولی کوێستانی کوردی، بێبەش و بێکاروبار
گەر کەمێ نەخشت هەبێ، بۆ پێکز و چینی هەژار
تۆ دەناسێنێ بە کۆمەڵ پاشی مردن، پاشەوار

❀❀❀

شامرۆبە، بۆم تماشای شارەگی ئەم دینە کە
هەروەکوو خاسانی دینی، سەد شرەم بۆ پینە کە
تف لە چاوی چاوەچاوی نەوسنی ئەو ژینە کە
تا دەمێنی خزمەتی ڕۆژی ڕەشی ئەو چینە کە

❀❀❀

[١] مامۆستا ڕاوچی لە بەشی گەورکی موکری و ناوچەی بانە و هەورامانی باشووردا خوێندوویەتی و لە خزمەت «مەلا مستەفا»ی گوندی شۆی بانەدا ئیزنی مەلایەتی وەرگرتووە. خوێندنی سەرەتایی و قوتابخانەیی هێناوەتە کۆتایی. لە ئەزموونی دیانسازیدا بەشداری کردووە و مەدرەکی تیکنیسیەنی ریازی وەرگرتووە. ئێستاش دوو کوڕ و زاوایەکی ماوەی ٢٠ ساڵە بەم ئیشەوە خەریکن.

یـــا مەبەســـتە مێـــزەری پـــۆز و عـــەبا، بـــۆ نوێنـــەری
یـــــا نەخۆشـــــی خۆفرۆشـــــی، بێبەریکـــــە، بێبـــــەری
زیـــت و وریـــا بـــە کـــە شووشـــەی حیکمـــەتی ســـەر داوەری
نەیـــــشکێنێ تاشـــــەبەردی، چاوەچـــــاوی نۆکـــــەری

❀❀❀

تێبگـــــەی باشـــــە بـــــە نـــــانی خـــــەڵکی لاواز و نـــــەدار
بـــووی بـــە لاوێکـــی بـــزان و چوســـت و چـــالاك و تـــەیار
گـــوێ لـــە مـــن بگـــرە، وەقـــۆزە قـــاڕی مەیـــدانی وتـــار
لات نـــەدا لادەر، لـــە بـــاری خزمـــەتی خـــەڵکی هـــەژار

❀❀❀

دەتهـــەوێ چـــاوی لـــە تـــۆ بـــێ، ڕانـــەری چـــاو و ســـەرت
پاشـــی مـــردن پـــڕ بـــە دڵ بـــێ، دێبـــەری بـــەرگ و بـــەرت
چـــا بڵـــێ، بـــۆ گـــەل بڵـــێ، بـــۆ گـــەل لـــە ئاراخـــە، ســـەرت
وا نـــەژی، پیـــسە ژیـــانی، بـــێ‌ســـەری هـــەر دوو ســـەرت

❀❀❀

لـــێم لـــە دڵ مـــەگرە گـــوڵم، ورتـــەی حـــەق و لێکدانـــەوەم
بـــــازی ڕاوم، فێـــــرە گـــــیر و ڕاپـــــەڕ و هەســـــتانەوەم
پـــیرە «ڕاوچـــی»م و چـــیایە ســـێبەری بووژانـــەوەم
ڕووت و قـــــووتی باینـــــەداوم، دوژمـــــنی بادانـــــەوەم

ڕەبەت. ٥٥/٨/٧

لە ساڵی ١٣٢٩ هەتاوی لە زیندانی قەسری قاجار لە تاران، دۆستێك بۆ ملاقاتم، تەشریفی هێنا بۆ زیندان، بۆ کزی و لەڕ و لاوازیم، فرمێسکێکی بیٚتنۆکی نیشاندا، بە جێگەی هیوا تێرشتن و دڵدانەوەم، گەلیٚ ساردوسووکیشی لە پارسەنگ نام، و زۆر بیٚئاقڵی و نەزانی وەپاڵ نام، خۆشی بە زانین و لێزانییەوە، گەلیٚ ڕانا، منیش ئەو چەن هۆنراوەم بۆ ناردنە دەریٚ، لە گیرفانی چەپم چەپۆکێکم بۆ هاویشت.

هێشتا هەر هەم

مــەدە تانــە لــە وێنــەی ڕووتــەڵۆك و بــیٚگــوڕ و بــاوم
لــە زینــدانی خەماویــدا، لــە مێــژە بــیٚبەشــی تــاوم[1]
بــژیوم ئەشــك[2] و پێخــۆرم هەنیــسکە و هــاودەمم شــینە
لە گێــرەی بــیٚکراســی دا، ســەرەی خــەونی گــەز و جــاوم
هــەقم پێنــادریٚ جــاریٚ، لــە دەردی دڵ ســکاڵا کــەم[3]
هــەتا دوکتــور بزانــیٚ، هــۆی چــییە لــەرزی لــە ناکــاوم[4]
بــە تــاوانی کلێتــە و کورتــەك، و شــێعری پــەتی کــوردی
دوچــاری پــەتپــەتی داروپــەتی ئەســتوور و نەپــساوم
چ تاوانــە کــەمن کــوردم، بــە کــوردی «کورتــە باسێکی»
بنووســم بــۆ گــوڵی ســوور و وڵاتــی قــەت نــەدێراوم
مــەزەم مــست و جنێــو و تانەیــە، بێــژم ئەوینــدارم
وەلــی دێوانــەم و بــووکی وەتــەن، دەســتی لــە دڵ داوم[5]

---

[1] یان: لە زیندانی تەڕ و بڕدا

[2] یان: بژیوم کەشك

[3] هەقم پیٚ نادریٚ جاریٚ، لە لای لوقمان و لێزانی.

[4] یان: بڵێم زانا چییە دەردی دەروونی پڕ لە زووخاوم

[5] لە نوسخەیەکدا ئاوا هاتووە: خەڵاتم مست و پێلاقە و جنێوە هەر دەمیٚ بێژم کەوا دێوانەم و بووکی وەتەن دەستی لە دڵ داوم

ئەگـەر بێـژم بـرا کـوردم، کڵاشـم تیرەکـەی چـەرمە
چ پێناچـێ، چـەرم دەکـرێ، لەشـی لاواز و بـێبـاوم[1]
بـەرەو سـێدارە تـا ترسـم وەبـەرنێ دوژمـنی هـۆزم
دڵـم ڕووناکـە[2]، پـێم وایـە کـە هێشتا هـەر هـەم و مـاوم
١٣٣٩/٧/٦ بەندیخانەی قەسری قاجار(تاران)

کورتە یادێك لە ناڵەی جودایی، شاعیری ناودار، مام هێمن

ساقی کوشـتووتم، دەڵێـی شـێعری تـەڕی مـام هـێمنی
هەسـتە بـۆم تێکـە، بـە یـادی سـەردەمی مـام هـێمنی
مەی وەمن دە،مـەی وە مـن دە، نەچیە سـەر، هـێمن دەڵێ
تـاکوو ملهـوڕ تێبگـا تـۆ هـی ئـەوی یـا هـیمنی
کیـژە دێهاتیـت و بـەرماڵت، بەرەڵبێنـە، گـوڵم
ئـەی لەبـەر چـی هێنـدە بەیدەسـت و سـڵ و نـاهێمنی
زۆر لـە مێـژە مـن سـەرم سەوداسـەری ژوانێکتـە
تـۆ هـەتا کـەنگێ بـزۆز و دڵـڕەق و سـەوداونی
نـا گەرەکمـە هـێمنی پـاش مـردنم، گـەر دەس کـەوێ
شـەو لـە مێـزی گـەرمی تـۆدا، بـۆ مـنی سـڵ هـێمنی
دڵ کـە شـێواوە لـە شـێوەی پەرچـەمی شـێواوی تـۆ
شـێوە شـیرین وا وەرە، تێپـەڕ بـووە، شـەرمێونی
ڕاپـەڕینی ڕیـشی بـۆزە و شۆڕشـی شـێعری تـەڕە
شێخی ڕیشن، شەو بە ڕیش و پەشم و تۆبەی پێکەنی

---

[1] یان: چ پیّ ناچیّ وەکوو دیّوی لەسەر کیّوی دەکەن ڕاوم
[2] یان: پیّ خۆشە

دانـەری شـێعری تـەڕ و فـەرهادی کێـوی عیـشقی تـۆم
بیخـە بەردەسـتم قـولینگ و پـاچ و بێلـی کۆکـەنی
تـا بکولێ شـێعری مـن، بێـستوونی کوێـستانی وەفات
شـوێنی دیـاری بـێ، بـە یـادی کیـژە کـوردی ئەرمـەنی
نالـەنالی«راوچـییە» یـا شـینی بلـوێری خەمـە
بـۆ پـەریی نالـەی جـودایی، دولبـەری مـام هـێمنی
دەروێشان . ١٣٧٧/٩/٢١

گۆچانی پیرۆز[١]

مامۆستای لە زانین وەستا و لە عیرفان عارف و لە خولق و خۆشیدا، سەرۆك و لە ڕاستیدا، ڕاستاوێژ، و لە جوانیدا، بێوێنە و لە بالادا، شووش و بەرز و بێگرێوگۆڵ و گەڵا، مودەریسی لە مێژینەی گوندی گوڵێ، سەردەشت، لە زستانی ١٣٦٧ی هەتاویدا بە ڕەحمەتی خوا گەیشت. ڕەفێقی زۆر لە مێژینەی گۆچانێکی سازکراوی کوردانە بوو بە دەستەوەی بوو، دەساودەس زیارەتیان دەکرد، ئێستاش ئەو گۆچانە، بە یادی مامۆستا مەلا حەسەنی سەعدی زادە هەر ماوە، وەك یادگارێکی هەرە ماقووڵ هەڵگیراوە، لەگەڵ ناسیاوان دەدوێ. فەرموو گوێگرە، بزانە دەڵێ چی:

«گۆچان»

نـە گۆچـانێکی کـرچوکـاڵ و سـادەم — چـەکی جادووبـەزێنی سـەعدیزادەم
بـە کـەم مـەگرە کـەموکـورتی قـەوارەم — لـە هـەر قـۆرت و قـولاتێ، ڕێگەچـارەم
ئـەوەن پڕپیـت و بـاوە دەسـتەگیرەم — لـە مێـژوودا نـەمر دەدوێ، نـەزیرەم
خـەڵاتی دەسـتی مووسـا یـا شـوعەیبم — ڕەفیقـی یـاری غـارم، دووره عـەیبم

---

[١] - پێویستە بوترێ ڕاوچی (بابم) ئەم شێعرەی بە خەتێکی نەستەعلیقی جوان پێنووسیمەوە و لە قەتعەی گرت بۆ مامۆستا و بۆ بنەماڵەی مامۆستای کردە دیاری.

تەلایین با دە بۆ سەر بەرگی لاشەم   لە دەورم شینی پڕ گڕ با، چرا شەم
لە من فێربایە هێمن، هەڵوەدایی   بەتینتر با، گڕی ناڵەی جودایی
دەبوو «راوچی» پەلاسی ڕەش لەبەر کا   بەرەی شێعری سەراپا، هەش بەسەرکا
کە دیتی من هەلاواسراوی سادەم   بەبێ پیری موغان و بەزمی بادەم

مامۆستای ئاوەستا

ڕۆژێکی ڕوون لە ڕێکەوتێ   بۆ پرسە چووم مزگەوتێ
مامۆستایێ وەعزی دەدا   زانستی خۆی نیشان دەدا
بە زانستی نوێوە دەدوا   هەچی دەیگوت پەنا بەخوا
کوردی نژاد، عارەبیوێژ   لە زۆر شتان دەدوا بێچێژ
بە زمانی بۆڵ و ڕیشی پان   بۆ سۆفیلکەی بۆر و نەزان
خوای بە زاڵم دەناسان   جەبری کردە، ڕچەی ناسان
وتی ڕۆژێ بەر لە خۆتان   ئێستا چۆنی، نووسرا بۆتان
لادان نییە لەو نووسراوە   چی نووسراوە، پێت براوە
بۆڵەوفرتە و فڕەی ناوێ   نەچیری، کەوتوویە، داوێ
گوتی: مرۆ ڕۆژی بەرێ   هەناوێ بوون لەسەر سەرێ
گیانێکی گەش لە هەوادا   جێگیر نەبوو لە مەوادا
نەکر، نە ڕایەڵ و پۆ بوو   جەوهەرێکی سەربەخۆ بوو
هەستێکی ڕوون بێکێش و پێو   گەشتر لە زێڕ، لە چاوی زێو
نە قۆشچی بوو، نە بازەوان   نە خاوەن ئاش، نە ئاشەوان
بێباڵوپەڕ، کۆش و داوێن   تەنیا ڕۆحێ پاك و خاوێن
ڕۆشن وەکوو ئاوی شووشان   بێخەم لە هەڵدێر و تووشان
ویستی خوا، دەستی لێدان   ڕەنگی بنیادەمی لێدان
دایبەزاندن لەسەر زەوی   بەرزەبالا و کورت و نەوی

میری بۆتانن یا مەمن — راساوی دەوری ئەو دەمن
ئێستا برسی یان خۆ خەنین — هەر لە بەرێ کریان تەنین
بە خۆت نییە خۆ بادانت — پێواویانە ئاو و دانت
شوانەوێڵە یان سەرداری — بارهەڵگری یان سەرباری
دەستی بەرێ، بێبەلا بێ — چی نووسیوە دەبێ وابێ
وتەی مامۆستا درێژ بوو — ئەوەی مێشکی هەبا، گێژ بوو
گردە پیاوێ خۆی لێبادا — ریشی مەلا ڕیشەی بادا
مەلا فەرمووی کابرای جەردە — کافر دەبی ڕیشم بەردە
کابرا وتی نا، ماموەستا — لەسەر قسەی خۆت ڕاوەستە
چت لێبکرێ بۆت نووسراوە — لەو نووسراوە، لانەدراوە
بۆت نووسراوە ڕۆژی پێشێ — ئەو ڕیشە ڕیشەت بکێشێ
مامۆستا زانی شکستە — ریشی لەناو دەست و مستە
زانی نەزانی بەلایە — هەوێنی کێشە و هەلایە
زانی هەڵەی گفتودەمی — بۆتە، تەڵەی مام ڕۆستەمی
ڕەگ و ڕیشەی وەبەردراوە — تۆزێ ڕێزێ بۆ نەماوە
هەتا ئاوا مام وەستا بێ — دەبێ ڕیشی لە دەستا بێ

١٣٥٧/٣/٧ ڕەبەت

جێژنە پیرۆزە

بۆ کاک فەتاحی ئەمیری

وەرگرە لێم نەورۆزانەم — دیاری ساکاری شوانانەم
مستێ دۆعای بە بێبژار — یا جانتایەك هۆنراوەی لار

بەهار و بێبژار و ژانە سەر بێ — نەیار و نالەبار و دەربەدەر بێ
سەبا بۆتان سەما بێنێ هەمیشە — لە ساڵی نوێ گوڵی نوێتان وەبەر بێ

لــــە چـــاڵێ دا بنـــاڵێ زاڵ و زاڵـــم
بەرەی جرجاڵ و زاڵم هەر پەکەر بێ

بـــەهاری نـــوێ وەرازێـــنێ هومێـــدو
وەچـی وردی گـوڵی هیـواو وەبـەر بـێ

کلێتە و کورتەك و چەکمە و چەکی ڕاو
هــەناوێکی تــەڕوتازەی وەبـــەر بـــێ

کــچی بالۆرەبێـــژ و بـــچنە شـــاخی
گــەڕی دیلانــی ئــازادی وەگــەڕ بــێ

دەســی دۆ بێتــە دەســتی دۆنــەدیوان
دەبا «راوچـی» جـەمێکی دۆ لەبەر بێ

١٣٧٥/١٢/١٥ ترکاشە

وردە تێچێن

وەرە هــەر پێکــەوە بــین خــۆم و خــۆت
وردەدرکـــــاوێ بــــــدرکێنم بـــــۆت

دەتهــەوێ پاشــی مــەرگ زینــدوو بــی
بێمنـەت، بـێپـەت و سـێدارە و کـۆت

ئەو ڕۆژە بەرەو باری گەڕی مەحکەم بە
تەنگانە، گەلێ کەمبەرە، خاترجەم بە

ئـەو ڕۆژە نەلــەرزێ بیروبـڕوات، شـێری
میرانـە ژیـاوی، نـەمری، بـێخـەم بـە

هەر کووپەمەیەك، خۆڵ و قوڕی کۆلانن
ســازاوی دەســی گۆزەکـەری، لێــزانن

هەر دەسگرە و هەنگڵی جوانی بەس نین
کە جوان لە کلێ بێتەدەرێ ئەو جوانن

وەڵامی نووسراوەی دۆستێك

لـێم دەپرســی چــۆنە حــاڵم، خاڵــە خــاو و چرچــەڵم

پیرەدارێکـــم بــــە دەم بــــاوە، چـــەماو و گەنــــدەڵم

یـــا بـــەدارە، دارەدارەم، یـــا بـــە شـــەق دێـــم و دەچـــم

وردوخاشـــی ئاشـــی تانــــە و بـــەیت و بـــاو و گێـــچەڵم

تا بڵێی بێڕەنگ و ڕوویە شانوپیل و داوەڵم

ڕۆژپەرســـت و حـــەز لـــە تـــاوم، تـــۆزە تـــاوێکم نییـــە
وەرزی هەســـتم وشـــکەرۆیە، چـــۆڕە ئـــاوێکم نییـــە
چـــاوەبڕکێ، چـــارەدەردێکی دڵ و چـــاوی کـــزە
ئـــەی مـــنی کۆســـکەوتە چـبکەم، تاقـــە چـاوێکم نییـــە
بوومە زیوانی زەمانە، هەڵڕژاوە کۆتەڵم
خـەڵکی مەسـتی چـاوی مەسـت و ئاشـقی لێـو و دەمـن
یانـــە سەرخۆشـــی قـــووروش و درهـــەمی زۆر و کـــەمن
یـا لـە نێـو ڕیـش و عـەبادا، پـڕ لـە پـۆز و بـێخـەمن
یانـــە داڵـــی ســـەر کـــەلاك و هـــاوەڵی کـــات و دەمـــن
من کە بێپارە و قووروشم، تاڵی نۆشم، هەژگەڵم
دوێکە «ڕاوچی» سەر سنوور و خاوەنی کێوپارە بووم
دوژمـــنی دێـــو و درنـــج وملـــهوڕ و پـــەتیارە بـــووم
سـەنگەر و سێرەم، کـە چاوی دوژمـنی پـێ کـوێر دەبوو
ئێستە تووشی بەیت و باوی سەر دەمی ئەم شارە بووم
خۆی لە خم ناوە لە داخا(تاروپودی) داوەڵم
من کە «ڕاوچی» تەرتوتووشم حەز لە بەزمی تەڕ دەکەم
ڕاوە کونـــد و قـــشقەڕەی بـــێخێروبێـــر و گـــەڕ دەکـــەم
تـــا هەناســـەم بـــێ، لەگـــەڵ دێـــز و درۆزن شـــەڕ دەکـــەم
هـــێن دەڕاســـێنم گـــەلی چەوســـاوە تـــا دژ قـــڕ دەکـــەم
دوژمنم وا تێنەگا من بێکەس و بێهاوەڵم

١٣٤٤/٧/٢٢ قەڵادزێ

شوانه

شوانه! برای هونەرمەندم	گیانی شێعر و هەست و بەندم
زۆر لە مێژە عەودالی تۆم	تێکەڵ کوڵی شمشاڵی تۆم
لەگەڵ بلوێرت تێکەڵم	سووتاوێکی بێ‌دووکەڵم
سۆزی بلوێری تۆ شوانه	سووتمانێکی بێ‌ئەمانە
منیش سووتاوی ئەو سۆزەم	ئاشق بە ئەو چیا قۆزەم
پەپوولێکی دەوری گڕم	ئەویندارى چۆڵ و چڕم
فرمێسکی گیانێکی ڕوونم	میراتگرێکی مەجنوونم
منیش وەك تۆ پەرەوازەم	دەس بە داوێنی ئەو ڕازەم
هەچەن پیری حەفتا ساڵەم	مەستی دەنگی ئەو شمشاڵەم
خزمێکی زۆر نزیکی تۆم	کوڕی کەشك و پەنیر و دۆم
کڵاشەکەم وەك تۆ شڕن	شرەم لە هەژاری پڕن
پشتێنەکەم وەك تۆ پەتن	دڵم وەك پێڵاوت لەتن
رانکوچۆغەی بەرم، شڕن	لە بەختی تۆ بێ‌بڕترن
ماندوو مردوو بێ داهاتم	لەوێوەیە، بەسەرهاتم
بوورە و بەیارم لێ زەوتن	بۆیە جێگام دەم ئەشکەوتن
خۆت ئاسایی ماندوو و مردووم	هێشتا بێ‌نان و ئاوردووم
بەو ژانەوە، دەخولێمەوە	تۆ دەبینم بەو شوێنەوە
هێندەی تریش دەکولێمەوە	وەك بەفری پار دەتوێمەوە
شوانە تاوێ وەرە ئێرە	با دووبەدوو ئەوڕۆ لێرە
دەردی دڵت بۆ هەڵڕێژم	چیم لە دڵدایە، پێت بێژم
لێمگەڕێ تاوێ هاودەم بم	پەپوولێکی دەوری شەم بم
بچمە ناو ناخی هەناسەت	ببمە باوەشێنی تاسەت
هاودەنگێکی ڕەشەشەو بم	خەیاڵێکی بەبێ خەو بم

شێعری من و بلوێری تۆ   هاواری من هەی بێری تۆ
ئەو کێوانە وەلەرزێنێ   پشتی شەوەزەنگ بشکێنێ
شەل و کوڵان بێنێتە سوێ   لە چاوەڕێی چاران بدوێ
شوانە کوڕی کوردی وریام   هەرۆ سەر لووتەکی بریام
چاتر لە زوو، لەو بژوێنە   بەو بلوێرە تێی‌تووڕێنە
بەرەو پاڵ و نشێو و چۆم   بەرەو پاڵەی جێژیوی خۆم
بە مزگێنی بێژە پێیان   چاوەڕێ بن لەسەر سوێیان
هاکە سەر ڕاو گیرایەوە   راوەچەقەڵ، بووژایەوە
تێگەیێنە ڕووت و ڕەبەن   سەگی هار و چل شەو، تەمەن
بێژە زستان، هەچی سڕ بێ   لە خوێنی گوڵ کۆشی پڕ بێ
خۆ بەرێتە ڕیزی دێوان   داگیر بکا پۆپەی کێوان
ئاخری بەهاری ئازادی   لێی‌تێکدەدا، تەختی شادی
ئەو دەم جلکی دیلی دەدڕێ   پەری بەختەوەری دەفڕێ
دەبێتە چێژنی نەورۆزان   چێژنی ڕەش و ڕووتی هۆزان
پیرۆز دەبێ ئەو جێژنەمان   جێژنی دەمی ملهوڕ نەمان
شوانە دەسا، لە منت کەوێ   بەربەیانی هەموو شەوێ
بەو شمشاڵە خۆش هەنگێوە   بەردی خەیاڵم ببزێوە
وەگەشێنە بیرەوەریم   تاق لاوی و دەربەدەریم
پیرە «راوچی» حەفتا ساڵەم   ئۆگرێکی ئەو شمشاڵەم
دامنەناوە چەکی ڕاوم   بە هیوای هەڵێکی ماوم

١٣٤٢/٤/٤

ئەسرین کیژێکی ناوەندی خوێنی بۆکانییە، بڕێ لە هەڵبەستە ساواکانی خۆی، بۆ ناردبووم، تا لەبارەی کێش و پێویان، بڕوای خۆم دەربڕم، منیش ئەو چەن شێعرەم بۆ ناردن و سەری خۆم لە پرێسکەی قانوونی شێعر پاراست.

ئەسرین

ئـەتۆ ئەسـرینی ڕوونـی، چـاوی کـاڵی
تکـــەی بـــیر و خـــەیاڵێکی زوڵاڵـــی
پەلـەی نـاوێ کـە تـۆ هێـشتاکە، بـاڕی
وەکـوو کـۆترێکی نەخـشین و بـەخاڵی
بە هیـوا بـە، وەبـەر دێ بـاخی هیـوات
هونـــەر دەتباتـــە پێتـــەختی کـــەماڵی
بـــە مـــزگێنی دەڵـــێم ڕووناکـــە، بـــیرت
وەکـوو خـاڵێکی سـەرخێڵی خـەیاڵی
ئـــەوین دەتباتـــە پێگـــەی پێگەیـــشتن
ئەوەن دڵگەرم و سەرخۆش و بە حاڵی
دە چاوێکت لە «ڕاوچی» بێ، کچی کورد
نزیکـــــە ڕاگـــــەیێنێ، ڕاوبـــــەتاڵی

وەڵامی نووسراوەیەك

کەڵەکباری خەم

هـــەواڵی مـــن دەپرســـی دەربـــەدەر نـــیم
لە کونجی خۆم خزیوم، بێتەشـەر نـیم
دەســـی پـــیری شـــکاندوویە گەڵاڵـــەم
گوڵی جوانیم وەریوە، بـێکەسـەر نـیم
شەقی عەینـەك دەچێژێ، چاوی ڕوونم
لەمـەولا ڕۆسـتەمی زەیـن و هەتـەر نـیم
کـوڵی دڵ بـۆ سـەفەر دەڕژێ هەمیـشە
لەشی وشکم دەڵێ پیاوی سەفەر نیم
لـــە ســـەر کـــانی مرادە،جـــێهـــەوارم
بە پـیری لـەو مـرادەش بەختـەوەر نـیم
لـــە جـــێڕاوم پـــەری دێـــن و دەنیـــشن
کـە پـیرم خـاوەنی مـست و زەفـەر نـیم
ئەوینـــــداری کـــــچێکی گۆشـــــتنۆکەم
ئەویش بەیدەستە لای وایە بەشەر نیم
نـــەبوو جـــارێ کـــە مێـــزم، تێـــومرێنێ
دەزانـــێ پیرەدارێکـــی بـــە بـــەر نـــیم
کـــــوژاوی ڕاوبـــــەتاڵی، ڕاو و ڕووتم
دەمـی نۆبـەی بەلامـە، بـێخەبـەر نـیم

١٣٧٠/١٠/٨

ڕۆژی ڕەشی ئێمە و شاڵاوی ڕەشەکوژەکانی، حەمەرەزاشای دیکتاتۆڕ، کە زۆربەی لاوان، تەرە و هاڵۆز و دەربەدەر بوون، و هێندێکیش لە شێخ و مێخ و زل و زۆرخۆرەکانی، خوانەناس و گیرفانناس، دەیانویست بە ویستی شا، لاوەکان ڕەداو بخەن و بن ئەشکەوت و تەلانیان پێ بەجێبێڵن، و دیلانە خۆیان بکەنە خۆشەویستی بارەگای تاغووت و ساواکییەکان. منیش ئەو دوو هەڵبەستەم بۆ یەکێ لە کوڕە شێخەکان نارد و لە دوارۆژم ترساند.

من وام

ئەزانی کاکە چۆن ئەڕوا شەو و ڕۆژم؟
ژیانی بەیچەڵ و بێڕایەڵ و پۆم؟
وەکوو دارێکی سەر چاکی بەرەو بام
شەق و شەمزاو و هاڵۆز و قەڵاچۆم
لە ژێر سەردایە دەستی ناهومێدی
بەرەو بایە گوڵ و بەرگ و پەڵوپۆم
لە بن قرتاوە شاباڵی فڕینم
فڕێم داوە چەکی ڕاوی کەژ و کۆم
کوڕی کوردم بە کوردی وا بە ڕووتی
لە بن دارێکی بێ پڕژ و پەل و پۆم
هومێدم بەرنەداوە ماوە ماوە
بە کوێرایی دڕ و دژ ڕوونە ئاسۆم

ئەتۆ چۆنی؟

ئەتۆ چۆنی برای شێخی بە شاقەل؟
لە سەرخۆ، وەك هەڵۆ دەفڕی وەیا قەل؟
بە سەربەرزی لە سەربەرزی دەنیشی
وەیا نزم و نەوی نیشتوویە سەر زەل
لە بەرزایی چیا، هیچێ دەزانی
چ قەوماوە لە هۆزی بێکەسی مەل
لە بەر پۆزی ڕدێن و شاقەلی شۆڕ
دەبیسی نیوەنووزەی پێ کز و شەل
برا شێخ بە، نەوەك شێخی ورگ دار
زل و زۆرخۆر و سەربار و تەوەززەل
لە بیرو بێ، وتەی لاوی خوواناس
خوواناسی بە مانا، خزمەتی گەل
لە «ڕاوچی» وەرگرە دەرسێ براگیان
مەبە شێخی زگ و داڵی دەم و هەل

١٣٥٣/٥/٨. شارۆچکەی ڕەبەت

سەری بێتاج[١]

قـــۆرت و بـــەڵام وەســـەرگەڕێ
ئاســـۆی ڕوونم، ڕەش هەڵگـــەڕێ

ژیـــنم تفـــتوتـــاڵ و تـــوون کـــەن
خۆشـــیم لەســـەر تـــەفروتوون کـــەن

هـــەڵمبـــڕن چەوســـێنەران
لێـــرە و لـــەوێ، لـــە هەنـــدەران

چـــۆنیان دەوێ بمـــچەوسێنن
ڕۆڵـــەم لـــە خـــوێن بگـــەوزێنن

دوو پەنجـــەی نۆبـــەرەم بـــبڕن
نـــانم بخـــۆن ســـفرەم بـــدڕن

لـــە خـــەو بـــبڕێم ڕۆژێ، شـــەوێ
برســـی، تـــوونی، لێـــرە و لـــەوێ

بمکەنـــە ســـرکی ســـەر کێـــوان
گیـــان بێتـــە ســـوێ لەســـەر لێـــوان

شـــارم بـــە بۆمبـــا خـــاپوور بـــێ
گونـدم لـە خوێنـا، ڕووسـوور بـێ

لـــە ئەشـــکەوتا، نـــوێنم قـــوڕ بـــێ
تـــەپروبڕ و ساردوســـڕ بـــێ

بـــا بـــڕژێنن بـــڕوخێنن
خـــوێنم، ژیـــنم لـــە بـــن بێـــنن

لـــە ســـەر داوا لـــە ســـەر مـــافم
ســـوورم هـــەتا پێـــی تـــەنافم

ناڵـــەرزێنێ مـــووی ئیمـــانم
ســـەبرم هەیـــە، موســـوڵمانم

تەنگانـــە بـــەری کەمبـــەرە
زاڵـــم ڕۆژێ بـــێهاوســـەرە

خـــوێنخـــۆر ئـــاخر دەتوێتـــەوە
نۆبـــەی هـــەژاریش دێتـــەوە

جلکـــی ســـیخوڕ وێڵداشـــی دڕ
دڕدڕ دەبـــن بـــە کڵاشـــی شـــڕ

تاجەســـەری، بـــێســـەر دەبـــێ
ســـەر بـــێتـــاج و بـــێبـــەر دەبـــێ

ئـــەودەم ڕاوچـــی بـــە چـــەك دەبـــن
خـــاوەن هێـــز و مەچـــەك دەبـــن

ئـــاڵای ئـــازادی دەچـــەقێ
دوژمـــن چـــەپڵەی لێدەتـــەقێ

ڕێ دەکـــەون دەیـــڕەتێنن
قـــەرزی کۆنـــەی لێدەســـتێنن

«ڕاوچـی» تـەلان و تـەرت و سـوێ
زۆر پێناچـــێ لێـــیدێنـــە ســـوێ

ڕەبەت . ١٣٥٤/١/٨

---

[١] – ئەم شێعرە لە چەن نوسخەدا بە نێوی «سەبرت هەبێ» و «سەری بێتاج» و «تاجی بێسەر» هاتووە و لە سروەشدا بڵاو بۆتەوە.

دووبەیتییەکانی ڕاوچی

دەمـــی شـــێعرم، دەمـــی تـــۆی دی لـــە خـــەودا
دڵ و دیـــــن و ژیـــــانی خـــــۆی، بـــــە ئـــــەو دا
لـــە گـــەرمی لێـــوی تـــۆوەن، لێـــوی شـــێعرم
کـــە بەرچـــاوە، بڵێـــسەی گـــڕ لـــە ئـــەودا

❀❀❀

لـــە جێـــژوانی شـــەوی دی، تـــا بـــەیانی
چ دەردێکـــــی بـــــە مـــــن دا، چـــــاوەڕوانی
چ نەنگـــــە بـــــۆ کـــــچێکی کـــــوردەواری
دەمـــــــی وادە و دەمێکـــــــی دی، ژیـــــــوانی

❀❀❀

بـــە نـــازی تـــۆ لەبـــەر بـــادا بـــەروبووم
لەســـەر تـــۆ بـــوو لـــە دەســـتم دا هەچـــی بـــووم
لـــە مەیخانـــەی خـــەمی تـــۆ دا گـــوڵی مـــن
دوچـــاری ســـەد گـــوڕ و شـــین و تـــەزوو بـــووم

❀❀❀

ســـەر و ئەســـتۆ لەبـــەر پێتـــا نـــەوی بـــوون
دوو چـــاوم تووشـــی تانـــەی بـــێ‌خـــەوی بـــوون
بـــە خـــوێنی دڵ لـــە نافـــەی باخـــەڵی تـــۆ
هـــەتا جـــووتی هـــەوێردەم بـــۆ کـــەوی بـــوون

❀❀❀

شـــەوە، دەســـت و دەم و داوێـــن ســـرەوتوون
دز و ڕێگـــــر، دڕ و دارۆغـــــە خـــــەوتوون
کەچـــی دەســـتی بـــزۆزی تـــۆ لـــە بـــەختم
لـــە نـــابێ و وامەکـــە و لاچـــۆ نەکـــەوتوون

❀❀❀

دە بــەس بــشکێنە ئاوێنــەی دڵـــی لاو
بەشـی بـۆ هــەر تماشـا بـیّ لــە بـاڵاو
گـــوڕووی ماچـــێکە تامـــاوم لـــە گـــۆڕیّ
لـــە گـــۆڕا هـــەر کراســـێکە و گـــەزیّ جـــاو

❀❀❀

دڵـم، هــەر وەك گـوڵ و لەرزانــە، لــە گوێــت
نەحـــەجماوە، ســـڵ و لەرزانـــە، لـــە ســـوێت
لەســـەر بـــەرماڵ و تـــاتی نوێـــژی فـــەڕزم
لەگـــەڵ جـــووتیّ مـــەم و پاوانـــە دەدوێـــت

❀❀❀

هـــەتا عیـــشقت لـــە دڵ دابـــیّ گەشـــاوەم
لـــە شـــادیدا گـــەش و ڕوون و حەســـاوەم
هـــەتا دەســـتم مـــەمیّ بگـــریّ، شـــەوانە
دەرك ناكـــەم كـــە مـــن پـــیر و گـــەڕاوەم

❀❀❀

هەناســـەم بـــەرد ئـــەتاوێنیّ لـــە دووریـــت
دەســـم ناگاتـــە داوێـــنی ســـەبووریت
کـــز و کـــوڵ و کڵـــۆڵی هێڵـــی پیریـــم
کـــە نەخـــشاوم بـــەرەو تـــۆ، تـــۆ دەبووریـــت

❀❀❀

لـــە ڕوومـــا دامەپۆشـــە گـــەردنی زەرد
لەمـــە زیـــاتر مەچـــێژە پـــێم کـــوڵ و دەرد
قـــەرارم چـــووکە ماچـــیّ بـــوو لـــە کولمـــەت
بـــە قـــەولی خـــۆت وەفـــا کـــە ئـــەی کـــچی مـــەرد

❀❀❀

مـــەدە تانـــە لـــە دوو چـــاوی بـــە تانـــەم

بـــــەرەو تـــیری مـــژۆڵی تـــۆ نیـــشانەم

دە گـــوێ بێنـــە، پـــەنا کورکـــەی دڵـــی تـــەنگ

بـــــەزێکت بـــێ بـــە نـــاڵینی شـــەوانەم

❀❀❀

دەبـــا ئـــەمجارە نـــاڵینم بـــە نـــەی بـــێ

وەرێخـــەم ناڵـــەناڵێ نـــەی کـــە نـــەی بـــێ

بوێـــــژم هـــــەڵبڕاوی بـــــسکی خـــاوم

دەبـــێ ئـــەو هەڵبڕانـــە تـــاکوو کـــەی بـــێ

❀❀❀

بـــــەهار و تاوەبـــــاران و کـــــەژوکۆ

لـــە ئەشـــکەوتێ تـــەڕوبڕ دا مـــن و تـــۆ

چ خۆشـــە دووبـــەدوو، تۆبەشـــکێن بـــین

وەبـــاڵی لـــەشبەلـــەش، بگرینـــە ئەســـتۆ

❀❀❀

گـــوڵی مـــن! وا ســـەرم دانـــا لەبـــەر پێـــت

لەمـــە زیـــاتر مەبووژێنـــە دڵـــی شـــێت

دەســـی تاســـەم بـــە داوێـــنی بـــەزەت بـــێ

هەڵـــە ئەوشـــۆ ئیجـــازەم دە لەســـەر جێـــت

❀❀❀

بـــە دڵ ڕووت بێنـــەوە هـــەر دوو لـــە فـــێڵان

گـــرێ دەیـــن پێکـــەوە بـــسک و سمـــێڵان

دەمـــێ دەســـتەوملان و دەم لـــە دەم بـــین

ببینـــە مـــشتەریی کـــوڵم و تـــەوێڵان

بەهار و جێهەواری کۆن[١]

بەختی ڕەشی زستانێ، ڕەشی کەوتە بناران　　ئەشکی هەوری هەریمان، ڕژایە نێو نزاران
زستانی خستە شیوەن، هەتاو و تاوەباران　　چاوەچاوی گوڵانە، لە لاپاڵ و نساران
بزەی دا بە دەماوان، گاڵتە و گەپی چناران　　چەنەی زستانی شکان، چیمەنی نێو بەیاران

مزگێنی بێ لە یارم، سەوزە بوورە و بەیارم
شیرین تەشی دەڕێسێ، لە جێهەواری پارم

بەهارە هاتەکایە، هاتە و هاتی چیایە　　پێتەڵووکەی زستانێ، بە باوە هەڵوەدایە
سەهۆڵی دەرکوبانان، کوژاوی دەستی بایە　　مامەخەمەی خەماوی، خەمی نەماوە شایە
بولبول، گوڵی هێناوە، بۆ گوڵ دەچێتە شایە　　(مەنیج بارگەکەی تێکنا، گەیشتە هەمزاوایە)

مزگێنی بێ لە یارم، سەوزە بوورە و بەیارم
شیرین تەشی دەڕێسێ لە جێهەواری پارم

سوێروو لە سێتەپڵی دا، لەسەر سیلەوەتاخان　　پووستە بەستەی لە دەما، مزگێنی دا بە باخان
بای وادە وا بە وادە گەیشتە کێو و شاخان　　ڕوومەتی ڕنووی ڕنی بە تینی شووشە داخان
شادی هات و دابەزی، کەسەر بەزی لە داخان　　گوڵان دەڕۆنە شیوێ، شیوان بوونە چراخان

مزگێنی بێ لە یارم، سەوزە بوورە و بەیارم
شیرین تەشی دەڕێسێ لە جێهەواری پارم

خەرەکڕێسەی هەواری، دای لە سەنتوور و تاری　　لەسەر ترۆپکی داری، گاکۆترە و قەناری
دەڵێن موژدە بێ بەهار، بە خۆی و خاروباری　　لە ڕێدایە، بەڕێوەن قەتار و کۆچ و باری
ئاوی گوڵان دەدێرێ لە گاکێڵ و بەیاری　　بیزا و مەندۆك و سۆڵین دێنەوە باری یاری

مزگێنی بێ لە یارم، سەوزە بوورەو بەیارم
شیرین تەشی دەڕێسێ لە جێهەواری پارم

بەفری تەلان و دۆڵان، بوونە پێشێڵی تۆڵان　　وەك شەلوگێڕ و کۆڵان، بەربوونەوە زەندۆڵان

---

[١] – لە نوسخەیەکدا بە نێوی «بەهار و جێهەواری کۆن» نووسراوەتەوە. لاوێك بە ناوی ئەبووبەکری زیرەك دەیهەویست بەهاری شاعیران کۆ کاتەوە، شەوێك هاتە ترکاشە، ئەمنیش لە دواییدا ئەو شیعرەم بۆ نووسی. هیوادارم ئەو کارە بکات.

له خوێنی پیسی زۆڵان، شۆڕاوه دەرك‌وكوڵان　　قەنەوزی سەوزی پۆشی، چیا، بەختی كچۆڵان

بێری چوونەوە بێری، بۆ سەر دەراو و مۆڵان　　رێواس و شەنگەبێژا، چوونەوە مێز و كۆڵان

مــزگێنی بـیێ لـه یـارم، سـەوزە بـووره و بـەیارم

شــیرین تەشــی دەڕێـسێ،لە جــێهــەواری پــارم

خاڵخاڵۆكەی مەحاڵان، دەفڕن بە تیژە باڵان　　دەچنە لای ڕووبەخاڵان، پێی دەڵێ ماڵەخاڵان

دەڵێ خۆشی لە خۆتان، زیاتر لە ساڵی ساڵان　　كیژان دەچن بە بووكی، دەڕۆنە گەورە ماڵان

كیـژان دێنـه دیلانـێ، هەڵدەپـەڕن لـه پـالان[1]　　چاوی ڕۆژێ هەڵنایە، لەبەر پەرەنگ و خـاڵان

مــزگێنی بـیێ لـه یـارم، سـەوزە بـوورەو بـەیارم

شــیرین تەشـی دەڕێـسێ لـه جـێهـەواری پـارم

شوانە لە هەرد و بەردان، دەنێژێ خەم و دەردان　　بـە شمـشاڵی دەنـازێ، نـازی هـەرێم و هـەردان

نەرم تێیدەتووڕێنێ، هەوای قەر و گوڵ زەردان　　ئەسپی هەستی بەزینە، هەوای«زینی» لە سەردان

باخـەوانی ئەوینـه، باخـه گـوڵی لەبـەر دان　　جوانـه هـەر لـەوی جوانـه، دابونـەریتی كـوردان

مــزگێنی بـیێ لـه یـارم، سـەوزە بـوورەو بـەیارم

شــیرین تەشــی دەڕێـسێ لـه جـێهـەواری پـارم

ڕاوچی! كه چوویه ڕاوێ، مەچۆ ترۆپك و لێژان　　خـاوێ، دەكەویـە داوی، لـۆرەی بالۆرەبێـژان

بـزۆز و چاوچـنۆكی، مەڕوانـە پـەرچ و گێـژان　　كچان لـەوێ لە شیون، ڕووتن شلێر و بێژان

نـەكا بـشكێنی تۆبـه، بـه تـام و بـۆن و چـێژان　　لـه لات وابـێ ڕەوایـه، چـێژەیەك بـو بوێـژان

مــزگێنی بـیێ لـه یـارم، سـەوزە بـوورەو بـەیارم

شــیرین تەشــی دەڕێـسێ لـه جـێهـەواری پـارم

۱۳۷۵/۸/۲۵

[1] له نووسخەیەكدا «یالان» هاتووه.

بۆ شکاندنی تازیە و ماتەمی شاعیری خوواناسی کورد، مەلەوانی بەحری عیرفان، مامۆستا «حەقیقی» گوتراوە.

من و بولبول

دە بۆمبێنە سەبا بۆنی بەهار و بەرهەم و کاری
دەرم بێنە لە ناو چین و چرووکی، شیوەن و زاری
سەبا! دەستم بە داوێنی بزەی نەرمی بەیانت بێ
بە بولبول بێژە بم گاتێ بە خۆی و مەڵحەم و چاری
بە خەم وشکەگەرووی شێعر و دەمی هەڵبەستی مەیگێرم
لە هەستم ڕۆچووە چمکی خەم و خەمبار و بێزاری
بەهار و بەربەیان و شەونم و گوڵ ماتڵی بەزمن
دەبا دەستێ بەرێ، بۆ دووزەل و تەپڵ و دەف و تاری
لەسەر سوێگەی هیوا بەزمێ وەڕازێنێ کە ڕازی بێ
دڵی دڵپڕ لە ژانی شاعیری شێعری تەڕ و کاری
وەلاوێنێ بە لاوک، لانکی شێعری تەڕ و تازەم
سەری خەم با بە خەم داچێ، وەلاچێ خێوەت و باری
لە دوو کۆچی ئەدیبی کۆچەری کووچەی ئەدەب مەگری
مەحاڵە گوڵشەنی هەستی، بەبێ بولبول کەوێ باری
مەڵێ پیری موغان ڕۆیی و مەی و مەیخانە، بێپیرن
یەکێ دێت و یەکێ دەڕوا تەبیعەت وایە بڕیاری
شەوی شێعر و شکانی ماتەم و جەژنی ئەدیبانە
دەبا ماتەم تەمابڕ بێ، وەلاچێ سێپەک و داری
دەبۆم بێنە سەبا! بۆنی «حەقیقی» شاعیری کوردم
هەتا شێعری تەڕوتۆڵم، لە گوڵدا بێ دەم و زاری
لە ڕیزی مام هەژار و ئەفخەم و ئاوات و هێمنمە
لە نەخشی وانە نەخشینە، ئەدەب نەخش و کروکاری
هەموو شاگردی دەرس و مەکتەبی ئەو کۆرە پسپۆڕن
کوڕ و کیژی بوێژ و دژبەزێن و دەمتەڕی شاری

لەسەر گۆڕی«حەقیقی» بەس کە بولبول، شیوەن و ناڵە
نەکا شین بێ لەسەر گۆڕی من و تۆ، شینە یەکجاری
ئەگەر فامت هەبێ، بولبول، بە مەی مەستی نییە ڕێزی
بە بێ مەیگێڕ و مەی شەرتە، کە مەستت کا ئەویندای
من و تۆ دووبەدوو بولبول، وەکوو یەك تووشی تووشێکین[١]
ئەمن دوورە هەرێم و تۆ لەگەڵ گوڵ، دوورە دیداری
ئەمن «ڕاوچی» چیای کوردم، بە کەم مەگرە کەموکورتیم
قوتابی مەکتەبی کوردە، سیامەندی پەلی داری

کاك ڕەسوولی چووپانی جانبلاغ ناسراوە بە «شوانە»، شاعیری ورد و وتەجوان، دەستەیە شێعری بە قەدوباڵای منا هەڵوتبوو و بۆی ناردم، و ماریفەتێکی زل و زەبەلاحیشی بە هەست و شاعیری دابووم. هەر چەند کاك شوانم زۆر خۆشدەوێ، بەڵام خوا لێمهەڵناگرێ تاریفەکەی هەموو درۆ بوو. بەڵام خۆشی تێدا ڕانابوو، وا دیاربوو داوای شەڕەغەزەل، کێبەرکێی شاعیری تێدا ژێرمەڵۆ کردبوو. منیش بەو شێعرە داوای ئەماننامەم لێکرد و بە خوڵای شێعری لەڕم سپارد.

ئەمان‌نامە[٢]

شێعری تۆ شوانە! شەوانە، لایەلایەی لێ دەوێم[٣]
تاجی سەربەستی لەسەر ناوە، سەرانەی لێ دەوێم
ڕووت‌وقووت و ڕوو لە مەرگە، داوەڵی بەرگ و گەڵام
بێ‌گوڵ و بەرگ و گەڵا، بۆن و بەرامەی لێ دەوێم
سرکە سیسرکی خەیاڵم، خاڵییە خاڵی وتەم
پیر و بێ‌شیر[٤] و نەزۆکم، شیرە شوانەی لێ دەوێم

---

[١] – ڕاوچی لە نوسخەیەکدا لە وشەی «ڕۆژێکین» کەڵکی وەرگرتووە.

[٢] – لە نوسخەیەکدا بە نێوی «بەیانی و گەز» هاتووە.

[٣] لە نووسخەیەکدا ئاوا هاتووە: شێعری تۆ شوانە گەیشت و شوانەی شوانەی لێ دەوێم.

[٤] لە نووسخەیەکدا «زورهان» هاتووە:

لێوی شێعری تۆ، لە لێوی گوڵ، بزەی بردۆتەوە
هەستی خەستی ئاگرینە، سەد بە هانەی لێ دەوێم
دوورە مەیخانە و مەی و مەیگێڕی لووسە، پیاوی پیر[١]

کەشمونەشمی شێعری کۆنت، کۆنەبادەی لێ دەوێم
بوومە سۆفی خانەقا و خاوەنی ڕیش و جبەم
شێعری تۆ بەو ڕیشەوە، ئیشی کوڕانەی لێ دەوێم[٢]
هەروەکوو تۆ لار و گێڕە، شێعری بێ شانوملم[٣]
نا هەقە تەبعی تەڕی تۆ، ململانەی لێ دەوێم
چەکراوێکی دەسی[٤] دەورانی بێ‌ودم و فەڕم
بەدفەڕی، شێعری شەڕی[٥] تۆ، بەزمی کاوەی لێ دەوێم
کۆنە «ڕاوچی» چەکراوم، بێ‌چەك و چەکمە، وڕم[٦]
شێتییە شێعرت، نەچیری چاردەساڵەی لێ دەوێم
١٣٧٦/٧/١٠

شاعیرێکی تازە پێگرتوو، جحێڵ و بەسمێڵ و وردبین و بەزەوق، کاك مەلا غەفووری کەسنەزانی، واتە خەڵکی گوندی کەسنەزان، نازناو بە «ژاکاو» پۆلێك هەڵبەستی بە دەم و لووتی مندا کێشابوون، لوتفی خۆی لەمەڕ ڕابردووما نیشاندابوو، منیش بەو غەزەلە، غەزای خۆم ڕاگەیاند و کەسنەزانم وەبیر هێناوەتەوە.

[١] لە نووسخەیەکدا ئاوا هاتووە: لووس و عازەبم
[٢] – یان: وەك کچی تووسەن بەشەو بەزمی کوڕانەی لێ دەوێم
[٣] لە نووسخەیەکدا ئاوا هاتووە: هەروەکوو تۆ لار و گێڕە، هەستی گێڕ و لاوەچم
[٤] لە نووسخەیەکدا ئاوا هاتووە: دەم
[٥] لە نووسخەیەکدا ئاوا هاتووە: تەڕی
[٦] لە نووسخەیەکدا ئاوا هاتووە: کۆنە ڕاوچی چەکراوم، ڕاوەچەك یاساغە لێم

یادێ لە کەسنەزان

کەســنەزان و کەســنەزانی، کــێ دەزانــێ کـێن و چـین
نۆکـەری بەرچـاوی وانــە، چـاوجوان و جـوانی چـین
کەســنەزانە، جــێهــەواری شــیرن و فــەرهادی کــورد
کەســنەزانە جێگــە فرگــە و هەڵمـــەتی لاوی بـــەتین
تــا دەســم بگــرێ قەڵـەم، ئـەی شـاپەڕی بـاڵی خـەیاڵ
هـەر دەوێـژم دیمـەنی تـۆ، وەك بەهەشـتی سـەرزەوین
گوڵ بە دەستێ دەستی گرتم، شەو لـە نێو گوڵزاری تۆ
هـەر لـە وێڕا بوو کـە هەستم، بوو بـە گوڵزاری ئـەوین
گـەر دڵـی کـونکـون بـە ناسـۆرە و تکـەی لـێنـابڕێ
ئەو دەمی پێکرا، بە سیلەی چاوەچاوی، چاوی شین
سـێو و مێـوی بەردەمـە، زیـن و مـەمی نێـو بـاخی تـۆ
کلْفەتی جێژوانی تۆیە، «خاتوو ئەستێ» و «خـاتوو زیـن»
دوێکــە «ژاکــاوێ» نــەکاوێ، یــادی تــۆی هێنــاوەبیر
ژینــەوە، فرمێـسکی سـوێری، بەربـەیانی گەرمەشـین
مـوژدە بـێ بێکـەس نـەماوی، ڕوونـە ئاسـۆگی هیـوات
بـۆ بـەرەی تـۆ تێدەکۆشـن، لاوی«ژاکـاو» و خـەمین
کەسنەزان! ئەی کێلە سیپانی، «سیامەند» و «خـەجێ»
دەچــنە ســەرداریُ لــە پێنــاوت، هــەزاران شـێخەمین
راوبــەتاڵی بــۆ نییــە «ڕاوچــی» هــەرێمی جـوانی تــۆ
لاوی تــۆ دوژمــنبەزێنــە، بــێهــەراس و بــێبــەزین

١٢٧٦/٦/٤

هاوار لە دەس پیری

دەپرسـی لـێم بـرا، کـۆن و کـەلاك و کۆڵـەوارێکم
لـەبن سـەرباری پیریـدا، نـەخۆش و لـەش بـەبارێکم
تەمـەن جـەرگی بڕیـوم، لێـیدڕیـوم دەفتـەری ژیـری
بـەرەو بێروونـی خـەمباری، خـەریکی بارەبـارێکم
گەرووتـەنگ و پـشووتەنگ و بـەهاری لـیٚ ونـە لێـوم
بـە دڵ ئاتـاج و موحتـاجی بـزەی لێـوی بـەهارێکم
تەمەن گەستوومی، چاوم یەك بە دوو دێنیٚ، بەرەو پیرم
لـە خـوێنی دڵ پـڕە کاسـەی هـەموو شـام و نـەهارێکم
هـەموو دەردی بەدەمـدا کـردووم، دەردی تەمەنـداری
لـەوەش بـەولاوەتر، شـین و جـەخاری کۆنـەیارێکم
بـەرەو گـۆڕ و سەرەوشـۆڕم، لـە یـارانم خوداحـافیز
ئـەوەم یـارە کـە ڕابگـریٚ، نـەواری شـوێنەوارێکم
خوا زێـدم بـەبیٚ شـێعری تـەڕی«راوچـی» نـەبیٚ تاکوو:
وەسـەر بـەردیٚ نـەمامی بـەردەلان و دەم حەشـارێکم

١٣٦٥/٣/٣ . سەدراباد

بە وتەی میرزا «محەمەدی ئەفخەمی»، ئەم غەزەلەی ژێرەوە هۆنراوەی مامۆستا «مەلاهادی ئەفخەمزادە»ی برایەتی:

کوڕە شێخ

دەڵێن ڕۆژێك، کوڕە شێخێك بە بابی خۆی گوت ئەی باوە
لە مەکر و فەندی تۆ عالەم هەموو سەریان بەسووڕ ماوە

ئەگەر چی من کوڕی تۆم و جگەرگۆشە و عەزیزم بۆت
لەبەر خاتری منە داییم، کە کارو شوغلی تۆ ڕاوە

لە کونجی خانەقا دەخزێی، شەو و ڕۆژ بۆ نچیرگرتن
وەکوو گورپەی، لەسەر بەرماڵ بە حیلە چاوی قونجاوە

بە زاهیر عابد و زکرت هەموو قورئان و ئایاتن
کەچی بە دزی دەڵێی یا مشك و یا کەشك و پشی میباوە

هەمیشە هەر خەریکی مەکر و فێڵ و فیت و تەزویری
عەبا: تەپکە و درۆ دانە و زمانت داوە، بادراوە

دەزانم بۆمنە سەرپاکی ڕەنج و کار و کەسپی تۆ
هەتا دونیا لە من خۆش بێ، ئەتۆ دینت لە دەس داوە

لە بەر منتە، سەراپا، ئەم بسات و داموودەزگایە
وەکوو، دێوانە لەم دنیایە، عەقڵی تۆ کە گۆڕاوە

لە شاری نامسوڵمانان لە بازاڕی خەیانەتدا
دوکانێکی درۆت، بۆ سەربڕینی خەڵکی داناوە

ئەوانە و سەد ئەوندی تر کە ناگوترێ لە شەرمانا
دەزانم پاك لە بۆ منتە، هەچی ڕەنجت کە کێشاوە

ئەما خۆ من نەفام و بێشوعور و نامسوڵمان نیم
کە ڕازی بم بە ئەو حاڵە، کە دینی خەڵکی تێکداوە

دەبێ من چۆن دڵم خۆش بێ بەوە، خۆشخۆر و تەرپۆش بم

مریدی رووتوقووتیشمان، لە خەودا خاوەنی جاوە
ئەمن پۆشتە و رەحەت، بێخەم، خەریکی عەیش و نۆشێ بم
لەگەڵ دولبەر لە بن سێبەر، وەتاغ و سفرە چنراوە
مریدێ رووت و پێخاوس لەبەر قرچە و کوڵی گەرما
لەبەر تاوە، دەموچاوی، وەکوو نێوتاوە، سووتاوە
لەگەڵ ئەو رەنج و ماندوویی و زگی برسی و دڵی پڕخەم
لە مانگێدا، شەوێ، جەژنی، بەشی ئەو هەر پیازاوە
دەبێ چۆن من دڵم بڕوا بدا، ماڵی ئەوانە بخۆم
بە زەهرم بێ ئەگەر بیخۆم، حەرامە، پیسە، خوێناوە
ئەتۆ بۆ خۆت دەڵێی شێخم، لە زومرەی ئەولیایانم
نوفوسم پاکە بۆیە گەر دۆعاکەم، بەردی رق ئاوە
کە وایە بۆچی، بەردێك ناکەیە زێڕ، یانە زیوینە
ئیتر چاو نەبڕیە دەس کەس کە داخۆ هیچی هێناوە
کە تۆ دۆعات بە قازانجی کوڕ و ماڵت قبوڵ نەکرێ
بە چی خەڵکت فریو داوە، خودا بتکوژێ ئەی پیاوە
ئەوا ئەوجار، قسە و وەعزی برای خێرخوام لە لا ڕاستە
کە پیاوانە بەبێ باکی، گوتویە، وا قسەی قاوە
ئەگەر شێخ و خەلیفە خاوەنی کەشف و کەراماتن
لەبەر چی خەڵکی کوردستان لە فەقر و زیللەتا ماوە
کە ئەهلی خارقولعادەن لەبەر چی سۆڤی یا دەروێش
لە باسی دین و مەزهەبدا، ئەوەی زانیویە هەر ناوە
هەتا کەی نامسوڵمانی حەیات بێ، بەسیە ئەم کارە
لە ناڕاستی ئەتۆیە کورد، لە دونیا دینی شێواوە

وەڵامی جەنابی شێخ بۆ کوڕە زاناکەی

بە هۆنراوەی(ڕاوچی) ساردەکۆسانی

کـوڕم، ڕاسـتە هـەموو زکـر و تەلیلـەی مـن تەڵـەوداوە
بـە داوی دینـە گرتوومـە، هەچـی گشتە وە یـا خـاوە

کوڕم ئـە و تـەپڵ و زەرگ و مێزەر و ڕیشەم، کـە دەیبینی
میراتـــی باوبـــا پیرە بەجێیـــە بـــۆم بـــەجێماوە

بـــە فرمێـــسکی ڕیابـــازی، دەدێـــرم وەرزی داهـــاتم
دراوم بـــێ، دەراوم ڕۆشـــنە، جێگـــەم لەســـەر چـــاوە

مـــن و تـــۆزێ ڕدێـــنی ڕاچـــەنینی پـــڕ لـــە دووڕوویـــی
دەسـی هـەر ئـاڵ و وێـر و دەسـبڕی شـارانی بـا داوە

نییـە ترسـم لـە هەرچـی، چـی دەڵێـت و، چـی دەڕاوێـنێ
مەڵێ ئەو شێخە، کەی شێخە، کە ویژدانی لـە دەسداوە

کـوڕم ئاقـڵ بـە، دینـار و قرۆشـت گـەر نـەبێ پووچـی
پڕوپووچـی، ئەگـەر عیلمـت بـەخوڕ، بڕژێتـە دەریـاوە

قـەڵا و قفـڵ و کلیـل و دەرکـەوانی لـێ نـەزانت بـێ
لـەناو قـەومی نـەزانا، کۆنـە بـەرماڵت، لەسـەر ئـاوە

گـەلێ ئـەهلی عـیلم، گـەوج و نـەزان و کـەودەن و گێـژن
کە شێخی، دوو، درۆی پێبێ، لە مێژە بۆی لـە کەوداوە

زمـــانی ســـیخوڕی، ســـیخورمەیە، بـــۆ دوژمـــنی ڕاوت
ئەگەر سیخوڕ نەبێ، ڕاو و تەڵە و داوت لـە دەس داوە

ســـەپانی دەســـتوپـــێ چـــڵکن، نەفامـــە ژیـــنی پێنـــاوێ
مشایەخ ژینی پێویستە، لـە ویستی دینی لای داوە

سپێرەی من لـە دڵ بگرە کوڕم دوو، ڕوو، نـەبی، ڕووتـی

بە ڕووتی چت بە چی نابێ، نە لەملاوە، نە لەولاوە

هەتا دەمری لە ویژدان و لە ڕوحم و عاتیفە مەدوێ

دراوی زۆر و بۆرت بێ، مەپرسە کێ لە قوڕ ماوە

خەتی تۆ پارەیە و پۆزی ڕدێن و یاهوو یا پیرە

مەترسە، بۆ درۆزن، پۆلەکەر هەر بوون و هەر ماوە

قەمە و ساتۆر و تەکیە و خانەقا، داو و تەڵەی ڕاون

هەزار، پۆڕ و پەری دەگری، ئەگەر ئاقڵ بە جێ ڕاوە

کوڕم ئاسانە، مەیلت بێ، فرۆفێڵی، مشایەخ بوون

عەبای بە درۆ هەرای بە درۆ، هەمووی بە درۆیە بەرچاوە

ئەگەر تەڕپۆش و تەڕنۆشی بەرەو باخی حەرەم ڕابە

تەڕی لەو شوێنە، هەر سینە و، مەم و داوێنی نازاوە

لەوێ یەك مەستە، یەك مەستی لە ناو دەستایە وەستایە

لەوێ هەر کەیفەیە، کەیفت هەبێ، هەر کەیفە دەستاوە

دەمت خۆش، شاعیری ڕەند و بوێری، قەڕنی، لاساری

بە قوربانی دەمی تۆ بێ، دەف و تەپڵی، بە ئاژاوە

١٣٧٥/٣/٢٢ ترکاشە

لالەخەوێك

لە خەودا بولبولی زەوقم، لەسەر سینەی سپی ئەوشۆ

بەبێ شەرمی، گوڵی شەرمی، لە بەژنی گوڵچنی ئەوشۆ

هەڵی دامێ فەلەك، دەستم لە داوێنی گوڵێ وەرهات

گرێکوێرەی کەمەر شل بوو، کراوە، داخزی ئەوشۆ

لە بوتخانەی پەلوپووزا، بزەی هاتێ بوتی نەوسن

مەتەی دەستی قەزا، بورجی سەری نەوسی سمی ئەوشۆ

بەهانـــەی دامـــە دەس، لێـــوی بـــزۆز و لالەشـــی ڕووتـــی

دەسی خۆش بێ، قەمەی شێخی بەهانەی لێبڕی ئەوشۆ

کـرا هەرچـی دەبـوو، نـەکرێ، لـە چاوی گـوڵ ڕژا خـوێنێ

سـەرو بـەرگی، حـەیا دۆڕا، لـە بـەزمی ڕافـزی ئەوشـۆ

لـە میحرابـی پـەل و پـێدا لـە پـێ کـەوتم، جـەنابی شـێخ

گـــوڵی تۆبـــەی بـــە بـــادا دا، گڕوگـــاڵی دزی ئەوشـــۆ

شـکا بـێشـك، شـکی ڕۆژوو، هـەواڵی چـەژنی بـۆ هێنـام

لـە ژێـر هـەوری کراسـی چین، هیلالـی بـێشـکی ئەوشـۆ

بـە مـەیگێڕم، بڵـێ «راوچـی» بـەرەو مـن، بـا نـەدا بـادەی

هەتا مەحشەر تەڕ و مەستم، بە بادەی گوڵچنی ئەوشۆ

تركاشه

ڕێکەوتی ٥/٦/ ٦٨ هەتاوی، کۆڕێك بۆ یاد و بیرەوەریی مامۆستا ئاوات لە یەکێ لە مزگەوتەکانی بۆکان گیرابوو. بەڵام نەیانهێشت ڕێوڕەسمەکە بەڕێوە بچێ. مامۆستا ڕاوچی بەم شیعرە وەڵامی ئەو کارە دزێوەی داوەتەوە.

چەکی ڕزگاری

ویستم هەستم بۆ مەبەستم
کاڵۆکەی، ئاسن هەڵبەستم
لە لالەخەو، خۆ ببوێرم
خۆم بە خەیاڵێ بسپێرم
کۆمای خەیاڵم لە کەو دەم
دڵ چی دەوێ، دڵ بە ئەو دەم
ڕابم، بەرەو کوێستانی کورد
سەری «بەسری»، پۆپەی «هەڵگورد»
«کورەش»، «مامەڕەش»، «بەر نێری»
«ڕێلکە» و «سۆیلە» و «بازی بێری»
«سادر»، «ساسۆن»، «جەبەل حەمرین»
«پۆپەی پیرس»، «چیای شیرین»
بچمە چاوەی چاوگە گوڵان
جێ هەڵوێستی دڵ بە کوڵان
سەر دەراوی، شوان و بێران
جێگە قریوەی، هاوێران
جێگەی، حەز و، بریای دڵان
ببمە میوانی نێو گوڵان
لە هەر گوڵێ چەپکێ بکرم
بە باڵای شێعرێکی ببڕم
شێعرێ بە گوڵ وەڕازێنم
لە سوێگەی دڵ دایبەزێنم
تا تێبگەن بەرز و نەوی
شێعرە فریشتەی سەرزەوی

کامە شێعر شێعرێکی زەنگ
لە سوێی کۆمەڵ، بە سوێ بە دەنگ
بە دەنگ، بە دەنگ دەنگی کاری
چەکە، چەکە بۆ ڕزگاری

جامی جەم کە هەبێ شێعرە
هاوتا لەگەڵ گەڤ سێحرە
شێعر تیشکێکی زێڕینە
بە تینێکی هێن دێرینە
هاوتەمەنی بابادەمە
دەرمانی هەر دەرد و خەمە
شێعر بووکی حەز و هەستە
شێعر نەبێ ژیان پەستە
شێعر بەڵگەی زیندوو بوونە
زنەی هەناوێکی ڕوونە
شێعر ماکەی سەرکەوتنە
ئازایەتی، نەسرەوتنە
شێعر گوڕووی گەرووی پڕە
خاوەن دنەی گەرەگوڕە

پێلی، دەریای حەماسەیە / تەزووی هەستی بە تاسەیە
شێعر بەرهەمی فرمێسکە / ناڵەی، گۆشت و پێست و ئێسکە
شێعر ناڵەی مل بە هەشن / تۆ ناییبینی، دەنا گەشن
شێعر،کۆرپەی دڵی بۆسۆن / بێ لووت نەبی، بە تاموبۆن

کامە شێعر شێعرێکی زەنگ
لە سوێی کۆمەڵ، بە سوێ بە دەنگ
بە دەنگ، بە دەنگ دەنگی کاری
چەکە، چەکە بۆ ڕزگاری

شێعر خەجی هەڵفڕیوان / لە سیپانی کردە میوان
شێعر خەجی بردە سەرێ / کوێنی ڕەشی کردە بەرێ
شێعر دارەبەنی ڕوان / خەجی بە لارەمل نوان
شەوگوردی شێعری تەنی / سیامەند و دارەبەنی
ناسر، ماڵماڵ، خان و دمدم / میرە کوێرە، سوڵتان جمجم
لاس و خەزاڵ، میر سیوەدین / عەرفۆ، چەکۆ، بەکری بێدین
شەم و شەمزین، مەحموودە شۆڕ / سەدانی تر، بێپۆ پسپۆڕ
هێزی شێعر باڵی گرتوون / دەیان ساڵە هەر نەمردوون
شێعر بەڵگەی مێشکی پڕە / نەقورچەیە، گورچووبڕە
شێعر شێعرە سێحر نییە / چەکە لە چەك کەمتر نییە
ناڵەی گەرووی سەر بە هەشە / هەنگی شاخە ئەشکی گەشە
پێغەمبەری وتار شێعرن / مستی، دەمی نەیار شێعرن
کۆمای بە بێ بژار شێعرن / هۆرەی هۆبەو هەوار شێعرن

کامە شێعر شێعرێکی زەنگ
لە سوێ کۆمەڵ، بە سوێ بە دەنگ
بە دەنگ، بە دەنگ، دەنگی کاری
چەکە، چەکە، بۆ ڕزگاری

بڕای گێلی دیمەن هەیاس — بێجێ، بێنێو مێژوو نەناس
خۆگێل مەکە گوێ بگرە بۆم — ئەتۆ من و منیش هەر تۆم
مێشکی شاعیر ئاوێنەیە — نوێنگەی هەراوی وێنەیە
هەر دیمەنێ مەیلی بسێنێ — لەناو شێعرا دەینوێنێ
جیهانی ژین کە دانرا — شاعیر ناوی چرا نرا
شاعیر شەمی شەوەزەنگە — زانایە پوختەیە دەنگە
دەنگی دەردی من و تۆیە — بەرچاوە، ڕایەڵە، پۆیە
چەکی دەمە، دژ تۆقێنە — سێڵاوە، خەم هەڵوەرێنە
ژیان شەوە، شاعیر شەمە — شەوی بێ‌شەم دەرد و خەمە
وتەی بەرزی بەرزە وتار — مەکۆی بیروبڕوا «هەژار»
نەوەك هەژار، بەڵکو قەوی — تیشکی هیوا لەسەر زەوی
دەڵێ: کۆمەڵ بەبێ نووسەر — هەر لاشێکە، بێ‌سەروبەر
وتەی «سەعدی شیرازییە» — جێگەی ڕێز و شانازییە
دەڵێ وشتر بە شێعری خۆش — دێتە سەما، سەر و ڕووخۆش
ئەوەی شێعری لە لاچووکن — چووکەی وشترێکی چووکن
فش‌وفۆڵە، لێنەزانە — کەڵکە و بەربایە زیوانە
شێعر و شاعیر مانگەشەون — خێری خووا هەبێ ئەون
شاعیر مانگی شەوی ڕەشە — بەرز و بەشۆقە، ڕووگەشە
پاشی مردن هەر زیندووە — تام و بۆنی ناو مێژووە
خاوەنی شێعری هەنگێوە — چ «ڕاوچی» یا ڕاوچی شێوە
لە مەرگی شاعیر مەترسێ — دوژمن لە کێڵی دەترسێ
یارەب هەتا زەوی هەبێ — ژینی بەرز و نەوی هەبێ
هەر زیندوو بێ شێعر و شاعیر — دوو ئەستێرەی گەش و زاهیر

١٣٦٤/٦/٢٤ . ترکاشە

کورتەشین

بەرلەوەی بگرێ ئەجەل بەربینی ژین   بەرلەوەی، شەم بۆم بگێڕێ گەرمەشین
بەرلەوەی بمبەن بەرەو، تاتی شتن   بەرلەوەی بشکێ، زمانی پێگوتن
بەرلەوەی کفنم لەبەروێ، هەڵدروون   بەرلەوەی دووپشکی گڕوێ بم گوروون
بەرلەوەی، بچنێ، ئەجەل مۆخی وتەم   بەرلەوەی بەرپێکەوێ دەست و پتەم
بەرلەوەی بەر بێ لە دەس، داوێنی ژین   بەرلەوەی لاشەم بهاڕێ کورتەشین
بەرلەوەی ئەستوندەکی بشکێ، تەمەن   بەرلەوەی سینەم لە پەلدا دارەبەن
تاکوو شەی ماوە، شەمی شەوگاری ژین   با بناڵێ بووکە شێعری، سەر بەشین
با بڕێژێ خوێ، لەسەر زامی بەسۆ   تێگەیێنێ ڕۆڵەکانی، ڕەنجەڕۆ
بازنەی ئەشکم بدێرێ، نیشتمان   با ببێتە چیمەن و گوڵ ڕێزمان
با زمانی مەش بە کەش بێ، ڕۆژ و ساڵ   پێنەگرتوو، بێنە سەرپێ، بێنە حاڵ
بۆ گوڕوگاڵی وتەم، گوێ بگرە گوێ   کۆنە «ڕاوچی»م و پەیامم نوێیە، نوێ
کۆنەدەردە، دەردی، کۆمەڵ، نوێ نییە   ڕیشەدارە، بن ڕەگە، سەرتوێ نییە
ڕیشەبڕ نەکرێ، دەکێشێ ڕیشەمان   زەرد و بێگوڵ، ڕادەوەستێ تیشەمان
بێسەوادی هۆی، هەرێ نزمی مەیە   تا نەخوێنی، خوێنی دڵ، بۆ تۆ مەیە
بێقەڵەم، خاوەن تەلا بێ، قڵخنی   بەربەلایی و نیوەماوی مرخنی

خوێندن و ژین

بۆم بڕۆ فێرگە و بدێرە بیر و هۆش   پڕ لە گوڵ کە، وردەوردە مێز و کۆش
خوێندنە هۆناسی دەردی داسەپیو   خوێندنە، پیو و بەزی پشتی بڕێو
خوێندنە فڕگە و گەوی لاوی بەنێو   خوێندنە مستی دەمی لاسار و دێو
خوێندنە ڕێچاری ژینی بێبڕێو   خوێندنە خوێنی گەلانی ڕاپەڕیو
خوێندنە تاجی سەری سەرداری گەل   خوێندنە گۆچانی، گۆج و یاری شەل
خوێندنە شاباڵی بازی بەرزەفڕ   خوێندنە هێز و برستی ڕەندە کوڕ
خوێندنە، نەخش و کری ئاکاری ورد   خوێندنە، بۆ چارە دەردی دەردە کورد

تا نەخوێنی، هەر بە بێخوێنی دەڕۆی   یا نەماوی، یا کە ماوی ڕەنجەڕۆی
گەل نەخۆش و، داتەپیوی خوێندنە   خوێندەواری، هێن کەمە شورت و ونە
شورت و ون بێدەنگوڕەنگ و بایەخە   کورت و قرت و قڕکراو و ئایەخە
عەبرەشە، بێپاشەوار و ڕۆڵەیە   بێبڕستە، تێشکاو و کۆڵەیە
چووکە، پووکە، ژێر چەپۆکە بێبەشە   مۆلەترسە، سایەقورسە، پێڕەشە
بێقەڵەم، کۆمەڵ بەرەو تۆف و مژە   سواری ئەسپی باووبژ بێ خۆکوژە
بێقەڵەم، لامێژە مێژوو، بێکەسە   لات و پاتە کشکراوە ئەجمەسە
بێقەڵەم بێ، وشکەڵێکی وشکەڕۆی   داوەڵێکی بێگەڤ، بەورە پەڕۆی
بەربەلایە، کۆمەڵی نەخوێندەوار   پێکڵی ژێر کوڵوبارە، کۆڵەوار
تا نەخوێنێ، ڕوو لە ڕێ نی، ڕێونی   بێبەشی کووز و کولان و قوچبنی
هەر قەڵەم، قەڵغانی گورزی تۆڵەیە   هەر قەڵەم، ڕۆ بێتە کارێ ڕۆڵەیە
هەستە بخوێنە برا، هێشتا زووە   زەحمەتی تۆ، بۆ بەرەی داهاتووە
پاشی مردن، پاشەرۆکی کردەوەت   بەرهەمێکی پایەدارە بۆ نەوەت

من و کوڵە قەڵەمەکەم

پیرەدارێکی گەلازەردی کەلم   رووت و قووت و بێبەشی پۆپ و پەلم
هاکە باسەر، بێسەرما لەشم   لەش بەجێما، بێسەر و کەشمونەشم
ئەی قەڵەم دەستم بە داوێنی بزەت   با بەرەو من بێ، بەرەو من بێ، کزەت
تاکو شەی ماوە، هونەر نۆبەی منە   هەر کەسێ، بێتۆ بژی، خۆی لێونە
تا کەمێ سرتەی هەیە، سیسرکی دڵ   تا بە قڕ نەچووە، پەلوپۆپی بە گوڵ
هاکە بەستی ڕێگە ژینم، ڕێکەوت   هاکە تیری چڵکنێکم، وێکەوت
هاکە بوومە تێشکاوی، با سەرێ   بوومە قوربانی لە پێناوی سەرێ
تۆم نەنووسی کێ دەزانێ کوێندەریم   بۆ ڕژا ڕەنگی ڕەشی دەردی سەریم
دەی قەڵەم قوربانی، سۆزوسازی تۆم   گوڵچنێکی ڕێڕەو و ڕێبازی تۆم
دەستی من بگرە، بەرەو مێژوو بەلەز   بمخە، ڕیزی کوردەکانی خۆنەگەز

بۆم نەنووسی، کێ دەزانێ کوێ چووم | کامە قەمچی سیرمەسیرمەی کردووم
بۆم بنووسە تا لەسەر خۆیە هەناو | باسی زیندانی ڕەش و پێوەند و داو
بۆ (قزڵقەلعە)ی تەڕوبڕ بوو بە جێم؟ | بۆ لەشی خۆشی نەدیوم بوو بە کێم؟
بۆچی ڕۆژی ڕوونی من گۆڕا بە شەو؟ | بۆ کرامە داوەڵی، بێخەون و خەو؟
بۆ لە من، بۆتە ملۆزم، تەپلەبۆر؟ | چۆنە تێر نابێ، لە لێدانی بە زۆر؟
گا بە قەمچی گا بە دەسبەندی قەپان | گا بە پۆل و گڕ، دەسووتێنێ زمان
زۆر نەفامە، داروەدەستەی پەهلەوی | چۆن نەوی دەکرێ بە قەمچی دڵقەوی؟
چۆن کەوی دەکرێ بە تینی شیشەداخ | باز و بازۆکەی تەلان و شاخ وداخ

ناترسم

ناڵەناڵم، کەی لەبەر قەمچی زڕە | هەر کوڕێ قەمچی نەدیوە کەی کوڕە!
پیر و پێشینەی گەلی کوردم دەڵێن | بابەتی قوربانییە، بەرخی کەڵێن
من کە ڕۆڵەی هۆزەکوردی بێ لکەم | بابە قوربانی، گەلم بێ خوێنەکەم
خوێنی من بڕژێ، لەسەر ماف و بەشم | زۆر بە بەرزی هەڵفڕیوم، ڕووگەشم
دیارە بێفام و نەزانە، دوژمنم | وادەزانێ کوردەواری، هەر منم
چۆنە، تێناگا، کە کوردی ڕاپەڕیو | بوونە تەرزی، قەفقەفۆکەی سەرپەڕیو
هەر قەفێکی هەڵپسێنی، ناڵەبار | ئەو قەڤ تر، دێتە گوڵ تێر و تەیار
هەر گوڵێکی هەڵوەرێنێ کۆنەدز | ئەو گوڵێ تر، خونچەیە ڕاساوە بز
بەوری شاخی، نەیرەتێنێ بێزەرە | خەوتووە، بێکێشەیە، ماتە، کەرە
بێت و ئازاری درێ وا دێتە شەڕ | شەڕ بسووتێنێ، پەرێزی وشك و تەڕ
من کە «ڕاوچی» چرگەن و لێڕ و چڕم | شاعیرێکی، هەڵبڕاو و دڵپڕم
گەر بە نووکی نێزەوە گەو بێ لەشم | هەر دەڵێم مافم دەوێ، کوردی گەشم
سەرنەوی ناکەم، لەبەر قەمچی بزۆز | چی لە دەس دێ بێمنەت بێ تەپلەبۆز

با منیش بگوژێ لەڕێوە تەپلەزل هەر لە جێگەم جێگرە بەوری بەمل

وردەئازاری دیلخانان

دیل و دیلخانەم نەدیبوو، بیستبووم نووکە قەمچی بۆ دەمێ نەیگەزتبووم
دیتن و بیستن برا، فەرقی فرەس کەی بە بیستن، تینی ئاگر دێتە دەس؟
تا چزەی قەمچی نەچێژێ، شانوپیل کەی دەزانێ حاڵی چۆنە فیلی دیل
باسی مەرگە، بەیتی ئازاری شەوان دەنگی پۆتین و چەقەی زیندانەوان
کێشەکێشی، کێشی نینۆکی شەوێ هەر کوڕی کوردێکە، مەردە نانەوێ
ترسی قەمچی، ترسی هەوچی، ترسی دار ترسی نێڵەی، ژێر نینۆکی کۆڵەوار
کێچ و ئەسپێ، وردەڕشکی، جێ خوروو دانەخۆرەی ژێرکراس و بن پزوو
بۆر و باریك، و گەڕۆڵ و سیسەڵەن سیس و پیس و پێستەخۆر و ڕیوەڵەن
هەر یەکەی داخی عەزا بێ، بۆ ئەسیر چۆن بژی، باشەکوڕی بەندی فەقیر؟
من کە «ڕاوچی» ڕاوەچاوێ بووم لە دێ لێرە ڕاوی، ڕشك و ئەسپێم پێوەدێ
قامکەشادە و پانەنینۆکی دەسم بوونە هاوڕێ، بوونە هاوکار و کەسم
جووتەبازی، لەش لە خوێنی هەڵکشاو بوونە کێشك بۆمنی لا لەشخوراو
دووبەدوو، هەردوو، لە ژینم بەرگرن کەم هەبوو کێچێ وەجووڵێ نەیگرن
سێ و دوو حەوتەم لەسەر تێپەڕ بووە لەش نەشۆراوە، پواوە، گەڕ بووە
بێشەم و شەمزاوی، ئازاری، شەوم جێتەڕ و بێڕاخەر و خەون و خەوم
هەر لە تۆقی سەرمەوە، تا مووچی پێم چۆرەچۆرە لێیدەچۆڕێ، خوێن و کێم
گرژ و کۆم و داتەپیو و نیوەماو باوەڵی دار و، شەل و ئەژنۆشکاو
هەر بە دارو، دارە دارە و کۆمەکۆم هەر بە شپڕێوی بەرەو میزگەم دەڕۆم
دوو کەڕەت ڕەسمە بەرەو بۆگەنکە چوون جورمی شێلاقی هەیە، بێنۆبە چوون
غەیری ئە و ڕەسمە دەبێ بگری پەسیو یا لەگەڵ دەرپێ بسازی، بۆگەنیو

یەک دەقیقە ڕانەبی سەر کاری میز
تۆسن و جووتەوەشێنە باوەحیز

بێچووە تریاکی تولەی بابۆگەڕن
بێفەڕ و قرتی وەر و پاشەل تەڕن

فیتەر و حەیتەزەلام و مۆنومۆڕ
تێنەوەست و گوێنەبیست و سرکوتۆڕ

بۆ مولومۆ، دێنە زیندانی شەوان
وردەبەرتیلی دە وێ زیندانەوان

نەیدرێتێ درهەم و دینار و پوول
چی بەسەر دێنێ بەیانی، داروتوول

هەر مەپرسە دیلە کوردی بێسەواد
چی بەسەر دێنێ سەری قەمچی گەواد

هەر مەپرسە حاڵی دیلی بێدراو
چی بەسەر دێنێ قەفی زنجیر و داو

هاکە پڕ بوو کاسەسەبری تێشکاو
نۆبەتۆڵەی هاتەوە دەس لێوەشاو

هاکە بەرخی بن سەوەی بوونە بەران
هاکە خەنجەر بوونەنەشتەر بۆ سەران

هاکە هەستا، کۆمەڵی بڕبڕکراو
هاتەوە تەیری کەژی داگیرکراو

هاکە تەور و قۆچەقانی بوونە چەک
دەنگی داوە چغ بەچغ بە بێچووە سەگ

هاکە ڕیز بوو داس و تەورداس و کوتەک
فیکەفیک و بەردەفڕکێ بوو بە چەک

هاکە شەو بەندی ترازا، خەنجەری
کوردی دەشتی، کوردی کێو و بەندەری

هاکە کۆکۆ کۆمەڵی کەل ڕاپەڕین
نووکەشەق تەپلەی بە شەق هێنا درین

هاکە زیندانی شکا، زیندانەوان
بوو بە دیلی دەستی زبری دەشتەوان

هاکە تاجی شابەشاوە بوونە دیل
کەوتە، بەردەستی بزۆزی کۆنەدیل

هاکە سەر بێتاج و تاجی سەرکەوت
زەبروزەنگی دەستی تۆڵەی وێکەوت

من کە کوردێکی ئەوینداری چیام
ڕۆژی تۆڵەم دێتە دەستێ، دڵنیام

ڕەوڕەوەی چەرخی سروشتم، قازییە
ژینی کۆمەڵ، تەختەنەردە بازییە

جاری دێت و جاری دەڕوا، نۆبەباو
جاری دیلە، جاری فیلەکورتە لاو

گەر لە دیلخانەی عەجەمدا بوومە دیل
دێلەڕێوی دەمگەزێ، لێم بۆتە فیل

ڕیشەبڕ نەبووە هومێد و چاوەچاو
روو لە ڕۆژی، تێشکانە بەند و داو

گوندی «سونی» کوردستانی باشوور. ١٣٤٤/٤/٦

«زاوا و بووك و نووکە نووکی بووکێ»

کوڕێکی قەشمەری کوردی دڵاوا — چ خۆشە هەڵکەوێ بکرێ بە زاوا
گراویلکەی[1] بە بووکی بێتە بەردەس — هەوێردێکی حەمایەت بێ، نە بەیدەس
مەکە و لاچۆ، قەڵاچۆ بێ لە نێوان — بەدەس بگرێ، مەم و لێوان بە لێوان
لە شەڕگەی دوو لەشی دەمڕووت و لەشڕووت — لە چاوی گوڵ بچۆڕێ ئەشکی یاقووت
بنۆشێ زەمزەمی لێو و دەمی چووك — کەوی کا دوو مەمی سرك و سڵی بووك
لە پێتەختی سپی سینەی سەمەن بۆ — ڕەوایە بەرهەمی چڵپە و مڵۆمۆ
لە مێشێنی پەل و پووز و کەمەردا — هەڵە هەرچی وەبەر دا، هاتە نەردا
وەکوو پەروانە، دەمدەم خۆ لە شەم دا — دەس‌وپەنجەی خەیاڵاوی لە مەم دا
وەلاوێنێ بە دەم، دەمدەم دەم و لێو — بچێژێ تام و چێژی بەرهەمی مێو
دەمێ میوانی بەژنی نەیشەکەر بێ — دەمێ مەیخوازی گارسۆنی کەمەر بێ
دەمێ ئاودێری وەرزی پووز و پێ بێ — ئەوەن تەڕدەست و لێزان و بەپێ بێ
بدێرێ نێرگزی هەرگیز نەدێراو — وەدەس خۆ خا دوڕ و گەنجی وەشێراو
بە دەم بگرێ دەم و دوو مەم بە پەنجان — لەخەو ببرێت و بسمێ دوڕ لە گەنجان
پەل‌وپۆ ڕووت و لەش نەرم و پزوو شل — شکۆ ئەستۆشکاو و جێ شکۆ فل
شەوی قوربانی گیان و ڕشتنی خوێن — ئەوێ گیانی فیدا بێ، خوێنی بەر پێن
لەمە زیاتر چییە زاوا مەبەستی — هەچی بوو هاتە دەستی مژتی گەستی
بەخێر چێ ئەو دەمی دەورانی مەم بوو — لە بەخشینا، لەشی زینێ حەتەم بوو

نووکەنووکی بووکێ

چ خۆشە نووکەنووکی ئەو دەمی بووك — بە نووکەی تۆسن و تووکی لە دڵ سووك
دەڵێ زاوا بەرمەدە، هەستە بەسمە — شکاندووتە شکۆی هەرچی تەلەسمە
سماوە گەوهەری گەنجی گزوفت — ڕناوە بەرهەمی شەرم و حەیا فت

[1] یانی دەزگیرانی خۆی

بەرمەدە بەربەیانە، کورتە مەودا — سماوە جێسمی ئاسک لە شەو دا
هەتا کەی تیر مڵومۆ نی، لە خاڵان — بە دەستی تۆ، کچێنیم چوو بە تاڵان
بە حاڵی من دە ناڵێنێ، مەلاییک — کچی دوێنێم و ئەوڕۆ، بوومە دایک
کەمەر شەمزاو و پشتبەندی کەمەرشل — ڕناوە بەرهەمی بەژنی شلومل
چناوە شاگوڵی پووز و پەل و پێم — بە بەربووکێ بڵێ، فریا کەوێ لێم
برینداری هەل و کاتی زەمانەم — بە خوێن دێراوە، دێراوی کچانەم
خول و گێژ و بەزیوی جێگە شەڕگەم — کچی ڕووسووری کورد و خوێنە بەڵگەم
لە بێستوونێ مەپرسە، چی بەسەر هات؟ — لە دەس نێڵ و قوڵینگی عیشقی فەرهاد
ئەوەن گوشراو و چڕژاو[1] و مژاوم — مەگەر«راوچی» بزانێ چۆن کوژاوم
نەنووسێ پووز و پێ، تا کوێ قەڵاچۆن — وەباڵی سەد پەل و پووزی لە ئەستۆن

١٣٧٨/٢/٣ دەروێشان

تەمەنی حەفتا و پێنج بە نەخۆشی دڵەوە لە سەر جێوبان دەناڵێنم. خەمڕەوێنم خەمە و هاودەنگم هاوسەرێکی[2] دڵسۆز و بەسەرەدەر و بەوەفایە. خۆم و بەختم کاوەی کوڕم بێچوویەکی[3] لێرە لێبەجێماوە، ڕەش و برش و پانکەڵە. بەڵام سێ برێکی، بەبڕ و چەنەوێژ و شیرینبێژ و بەمژی و مێشك و بێژە. لە دڵی من بۆتە وێروێرکە و ئاوڕوونکەیەکی خوڵداوە، گۆرانیم بۆ دەڵێ و دەمشێلێ، جاروباریش دێ بە بێبێزووبۆ ڕوومەتە چرچەکانم ماچ دەکا و بە زمانە لاڵوپاڵ و مناڵانە دەڵێ (مام مەلا گیان، مەشەیینم بۆ دەکلی) منیش بە بەهای (دیدی) ئەو مناڵە سێ ساڵەیە گۆمیلکێك فرمێسکی مناڵانە هەڵدەڕێژم و دەڵێم باشە بە چاوان.

هەر لە سەر ئەو جێگە وبانەی کە هەموو دڵێك لێی نەبان و نامۆیە، ئەو دەفتەرەم لە وێرە و باڕەو بارە و باری، خەیاڵ و کورکە و ورتەی چەن ساڵەی خۆم نووسیوەتەوە.

---

[1] «برژاو»یش هاتووە.

[2] مەلاژنە بەسێ

[3] ئەفشین

گێرو گەواڵی خەت و چین و چرووکی وشە و شەوگوردی نووسینەکەش چاوی کز و دەستی لەرز و بێهەناویم دەخاتە بەرچاو.

بە چاوێکی پڕ لە خواحافیزیەوە نیازم بە دوعای خێر و یادی خێرتانە. وا دوا هەناسەم ئەو ڕاستییە دەدرکێنێ کە بێژم، سوێندم بە خوای گیان و گیان هەستێن، تا ئێرە لە خوا و خەڵکی هەژار جیا نەبووم و هەر نەمویستووە جیاوە بم. تڵتە و چڵپە و ترس و هێرش، دەرۆستی بیر و بڕیار و باوەڕم نەهاتوون و ڕاوکەی پێنەدۆڕاندووم. هەر ئەوەش بوو بە هۆی زیندان و کۆت و ئەشکەنجەی ساواکیان و حەمەڕەزا شای لاوەکی و ئاوەکی.

بە هیوام دۆستان و کوڕە کوردەکانی بەرەی داهاتوومان خۆناس و خوواناس و هەژارویست و نیشتماندۆست، داوێنپاك و پتەو و هاودەنگ و بڕوا و بەرابەر بن لە سەر دین و مەرز و ماف خۆیان. پێشمەرگەیەکی بەڕەك و بزەکێکی هەنگێوە و سەربازێکی بەچنگ و پل و بەمەچەکە بن. ئیتر بە خوداتان دەسپێرم.

مەلا عەبدولکەریم عەزیز نژاد

(ڕاوچی ساردەکۆسانی)

ڕۆژی ١٣٧٩/١٠/٧ ئەو قەسرە نووسینی تەواو بووە.

بەشی سێهەم:

بیرەوەری:

وەبیرم دێ ساڵی ٧١ بۆ زانکۆ دەرچووم و ماڵمان لە گوندی ترکاشە بوو. داوای دیاریم لە بابم کرد. فەرموویان: «کوڕم چ نییە تا لێت وەشارم. بەڵام ئەو دەفتەرە چکۆلەیەت دەدەمێ، کۆن و لەمێژینەیە.» لەلای خۆم هێشتمەوە. ماوەیێ دوای کۆچی دوایی مامۆستا لەگەڵ کاک ئەمینی گەردیگلانی پێیدا چووینەوە، نە تەنیا کۆن نەبوو، شتی زۆر تازەی تێدا بوو. لە پێشەکی دەفتەرەکەدا ئاوای نووسیبوو:

باوی زەمانە بێ‌ئەمانە و بار تۆڵە هەستێنە لە شا و خوونکار

ڕاوچی. ١٣٣٥/٩/٩

دیارە خوالێخۆشبووی بابم لە ڕێکەوتی ٧٩/١٠/٧ی هەتاویدا نیشتەجێی گوندی دەروێشان بووە. ئەودەم دیوانەکەی هێناوەتە کۆتایی. بەڵام وەکوو زۆربەی شاعیران و نووسەرانی کورد، گەلێ جاران گوڵە شێعری دەم بە گوڵ و خونچیلانەی کردۆتە دیاری و لە لای خۆی نەماون. یان وەك سازێکی ناساز هەڵپەسێراون و لە ترسی سیخوڕ و سیرمەدڕ شاردراونەوە و یان سووتاون. ئەم بەشە لە شێعرەکانی پاش مەرگی شاعیر لەسەر نەوار و فیلم هەڵگیراونەوە و کۆ کراونەوە و لە دیوانەکەیا نووسراونەوە. وێڕای سپاس بۆ هەموو ئەو کەسانەی یاریدەیان داوم، هیوادارم بەدڵتان بێت و لە داهاتوودا جوانتر کۆ کرێنەوە.

خەڕەکی سکاڵا

ڕووتەڵۆکــــە مرۆیـــــەك هەڵمـــــژراو
گیــان لەبــەر هێرشــی دژخــوا بــرژاو

شــەقەیاری بــوو لــە شــەقشــەقتــر بــوو
بنجــی ژیــنی، لــە هــەقی لــەقتر بــوو

مــۆن و ســـەرزبر و بەســـام و شــڕ بــوو
ژێرچــەپۆکی دەس و مــستی زڕ بــوو

ڕوو بـــە ئاسمـــانی ســـکاڵا ئەیرســـت
خــەرەکی بــەختی شکاویــشی ســست

گـــڕ ئـــەباری لـــە هـــەناو و هەســـتی
بــیٚهیــوا مــابوو لــە گۆگــا قەســتی

دانـــە یـــاقووتی گـــوڵی فرمێـــسکی
دادەبارێنـــــەوە دەریـــــای ئێـــــسکی

چـاره دەردی بــە دەوا حەســتەم بــوو
بــە نــزا و تــووکی چــیا پڕتــەم بــوو

دەس لــە ژێــر چاڵی چەنە و ئــەژنۆ بــوو
دڵ بــە ناســـۆر و هەنیــسك و ڕۆ بــوو

بـــە هـــەوا ئەیوتـــەوە: ئـــەی یـــاران
وەرگــەڕێ کۆشــك و قــەڵای زۆرداران

کــورد گــەلیٚ دەربـــەدەر و لێقــەوماو
بــیٚبەشــی مــاف و هــەق و ژیــن دۆڕاو

تــاکوو کــەنگیٚ هــەر ئــەبیٚ بێبــەش بــن؟
لــەش لــە ژێر باری قەلی ڕووڕەش بن؟

تــا بــە کــەی دەربــەدەر و بۆســـۆ بــن؟
داخــی ناپــاڵم و چــەکی ســۆخۆ بــن؟

کــەی لــە ئاسمــانی هیــوا هەڵبەســتیٚ؟
یــا لــە نــاو خێڵــی براســیٚ دەســتیٚ

خڕوەکــا کــوردی تــەرە و ئــاوارە
یەکیـــەتی بێتـــەوە بـــیر دووبـــارە

١٣٣٥/٩/٩

دەردی دووری[1]

بـا بـسووتێنیٚ خـەمی تـۆ شـاپەڕی بـاڵ و بـەدەن
بـا بـە سـێڵاوی سروشـکم چـۆڵ و چـڕ بێتـە چـەمەن

بـا لـە ژێـر شـاڵاوی داخـی تـۆ خـەوم لـیٚهـەڵبڕیٚ
بـا بـە ناڵـەی مـن بـسووتیٚ خـەڵوەتی بەیتولحـەزەن

---

[1] بە نێوی «دیق و دووری»ش هاتووە. ساڵەکانی بەر لە ١٣٥٣ی هەتاوی کاتیٚ کاك شێخ تاییری ڕەبەت و هێندیٚ لە ڕووناکبیران دەگیرێن مامۆستا ڕاوچی لەگەڵ نامەیێ دەیکاتە دیاری و بەرەو ئەو هەرێمەی بەڕیٚ دەکات.

داخـــی دووری تـــۆ لـــە دڵمـــا ئـــاگری کردۆتـــەوە
شـــێتوشـــووری کـــردووم کـــاتێ ئـــەبێ بمکاتـــە پـــەن
تـــامی تـــاڵی کۆچـــی تـــۆ، تـــاڵی خـــەیاڵی داومـــێ
تـــازە بـــێتـــۆ تاڵـــە باســـی بەرهـــەمی بـــاخی وەتـــەن
موددەتێکـــە بـــێهـــەواڵی، حـــاڵی واشـــڕ کـــردووم
بوومـــە گـــەپجاڕ و گەمـــەی کونـــد و قـــەلی شـــاخی ڕەقـــەن
شـــاڵی تـــۆ بـــۆ، قەمتـــەری زار و دەمـــی دێـــو و درنـــج
ئێـــستە تـــۆ نـــی، پێـــوەدەر قـــرژاڵ و قربـــۆق و ڕەقـــەن
تاکوو هاوڕێم بووی ئەتۆ پیشێلی پێ بوون گەوفرۆش
بـــێتـــۆ پێـــشێلی ئەوانـــەم هـــەر دوو لاقـــم دۆشـــەگەن
«راوچـی»یـەکی پـڕ چـەك و وشـیاری ئاسـۆی یەکیـەتی
دوور لـە تـۆ ئێـستاکە نزمـە و بـێچـەك و ڕووت و ڕەبـەن

١٣٥٣/١٢/٢

دەرمانی خەم

ئافـــەرین ئـــەی چـــاوی پڕشـــین و گـــرین
خەنجـەری جـەرگی سـرەوت و هـەڵوەرین

شە و خـەیاڵی خاڵی ئەسـتۆی بووکی دڵ
بـا بتـۆرێنێ لەسـەر ئەسـتۆ سـەرین

چـاوی ئاشـق گـوڵ نـەکا، ئینـسان نییـە
کـاتی کۆچـی گـوڵ، وە یـا گـوڵ هـەڵوەرین

دوورە پـیر بـوونی، هـەتا چـاوی تـەڕت
خـوێ بپرژێنـە لەسـەر زاری بـرین

شـینی شـەو دەرمـانی دەردی ئاشـقە
بـۆ پـسانی خـەم و یـا خـەم سـەربڕین

دەتهـەوێ نیزیکـی گـوڵ بگـری، بـە شـەو
پۆلـەگوڵ ئاشـق بـە زۆنـگ و جێتـەڕین

تـا نـەناڵێنی بـە شـەو هـەوری سـەما
کامـە گـوڵ دێتـە سـەما یـا هەڵپـەڕین

لێـی حەرامـە ئاشـقی بۆسـۆ لـە دڵ
کـاتی فرمێسکی خـەمی ڕوومـەت سـڕین

کـاتیٚ برژۆڵـی شـەویٚ تـەڕ بـیٚ بەشـین نیٚزەیـە، بـۆ جـەرگی داخ و خـەم دڕیـن
«ڕاوچـی»یـا شـەوگاری دووری فرسـەتە بـیٚخـەوی بـۆ ڕاوەخـەم یـا خـەو کـڕین

پاییزی ١٣٣٧

دیاری شەوی ڕەش

چ خۆش بوو ئەوشەوەی یارم دڵی سووت بـە مـەی بەخشی بەهەشـتی لالەشـی ڕووت
شـەوی دێـنیٚ بـە دینـێکم لـە دەسـدا دڵ و دیـن و حـەیا چـیم بـوو لـە دەسـدا
بـە گـەرمایی لەشـی جـوانێکی ڕووگـوڵ گـوڵی تۆبـەم وشـك بـوو وەریـە سـەرگڵ
بـە شەوباشـی شـەوی ژوانـیٚ لـە ژینـا وەفـا بـاری بـە شـێوەردی ئـەوینا
بـە شـۆڕابەی قـەف بـسك و سمـێڵان گونـا شـین بـوو لەسـەر وەرزی جحـێلان
بـە سـروەی بـای هەناسـەی ئاشـقی ڕووت ڕەوی هـەوری ڕەشـی دەوری دەم و ڕووت
بـە شاباشـی مـەزەی ماچـیٚ لـە کوڵمـەی بەلاشـم دا، بەهەشـت و کەوسـەر و مـەی
بـە بـیٚ گیـانی لـە باوەشـیا کـە خـەوتم وەکـوو گیـانیٚ لـەناو لەشـیا سـرەوتم
دەبـا بمـرم، کـەوا تـۆم دی گوڵـەگیان بـە ڕووتـی شـەو لـە باوەشما وەکوو گیان
کـەوا تـۆم دی بـە تـەنیایی لەسـەر جـیٚ جەحەنـنـەم گـەر جەحەنـنـەم دێتەسـەر ڕیٚ
لـــە باوەشـــتا وەکـــووژیٚ ئـــاگری دڵ جەحەننەم، گـۆڕی ڕەش قـوڕ بـیٚ و یـا گـڵ

بەهاری ١٣٣٧

«چوارینە»

ئامۆژگاری سۆفی

سـۆفی چـییە ئـەو دەسـت و قـول و قاچەڕەشـەت
ئـەم ڕیـش و سمێـڵ و چـەنەگە و بـارە هەشـەت
هەسـتە بیـشۆوە بـە مـەی، دڵ و، پاکـەوە بـە
مـەیگێڕی بـەدەس بگـرە هـەتا مـاوە نەشـەت

❀❀❀

مێحرابـێ بـەجێهێڵـە لـە مەیخانـە تلـێ
ئـەو وادە کـە شـێخ داویـە پێـت، دوورە چـەلێ
بـەڕماڵ و جبـەی بـدرە لەبـەر پێـی جـوانێ
تۆبـەت بکـە شاباشـی دەم و پـرچ و ملـێ

❀❀❀

بـەو ڕیـش و جبـە و تویـژە ئـەدۆڕێنی دیـن
هاکـە لـە پـڕا زەردەوەبـوو بـەرگی ژیـن
زۆر دوورە جەحەننـەم، بـە جەحەننـەم چ دەبێ
لێـرە دەمـێ دەم بـاوێ، دەمێکـی شـیرین

❀❀❀

پێـتخۆشـە لـە بەخـشینی خـودا پڕبـەش بـی
خـووگر بـە گونـاحێ بـە، هـەتا ڕووگـەش بـی
هـەر لێـرە لـە مەیخانـە مـەتۆرێ تـاکوو
هـالاوی قـەفی پەرچـەم و بـسکی ڕەش بـی

❀❀❀

خـوا چـاوی بـە تـۆ داوە کـە پێـی بڕوانـی
گـەر لێکـی بنێـی شـێت و وڕ و نـازانی
خـوێچـێژی گونـاحێکی نەچـێژی، گێـژی
بـە جـوانی لـە جـوان بنـۆڕە تـاکوو جـوانی[1]

---

[1] ئاواش هاتووە: تێر گوناح بی بە وشەی عەفوی خودا تەرخانی

پردی سوڵتان[1]

وا بەهارە و کەژ و سەحرا شینە | ژین لە نێو مێژی ژیان ئاژینە
گوێ چەم و باخ و پەنا بەستێنن | جێ سەرنج و دڵ و گیان ئەستێنن
دەتهەوێ تاوێ لە خەم بێخەم بی | هاودەمی بووکی گوڵووکی چەم بی
روو لە قۆرخێکە[2] لەوێ گوڵچینێ | دوورەخەم، خۆشی بە گوڵ پەرژینێ
گوڵ لە ئە و جێیە بە کۆما ئەڕوێ | کۆڵە نەوسێ کە لەوێ بێ ئەسوێ
کاکە مەم خۆزگە دەبا بە شوانێ | خاتووزین بێرییە جا خەم کوانێ؟
کیژ و کوڕ پێکەوە خۆدەنوێنن | بەر و بەرموور و بەرۆ دەپسێنن
لەو بەری دەنگی کەوی خۆشخاڵە | لەم پەڕی سۆز و شنەی شمشاڵە
چۆم و ئاوێ کە لەوێ هەڵئەڕژێ | زات و زیپك و بڕی سواری دەمژێ
پردە بەردێکی لەسەر ئەستۆیە | ئاوی بەحرانی هەتا ئەژنۆیە
ناوی ئەو پردە ئەڵێن سوڵتانە | بار و کوڵهەڵگری کۆڵبارانە
جێ مەکۆی ڕاو و شەوێنی کوردە | نەخشی نەخشینی هەموو دەسکردە
پردە بەردینەیە پێشی گۆمە | کۆلکەزێڕینەیە خێوی چۆمە
تاکوو ئەو پردە لەوێ ڕاوەستێ | بێخەم ئەو نێوەیە دڵ یا هەستێ
خێوی ئەو چۆمەیە خوای لێ ڕازی | رادەماڵێ لە دڵان بێنیازی
تاکوو ئەو پردە هەبێ کوانێ خەم؟ | کێ دەترسێ لە هەڕوگیفی چەم
بەر لە ئەو پردە بە واتەی کوردان | ڕێی لەوێ کەوتووە شاهی مەردان
لەو دەرە و چۆمە کە بازی داوە | شوێنە چەکمێکی لەسەر جێماوە
کوانێ پردێکی وەها ڕازابێ؟ | شوێنە پێی شێری خودای لێ مابێ؟
تات و بەردێ کە لەوێ چەسپاون | شوێنە پێی دوڵدوڵی لێ جێماون

---

[1] – پردێکی مێژوویییە لە نێوان گوندەکانی سلامەت و ساردەکۆساندا ساز کراوە.

[2] – قۆرخ یان قەدەغە: شوێنێکی سەر چۆم و پڕ لە دار و دەوەنە و زۆر چخورە. لە لای سەرووی پردی سوڵتان هەڵکەوتووە.

شوێنە پێی دوڵدوڵی ئەو شاسوارە   بۆتە تاجی سەری ئەو ڕووبارە
ئاوی جێکەوشی ئیمامی زامن   بۆ هەموو دەردێ شیفایە و زامن
خاکەلێوە و دەمی ڕاسانی ئاو   هەر لە ئەو جێیە کوڕ و کیژی لاو
دڵ بە بریان و دۆعا دەخوێنن   ئاوی ئەو شوێنە لە خۆ ئەڕشێنن
چا دەڵێن بەستە بە هەستی جوانی   ڕوو بە ئەو پردە دەڵێن گۆرانی
زار و لێو پڕ لە بزە و ئاواتن   دوورەخەم ڕوو لە شنە و داواتن
جا دەڵێن پێکەوە تێکڕا، وێڕا   جوانە ئەو پردە، لە بێشکەی لێڕا
پردی سوڵتان کە بە حەق سوڵتانی!   هەڵسواوی دەسی دڵناسانی
لەش لە نێو ئاوی شەتاودا بەندی!   چارەخوڵقێنی خودای مەڵبەندی!
زۆر لەمێژینە لەوێ وەستاوی   دوورەپیر بوون و بە لاوی ماوی
دژ بە تۆفانە قەڵاندۆشی تۆ!   جێ پەنای مانە بەروکۆشی تۆ!
دەس لە بن باڵی گەلی بێنازی   ڕووی خودات لێبێ ئەوەن ڕووبازی
وشەداڕێژی وشەی کوردی بوو   دژ بە ترسان و شەوارگەی دی بوو
تاقەتێکی بوو لە ئاسۆگی گەل   دڵ بەخەم بوو کز و لاواز و شەل
بەربەڕۆچکێکی بەهاری نوێ بوو   بۆ بەرەی پێکز و بێپێ، پێ بوو
هەر لە ئەوجێ بوو کە کوردم ناسی   کوا بە دەم دەکرێ سپاس و باسی
تا بڵێی خاوەنی زیپک و بڕ بوو   لە عەجەم تاکوو بڵێی دڵ پڕ بوو
لە مەرگ ترسی نەبوو ئەو «لاوە»   بێوچان هەڵدەخولا لەو ناوە
هەر لە ئەوڕا بوو لە خەم هەستانم   ڕووبەڕووی دوژمنی گەلوەستانم
هەر لە ئەوڕا بوو خوای لێ ڕازی   ژینەوەی زۆنگ و زنەی شانازی
بنکڵی ژینی وەها بۆ دانان   لاوی کڕ هاتە کڵی خۆڕانان
زەمزەمەی گەرم و بزەی کوردانە   هاموشۆی نیوەشەوی حیزبانە
بوو بە دەنگۆ لە بەشی کوردستان   پۆلە سەگ زانی لە برسا هەستان
ڕەشەکوژ کەوتەوە نێو مەڵبەندان   کەوتە دەسبەندەوە دەستی ڕەندان

تێك شكا زیپك و بڕ و وریایی — بوویە پێشێلی عەجەم جێشایی
چوونە ناو بەندەوە لاوانی زیت — قەسری قاجار و قزەڵقەلعەی خیت
دوور لە تۆ ڕاوچی بەشی پێبڕا بوو — دەس بە دەسبەندەوە بەندی كرابوو
سیوهەشت تا چل و یەك بەندی بوو — ژان و ژاراوی شكەنجەی دیبوو
باسی زیندان و شكەنجەی كاری — یادی چنگوڕكی سەگ و سەگداری
هەر لە بیر ناچێ هەتا نێو گۆڕان — هەر تف و نەحلەتە بۆ گوێ شۆران
چ بڵێ ڕاوچی ئەوەندەی جوانی — بۆ هەموو كاتێ پەنا و ئامانی

خەرمانانی ١٣٥١

ئاشی ئاغای

گیانە بۆم بێژە بە ئاشی ئاغای[1] — هەروەكوو پێشوو بووی، وا ئازای؟
«ڕاوچی» میوانە لەوێ شەوگاران — مفتە هەنگوین و كەرەی بۆ یاران
چەكی هێناوە لەگەڵ دێوجامە — سنگەكەو حازرە بۆ ئەو شامە
وردە میوانی، بەرەی قازی بوون؟ — یانە ئاشێری لە سەرما مردوون؟
دێنە لای فایق و ئەحمەد تۆفیق؟ — یا عەجەم دێنە پەنای بۆ تاقیق؟
گێلمەگێلمی عەجەمان نەبڕاون؟ — ژانی دڵ هێشتە بە دڵ نەشكاون
نۆكەری شایە بە سەرتا دەخوڕێ؟ — چۆنی پێخۆشە وەها لێدەخوڕێ؟
یانە لاواز و كڵۆڵ و گەڕ بوون؟ — سەرنەوی، بێفەڕ و پاشەڵ تەڕ بوون
جاش و ماش دێنەوە خۆیان دەگرن — سەرنەوی تێدەپەڕن ڕادەبرن
خاترت زۆرە هەرێمی پردێ — روونە لێم، ڕۆژێ نەمامت بەر دێ
تاكوو ئەو دەم بە خوام ئەسپاردی — لەش كە نەتوانە دڵم بۆ ناردی

---

[1] لە ناو شیو و دۆڵی قەدەغەدا لە مابەینی گوندی سڵامەت و ساردەكۆسانا لە ناوچەی گەوركی موكری سەر بە شاری بۆكاندا هەڵكەوتبوو. ئاوماڵی ڕوو بەخاڵی «پردی سوڵتان»ە. وەك دوو ئەویندار یەكتریان لە ئامێز گرتووە و قۆرغی قەدەغەیان كردۆتە بێشكەی ئەوین و ژوانگەی بووژانەوە و چاوبركێنەی ئەویندارانو ئەم قۆرغەیان لە لاوەكی و چاوچنۆكان قەدەغە كردووە.

گیانە پێ هەڵگرە لاچۆ لێرە   پردە بەردینە[1] بە دڵ بسپێرە

خەرمانانی ٥١

وەڵامی پووچەڵ بۆ کەچەڵ

ئەوا شین بوو تەلان و بەندەن و کێو   بە گوڵ تەنرا کەژ و لێڕ و چڕ و چێو
لەسەر بستووی ژیان ڕۆژی هومێدم   بزەی هاوێتە سەر سوێگەی دەم و لێو
بە هۆنراوەی پڕ و زەوقی عەزیزێك   ژیاوە نەوبەهاری خۆشی هەنگێو
لە پێشا با بڵێم چرپەی هەواڵوو   درانی سەردەمەی دووری کەس و خێو
هەتا ئەوڕۆکە شێخێکی وەکوو تۆ   نەبینی ڕاو لە شار و گوند وبێ کێو
لە هەڵدێری دەم و پێنووسی لووسوو   بە خوڕ دەڕژێ قسەی زل تاکوو بەرپێو
وەڵامی شێعری تازەی شێخی تازە   لە دەستی نایە داوبازی کەژوکێو
بڵێم چی چۆن وەڵامی بێ بە دەمما   وەکوو پیاوێکی نێری، نێرەهەنگێو
بەڵام نانا وتەی بەرزم قەبووڵن   بە من چی خاوەنی نێرە و یا مێو
هەواڵت دابوو ڕاوچی بێنە گۆڕی   لە گۆڕایە پلان و گۆنگەڵی دێو
میسالی هەوهەوی سوار و ژنی پیر   وەبیرمهاتەوە خەمبار و خەمپێو
تروتۆپی سمێڵ بادانی چۆمی   گەلێ دوورن لەگەڵ هەڵپەی کەژوکێو
کەچەڵ پووچەڵ دەبێت و بۆنی لێدێ   کە هەستی بێتە مەیدانی لەگەڵ دێو
لە شێخ دوورە خەیاڵی شاهەڵۆیی   ئەگەر شێخی بڕۆ بمرە بەبێ نێو
وتەی من گەوهەرە بۆ تۆ بە بایەخ   کە بینووسی بە پێنووسی چەمەر زێو
لە دەشتی خۆ مەتۆڕێ بۆ چڕوچۆڵ   هەرا عەیبە بە پێخواسی بەبێ شێو
گەمەی سوارە و گەلەی گورگە لە شاخی   چ ئەم بتخا و چ ئەو بتخوا بەبێ نێو
برا بۆ تۆ ئەگەر شێخی لە دەشتی   رمێنی چاترە قەند و قەلی مێو
هەتا بەعسی لە گۆڕا بێ لەگەڵ شێخ   ئەبێ بنوێ شەوێ مسکین بەبێ شێو
لە دڵ نەگری کە ڕاوچی چی لە دەم هات   وتاری حەق عەجوولە و دێتە سەر لێو

---

[1] مەبەست پردی سوڵتانە

هەوەڵی خاکەلێوەی ساڵی ٨١ی هەتاوی بڕیارم دا بۆ پشوودان و بووژانەوە و هەڵکردنی ئاڵای ئاوری نەورۆز بەرەو سروشتی شێوە بەهەشتی شاری سەردەشت وەڕێ کەوم. بارگە و بنەم تێکنا و خۆم و بەختم. چەن شەوێ لە شارۆکەی ڕەبەت گیرسامەوە. وڵاتێکی سەربەرز و سەرسەوز و پڕ لە هەڵدێر و ئاو و کان و کانییە.

بە یارمەتی خەڵکی میوانگری ئەو هەرێمە بەتایبەت کاک سەید تاییری ڕەبەت چەن شیعر و وێنەی جوان و قسەی خۆشم وەدەس کەوتنەوە. سەرچاوەکەیان بۆ ساڵەکانی ١٣٤٠ دەگەڕایەوە. وا لێرەدا نووسراونەوە. (کاوەی راوچی)

ژینی پڕ لە ژانی دنیا

ژینی دنیا چیە تا پێی خۆش بی
دڵ بە خەم بگری وەیا ڕووگەش بی
هەر ئەبێ بمری لە دنیا دەرچی
خاوەنی کۆشك و سەرا یا هەرچی
ژینی دنیا خەمە بایی ناوێ
شیرنایی هەلێکە و تاڵی تاوێ
کاتێ بارامە، لە ڕاوی گۆڕان
کاتێ گۆڕن جێ سەری بڕ زۆران
کاتێ سەرخۆشە، بە خۆشی ئاهەنگ
کاتێ لەش بۆشە لە ناو گۆڕی تەنگ
کاتێ دڵ مەستە بە هەستی نازێ
کاتێ لەش وشکە لە سەر ڕێبازێ
بیر وەکە تاوێ، چها گیان و لەش
پەرچەمی خاو و کەزی شۆڕ و ڕەش
راکشاون بەخەم و ناڕازی
چوونە ناو گۆڕی تەڕی بێنازی
ئەو گوڵانەی کە لە سەر گۆڕانن
رەنگی خوێنی گەلی ژین دۆڕانن
کێ ئەزیزێکی لە ژێر گڵدایە
نووکە تیرێکی لە ناو دڵدایە
قەت لە بیر ناچێ هەتا مابێ لەش
دیق و دووی مەرگی ڕەفیقی ڕووگەش

شینی مەجید خانی نمەشیر و بەرەو گۆڕستان

لێمگەڕێ لێرە وچانێ بگرم   سەر بە داوێنی خەیاڵ بگرم

یان وچانێ لە سەر ئەم گڵکۆیە   گڵی دەرمانە هەنیسك و ڕۆیە

ئێرە گڵکۆیەکە سمکۆی تێدا   بارەگاییێکە کەسی تۆی تێدا

لێرە نێژراوە مەجیدی وریا   پێشڕەوی کاتی هومێد و بریا

لێرەدا لاوی دلێر و زانا   چاوی یەکجاری لە سەر یەك دانا

بوو بە ڕێبواری ڕچەی بێنازی   قارەمانێ بوو خوای لێ ڕازی

گوڵ بباریّ لەسەر ئەو گڵکۆتە   جوان و خاتر تەڕی ماق خۆتە

بۆ دەمی وەفاتی ئەو لێزانە   شین و گریانی «شەوی خەم»[1] جوانە

فرمێسك و دیاری شینگایی

ئەی برای کوردی لە ژین تۆراوم   بگرە دیاری دڵی هەڵبڕژاوم

بگرە ئاقیقی گوڵی فرمێسکم   با بسووتێ لەش و گیان و ئێسکم

بگرە دیاری دەسی دڵسووتاوان   دانە فرمێسکی بەخەم شێواوان

لێگەڕێ چاوی لە خەم تۆراوم   هەڵبپڕژێنێ دڵۆی زووخاوم

با ببزوێنێ کزەم جارێکی   وردە کاکۆڵی سەری سەردارێکی

با ببارێنێ زنە و زۆنگی چاو   تەڕبکا قەبری ڕەفیقێکی لاو

بەڵکوو بڕوێنێ گوڵ و شینایی   پۆلە فرمێسکی شەوی شینگایی

گوڵ لە سەر قەبری جحێڵ و لاوێ   تەڕ وەبێ باشە لە ئاوی چاوێ

سوێند بە تۆ تاقە گوڵی بابردوو   تا بمێنێ لەش و گیانم هەر دوو

شەمی شینگایی شەوت بگرێنم   خوێ لەسەر زامی خەمت بڕژێنم

بۆچی نەگریم و نەبارێنم بۆت   دڵ شەقی بردۆ لەبەر سۆق و سۆت

---

[1] – شەبی خەم بە پێی ئەبجەد ساڵی ١٣٥٢ یانی ساڵی کۆچی مەجیدخانی نمەشیر دێتەوە.

دڵ بە بێ تۆ دانەسەکنێ تاوێ
با بباریێنێ کوڵۆی خوێناوێ
با لە خەم لادەم و ڕۆڕۆ بەس کەم
شینی سەرداری لە سەرخۆ کەم کەم
بیر نەبووریتەوە، هیوات ڕوون بێ
کۆڵە خەم داکەوێ تەرت و توون بێ

مەرگی کچە کوردێک

دڵی شێت بەسیە ماتی و دڵپڕی
زەردی و بێدەنگی بە خەمی کڕی
دەبا دووبەدوو ڕوو لە چاکی بین
پەپوولەی چرای دڵ ڕووناکی بین
بەرەو گۆڕستان بنێین هەنگاوێ
بۆ جوانە مەرگێ بگێڕین چاوێ
ئێرە سی چاك و چاکی دڵ چاکن
لە هەموو تەڵە و پلانێ تاکن
خێڵاتی لێرە لە گوڵ بەزیون
بێناز و زەرد و شڕ و تەزیون
بێ دڵان لێرە خاوەنی دڵن
ڕوو لە ڕاستین و لە خواری سڵن
دەبا من و تۆ بەرەو ڕووی چاکی
وێڕا دڵگرین، بە داوێن پاکی
لەسای وارشی چل دانەوەن بین
دەس بە داوێنی دار و دەوەن بین
لە ناو ئەم گۆڕە داماوێ هەیە
لەشی بێگەرد و سووتاوێ هەیە
جوانەمەرگێکە و بێواز کەوتووە
کچێکی کوردە و لەناز کەوتووە
لە بان گڵکۆکەی دوو بە دوو تاوێ
وچانێ بدەین بگێڕین چاوێ
بزانین دڵی بێ دڵار، چۆنە
ڕەنگوڕووی گوڵی لە بن خار چۆنە

دوانی جوانەمەرگێك

سڵاو فریشتەی لە دونیا فڕیو
پەپوولەی سەربال وەسری تەزیو
هەوێردەی نەرمی لە نشێو کەوتوو
لە ناو باوەشی بێبەشی خەوتوو
نموونەی خەروار ڕەنگی بێڕەنگی
میوانی گۆڕی ماتی و بێدەنگی
لە سەر ڕایەخ و سەرینی بەردی
شەکەت و ماندوو شکاوی دەردی
دوو چاوی ڕەشت بە خەو چەسپاون
یا خۆ لە خۆشی ژیان تۆراون

کوا تاسە دەشکێن وەرەزی شەوت کێیە هاوبەشی باوەشی خەوت
کام لەش هاولەشی لاشەی تەزیوت سڕ بێ، وەك گۆنای سەرما گەزیوت
کامە دڵ هاودڵ دڵی بۆسۆتە کامە دەم هاودەم هۆدەی گڵکۆتە
کام کێو بە تەم و لەخەم دڵپڕە وەکوو گڵکۆکەت مەکۆگەی گڕە
هەڵبڕە چاوێ بڕوانە لێرە شین کاڵەی گۆڕت بە شین زەنوێرە
هەر گوڵێ لە سەر گۆڕت ڕواوە بە ئاوی چاوێ پاراو کراوە

وڵامی جوانەمەرگەکە

ئێمە میوانی ناو دڵی گڵین هیوا بە ڕوحمی خوای خاوەن دڵین
دایم بە ڕەنگی بێدەنگی ڕەنگین ئەسیری گڵ و سڵین،دڵ تەنگین
ئێمە کوژراوی گژەی ئەوینین پەڕ وباڵ و دڵ سووتاوین، دینین
ئێمە گڵووکی باوان نەدیوین بێ بەهار و گوڵ، گەڵا وەریوین
گەزیوی گەڕی شەختەی بێدڵین تەزیو و تەڕی تەڕایی گڵین
بێبەشین لە بەش، لە ڕەشی خەوتوو لارە مل، بێکەس، لە گەشی کەوتوو
پڕخەمی، دژی، ڕووتەڵی، شڕی بێنازی، کڕی، وەرەزی، گڕی
ئەوانە گشتی بۆ ئێمە بەشن قوڕ و چێو و گڵ ڕایەخی لەشن
یاساخە لێمان شنە و دڵتەڕی بەلاشە بۆمان ڕووتی و جێ تەڕی
سەر و پێ پەتی، بێجل و بەرگین میوانی کۆخی پەڵۆخی مەرگین
بێبزە و بێدەنگ، دزێوین، زەردین لەش لە ناو دڵی بێ دڵی بەردین
بەختمان نەختێ لە شەو ڕەشتر بوو ڕەشی، لە بەشمان گەلێ گەشتر بوو
ئیتر خواو لەگەڵ، مەوەستن لێرە لە بیرتان نەچێ، ئەوەی گوێدێرە
لە ناو دڵی گڵ، هیوایێ نییە لە پاکی بەدەر، پەنایێ نییە

بەهاری ١٣٥٣

بۆ وێنەکەم (١)

شێوەردی تەمەن چها بێ‌کەش بوو
بەرهەمی شیوەن، فرمێسکی گەش بوو
تۆزە هەستێ کە هەبوو پێی هەستم
بای ئەجەل ڕایدا لە وەندی کەش بوو
لەشی سووتاوم لە چیای دڵداریم
دەستەچیلەی گڕ بێ ماف و بەش بوو
ڕووسووری ئەوەم لە سوێی گەل سووتا
کێ لە گەل ڕۆیە دەرێ ڕووی ڕەش بوو

بۆ وێنەکەم (٢)

دەسکەنەی مەرگە گوڵی شەمزاوم
پاشەڕۆکی لەشە وێنەی ماوم
لە سەر ئەم خاکە، لە ژین بێبەش بووم
ئێستێ بڕوانە کە خاك و ئاوم
بەر لە ئێستا، کە کەمەندم دەپساند
ئێستە وێنێکی بە بەن بەستراوم
وەلێ دڵخۆشی ئەوەم بۆ گەل بوو
مەتەڵی ژین و دنەی وتراوم
هەبێ پرسیارێ لە ناو ئەو گۆڕەش
هەر دەڵێم کوردی زوڵم لێ‌کراوم

١٣٧٠/١١/٢ . بۆکان . مەتەبی ددانسازی

گۆڕ

بە سەر گۆڕی عەزیزمدا دەنۆڕم
لە ئەورا تێگەیشتم ڕوو لە گۆڕم
لە ناو گۆڕی شەپۆڕ و شینی ئێوەم
شەپۆڕی من دەگێڕێ شینی کۆڕم
کە ئێستا چۆڕەچۆڕەی مەی لە دەم دام
سەرێکی‌تر لە گۆڕا هەڵدەچۆڕم
کە ئەوڕۆ داو و تۆڕم، تۆڕی تێدان
سبەینێ پێ بە داو و مل بە تۆڕم
بە فۆرم و پۆزی ئەوڕۆکە مەگۆڕێ
لە ناو گۆڕا نە پۆزێکە و نە فۆڕم
ئەگەر باشی و بە باشی بچیە بن گڵ
بڵێ خاوەن خەزاڵ و لاسەشۆڕم

سێ چاکانی ساردەکۆسان . ١٣٦٠/٥/٢
نەخۆشخانەی شاری سابلاغ . ٧٩/٦/٢٤

خوشکە سیما[١] و خوشکە ڕێزان[٣]

خوشـکە سـیمای قژنۆکـە
بــچکۆلە و بیـــلبیلۆکـــە
زووتـر هەسـتە بـەپێ بـە
پێڕۆکـــە بـــە، پێڕۆکـــە
دەســـتی ڕێزانـــێ بگـــرە
چـەپکە گـولآن وەکـۆکـە
لەبـــەر دەمـــم هەڵپـــەڕن
خـــەمانم بـــۆ پـــەڕۆ کـــە

خوشکە سنوور[٤]

سـەر سـنووری گرتـووە جوانی سـنووور
ئـاخ چ شـۆخ و مەسـتی نـازە کوڵمەسـوور
چـاوی بـازە، بـازە ڕاوێکـە جەسـوور
خوایـە ئـەو چـاوە لـە چـاوی بـەد بـە دوور

خوشکە سێبەر[٥]

وەك بـــەهاری بـــێهـــەتاو و ســـێبەرم
پـەڵشـکاو و بـێگـوڵ و بـەرگ و بـەرم
خوشـکە سـێبەر دەی بـەرەو مـن بـادەوە
دووری تۆیـــە شـــیوەنی سەرتاســـەرم

خوشکە سروە[٦]

ســروە هەســتە ڕامەوەســتە ڕێکــەوە
دەســتی گـوڵ بگـرە بـەرەو مـن پێکـەوە
چـــاوەڕێتە شـــاعیری ئەســـتۆ شـــکاو
هەسـتە بـۆی وە سـوێ کـەوە بـۆی تێکـەوە

خوشکە سوعدا[٢]

خوشکە سوعدا ئـەی کـچی کـوردی کڵۆڵ
ئـەی تەشـی ڕێـسی هـەواری چـۆڵ و هـۆڵ
مـوژدە بـێ سـا کـە بـەهاروو هاتـەوە
گۆڕ دەبـێ ئـەودەم گـەڕی سـەرما و سـەهۆڵ

---

[١] . ژمارە ٢ تا ٦: ئەو منالآنە نەوەی مامۆستا «راوچی»ن

[٢] – کچی پوورەمێری گۆلێیە و خوشکی زاواکەی مامۆستا «راوچی»یە.

کاتی بێر و بانەمەڕ دێ ئەو دەمێ
هەر لە تۆ جوانە بەر و توربێن و کۆڵ
چۆڵ‌وهۆڵە کێو و کەژ بێ شوان و بێر
بەربەیانی ڕوونە، کیژی توند و تۆڵ
ڕۆژی ڕوونی تۆ بەرەو چاوە گوڵم
هاکە لێیدا بەزمی شایی تۆ دەهۆڵ
ڕۆژی شایی تۆ لەوێ بم بۆت دەڵێم
شیعری خرخاڵ و خڕەی قۆڵبەندی قۆڵ
دەستی نەرمی دۆیێ دەگرم (دوو لە تۆ)
دەیڕەتێنم ژانی جەستەی ناو سەهۆڵ

راوچی ئەوین

بە سەر چووم و سەرم دانا لە بەر پێی
کەچی نەیکوت چیە بۆچی بە سەر دێی
نەهاتیم بوو، بەسەرهاتی نەپرسیم
هەچەند فرمێسکی ڕوونم ڕشتە بەر پێی
هەناسەم ڕوومەتی گەزت و بە سرتە
گوتم کەنگێ دەپشکوێی و وەبەر دێی؟
گوتی ناگاتە خەرمانەی گوڵی ڕووم
دەمت تاکوو دەمێ نەکوڵێ و نەبرژێی
گوتم گیانم ڕەها کە با ڕەها بم
گوتی دیلی منە گیانت لە هەر جێی
گوتم دووریتە هۆی هێڵی و کوڵۆڵیم
گوتی نیزیک وە بی، کاڵی، دەسووتێی
ئەوەن گریام و شینم خستە کێوان
ئەوەن ئەستۆکەچیم دانا لە بەر پێی
بەزەی هاتێ و دەمی دامێ دەمێکی
گوتی «راوچی» ئەوینی با نەڕەنجێی

راوەشێعر

خۆم و هەستی ڕووت و قووتم
لەگەڵ ئەسرینی یاقووتم
لەگەڵ هێزی بابردەڵەم
وێڕای سێحری زاری قەڵەم
بە تاریکی شەوەزەنگێ
پەنامەکی بە بێدەنگێ
چووە ڕاوی پەری شێعرێ
جوانتر لە لاچاوی سێحرێ
بە یارمەتی دەستی هەستم
دەستم پڕ کەم لە مەبەستم
خزامە سەنگەری هەستم
هەستێ کزتر لە هەڵبەستم
وەکوو شەمێ لە خەو بڕام
تا بەربەیانی گەش گڕام

لـــــە چـــــڕگەنی بیرۆچـــــکەما لـــە نـــاو دەریـــای مەنـــدی خـــەما
چـــوومە ســـەر ترۆپکـــی بـــیران داوم دانـــــا وەکـــــوو ژیـــــران
ویـــــستم بگـــــرم هـــــۆنراوەیێ بنکـــــەی گـــــەرمی ئـــــاژاوەیێ
شـێعرێکی تـەڕ کێـشی ژیـن بـێ شـــایی مـــەم و یـــایی زیـــن بـــێ
ناسـك وەکـوو پـەڕێ گـوڵ بـێ تـــارای ســـووری خـــوێنی دڵ بـــێ
لـە نـاو گـەرووی مەبەسـتێکا لـــە چوارچـــێوەی هەڵبەســـتێکا
بیکەمـــە ئاهـــەنگێکی جـــوان بیدەمـــە دەم بلـــوێری شـــوان
بۆمـــان لێـــدا هـــەموو شـــەوێ هـــەوای شـــەو و نیوەشـــەوێ
تێـی تـووڕێنێ لـە سـەر بـەردان نـــەزمی قـــەر و گوڵـــەزەردان
وەلاوێـــــنن کـــــەژ و کۆیـــــان ڕاپـــــەڕێنێ کـــــوڵ و دۆیـــــان
بـەلام چ بکـەم بـە هەسـتی خـاو بـــۆم نـــەگیرا هـــۆنراوەی لاو
تێگەیـشتم کـە شـێعری شـەنگ گیـانی گەشـی لەشـی بـە دەنـگ
«ڕاوچـی» دەوێ دەبـێ کـوڕ بـێ هـــەنگێوەبێ، گورچـــووبڕ بـــێ
دەنـا هەسـتی کـز و چـرووك بـۆی نـاگیرێ هـۆنراوی بـووك

٦٨/١١/٢٥ . سەدراباد

ژان و ژیان

مامۆستا محەمەدی نووری[1]

گەڵای سەوز و زومەڕد هەردوو ڕەنگین
بەڵان پێشیلە ئەویان، ئەو نگینە

گڕی عیشق و گوڕی دڵ هەردوو سەرکێش
بەڵان ئەویان سڕە و ئەویان بەتینە

غەم و خۆشی لە فرمێسکا دەرەخسێن
بەڵان ئەویان لە شادی ئەم لە شینە

هەوای زەنوێر نەوای بلوێر لەجۆشن
بەڵان یەکیان حەزە و یەکیان حەزینە

شەم و پەروانە بۆ یەکتر دەسووتێن
بەڵان ئەویان مەمە و ئەو خاتووزینە

چڵوگوڵ هەردوو هاوڕازن لە باغا
بەڵان ئەو بۆ چەوەڵ ئەم بۆ چنینە

هەتا دونیا هەیە و دەعوای شەڕ و خێر
بەشی هێندێکی ژانە و هێندێ ژینە

یای زین

(راوچی)

بەڵێ دوو کەس وەکوو یەك دێنە ڕاوێژ
یەکێ مەستی سەفایە، یەك سەفانێژ

بەڵێ دوو سۆزی شادی دێنە بن گوێ
یەکێ سۆزی ئەوینە، یەك جەفابێژ

دوو دڵ توونی ئەوینی دینی ڕوونن
یەکی دینی دەوێ، یەك دان و کاوێژ

گوڵ و بولبول لەمێژە لێك دەنوورن
یەکێ مۆرەی فەرە و یەکیان فڕیاوێژ

دوو لێوی پڕ لە داوا دێنە مژتن
بەلاڕێژە یەك و یەکیان بەلاچێژ

نەچی بێژی سروشتە بۆی بریون
کە نازانی بە زانینە کول و تێژ

گوتوویە «یای زینی» زیت و وریا
کەلووی وردی دەوێ زیزانە دابێژ

بەشی جوولانە «راوچی» ڕاوی چۆمی
بەشی تەنبەڵ نە مێژوکە نە لامێژ

ترکاشە . ٧٤/١١/٢٧

---

[1] – لە شێعرێکی فارسییەوە وەرگێڕدراوە

بە بۆنەی کۆچی شاعیری نەمر مامۆستا هێمن[1]

بە کوردی پێت دەڵێم هۆنەر وەکوو نەی بێجەرگ مەگری
لە سەر گۆڕی شەهیدی کوردەواری بۆ مەرگ مەگری
ئەمن سەروێکی مۆفەڕکی بەیانی کۆمەڵی کوردم
لە وەرزی من وەرە بچنە گوڵێ بۆ مۆفەڕک مەگری
دەسی شیوەن لە سەر خاڵ و خەتی من دامەنێ، ڕووتم
ئەوینداری گەلێکی ڕووتەڵۆکم بۆ بەرگ مەگری
هونەرمەندی نیە شیوەن لە سەر گۆڕی هونەرمەندێ
هونەر دەرکی قوفڵ نەدراوە، هۆنەر، بۆ دەرک مەگری
کە هات و هێمنێ نێزەی ئەجەل جەرگی سمی، ڕۆیی
ورەت بێ، بۆ دەمی تیغ و تەبەرزین و زەرگ مەگری
تەشی مێژوو، گەلێکی ڕستووە کورگی هونەرمەندی
لەمەولاوەش دەڕێسێ بۆ من و تۆ وا کورگ مەگری
لە قاچی ڕووتەڵۆکێکی گەلی ڕووتت وەکە دڕکێ
وەکوو کوڵ و کەل و گێژێ لەبەر چەقڵ و دڕک مەگری
لە «فرمێسکی ڕنوو»ی هێمن، هەڵێنجە قومقومەی زەوقت
وەکوو کوندێکی ساویلکە، بە هۆهۆ پڕ قوڕگ مەگری
لە شینگێڕی شەهیدی هۆزەکەو پرسن، دەڵێ چی دی
لە سەر سینەی سپی «سروە»م، لەمەو لا دڵ سڕک مەگری
قەزا، خڕکەی لە سەر زیت و زرینگ و زیرەکی داوە
لە «راوچی» وەرگرە دەرسێ لەبەر بەرد و خڕک مەگری

[1] لە لایەن مامۆستا ئەمینی گەردیگلانییەوە بە دەستم گەیشتووە.

نیوەژوان

تکەی تەبعم، فرەی دانا لە سەر باڵ و پەڕی هەستم
بزەی هاویشتە سەر لێوی بزۆزی شێعر و هەڵبەستم
پەریزادەی خەیاڵی خۆم لە خەودا هاتە ئامێزم
دەم و لێوی لە سەر لێوم ڕەوەك بوو جێ‌بەجێ گەستم
بە داوی لێو و دەم گیرا دەم و مەم هاتە نێو هەستم
مەکە و شەرم و حەیا تۆرا لە بێ‌شەرمی دەم و دەستم
خەتی دانا تەزووی ئەشکی گەشی دیسا لە سەر کوڵمی
بە کورکەی نازەوە باری جنێوی دا بە هەڵوەستم
بە پەنجەی گۆشتنی ئەوشۆ وەها ڕاسا کە پێم وابوو
کە نابووری لە تاوانی، دەس و گازی بە ئەنقەستم
شەمامەی مەمکی کاڵم بۆ تکا هێنا بەرەو پیری
گوتم پیرێکی خەرفاوم بە مەی تاڵی ئەوین مەستم
دەمی دامێ دەمی خۆش بێ، بە مەرجێکی نەشێوێنێ
سکەی گەنجی کەمەر دیسا، دەمی پیس و شەڕی هەستم
هەچی بوو کەم نەبوو بۆ من کە ئەوشۆ تا بەیانی ڕوون
لە مەیدانی تەڕی تەبعا لە گۆڕم نا خەمی خەستم
لە ژێر پێی پیری ئیرشادم دەسی تاسە و دەمی تۆبەم
بە داوی پەرچەمی خاو و بە تاڵی بسکی ڕەش بەستم
بە شاباشی مەزەی ماچێ لە هەش ڕیش و سمێڵی بۆز
شکوور، شێخم لە خۆمانە لەمەولاوە چ دەربەستم
هەتا دەست و دەمم لێو و دەمی بگرێ، قەرارم بێ
وەکوو «راوچی» نەڵێم پیر و تەمەن حەفتایە یا شەستم

ترکاشە . ٧٢/٦/٥

بە پێی بیرەوەری مامۆستا ڕاوچی و شێعرەکانی، بە تایبەت شێعری پردی سوڵتان، ساڵی ٣٨ی هەتاوی دەگیرێ و دەخرێتە زیندان و ساڵی ٤١ هەتاوی دێتە دەرێ و مشت ڕ مڕ و مڵ و مۆی بزگورەکانی گەڵ دەیخەنەوە بەر گەمارۆی خۆیان. ماڵ و منداڵ هەڵدەگرێ و بەرەو ئێراق دەڕوا و ماوەی چەن ساڵێ وەك مامۆستایەك و بەرپرسێکی سیاسی لە گوندی شینێ[1] دەمێنێتەوە. وا دیارە لەگەڵ بارزانییەکان وێکڕا ژیاون. چ پێ ناچێ لێیان دەشێوێ. مامۆستا لە «سەنگەسەر» دەکەوێتە گێژاوی خەیاڵی «ساردەکۆسان» و لەگەڵی دەدوێ و دەڵێ:

گوندی ساردەکۆسان و ماڵئاوایی

لێمگەڕێ گیانە کەمێتر بدوێم
خوێ بکەم، کوێرە خەمی کۆن و نوێم

خەم خەمێنی خەمە، لە وڵاتی دڵ
کۆچ و کۆچبارە لە جێ بارگەی گوڵ

کۆچ و بار،باری لە ماڵ ئاوایە
دڵەکەم تەنگە، بە دوویدا نایە

لان و هێلانی لە دایك بوونی
کان و کانیاو و دەروونی ڕوونی

بنەمای شێعر و هەواری قەستم
چۆن بە جێ بێڵێ خەیاڵی هەستم

ئەی هەرێمی گوڵ و ڕوو پڕخاڵان
ئەی بەهەشتی نەشە بۆ چاوکاڵان

دوور لە تۆ، پڕ بە دڵم نەژیاوم
بۆت دەبارێنێ هەتا هەم چاوم

گیانە جوانیت کە نەبا مردوو بووم
هونەری تۆیە کە پێگرتوو بووم

دەوروبەر چۆم و بڕ و بەستێنت
تەرت و لاپاڵ و چڕ و بژوێنت

جێهەوار و هەرەس و جێ مۆڵت
کەنەك و چڕگەن و شیو و دۆڵت

چۆم و کانیاوی سپی و زێوینت
بۆنی بیژان و بزەی سوێلینت

بنگەڕ و جێگەڕی گوڕ و دەشتت
جێگە دیلان و پیاسە و گەشتت

جێ گەمە و گۆنگەڵ و جێ تۆپێنت
جێ تەقەی شێرە کوڕی خۆنوێنت

جێ مەلە و شیو و کوڵی دڵ نەرمت
جێ گزەی نیوەشەری بێ شەرمت

---

[1] – گوندی شینێ: لە مابەینی کوردستانی ڕۆژهەڵات و باشووردایە. دەڵێن: ئەم گوندە زۆر خۆڕاگرە و تەنیا جارێکیش نەیانهێشتووە بکەوێتە بەر پەلاماری دوژمن.

جـیٚ قنــەی خاســەکەو و تــەڕلانت — بێــر و ســەربێری دەم و دوو جوانــت
لــە هــەمووی بیرەوەریــم هەڵــدەقولیٚ — چــۆن دەڵــیٚ گیانــە مــەناڵیٚ مــەکولیٚ

سەنگەسەری ئێراق . ١٣٤٣/٣/٤

تاکەبەیت

دەردی دووری هێندە تاڵە چەشتنی — زۆری وەك من دەردە دووری کوشتنی

گوڵی شادی

کـەژی ســەوز و ســوور و شــینم — رووگــەی گــوڕ و گــاڵ و شــینم
نەخــشی خــوای لەســەر زەوی — ئــەوەی لێــی دەگــەڕێم هــەوی

دەتپەرســـتم گـــوڵی شـــادیم
قـــەڵای هیـــوا بـــۆ ئـــازادیم

ئــەتۆی هــەوێنی هەڵبەســـتم — رەنگــی لەســەر کــری هەســتم
بـیٚمـەی بـە یـادی تـۆ مەسـتم — خۆشەویـــستی دەتپەرســـتم

دەتپەرســـتم گـــوڵی شـــادیم
قـــەڵای هیـــوا بـــۆ ئـــازادیم

خـەو نـاتوانیٚ چاوبەسـتم بـیٚ — جـەردەی بـیر و هەڵبەسـتم بـیٚ
تـا ئـەو جێگـەی لـە دەسـتم بـیٚ — خـورەی هەڵـدێری هەسـتم بـیٚ

دەتپەرســـتم گـــوڵی شـــادیم
قـــەڵای هیـــوا بـــۆ ئـــازادیم

مێـژووی تـاڵی پـڕ لـە خـەمم — شــەوی ڕەشــی دوورەشـــەمم
بەستە و بەندی «هەر تۆم دەویٚ» — نـــاتۆرێنیٚ لەســـەر دەمـــم

دەتپەرسـتم گـولّی شـادیم

قـەلاّی هیـوا بـۆ ئـازادیم

هەرچـەن دووری لـێم نـەدیوی چـاوی هیـوام تـیٚبڕیـوی

بـە هیـوام ڕۆژی سەربەسـتی لـێم وەرگـری، خۆشەویـستی

دەتپەرسـتم گـولّی شـادیم

قـەلاّی هیـوا بـۆ ئـازادیم

هەرچـەن وشـك و بابردەڵـەم تووشـی شـەوی ڕەشـی هەڵـەم

بـیٚهـەناوی بـاوی کەڵـەم هێـشتا ئـەلّیٚ زار و قەڵـەم

دەتپەرسـتم گـولّی شـادیم

قـەلاّی هیـوا بـۆ ئـازادیم

ڕاوچـی تـەلان و تـەرت و سـوێم غونـچەی نـەدێراوم لـە دێـم

شـەرت و مـەرجم تێـکناشـکیٚ لـەت لـەت کرێم بۆ کورد دەدوێم[١]

دەتپەرسـتم گـولّی شـادیم

قـەلاّی هیـوا بـۆ ئـازادیم

٥٧/٩/٥. گوندی سارکیٚ

[١] - لە نوسخەیەکدا ئاوا هاتووە: لەت لەت کرێم بۆ گولّ (تۆ) دەدوێم

راوی خەج

دڵشێتە لەژێر پێتەوە بێگیانە خەجێ ـــ گیانی بە شەمی ڕووتەوە داغانە خەجی
نیازی یەکەمی نەوسنی لاوانە خەجی ـــ گریاوە گوروی باخەڵی پاوانە خەجی
ماچی دەمی تۆ مەڵحەم و هەتوانە خەجێ

کام نەخشە وەکو خاڵی دەموچاوی خەجێ ـــ کام نێزە وەکوو پەرچەمی ڕاساوی خەجێ
کام گوڵ شلکە وەك لەشی نازاوی خەجێ ـــ کام بە ژنە وەکوو بەژنی شل و داوی خەجێ
مانگێکی بە شەوقی شەوی لاوانە خەجێ

ئاسکێکی سڵی ماڵییە مەڕدۆشە خەجی ـــ دەم پڕ لە بزە و زەردەخەنەی خۆشە خەجێ
نەرمۆڵە مەلی توکنی دەنگخۆشە خەجێ ـــ ئارامی دڵ و باوەش و نێوکۆشە خەجێ
شەوچەلەی نیوەشەوی بەزمی جحێلانە خەجێ

ئەو دیمەنی بەرچاو و خوواداوی خەجێ ـــ ئەو ناز و بزە و شێوە کلەی چاوی خەجێ
ئەو لارولەرەی مەمك و بەر و باوی خەجێ ـــ خەڵکی هەموو خستۆتە تەڵە و داوی خەجێ
نەوبووکی شەوی خەلوەت و جێژوانە خەجێ

ڕۆژ ماتە لەسەرسۆیە لە سەیرانی خەجێ ـــ جەرگی هەموو توێتوێیە بەپەیکانی خەجێ
هەر لاوە لە ئەو لاوە لە مەیدانی خەجێ ـــ بێبال و پەڕن بوونەتە حەیرانی خەجێ
سوێسکێکە کە داودۆزی شەوارانە خەجێ

١٣٤٧ . چیای قەلاتی ساردەکۆسان

ئاوڕێ لە یاران[1]

کورکە کورکی دڵ و خەیاڵی شڕم   هەڵیلووشیوە هەموو زیپک و بڕم
هێرشی توندی خەیاڵی خاوم   گیانی بێشتوومەوە پێڤەوتاوم
دەمگەزی دەمگرێ دەمگرێنێ   خەم ئەبەخشێت و خەرم ئەشکێنێ
شەو بە ئاونگی تکەی فرمێسکم   تەڕ ئەبێ ڕوومەت و پێست و ئێسکم
دوورە دۆستیمە کە خەم گرتوومی   هەروەکوو مۆتەکەیی مژتوومی
دڵ دەڵێ: بۆچی لە کێ تۆراوی   دەردەباریکەتە، یا دۆڕاوی
دڵ دەڵێ: بۆ لە کەست ئاوارەی   وەکوو حاجەت لە دەسی بێکارەی
دڵ دەڵێ: چیبوو لە خۆدەرچوونت   بە تەنێ بۆچتە مان و بوونت
پێمدەڵێ: گێژ و خولاوەی نانی   یا نە مورووی ملی بیگانانی
ئەو خەیاڵی کڵی دڵ بژوێنم   دەمگەڕێنێتەوە بۆ دوا شوێنم
دەبێ بیخاتەوە بیر و مێشکم   ڕاوەکێوی ڕەوەك و کەروێشکم
سوێند بە تۆ کاکە بە پیر چۆپانت[2]   بە وتوویژی بە بێ ورچانت
بیری ئەو کاتە لەگەڵتا بووری   سەری کێشاوەتە شێتوشووری
یادی ئەو نێوە کە تێیا ژیاوم   هێز و سۆمایە لەبن دوو چاوم
ڕاوی داوێنی چڕی پڕ دیمەن   بیری ئاونگی گوڵووك و چیمەن
بیری سەرلووتەك و سەرتەرت و سوێ   هەژدیهاییکە ڕەگی ژین ئەجوێ
کاری گەردوونە، قوماری وەختە   کاتی ژیان شیرینە دوادەم سەختە

١٣٥٩، گوندی گوێزی سەقز

---

[1] – پیاوە یەکەیەکەکانی گوندی گوێزێ

[2] – لەمابەینی گوندەکانی گوێزێ و شێخ چۆپاندایە. چیایەکی لەمێژینە و بەئەزموونە.

خوداحافیزی لە هاوڕێیان[1]

کەچ و لۆچ و لەسەر کۆچ و کزۆڵەم — وڕ و هێرم، لەسەر لێر و گوڵۆڵەم
هەلووکێکی لە هەڵکەوتووی چەماوەم — نەخۆش و تاڵی نۆشی تووشی تۆڵەم
نزیکی تۆم گەرەك بوو بۆ گوڕ و گاڵ — بەڵام ماوەی نەدا بەختی شڕۆڵەم
خواحافیز و ماڵاوایی لێتان — کز و سیسی دەمی پیس و چەمۆڵەم
هومێدم بەرنەداوە ماوە ماوە — هەچەن پیر و زویر و دوورە ڕۆڵەم

١٣٦٣/٥/٢٠

شەوارە

دەبێ ئەمجارە پێ‌نووسم بە نەی بێ — وەڕێ خەم ناڵەناڵێ، نەی کە نەی بێ
بنووسم شەرح و حاڵی ژینی تاڵم — هەتاکەی پڕ لە داخ و ئۆف و وەی بێ
بوێژم هەڵبڕاوی بسکی خاوم — دەبێ ئەو هەڵبڕانەم تا بە کەی بێ
دڵی لەتلەتکراوی بێ‌بژێوم — خواکەی چارەنووسی خۆی لەشەی بێ
بە دەسنوێژی دەس و بازن بە پیری — وەها پسکاوە دڵ تا بێ کزەی بێ
شەوەی چاوی دڵی گرتم لە خەودا — لە خەو دەبڕێ کەسێکی ئەو شەوەی بێ
شەوارەم لێ‌کرا ئەوشۆکە تا هەم — دەبێ دڵ مل بە داوی ئەو شەوەی بێ
شل و شۆڕی بە مەی بەخشی لەشی شل — خودا شلتر دەبێ چی‌تر لەوەی بێ
دەمی چێژتی دەمم کەوسەر لە لێوی — دەمی واخۆش مەحاڵە دینەوەی بێ
بە شاباشی دەمی واخۆش لە ژینا — بە لاشە تاج و تەخت و موڵکی ڕەی بێ
کوژاوی ئەو دەم و لێوەم هومێدی — نییە ئیتر جەنازەم ژینەوەی بێ
گوتی پێم دوکتورم: دەردت گرانە — مەگەر جێگەت لە باخی سێو و بەی بێ
وەیا داییم بە لێوی مەی بە لێوی — دەم و کێوی بەیارت تەڕ بە مەی بێ
وەیا ڕوحی کەژی پۆڕ و پەری بێ — پەریزادێ بە ناڵینت بەزەی بێ

کاتی هاتنەوەی بۆ کوردستانی ڕۆژهەڵات، لە چیای بەردەهەڵۆ نووسراوەتەوە

---

[1] – ساڵی ١٣٦٣ بۆخوداحافیزی لە هاوڕێیان وتراوە. راوچی بە هۆی نەخۆشی شێرپەنجەی سیپەلك دوکتورەکانی بەغدا و سولەیمانیە دەنگی دەدەن بەرەو کوردستانی رۆژهەڵات دەگەڕێتەوە. دوکتور دەڵێ: «مامۆستا ئەوەی راستییە کە بە قەدرایی قولاچی لای خووا شەفات نەماوە بەڵام هەر ئەو دوکتورە ساڵەکانی ١٣٧٠ی هەتاوی کۆچی دوایی دەکا و مامۆستا ساڵی ١٣٨٠ی هەتاوی کۆچ دەکات.

بۆ دەعوت لە کوڕەشێخ و خواردنی نەهار

بــە عیشقی پــاك و ســۆزی بــێگوڕووتــان
بــە فرمێــسکی زولاڵـــی هـــاوو هووتـــان

وەدەر خــەن ســەر لــە بن هــەوری هەناســەم
کــەرەم کــەن خۆرەتــاوی ڕەنــگ و ڕووتــان

بــەرەو شــوێنی بــەڵێنی ودا بــەڕێ بــن
دڵــم بـــێحـــاڵ و عەودالـــە لـــە دووتـــان

لــە ڕێــدا پــووز و پـــێ زۆرن عـــەزیزم
لەســـەر خـــۆ بـــە نـــەما نـــووری پـــشووتان

تماشـای پـرچ و پـیکـەو، پـێ بە پـێ بـێ
کــە پــرچ و پــێیــە دەشــکێنێ تــەزووتان

ئــەوەی ڕێگـــا بـــە تـــۆ نــەگرێ ئــەزانم
دەچــێژێ نــووکی زەرکــی چــڵ جزووتـــان

لەســـەر پــردێ دەبــینێ چــاو و ڕوویــان
دەســـا خـــۆت و زرینگــی چــاو ڕووتـــان

وەکوو «ڕاوچی»، نەکەی ڕۆچێ لە چاوت
مـــژۆڵی مەســـتە چـــاوی ڕاوی ڕووتـــان!

٦٥/٨/١٨

هەڵکەوت

شــەوی ڕەش ڕووڕەشــی لــەرز و تــەزوو بــوو
کــەڕ و کاســی کرێــوە و بــا پــزوو بــوو

لــە بــن ســیلە و پەســیوێ دیــم چــەتیوێ
کــە نەرموڵــە و بــەبێفێــڵ و گــوڕوو بــوو

لەســـەر ســـینەی ئــەوەی ژیــنی بــە مــن دا
بــە پــیری گــرتم و مــژتم هوڵــوو بـــوو

ســەرم ســوورما لــە هەڵکــەوتی شــەوی ڕەش
مەبەستی دامە دەستی «ڕاوچی» زوو بوو

٦٥/٥/٢

وەڵامی نووسراوەی نووسەرێ

کاکــە زووتــر کــە کــوڕی بەنــدەن و بــەرخی نێــر بــووم
ڕاوکـــەر و دەسبەچـــەك ســـێرەگر و نـــەبوێر بـــووم

کەچــی ئەمڕۆکــە قەڵــەم ســوار و ســرە و زەینــە نــەزۆك
دوور لـــە تـــۆ خاڵـــە کـــەمێ زلکـــوێر بـــووم

ئێـــستە بمبینـــە کـــەوا پـــیرم و کـــەوتوو ڕەوتـــووم
نزگــەرەی مەرگــە لــە ســەر لێوەکــەم و بــێخێــر بــووم

هــەمبوو هیوایــە بــە ســاڵی نــەو و کــاتێکی کــە هــات
ســەد هــەزار خۆزگــەی ئــەم دڵمــە بــە پــار و پێــر بــووم

هێنـــدە ئـــاڵۆزە خـــەیاڵ و بـــە ژیـــان ئاڵـــە ددان
مـن کـە شـاگردە لـەڕەی مەکتـەبی تـۆم، ڕوو لـە تـەڕیم
کۆنـــە ڕاوچـــیم و بـــەرەو شـــاخییە چـــاوی هیـــوام
چونکە هـەر شـەو بـە زنـەی چـاوی تـەڕم شـەودێر بـووم
هـەم لـە سـابلاخی گـەش و هـەم لـە قـەلای هـەولێر بـووم
گەرچـی بـێ شـوان و مـەڕ و شەنگەکچی بـەربێـر بـووم[1]

گوندی سەدراباد . ١٣٦٨/١١/١٧

چوارینە

قـــەراری دا گـــوڵم بیـــت و، درۆی کـــرد
سـەری کوشـتەی بـەقوربانی بـڕۆی کـرد
لەپەروانـــەی نەپرســـی دڵڕەقـــی شـــەم
لەسـەر ماچێکی لێوی، چـی لـەخۆی کـرد

***

گەیـــشتوومە ترۆپکـــی شـــێتوشـــووری
شـکاندوومە گـوڵم شووشـەی سـەبووری
وەکـــوو ئاگرپەرســـتێ، ئەیپەرســـتم
ئەترســـم خـــۆ بـــسووتێنم بـــە نـــووری

***

چ شـــیرینە بـــەیادی تـــۆ پیاســـەم
دڵـی شـەو پـڕ لـە گریانـە بـە تاسـەم
دڵـــت پۆڵایـــە، یـــا بـــێدڵ دەژی تـــۆ
ئەسـەر ناکـا لەسـەر گیانـت هەناسـەم

***

ئـەوەی تووشـی تەڵـەوداوی ئـەوین بـوو
وەکـوو مـەم بـۆ مـەمێکی دەم لـە ژیـن بـوو

---

[1] – ئەم نووسراوەیە دەبێ وەڵامی نامەی کاك «سەید قادر سیادەت» بێ.

لــە تەکیــەی چــاوەڕوانی چــاوی تــۆدا ئەوەی بەرچاوە هــەر چاوی بەشین بــوو

***

لەســەر ســینەی ســپی تــۆ جووتــە ســێون ئــــەوەن قـــۆز و بــــزۆز و دڵ بزێــــون

بڵــێم وەك چــی دەچــن، ســێوی بەهەشــتی لەســۆنگەی جووتــە ســێوی تــۆ دزێــون

***

دڵــم لـــەرزیوی نـــارەی جووتـــە لیمـــۆن لــەژێر پــەردەی کراســـا ســرك و نــامۆن

بەدەســـتی کـــەس کـــەوی نـــابن ئـــەزانم ئۆبــاڵی ژیــنی تــاڵی مــن لــە ئەســتۆن

***

لەســیلەی چاوەچــاوی مەســتی تــۆوەن بــەرەوتی تــیری نـــەرمودی بــەرێوەن

وەرە ســـەر لاشـــەم و گیـــانم وەبـــەر نـــێ دەزانم زامــی کــۆنی مــن لــە کێــوەن

***

ئــەوەن دەشــکێنی بــۆ ماچــێ دڵــی مــن هەناســـەم دەتگــرێ جــارێ گــوڵی مــن

کــەرەم کــە بێتــە ســەر کــوڵمی گەشــی تــۆ سمێڵـــی نیـــوە بـــۆزی هەژگـــەڵی مـــن

***

خواحـــافیز ئـــەوا ڕۆیـــیم لـــەلاتان لەبــەختی ڕەش نــەبوو بــۆ مــن وەفاتــان

کــە مــن مــردم لەســەر گــۆڕم بــەمن چــی گـــوڵی فرمێـــسکی ئـــاڵی پربـــەهاتان

***

ســەر و ئەســتۆ لەبــەر پێتــا نــەوی بــوون دوو چاوم تووشی تانەی بێخـەوی بـوون

بــە خــوێنی دڵ لــە نافــەی باخــەڵی تــۆ هــەتا جــووتێ هــەوێردەم بۆ کـەوی بـوون

(ڕاوچی و یادێ لە شێعری کۆن بە یادی «هێمن و هێدی»)

«بەژنەکەت سێدارەیە کەزیەت تەنافە زوو کە دەی
بیخە ئەستۆی من کە کوردم، کورد بەشی خنکاندنە»

«هێمن»

پێمخۆشە بەیادی مام هێمنی نەمر لەمەڕ شێعری کۆن بدوێم و...

شێعری کۆنم، لەمێژینەم خاوەن بەڵگەم، بە پێشینەم
بادراوی داوی تاسەم بنج و بەرهەمی هەناسەم
نە نەناس و نە غەراوەم ئاوەنگی پەلکی زاراوەم
نەبادینی و نەسۆرانم گیانی گەرووی بالۆرانم
تام و مەزەی بزەی لێوم گورچوو بڕ و دەسبزێوم
بێباڵ و پەڕ هەڵفڕیوم بەئەزموون و دونیا دیوم
میوانی هەستێکی، سوارم خورپەی دڵی ئەویندارم
وێرویرۆکەی بێشکەی خەوم تیشکی ڕۆژ و سۆزەی شەوم
شنەی بەربەیانی حەزم پاشای وڵاتی حەز، ئەزم
جوانی کورتەك و کڵێتەم مەیلی لەیلی کابرا شێتەم
شەمی گریاوی بێمەمم ناڵەی زیندانی بێشەمم
ڕەنگی ئاڵی هێشووی ترێم برکەی شیر و خرمەی زرێم
بزەی سەرلێوی گۆشتنم نیگای بەتینی گوڵچنم
نازی ڕەوتی کۆتری ماڵیم بزەی سەرلێوی خەیاڵیم
گوڕووی لێو و دەمی هیوام باشتر بێژم، وێژەی هیوام
شنەی مەڵحەمی هەتوانم تەزووی گەرمی جێگا ژوانم
ئیلهامێکی سەمای بەرزم غونچەی سەری بەرزی تەرزم
خرمەی بەرمووری گەردنم دەوای دەردی نەمردنم
غەوارە نیم، خۆییم خۆییم کەلەپووری خانی و کۆییم
شێعرم، چەشنی جیهان کۆنم تاکوو کۆن دەبم، بەبۆنم

بۆ باوەشی گەرمی «هێدی»:

گـــوێ بگـــرە بـــۆم بـــرای هێـــدی
بڕوانـــــە شـــــاعیر چـــــی دەڵـــــێ:
لـــــە شـــــێعری کـــــۆنی مـــــام «هێـــــدی»
لـــــەو بەســــــتەدا کــــــەوا دەڵـــــێ
«تا گـوارە لەگوێت دێتـە لەرین دێتـەوە بیرم
هـەر لاوێ کـە لـەو خاکـە لـە سـێدارە دراوە»
تـــا چـــاو چـــاوە، تـــا گـــوێ گوێیـــە
ئـــەو کۆنـــە شـــێعرە هـــەر نوێیـــە

راوچی ٦٨/١١/٢٥ . گوندی سەدراباد

بێبەختی

بە بۆنەی کۆچی لەناکاوی هاوڕێیانی گۆڤاری سروە مامۆستایان (مارف ئاغایی، جەعفەر قازی و سەرتیپ مەنسووری)

لـــە ئاســـۆگەی هومێـــدی مـــەش ســـتێرە
گـــەلێ هـــاتوون و ڕۆیـــین بـــێ ژومێـــرە
چـــها دایـــك نیـــشانی دا کـــوڕی وا
کـــە نەیـــدیوە ســـەدەف، هێـــشتا دوڕی وا
وەکـــوو ســـەرتیپ و مـــارف کاکـــە جەعفـــەر
ئـــەدیب و نـــوێبوێـــژ و وێنەپـــەروەر
بـــەهاری شێعرو پەخشانیان بـە گوڵ بـوون
کڵـی قـازانی هەڵبەسـتیان بـە کـوڵ بـوون
لـــە پێدەشـــتی نیـــازی کۆمـــەڵ و گـــەل
دەڕۆیـــشتن، بـــەرەو ئاســـۆ بـــەرەو کـــەل
لـە جوانیـدا سـوهەیل و موشـتەری بـوون
دەس و مـــستی بـــەهێزی نووســـەری بـــوون
لـــە پێتـــەختی خـــەتی زەیـــن و هونـــەردا
یەکـــەی تـــاجێکی وەســـتایی لـــە ســـەردا
لـــە بـــێبـــەختی و کولـــۆڵی کـــوردەواری
کـــە هـــەر ســـێ بوونـــە قوربـــانی بـــەهاری
بـــەداخـــم ئێـــستە کـــەم شـــۆقە هونـــەرمان
نـــە ســـەر تـــاجی لـــە ســـەردایە نـــە ســـەرمان
بـــەهارێکی نـــەدیوە، کـــوردی بـــێبـــەش
لـــە خـــۆی بـــدڕێ، جـلوبـەرگی شـڕ و ڕەش
هـــەلێکی بـــۆ نەڕەخـــساوە سەراســـەر
کـــە ســـەر تـــاجی لـــە ســـەردا بـــێ هـــەتا ســـەر
دەمێکـــی بـــۆ نەســـازاوە وە کـــۆ بـــن
هـــەموو شـــایی بـــە خـــۆ بـــن بـــێ دڵـــۆ بـــن
کلێتـــە و پەســـتەکی کـــوردی لەبـــەر کـــەن
خـــەم و خـــەمهێن و خـــوێڕی شـــارەدەر کـــەن
بـــە هیـــوام مـــن لەمـــەولاوە خولایـــان
وەبـــەر بـــێنێ گـــوڵ و بـــەرگ و گـــەڵایان
نەلـــەرزێنێ دڵـــی «ڕاوچـــی» لـــە ناکـــاو
هـــەواڵی مـــەرگی لاوانـــی بـــەرەو چـــاو[1]

---

[1] - ئەم شێعرە لە لایەن هاوڕێم مامۆستا کەریمی حیکمەتیەوە بە دەستم گەیشتووە. ڕەشەمەی ١٣٧٩، سروەی ١٧٦

بەشی چوارەم:

بەلگەنامەکان

انا لله و انا الیه راجعون

بنەماڵەی بەڕێزی مامۆستا مەلا کەریمی راوچی

زۆر بەداخین بۆ کۆچی دوایی زانای هێژا، شاعیر و نووسەر و عارفی خامەرەنگین، خوالێخۆشبوو مامۆستا کەریمی عەزیز نیژاد ناسراو بە «راوچی» و هەر بەم بۆنە وە لە لایەن هاوکارانی ناوەندی بلاوکردنەوەی فەرهەنگ و ئەدەبی کوردی و گۆڤاری سروە وە لە ئێوە وە هەموو شاعیران، نووسەران و رۆشنبیرانی کورد و شاری بۆکان سەرە خۆشی دەکەین و لە خەمتان دا خۆبەشەریک و بەشدار دەزانین.

بێ شک قەڵەمی پاراو و مایەگرتوو لە گیانی پاکی خوالێخۆشبوو مامۆستا راوچی بۆ هەمیشە لە نێو لاپەڕەکانی دەفتەری زانست و ئەدەبی کوردی‌دا رووناک و پرشنگدار دەمێنێتەوە.

بەردەوام رووپەڕەکانی سروە بۆ بلاوکردنەوەی ئاسەوارە بەنرخەکانی ئەو زاتە هەڵکەوتەیە ئاواڵە بووە و پێوەندییەکی گەرم و پتەو لە نێوان گۆڤاری سروە و مامۆستادا لە ئارادا بووە.

دوایین دەستنووسی رەوانەکراوی خوالێخۆشبوو مەلا کەریم کە بۆ سروەی مانگی پووشپەڕ ئامادە کراوە پێشان دەدا کە دەستانی زەحمەتکێشی لە دوا رۆژەکانی تەمەنی دا بەباشی یارمەتی ناکەن تاکوو هەست و بیری لەسەر کاغەز تۆمار کا. سەرەڕای ئەوەش ئێمان دەگەیەنێ کە مامۆستا تا ئەو کاتەی کە گیانی تەژی لە ئیمان و سەفای عارفانە و شاعیرانەی خۆی بە خوای مەزن بەخشی لە چالاکی و تێکۆشانی لە پێناو خزمەت بە زمان و فەرهەنگی گەلەکەی دەریخی نەکرد. ئێمەش لە خوا دەپارێینەوە وەبەر رەحمەت و بەزەیی خۆی خا و گیانی بە بەهەشتی بەرین شاد بکا.

ان شاءا...

بەرپرسایەتی و کارگێرانی ناوەندی بلاوکردنەوەی
فەرهەنگ و ئەدەبی کوردی
١٣٨٠/٣/٣١ی هەتاوی

* سروە ١٨٠ لاپەڕەی ٣١

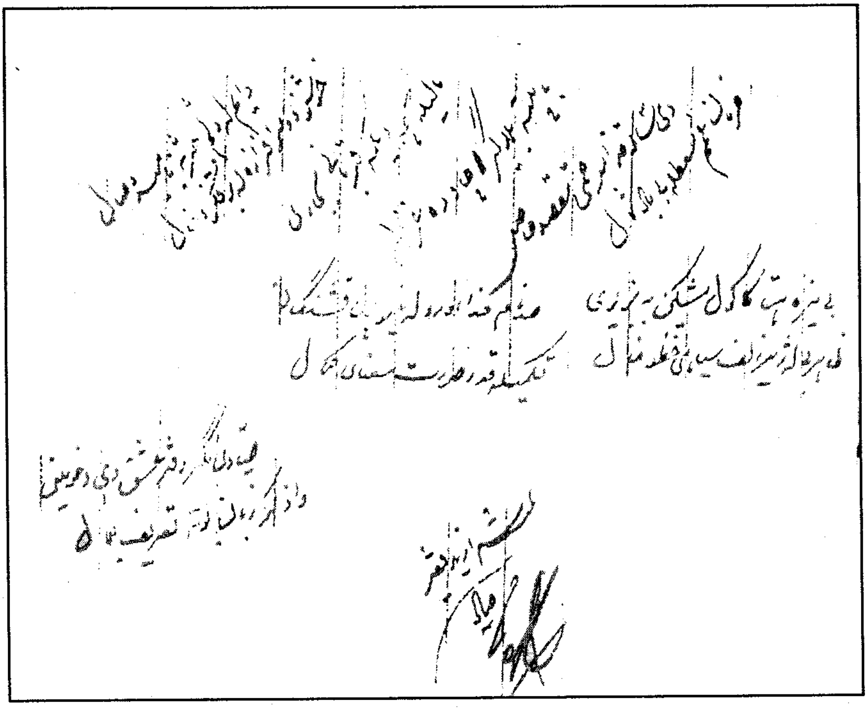

دایـم لـه دڵـم جێژنـه بـه ئومیـدی ویـساڵی ... خۆشنوود و سەرەفرازە لەبەر فیکر و خەیاڵی

ماڵێکـه هـەموو دەیکەمـه قوربـانی بـه جـارێ ... بـا بێتـه بـەلاگیری دوو چـاوی دە غـەزاڵی

دەیسا تو خوا مەرحەمـەتێ مەقسەدێ حاسڵ ... خـەرمانی غـەمم مەحتەلـە بـێ بـای شـەماڵی

بینێـره هـەتا کـاکۆڵی مـشکین ببزێـوێ ... زاهیر بێ لـه ژێـر زولفی سیاهی خـەت و خاڵی

سەد ناوی خودا ئەڕۆ لـەنێو پۆلی قەشەنگان ... تەکمیلـه قـەد و سـووڕەت و مـەعنای کـەماڵی

سـەییادی مەگـەر دەفتـەری عیشقی وی دەخـوێنێ ... وا زیکـری زەبـانی بۆتـه تەسـریفی جـەماڵی

تمه شد از ید فقیر: حەسەن سەییادی

غەزەلێکی مامۆستا مەلا حەسەنی عەزیزییە (خەلیفە مەلا حەسەنی ساردەکۆسان) ناسراو بە مامۆستا سەییادی. ناوبراو لە ساڵەکانی (١٣٣٣-١٢٥٥)ی هەتاویدا ژیاوە و لە گۆڕستانی سێ چاکانی ساردەکۆساندا نێژراوە. ناوبراو باوکی مامۆستا ڕاوچییە. مامۆستا و شاعیر و خۆشنووس و تەخمیسبێژ و نیشتمانی بووە. هاوڕێی گیانی بەگیانی مامۆستا ئاوات (سەید کامیلی ئیمامی) بووە. لە مەهابادی ژمارە ٨٨دا باسیان کراوە.

کۆتایی وتارم

تەمەن هەشتا و پێنج . بە شەخسی دڵەوە لەسەر جێگای نەخۆشی دەڵێم
خەم زەوینیم خەمە و ، هاودەنگم ، هاوسەرێکی ، دڵسۆز و بە سەبر و بەوەر
بووە نایە ، خۆم و بەختم ، کامەی کۆژم ، نەچوو یەکی ، لێرێ لێ بە جێ ماوە
زەوی و بەرز و پاتکەلە . بەڵام سێ تاکی . بە بێر و [illegible] شیرین بێرە
بە مێری و مێنک وبێژە . لەدڵی من بوتە قیر قیرکەر ، ئاوە [illegible] یەکی خواوە
داوە ، گۆرانیم بۆ دەڵێ ، دەم شێلی ، جار و بازێکیان و
بۆم بێژەر [illegible] کانم هاج دەکاو ، بەزمانی لاڵ مناڵانە دەڵێ :
بام مەلاگیان ، مە بێشە بینم تۆ دەکەی) هەمیش تۆ بە هاوڕێی) نۆ ساڵە سێ ساڵیە
گوێلکێک فرمێسکی منداڵانە هەڵدەڕێژم و دەڵێم باشە بە چاوان .
هەڵوەستەی ئەو جێگە و بانەی کە هەمو دڵنێکەڵی نەیان دا موویە .
ئەو دەفتەرەم . لە [illegible] و بارە و . بارە و یاری ، خەیاڵ ، [illegible] و
[illegible] ی چەن ساڵەی خەم نووسیوە تەواوە .
گێژ و گەواڵی [illegible] ، چین و چرووکی [illegible] ، [illegible] سینەکەش
چاوی کز و دەستی لەرزۆک لێ هەناوم ، دەخاتە بەر چاو .
بە چاوێکی پڕ لە [illegible] ، نیازم بە دەعای خێر و یادی خێرتانە .
پاشا هەناسەم ئەوەندە [illegible] دەردێنم ، کە بێژم ، سوێندم بە خوای گیان
وگیان هەستێنی ، ئاگر لە [illegible] ، جیا نەبوومەوە [illegible]
لەم [illegible] جیاوەیم . [illegible] ، [illegible] ، [illegible] ناوقەم ، نەهاتووە
و [illegible] نە دوا [illegible] هەر ئەوەش بوو بە هۆی ، [illegible]
[illegible] ی خەمە زەوزانشای ، لاوەکی و ئاوەکی
بە هیوام دۆستان و کوڕ و کوڕەکانی بە سەرەی [illegible] و خودا
ناسی و [illegible] ، [illegible] دروست ، [illegible] پاک و [illegible] هاوڕەنگ
[illegible] بەڕا بەرێن . لەسەر ڕێزی [illegible] یان [illegible] پێشمەرگەیەک
[illegible] ، [illegible] ، [illegible] سەرباز ، [illegible] و بە [illegible]
ئێستا بە خوداتان دەسپێرم .

مەلا عبدالکریم غفوری نژاد
[illegible]
ڕۆژی ٢٧/١٢/٧٩ - [illegible]

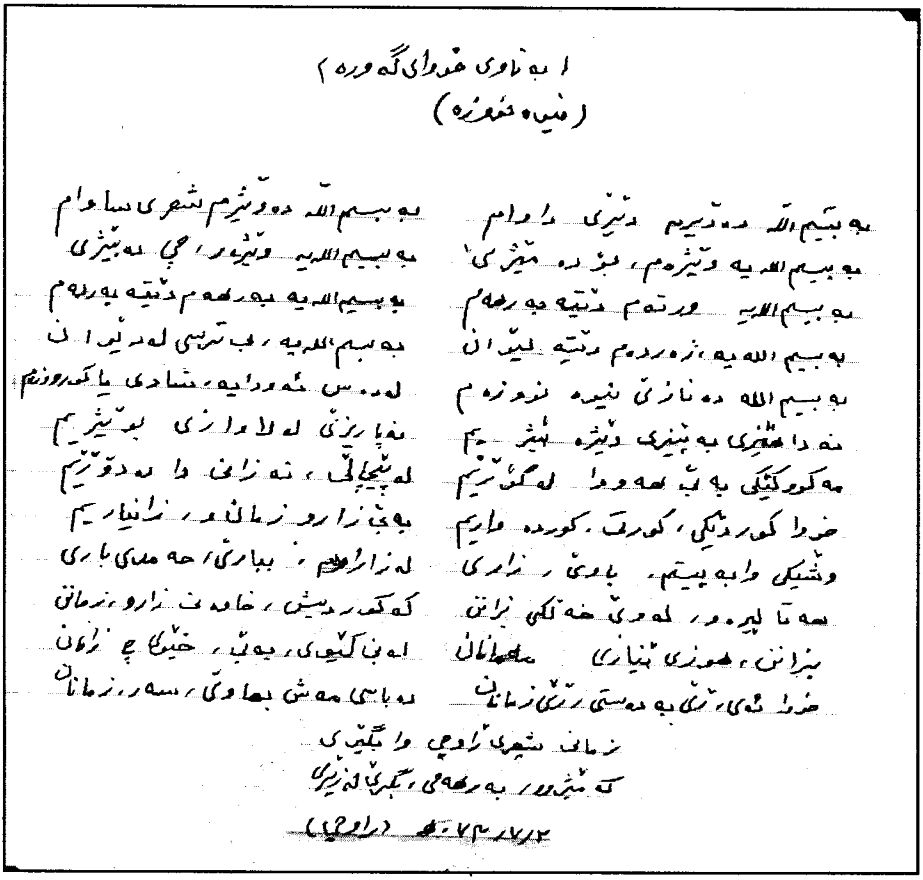

دەسخەتی مامۆستا ڕاوچی (شێعری نیوەنووزە)

وێنەی مامۆستا ڕاوچی و هاوسەرەکەی (ئاوایی دەرویشان)

سەلاح، مامۆستا ڕاوچی، مەحموود، کاوە

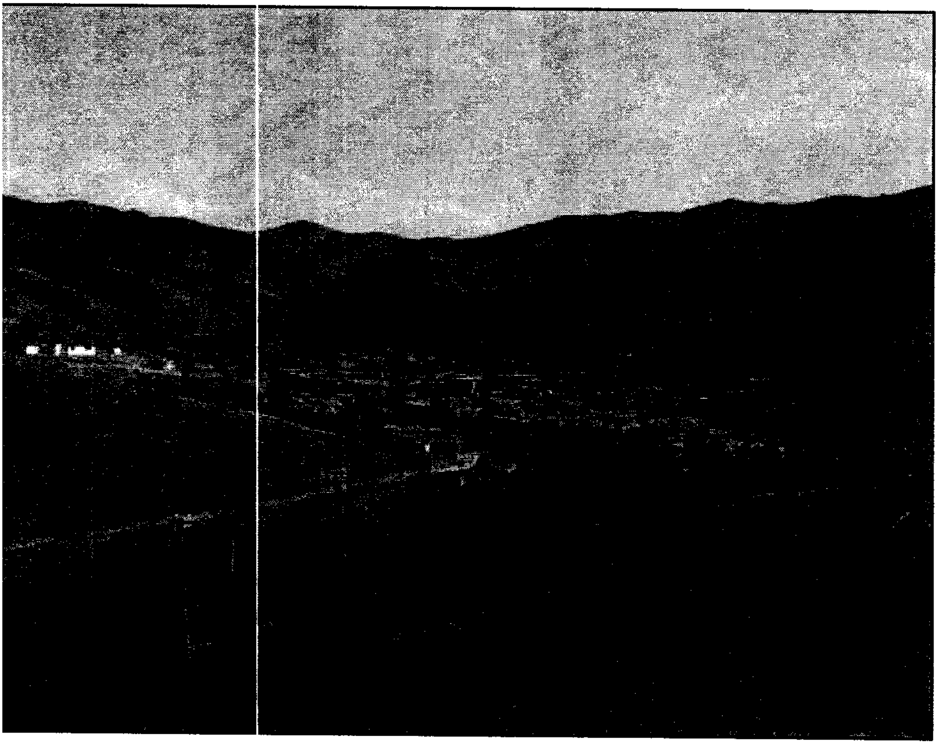

گوندی ساردەکۆسان

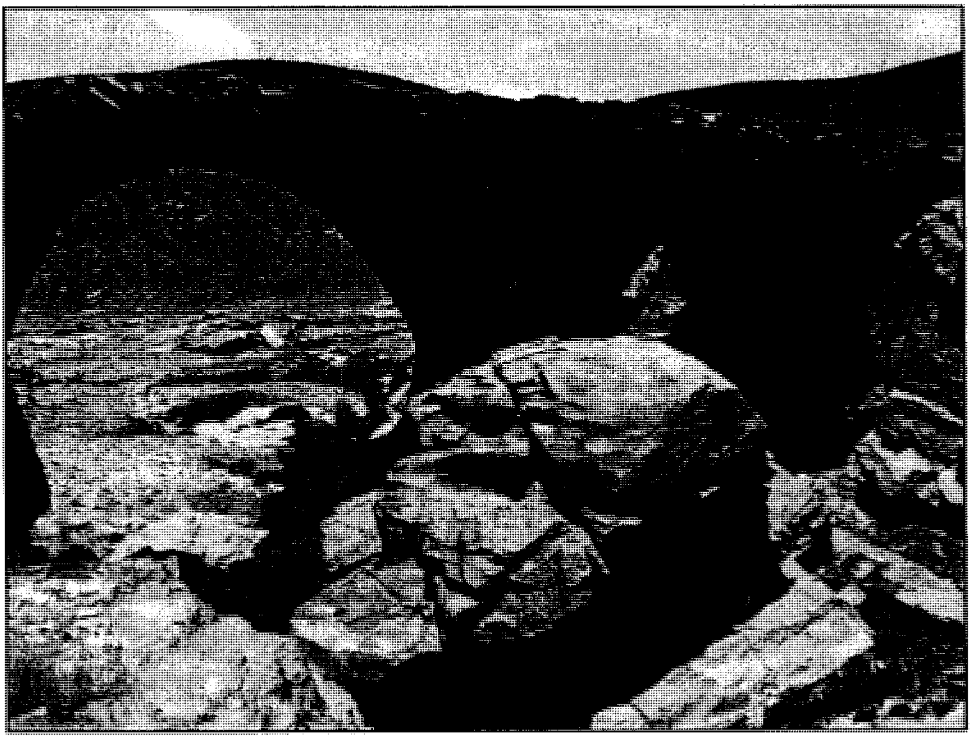

وێنەی پردی سوڵتان

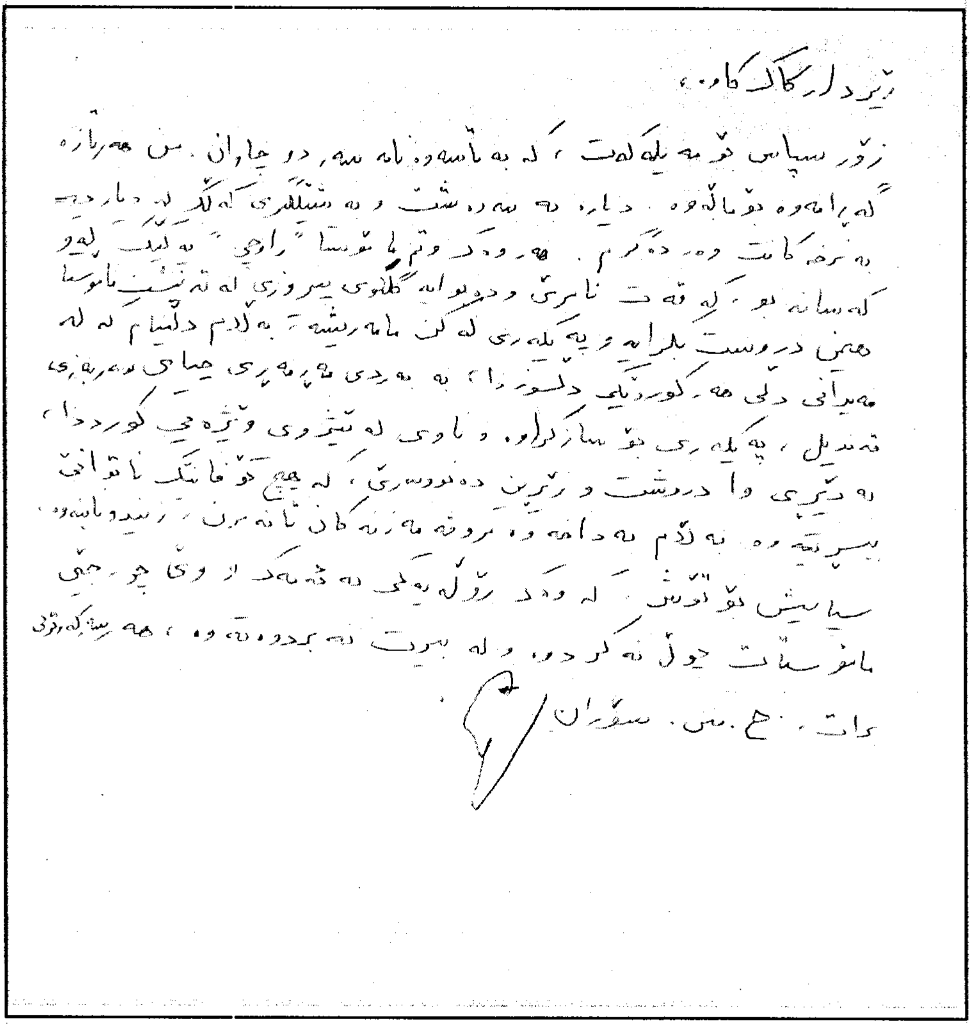

ڕێزدار کاک کاوە،

زۆر سپاس بۆ مەیلەکەت، کە بە ناسەوە نامەی بۆ دوو چاوان. من هەر تازە
لە ڕێگەوە گەڕاومەوە. دیارە بە بەردەشت و بە دەستلەری کەلکی لە دیاریی
بەرهەمەکانت وەردەگرم. هەروەک وتم ماموستا "ڕاجی" بە ئیمە پێی
گەیشتبوو. لە قەدەت ناسری و دەیتوانی گەلێک پیرۆزی لە ئەتۆش ماموستا
هەمیشە دروست بکرایە و بەپێگەیەی لە لای ماموستاش. بەڵام دڵنیام لە لە
هەموانی دڵی هەر کوردێکی دڵسۆزدا، بە هەردی هەموو ئەوەی چیای دەربەزی
قەندیل، بەپێگەی بۆ سازکراوە و ناوی لە مێژووی وێژەی کوردا،
بە دێری وا دروشت و زێڕین دەنووسرێ، لە هیچ بۆ فامێک ناتوانێ
بیسڕێتەوە. بەڵام بەداخەوە هێزەکەکان ناسەرن، زیندووبیەوە،
سپاسیش بۆ ئەوەش، لە وەک زۆر بەنی بە ئێمە لە ووی چۆن جێی
ماموستات جوان ئەکردەوە و لە بیرت نەکردوەتەوە، هەر بێکەوتی

کاکت: ح.س. سۆران

دەسخەتی مامۆستا ح.س. سۆران

* سپاس و پێزانین بۆ:

١. هەموو خەڵکی نیشتمانپەروەری کوردستان

٢ـ ماموستایان (ئەحمەدی قازی، ئەمین گەردیگلانی ، فەتاحی ئەمیری ، محەمەدئەمین شاسەنەم و ...)

٣. ئەنجومەنی ئەدەبی بۆکان

٤. گۆڤارەکانی سروە، مەهاباد، داهاتوو، سیروان، موکریان و..

٥ـ ماڵ و منداڵم وا بە گشتی گیان و ماڵ و وەختیان بۆ ئاسەواری ماموستا ڕاوچی بابم بەخت کرد و بەردەوام یاریدەم دەدەن.

٦ـ دایک و خوشک و براکانم بەتایبەت برای گەورەم کاک مەحموودی خۆشەویستم، و کاک سەلیمی پوورم.

تێبینی:

هیوادارم بەو ئیمەیلەی خوارەوە هەڵە و خواریم بۆ ڕاست کەنەوە و دیارییەکانی ماموستا ڕاوچی (بابم) بۆ بنێرنەوە، چ قسەی خۆش یان شیعر و چیرۆک یان وێنە و...

Kava_rawchi@yahoo.com

* ئەم بەرهەمانەش ئامادەی چاپن:

١. خەرمانی گوڵان (باسی ٤٤٥ گوڵ و گیای کوردستانە کە بە زاراوەی موکریانی لە سێ بەشدا بە شێوەی پەخشان نووسراوە: بەشی دەرمان، بەشی خواردەمەنی، بەشی بۆندار)

٢. دێوجامە (ئەلف: وەڵامی نامەی نووسەران، ب: ڕاوچی لە ئاوێنەی گۆڤارەکاندا، ج: ڕێوڕەسمی ئەنجومەنەکان بۆ ڕاوچی، د: ڕاوچی و بەرنامەی ڕامان، و: چەن قسەی خۆشی ڕاوچی، هـ: بەڵگەنامەکان)

٣. شۆڕەبی، وتار و وەرگێڕان و لێکۆڵینەوە (کاری تایبەت بۆ منداڵان)، نووسەر: کاوەی راوچی

٤. ئیعتیاد، هۆکاری ئیعتیاد و مادە سڕکەرەکان لەسەر چینی لاو و مێرمنداڵ، نووسەر: کاوەی راوچی

زنجیرەی چاپکراوەکانی ساڵی ٢٠١٢ی وەزارەتی ڕۆشنبیری و لاوان

بەڕێوەبەرایەتی گشتیی ڕۆژنامەنووسی و چاپ و بڵاوکردنەوە

بەڕێوەبەرایەتی بڵاوکردنەوەی هەولێر

ژ	ناوی کتێب	ناوی نووسەر	بابەت	نرخ	لاپەڕە
٦٦٩	گەنج گۆمی سیاسەت دەشڵەقێنێ	ئومێد خۆشناو	گشتی	٣٠٠٠	١٤٤
٦٧٠	دوران هـای زبـان کـردی و مجموعـه زبان های ایرانی	و. مستەفا ئێلخانی زادە	زمان	٣٠٠٠	١٤٤
٦٧١	خلاصه تاریخ کردستان	احمد قاضي	مێژوو	٥٠٠٠	٤٤٨
٦٧٢	بزەی شۆڕش (دیوانی شیعری مامۆستا ڕلوچی)	کۆکردنەوەی کاوەی کوڕی مامۆستا ڕلوچی	شیعر	٣٠٠٠	٢٨٠